

ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์
 ในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถานเล่ม 1-2:
 การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

The Relationship Between Language and Ideology
 in The Royal Institute Dictionary of New Words
 Volume 1-2: A Critical Discourse Analysis

โดย

นางสาวขจิตา ศรีฟุ่ม
 อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย
 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากเงินรายได้
 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2559

คำนำ

งานวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถานเล่ม 1 - 2: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (The Relationship Between Language and Ideology in The Royal Institute Dictionary of New Words Volume 1-2: A Critical Discourse Analysis) เกิดจากความสนใจในพลวัตของภาษาไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทั้งการใช้คำ สำนวน กลวิธีต่าง ๆ ทั้งเพื่อสื่อความหมายโดยตรงและสื่อความหมายโดยนัย ผู้วิจัยเห็นพัฒนาการของการจัดทำพจนานุกรมไทยที่สะท้อนถึงพลวัตของภาษาไทยที่จัดทำและเผยแพร่โดยราชบัณฑิตยสถานซึ่งเป็นองค์กรหลักในการทำบำรุงภาษาไทยแห่งชาติ โดยพจนานุกรมคำใหม่ มีความน่าสนใจในกระบวนการเก็บคำและกระบวนการให้ความหมาย ทั้งนี้ทำให้เห็นว่านอกจากภาษาจะสื่อความหมายในเชิงความหมายของคำแล้วยังสื่อความหมายเพื่อประกอบสร้างชุดความคิดบางอย่างด้วยการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์จึงเข้ามามีบทบาทในการศึกษางานนี้ ผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจในด้านภาษาระดับข้อความ อีกทั้งยังช่วยในการพัฒนาการเรียนการสอนของภาควิชาภาษาไทยด้วย

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้เขียนหนังสือ ตำรา บทความ งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่ใช้ในการศึกษาและอ้างอิงในการวิจัยครั้งนี้ ขอขอบคุณภาควิชาภาษาไทย และคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาที่จัดสรรทุนสนับสนุนงานวิจัย ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยชิ้นนี้จะเป็นประโยชน์ต่อภาควิชาภาษาไทย อาจารย์ผู้สอน นิสิตและผู้สนใจ ตลอดจนสามารถนำไปวิจัยขยายผลต่อได้

ขอขอบคุณ ดร.จิณณพัต โรจนวงศ์ และดร. รุ่งอรุณ โรจนรัตน์ดำรง ไชยศรี ผู้ทรงคุณวุฒิที่กรุณาช่วยอ่านพิจารณาและช่วยชี้แนะแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ ขอขอบคุณนางสาวเมธิกา มีพร้อม ผู้ช่วยเหลือในการพิมพ์และการจัดรูปเล่มพร้อมทั้งอำนวยความสะดวกในการทำงานวิจัยชิ้นนี้ ท้ายที่สุดนี้ขอขอบพระคุณพระเจ้าสำหรับพระพรและสติปัญญาที่มาจากพระองค์

ขจิตา ศรีพุ่ม

พฤศจิกายน 2561

บทคัดย่อภาษาไทย

การวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถานเล่ม 1-2: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ เป็นการวิจัยเอกสาร มีวัตถุประสงค์วิเคราะห์กลวิธีทางภาษา จำแนกและจัดประเภทอุดมการณ์ที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษา วิเคราะห์การกระจายตัวบทและวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมที่สะท้อนสภาพสังคมวัฒนธรรมไทย ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ประโยคตัวอย่างในพจนานุกรมคำใหม่เล่ม 1-2

ผลการวิจัยพบว่ามีการใช้กลวิธีทางภาษาเพื่อประกอบสร้างชุดความคิดทั้งหมด 12 กลวิธี ได้แก่ การใช้สำนวน (พบมากที่สุด) การใช้คำกริยา การใช้คำเรียกขาน การใช้คำขยาย การใช้คำนาม การกล่าวอ้าง การใช้ประโยชน์กรรม การใช้อุปลักษณ์ การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ การใช้มุขลบท การใช้ถ้อยคำนัย ผกผัน และ การใช้ประโยคปฏิเสธ กลวิธีทางภาษาดังกล่าวใช้ประกอบสร้างวาทกรรมและแสดงอุดมการณ์ต่าง ๆ 5 ประเภท ได้แก่ 1.) วาทกรรมการเมืองและนักการเมืองไทย 2.) วาทกรรมทางเพศ ซึ่งแบ่งเป็นเพศหญิง เพศชาย และเพศทางเลือก 3.) วาทกรรมการประพาศติผิดในกามและการขายซื้อ-ขายบริการทางเพศ 4.) วาทกรรมเกี่ยวกับดาราทไทย และ 5.) วาทกรรมเกี่ยวกับเงิน โดยในแต่ละวาทกรรมได้ประกอบสร้างชุดความคิดต่าง ๆ ไว้หลายชุดความคิด

ในแง่กระบวนการบริโภคและการตีความตัวบทนั้นผู้อ่านได้รับสารโดยผ่านสื่อสิ่งพิมพ์หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ แม้ผู้อ่านจะไม่ได้ปฏิสัมพันธ์กับผู้เขียนแต่การได้อ่านตัวบทจากความเชื่อที่ว่าสิ่งที่เขียนและสร้างขึ้นมาสื่อสารมาจากผู้ที่ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาไทยและมาจากองค์กรที่ได้รับการยอมรับระดับชาติให้เป็นผู้วางมาตรฐานทางภาษาไทย และด้วยน้ำเสียงในการเขียนแบบเป็นทางการ ย่อมทำให้ผู้อ่านเชื่อตามที่ผู้เขียนเสนอมาในตัวบทเหล่านั้นได้ ส่วนภาพสะท้อนทางสังคมแสดงให้เห็นว่าพจนานุกรมคำใหม่ได้เก็บรวบรวมการใช้ภาษาไทยในปัจจุบันและได้สะท้อนสภาพสังคมไทยได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ

อุดมการณ์/ วาทกรรม/พจนานุกรมคำใหม่/ ราชบัณฑิตยสถาน/กลวิธีทางภาษา

ABSTRACT

The aim of the research was to examine the relationship between the linguistic devices and the ideology of discourse in The Royal Institute Dictionary of New Words Volume 1-2 by using a Critical Discourse Analysis approach (CDA).

The finding revealed that there were 12 linguistic features to constitute to identities of Discourse in The Royal Institute Dictionary of New Words including the use of idioms (found the most), verb forms, address term, extended, nouns forms, Calming, passive voice, metaphors, rhetorical questions, presuppositions, Irony and Use of Refusal Clause. Five discourses are found in this study: 1.) Thai politicians and Thai politics Discourse. 2.) Sexual Discourse. 3. Sexual Discipline & Sexual Selling Discourse 4.) Discourse on Thai Star and 5.) Discourse on Money. Each discourse is composed of several sets of ideas.

For the aspect of consumption and interpretation of the discourse, even though readers did not interact with writers, by reading the excerpts, they believe that the excerpts were from experts in the Thai language who were respectable in the national level. Also, by using the formal voice in writing, readers believe in the excerpts. For the reflection of the society, it was found that new words in the Thai language reflected Thai society well.

Keywords:

Ideology / Discourse / New Dictionary / The Royal Institute / linguistic devices

สารบัญ

คำนำ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	จ
บทที่ 1	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
สมมติฐานของการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	6
ขอบเขตของการวิจัย	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
บทที่ 2	
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
ความรู้เกี่ยวกับพจนานุกรม พจนานุกรมคำใหม่ และราชบัณฑิตยสถาน	9
แนวคิดเรื่องวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์	26
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	50
บทที่ 3	
วิธีดำเนินการวิจัย	55
บทที่ 4	
ผลการวิจัย	58
ผลการวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมเพื่อทำความเข้าใจการผลิต การบริโภคและ การเผยแพร่หรือการกระจายตัวบท	58

ผลการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในวาทกรรมเพื่อแสดงให้เห็นถึงชุดความคิด ที่ปรากฏอยู่และชุดความคิดย่อยในอุดมการณ์ต่าง ๆ	60
1. วาทกรรมการเมืองและนักการเมืองไทย	62
2. วาทกรรมเรื่องเพศ (เพศหญิง เพศชาย และเพศทางเลือก)	70
3. วาทกรรมการประพุดติผิดในกามและการขายซื้อ-ขายบริการทางเพศ	81
4. วาทกรรมเกี่ยวกับดาราทไทย	86
5. วาทกรรมเกี่ยวกับเงิน	91
ผลการวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม	95
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	98
สรุปผลการวิจัย	98
กลวิธีทางภาษาในวาทกรรม	99
วาทกรรมและชุดความคิดย่อยที่ปรากฏในวาทกรรมแต่ละประเภท	100
อภิปรายผล	103
ข้อเสนอแนะ	104
บรรณานุกรม	105

สารบัญตาราง

ตารางที่	ชื่อตาราง	หน้า
1	สรุปการใช้กลวิธีทางภาษาในวาทกรรมที่ปรากฏในพจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 1-2	99
2	สรุปผลวาทกรรมและชุดความคิดย่อยที่ปรากฏในพจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 1-2	100

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานเป็นหนังสืออ้างอิงที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย เนื่องจากเป็นหนังสือที่เป็นมาตรฐานใช้เพื่อการอ้างอิงการสะกดคำ ความหมาย ที่มา ของคำในภาษาไทยและมีตัวอย่างการใช้คำ นับว่าพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานเป็นหนังสือที่มีผลต่อสังคมในวงกว้าง เพราะประชาชนไทยได้อ่านและได้ใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง บัดนี้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานเล่มใหม่ที่สุดคือพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 นอกจากพจนานุกรมฉบับดังกล่าวแล้วราชบัณฑิตยสถานยังได้จัดทำพจนานุกรมคำใหม่ขึ้น ซึ่งพจนานุกรมคำใหม่นี้เป็นพจนานุกรมที่รวบรวมคำที่เกิดขึ้นใหม่ และคำที่เปลี่ยนแปลงการใช้ หรือเปลี่ยนแปลงความหมายไปจากเดิม รวมทั้งรวบรวมคำที่ใช้มานานแล้วแต่ยังไม่ได้บรรจุเข้าไว้ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 จากการสำรวจเบื้องต้น พบว่าพจนานุกรมฉบับนี้มีความน่าสนใจ เพราะนอกจากจะรวบรวมคำใหม่ที่ไม่ได้เก็บไว้ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 แล้ว ในการให้นิยามความหมายของคำแล้วยังให้บริบทเฉพาะบางประการของการใช้คำ และมีการยกตัวอย่างข้อความที่ปรากฏใช้คำนั้น ๆ ไว้เป็นตัวอย่างให้แก่ผู้อ่านด้วย

หากพิจารณา “คำนำ” ของพจนานุกรมคำใหม่จะพบว่า ราชบัณฑิตยสถานต้องการที่จะรวบรวมคำที่เกิดขึ้นใหม่ในสังคมไทย พร้อมแสดงตัวอย่างการใช้ให้ผู้อ่านได้ทราบ ดังกล่าวไว้ว่า

พจนานุกรมคำใหม่เป็นพจนานุกรมที่รวบรวมคำที่เกิดใหม่และคำที่เปลี่ยนแปลงการใช้หรือเปลี่ยนแปลงความหมายแตกต่างไปจากที่ได้เก็บไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพุทธศักราช 2542 โดยมี
ความหมายของคำ ตัวอย่างการใช้และที่มาของคำด้วย ราชบัณฑิตยสถานหวังเป็นอย่างยิ่งว่าพจนานุกรมคำใหม่เล่ม 1 จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาก่อเกิด และการเปลี่ยนแปลงของคำที่ใช้ในสังคมไทยตลอดจนการศึกษาเรื่องที่มาของคำในภาคหน้า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2553 (3))

จากข้อความเห็นได้ว่า ราชบัณฑิตยสถานให้วัตถุประสงค์ของพจนานุกรมคำใหม่เล่มที่ 1 ไว้ว่าเป็นการเก็บรวบรวมคำและตัวอย่างคำที่เกิดใหม่และคำที่เปลี่ยนแปลงการใช้หรือความหมายไปจากเดิม

ต่อมาในปี พ.ศ. 2552 ราชบัณฑิตยสถานก็ได้รวมคำใหม่และออกศัพท์พิมพ์เผยแพร่หนังสือพจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 2 ขึ้น ซึ่ง “คำนำ” ของพจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 2 ฉบับราชบัณฑิตยสถาน นี้ได้กล่าวว่า

ภาษาไทยมีคำใหม่ สำนวนใหม่ วลีใหม่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก คำเก่าสำนวนเก่าก็มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการใช้ ขยายความหมาย เปลี่ยนความหมายหรือเปลี่ยนบริบทการใช้แตกต่างไปจากเดิม พจนานุกรมคำใหม่เล่มสองนี้จึงได้รวบรวมคำใหม่ที่เกิดขึ้น และ คำเก่าที่มีความเปลี่ยนแปลงจาก เอกสาร สิ่งพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์ ตลอดจนเว็บไซต์ต่าง ๆ ประมาณ 1,000 คำแล้วนำมาจัดทำคำอธิบายพร้อมยกตัวอย่างการใช้คำและให้ที่มาของคำเท่าที่จะหาหลักฐานได้ พจนานุกรมเล่มนี้เป็นผลงานของคณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมภาษาไทยปัจจุบัน ซึ่งเป็นงานต่อเนื่องจาก พจนานุกรมคำใหม่เล่มหนึ่ง ประสงค์จะเผยแพร่คำศัพท์ที่รวบรวมไว้ทุกสองปีเพื่อให้ทันแก่ความต้องการของผู้ใช้ ราชบัณฑิตยสถาน หวังเป็นอย่างยิ่งว่าพจนานุกรมคำใหม่เล่มสองนี้จะสามารถใช้ประโยชน์เป็นหนังสือ อ้างอิงสำหรับประกอบการเรียนการสอนภาษาไทยรวมทั้ง เป็นเครื่องบันทึกแสดงการเกิดและการเปลี่ยนแปลงของคำที่ใช้ในสังคมไทยตลอดจนเป็นหลักฐานในการค้นคว้าที่มาของคำภาษาไทยต่อไปในภายหน้า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2552 (3))

ในคำนำพจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 2 ฉบับราชบัณฑิตยสถานนี้พบว่า ราชบัณฑิตยสถานได้เพิ่มเติมถึงลักษณะการได้มาของข้อมูล “คำใหม่” ว่าเก็บมาจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์ตลอดจนเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าพจนานุกรมคำใหม่ได้รวบรวมคำที่ใช้อยู่เป็นปัจจุบันมากกว่าพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน และสิ่งที่น่าสนใจคือ ในพจนานุกรมคำใหม่จะมีประโยคตัวอย่างที่แสดงที่ใช้ของคำที่กำลังให้ความหมายเพื่อให้ทราบว่าสังคมปัจจุบันใช้คำนี้ในบริบทใด

บัดนี้พจนานุกรมคำใหม่เล่ม 1 และ 2 ได้จำหน่ายหมดแล้วราชบัณฑิตยสถานจึงเห็นสมควรให้จัดพิมพ์พจนานุกรมคำใหม่รวมเล่มที่ 1 และ เล่มที่ 2 ไว้ด้วยกัน โดยหวังว่าพจนานุกรมคำใหม่รวมเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการค้นคว้าอ้างอิงและการศึกษาในเรื่องที่มาของคำในภายภาคหน้าเข้าไว้ด้วยกัน ดังคำนำที่ว่า

ราชบัณฑิตยสถานได้จัดพิมพ์พจนานุกรมคำใหม่เล่ม 1 เมื่อ พ.ศ. 2550 โดยรวบรวมคำที่เกิดใหม่และคำที่เปลี่ยนแปลงการใช้ หรือเปลี่ยนแปลงความหมายไปจากเดิม รวมทั้งคำที่ใช้มานานแล้วแต่ ยังไม่ได้บรรจุเข้าไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 จากนั้นก็รวบรวมจัดพิมพ์ออกเผยแพร่เป็นระยะ ๆ ทั้งนี้เนื่องจากภาษา เป็นสิ่งที่เราใช้สื่อสารกันในชีวิตประจำวัน โดยปรกติภาษาย่อมมีการ ผันแปรและเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับสังคมของคนในชาติ ภาษาไทย ก็ผันแปรไปตามความเป็นไปของสังคมไทยด้วย ภาษาไทยมีคำใหม่ สำนวนใหม่ วลีใหม่เกิดขึ้นทุกวัน คำที่ใช้กันอยู่เป็นปรกติก็อาจ เปลี่ยนแปลงวิธีการใช้ ขยายความหมาย หรือเปลี่ยนความหมายผิด ผกต่างแตกต่างไปจากเดิม ปัจจุบันราชบัณฑิตยสถานได้จัดพิมพ์ พจนานุกรมคำใหม่ ไปแล้ว 3 เล่ม ปรากฏว่ามีผู้สนใจจำนวนมาก พจนานุกรมคำใหม่เล่มที่ 1 และ 2 ได้จำหน่ายหมดแล้ว ราชบัณฑิตยสถาน จึงเห็นสมควรให้จัดพิมพ์พจนานุกรมคำใหม่รวมเล่มที่ 1 และเล่มที่ 2 ไว้ด้วยกัน ราชบัณฑิตยสถานหวังเป็นอย่างยิ่งว่าพจนานุกรมคำใหม่ ที่จัดพิมพ์รวมเล่มในครั้งนี้จะเป็ประโยชน์ต่อการค้นคว้าอ้างอิงและ การศึกษาในเรื่องที่มาของคำในภาคหน้า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2557, (1))

จากคำนำพจนานุกรมคำใหม่ รวมเล่ม 1-2 ดังกล่าวข้างต้นทำให้ทราบว่า ราชบัณฑิตยสถาน ตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร และการผันแปรของภาษาที่เป็นไปตามพลวัตที่ สอดคล้องกับพลวัตของสังคม มีคำที่เกิดใหม่และมีที่ใช้ใหม่ ๆ ในการสื่อสารในสังคมด้วย

ในการศึกษาเบื้องต้นผู้วิจัยพบว่า การให้คำอธิบายความหมายหรือคำจำกัดความของคำใหม่ใน ส่วนที่เป็นการยกตัวอย่างประโยค ปรากฏการแสดงวาทกรรมซึ่งสามารถเผยแพร่ไปสู่ประชาชนได้ เพราะ พจนานุกรมคำใหม่เป็นหนังสือที่มีอิทธิพลต่อผู้อ่านและต่อผู้ใช้ภาษาไทย พจนานุกรมคำใหม่จึงเป็น วาทกรรมที่มีผลต่อสังคมในวงกว้าง กล่าวคือ ตามแนวคิดทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ซึ่งเป็ นการศึกษาที่ผนวกแนวคิดทางภาษาและแนวคิดทางสังคมต่าง ๆ ไว้ด้วยกัน วาทกรรมมีความสัมพันธ์กับ อุดมการณ์และอำนาจซึ่งมีอิทธิพลในการครอบงำความคิดและควบคุมการกระทำของคนในสังคมด้วย ดังนั้นหากตัวอย่างของข้อความในการอธิบายความหมายและยกตัวอย่างการใช้คำที่ปรากฏใช้ในหนังสือ

อ้างอิงที่เป็นมาตรฐานของภาษาไทยแสดงให้เห็นความหมายอันเป็นการแสดงอุดมการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งออกมา นั้นย่อมส่งผลและมีอิทธิพลต่อสังคมในวงกว้างได้

ตัวอย่างประโยคในพจนานุกรมคำใหม่ที่ปรากฏการแสดงวาทกรรมซึ่งจะนำอุดมการณ์บางอย่างเผยแพร่ไปสู่ประชาชนได้ เช่น

ตัวอย่างที่ 1 การอธิบายความหมายของคำว่า **นกกระจอกกินน้ำ** (ราชบัณฑิตยสถาน, 2557: หน้า 178) มีคำอธิบายดังนี้

นกกระจอกกินน้ำ น. ผู้ใช้เวลาสั้นมาก (ใช้เฉพาะผู้ชายที่มีภาวะหลังเร็ว) เช่น เขาลือกันว่าสมชายเป็นพวกนกกระจอกกินน้ำ ภรรยาเลยมีชู้. (คมม.) นกกระจอกไม่ทันกินน้ำ ความหมายที่ 1

นกกระจอกไม่ทันกินน้ำ 1. น. ผู้ใช้เวลาสั้นมาก (ใช้เฉพาะผู้ชายที่มีภาวะหลังเร็ว) เช่น เธออ้างว่ามีชู้เพราะสามีเป็นพวกนกกระจอกไม่ทันกินน้ำ ให้ความสุขแก่เธอได้ไม่เต็มที่. (คมม.) นกกระจอกกินน้ำ.

2. น. ถ้อยคำที่ใช้หมายถึงช่วงเวลาสั้นมาก เช่น โศกสังให้วิดพื้น 50 ครั้ง นี้อะไร นกกระจอกไม่ทันกินน้ำ ได้แค่ 10 ครั้ง ก็หมดแรงแล้ว

จากตัวอย่างประโยคที่ยกมาให้คำอธิบายเพื่อให้เห็นที่ใช้คำ “นกกระจอกกินน้ำ หรือ นกกระจอกไม่ทันกินน้ำ” นี้แสดงให้เห็นถึงวาทกรรมที่บ่งถึง วาทกรรมทางเพศ ได้แก่ประโยคที่ว่า

เขาลือกันว่าสมชายเป็นพวกนกกระจอกกินน้ำ ภรรยาเลยมีชู้

เธออ้างว่ามีชู้เพราะสามีเป็นพวกนกกระจอกไม่ทันกินน้ำ ให้ความสุขแก่เธอได้ไม่เต็มที่

จากประโยคตัวอย่าง 2 ประโยคข้างต้นแสดงให้เห็นวาทกรรมที่ถูกผลิตซ้ำ เรื่องลักษณะอันเป็นคุณสมบัติที่ผู้ชายพึงมีคือ ต้องมีสมรรถภาพทางเพศในขั้นที่สมบูรณ์ ต้องไม่บกพร่อง เพราะไม่เช่นนั้นภรรยาอาจจะมิชู้ได้ นอกจากจากนี้ยังกล่าวถึงพฤติกรรมทางเพศของผู้หญิง ที่แสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงมีพฤติกรรมทางเพศแบบที่ต้องเน้นการได้รับความสุขจากสามีในเรื่องทางการมีเพศสัมพันธ์ และข้อความ “ภรรยาเลยมีชู้, เธออ้างว่ามีชู้” โดยเชื่อมโยงไปที่สาเหตุว่า เพราะสามีเป็นพวกนกกระจอกไม่ทันกินน้ำ ข้อความนี้แสดงให้เห็นความหมายที่ว่า หากไม่ได้รับความพึงพอใจจากสามีในการบำเรอด้านเพศแล้วผู้หญิงจะไปมีชู้ วาทกรรมที่ถูกผลิตสร้างเช่นนี้ อาจทำให้สังคมหรือผู้รับสารเกิดความคิดคล้อยตาม อาจก่อให้เกิดค่านิยม หรือการยอมรับความคิดผ่านวาทกรรมนี้ได้

ตัวอย่างที่ 2 การอธิบายความหมายและยกตัวอย่างประโยคของคำ 3 คำ คือ คำว่า “น้ำดี” “บูรณาโกง” และ “ปาหี่”

น้ำดี น. คนดี, คนมีคุณภาพ, (มักใช้กับนักการเมือง) เช่น เขาเป็น ส.ส.น้ำดีไม่โกงกิน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2557: 185)

บูรณาโกง ก. โกงทุกรูปแบบ, โกงทั้งครอบครัว, เช่น นักการเมืองบางคนไม่ใช่แค่โกงแต่บูรณาโกง. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2557: 202)

ปาหี่ 1 น. การแสดงกลหรือกายกรรมของนักแสดงเร่ร่อนตามที่ต่าง ๆ (พจน.)
2 น. การกระทำหรือพฤติกรรมที่ปรากฏให้คนทั่วไปเห็นหรือเชื่อว่าเป็นจริง เช่น ที่เขาย้ายคนทำข้อสอบรั่วเป็นแค่ปาหี่การเมือง (จ. ว่า ปาหี่) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2557: 217)

จากตัวอย่างที่ 2 ประโยค 3 ประโยคที่เป็นตัวอย่างที่แสดงว่าทฤษฎีด้านการเมือง ได้แก่

เขาเป็น ส.ส.น้ำดีไม่โกงกิน

นักการเมืองบางคนไม่ใช่แค่โกงแต่บูรณาโกง

ที่เขาย้ายคนทำข้อสอบรั่วเป็นแค่ปาหี่การเมือง

ตัวอย่างเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการผลิตซ้ำว่าทฤษฎีนักการเมือง ที่แสดงให้เห็นว่านักการเมืองเป็นบุคคลที่มีการคดโกง ไม่จริงใจ มีพฤติกรรมการโกงหลายรูปแบบ เป็นต้น

เนื่องจากพจนานุกรมคำใหม่มีตัวอย่างประโยคที่ยกมาประกอบคำอธิบายเป็นจำนวนมาก และวัตถุประสงค์ของการจัดทำก็ได้บอกว่าเป็นไปเพื่อสะท้อนสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เป็นเรื่องที่น่าสนใจที่ว่าสภาพสังคมไทยเราเปลี่ยนแปลงไปแค่ไหนและสะท้อนผ่านภาษาออกมาอย่างไร และเมื่อราชบัณฑิตยสถานได้เก็บลักษณะการปรากฏใช้ข้อความต่าง ๆ ไว้นั้น ทำให้ข้อความเหล่านั้นสะท้อนออกมาเป็นแบบแผนของค่านิยมทางสังคมผ่านตัวบทในรูปของการผลิตซ้ำว่าทฤษฎี หรือประกอบสร้างอุดมการณ์ด้านใดบ้างหรือไม่ ด้วยความสำคัญและความเป็นมาดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอุดมการณ์ที่ประกอบสร้างและสื่อผ่านกลวิธีทางภาษาที่ปรากฏในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 1-2 ด้วยแนวคิดการศึกษาว่าทฤษฎีวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse

Analysis) โดยใช้กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรมของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995) เพื่ออธิบายให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษาในตัวบทของวาทกรรมกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่อยู่รายล้อมตัวบท

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. จำแนกและจัดประเภทอุดมการณ์ที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาที่ปรากฏในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 1-2 ตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์
2. วิเคราะห์กลวิธีทางภาษาและชุดความคิดย่อยในอุดมการณ์แต่ละประเภท
3. วิเคราะห์การกระจายตัวบทและวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมที่สะท้อนสภาพสังคมวัฒนธรรมไทย

สมมติฐานของการวิจัย

1. พจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 1 – 2 มีการประกอบสร้างอุดมการณ์ต่าง ๆ มาสู่ผู้รับสาร โดยประกอบสร้างอุดมการณ์ผ่านข้อความที่เป็นตัวอย่างการใช้คำ มีอุดมการณ์ที่ถูกผลิตซ้ำหลายอุดมการณ์ที่ปรากฏในพจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 1 -2 เช่น อุดมการณ์ความงาม อุดมการณ์ดาราศาสตร์ อุดมการณ์ทางเพศ อุดมการณ์การเมือง
2. กลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ดังกล่าว มีหลายกลวิธี ได้แก่ การเลือกใช้ศัพท์ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การใช้รูปประโยคบางชนิด การใช้ความเชื่อที่มีอยู่ก่อน การใช้อุปลักษณ์ การใช้สหพท์ การใช้ความซ้ำ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้อุปลักษณ์ การใช้มูลบท การกล่าวอ้างคำพูด การกล่าวอ้างเหตุผล การให้นิยาม การกล่าวเกินจริง ฯลฯ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ทราบว่าพจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 1-2 เผยแพร่อุดมการณ์ด้านใดไปสู่ประชาชน
2. ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในหนังสือพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 1 -2
3. ผลการวิจัยสามารถนำไปเป็นแนวทางในการศึกษาวาทกรรมประเภทอื่น ๆ ตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ได้

4. สามารถนำผลการวิจัยนี้ไปเผยแพร่ให้ผู้สนใจและนิสิตได้ศึกษาเรียนรู้เพื่อเข้าใจแนวทางการวิเคราะห์ภาษาไทยในอีกแง่มุมหนึ่งเพื่อให้นิสิตเข้าใจหลักการศึกษาวาทกรรม วิเคราะห์ได้ และตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจ ภาษา สังคม และวัฒนธรรม ทั้งสามารถนำแนวทางการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและอุดมการณ์ไปใช้ในการทำวิจัยได้

ขอบเขตของการวิจัย

1. การศึกษานี้ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 1-2 พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2557 จัดพิมพ์โดยบริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2557)

2. ข้อมูลที่คัดเลือกมาใช้ในการศึกษาได้แก่ ข้อความที่ปรากฏเป็นตัวอย่างประโยคที่ใช้ในการยกตัวอย่างเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายและการใช้คำใหม่คำนั้นมากขึ้น ตัวอย่างเช่น

กฎบัตรกฎหมาย น. กระบวนกฎหมาย, เจริญกฎหมาย, เช่น **คนธรรมดาอย่างเรา**

จะรู้จักกฎบัตรกฎหมายได้อย่างไร. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2557 หน้า (1))

จากตัวอย่างเป็นการอธิบายความหมายของคำใหม่ “กฎบัตรกฎหมาย” ว่า เป็นคำนาม มีความหมายว่า 1) กระบวนกฎหมาย และ 2) เจริญกฎหมาย จากนั้นเป็นประโยคตัวอย่างการนำไปใช้ คือ **คนธรรมดาอย่างเราจะรู้จักกฎบัตรกฎหมายได้อย่างไร** ซึ่งเป็นข้อมูล que ผู้ศึกษาจะนำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

3. งานวิจัยนี้จะไม่ศึกษาข้อมูลตัวอย่างการอธิบายการใช้คำศัพท์ที่ไม่มีลักษณะเป็นประโยค เพราะไม่สื่อความหมายว่ามีผู้ส่งสาร ผู้รับสาร และสถานการณ์ในการสื่อสารอย่างไร ตัวอย่างเช่น

คิว 1 น. ลูกบาศก์เมตร เช่น **น้ำ 5 คิว คือ น้ำ 5 ลูกบาศก์เมตร**

2 น. ลูกบาศก์ฟุต เช่น **ไม้ 12 คิว คือ ไม้ 12 ลูกบาศก์ฟุต** (ตัดมาจาก cubic) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2557 หน้า (56))

จากตัวอย่างเป็นการอธิบายความหมายของคำใหม่ “คิว” ว่า เป็นคำนาม หมายถึง ลูกบาศก์เมตร หรือ ลูกบาศก์ฟุต และยกตัวอย่างประกอบการใช้ คือ **น้ำ 5 คิว คือ น้ำ 5 ลูกบาศก์เมตร , ไม้ 12 คิว คือ ไม้ 12 ลูกบาศก์ฟุต** เป็นการยกตัวอย่างการนำไปใช้ด้วยวิธีการประกอบคำขึ้นเป็นประโยค แต่ไม่สื่อความหมายในเชิงวาทกรรม ดังนั้นลักษณะข้อมูลตัวอย่างนี้ผู้ศึกษาจะไม่นำมาวิเคราะห์ **นิยามศัพท์เฉพาะ**

วาทกรรม (Discourse) หมายถึง วิธีการสื่อสารที่ประกอบด้วยตัวบท (ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร) ที่มีความสัมพันธ์กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อสร้างระบบความหมาย ความคิด ความรู้ ความจริง อำนาจ และความเชื่อ เป็นกระบวนการในการสร้าง/ผลิตเอกลักษณ์และความหมายแก่สรรพสิ่งต่าง ๆ ในสังคม ทั้งความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคม

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Discourse critical analysis (CDA)) หมายถึง การศึกษาความสัมพันธ์ของการสร้างความหมายหรือความคิดต่าง ๆ ที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยมุ่งศึกษาวิธีการใช้อำนาจ การครอบงำ อุดมการณ์และความไม่เท่าเทียมกันที่มีการตอกย้ำและผลิตซ้ำในสังคม (Fairclough, 1995 และ Van Dijk, 2001)

วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (Discourse Practice) หมายถึง กระบวนการในการสร้างหรือผลิตตัวบท การบริโภคหรือการรับตัวบท และการตอกย้ำ ผลิตซ้ำหรือกระจายตัวบทในช่วงเวลาใด เวลาหนึ่ง (ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบการสื่อสาร (SPEAKING) ตามทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสาร ของ เดลล์ ไฮม์ส์ (Deel Hymes, 1974))

อุดมการณ์ หมายถึง ชุดความคิดที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบที่เป็นที่ยอมรับในสังคม ทั้งนี้ อุดมการณ์หรือชุดความคิดดังกล่าวนั้นไม่ได้ปรากฏออกมาชัดเจนแต่แฝงอยู่เบื้องหลังของการใช้ภาษา (Van Dijk. , 1995,1998) อุดมการณ์ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่ว่าเป็นเครื่องมือของผู้ที่มีอำนาจมากกว่าเท่านั้น แต่อุดมการณ์ คือ ระบบความคิดความเชื่อของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมที่มีอยู่ร่วมกันและ/หรือมีการยอมรับกันในสังคม

ตัวบท (Text) หมายถึง ข้อมูลภาษาที่ใช้จริง จับต้องได้ มีลักษณะของรูปภาษา เป็นข้อมูลภาษาที่มีบริบทของการใช้อยู่ด้วย โดยตัวบทในการวิเคราะห์ครั้งนี้มีบริบทและจุดมุ่งหมายของการสื่อสารแฝงอยู่ด้วย กล่าวคือ สามารถบอกได้ว่าวัตถุประสงค์หรือเจตนาของการสื่อสารตัวบทนั้นคืออะไร ตัวบทอาจไม่ซับซ้อน คือเพียงคำเดียว ประโยคเดียว หรืออาจซับซ้อนก็ได้ ตัวบทในงานวิจัยนี้ได้แก่ ข้อความที่ปรากฏในพจนานุกรมคำใหม่ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 1-2 และบริบทที่ปรากฏใช้คือบริบทในสังคมไทย ผู้รับสารและผู้สื่อสารเป็นคนไทย

บริบท (Context) หมายถึง สิ่งแวดล้อมรอบตัวบท ซึ่งในงานวิจัยนี้บริบทหมายถึงสิ่งที่แวดล้อมข้อความและการสื่อสารนั้น ๆ บริบทมีหลายประการ เช่น ผู้ส่งสาร ผู้รับสาร สถานการณ์ บ้านเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ ค่านิยม สังคม วัฒนธรรม กลวิธีทางภาษา เป็นต้น เราไม่สามารถวิเคราะห์อุดมการณ์และวาทกรรมได้หากขาดการวิเคราะห์บริบท

กลวิธีทางภาษา หมายถึง รูปภาษาที่ถูกเลือกนำมาใช้เพื่อสื่ออุดมการณ์ต่าง ๆ ในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 1-2 ซึ่งในการใช้รูปภาษาเหล่านั้นอาจเป็นการใช้เพื่อสื่ออุดมการณ์อย่างจงใจ หรืออาจสื่ออุดมการณ์ผ่านรูปภาษานั้น ๆ อย่างไม่จงใจหรือไม่ทันรู้ตัวก็ได้ การอธิบายกลวิธีทางภาษาในวิจัยนี้จึงเป็นการอธิบายในเชิงการใช้ที่มีวัตถุประสงค์บางอย่างแฝงอยู่หรือที่เรียกว่า กลวิธี

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง”ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 1-2: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” นี้ ผู้วิจัยได้ตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับพจนานุกรม พจนานุกรมคำใหม่ และราชบัณฑิตยสถาน
 - 1.1 ประวัติความเป็นมาของพจนานุกรมไทยและประวัติของพจนานุกรมคำใหม่
 - 1.2 ความหมายของคำว่าพจนานุกรมและลักษณะเฉพาะของพจนานุกรมคำใหม่
 - 1.3 หลักในการทำพจนานุกรมและพจนานุกรมคำใหม่
 - 1.4 ประวัติความเป็นมาของราชบัณฑิตยสถาน
 - 1.4.1 ประวัติความเป็นมาและบทบาท
 - 1.4.2 เหตุผลของการจัดตั้งราชบัณฑิตยสถาน
 - 1.4.3 กิจกรรมของราชบัณฑิตยสถาน
 - 1.5 คณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 1-2
2. แนวคิดเรื่องวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์
 - 2.1 แนวคิดเรื่องวาทกรรม (Discourse)
 - 2.2 แนวคิดเรื่องวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis)
 - 2.2.1 วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์ คลัฟ (Fairclough)
 - 2.2.2 วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของฟาน ไดก์ (Teun A. van Dijk)
 - 2.3 แนวคิดเรื่องอุดมการณ์ (Ideology)
 - 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจ (Power)
 - 2.5 แนวคิดเรื่องการครอบงำ (Manipulation)
 - 2.6 แนวคิดการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในตัวบท
 - 2.6.1 แนวทางของนอร์แมน แฟร์คลัฟ (Fairclough)
 - 2.6.2 แนวทางของเทียน เอ ฟานไดก์ (Teun A. van Dijk)
 - 2.6.3 แนวคิดเรื่องการเน้นความ
 - 2.7 กลวิธีทางภาษาในข้อความ
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความรู้เกี่ยวกับพจนานุกรม พจนานุกรมคำใหม่ และราชบัณฑิตยสถาน

- 1.1 ประวัติความเป็นมาของพจนานุกรมไทยและประวัติของพจนานุกรมคำใหม่

พจนานุกรมไทยมีขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยพระโหราธิบดีได้แต่งหนังสือ “จินตมณี” ขึ้น ภายในเล่มปรากฏคำในหมวดนามศัพท์ สรรพนาม หรืออักษรศัพท์ ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส (พ.ศ. 2333 - 2396) ได้ทรงรวบรวมคำที่ใช้ในวรรณคดีและกาพย์กลอน เรียกหนังสือเล่มนี้ว่า “คำฤกษ์” นอกจากนี้ยังปรากฏหนังสือที่มีลักษณะเป็นพจนานุกรมอีกเล่มหนึ่งคือ หนังสือ “อนันตวิภาค” ที่เรียบเรียงขึ้นเมื่อราว พ.ศ. 2444 โดยพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) หนังสือเล่มนี้จัดเป็นพจนานุกรมที่แบ่งคำเป็นพวก ๆ เช่น สยามพากย์ คำไทยโบราณ คำภาษาเขมรที่มีใช้เป็นภาษาไทย คำราชาศัพท์ อนันตวิภาคจึงเป็นหนังสือที่รวมคำภาษาไทยซึ่งเน้นประวัติที่มาของคำ โดยการจัดกลุ่มคำศัพท์ที่มาจากภาษาเดียวกันไว้ด้วยกัน รวมทั้งมีการเสนอคำศัพท์เป็นหมวดตามการออกเสียงพยางค์ต้น ตั้งแต่ อะ ออ อู ออ และในสระแต่ละกลุ่มก็จะเรียงตั้งแต่ “ก” จนถึง “ฮ” การรวมคำที่กล่าวมานี้ มีวัตถุประสงค์อยู่ในวงแคบเพราะใช้สำหรับแต่งกลอนกาพย์ ถ้าจะจัดประเภท ก็จัดเป็นพจนานุกรมเฉพาะสาขา การจัดเรียงคำจะจัดเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ การรวมคำย่อย ๆ ในแต่ละกลุ่มยังไม่มีระบบ การให้ความหมายอยู่ในลักษณะของการให้คำเหมือน และการเสนอประวัติที่มา การกระทำดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดทำพจนานุกรม แม้ว่าการจัดทำจะแตกต่างจากการจัดทำพจนานุกรมในปัจจุบัน

ต่อมาพบว่าการจัดทำพจนานุกรมเริ่มรับอิทธิพลจากต่างประเทศ เป็นการจัดทำเพื่อกลุ่มคนเฉพาะกลุ่มที่จะนำความรู้ทางภาษาไปใช้ประโยชน์ในกิจการต่าง ๆ เช่น ด้านศาสนา การค้า เป็นต้น การจัดทำพจนานุกรมโดยนำความรู้และวิธีการจากชาวต่างชาติมาใช้นั้น เริ่มมีหลักฐานเมื่อ พ.ศ. 2389 ในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์มี “อภิธานศรับท์” เกิดขึ้น ซึ่งสำเร็จโดยความร่วมมือของคนไทย ออบ ไชยวสุ (2505 : คำนำ) ให้ความแจ่มชัดเพิ่มขึ้นด้วยการคัดลอกข้อความจากฉบับเดิมมากล่าวไว้ว่า “ Dictionary of The Siamese Language Prepared by Native Assistant under the Supervision of Rev. J. Caswell. Copied and enlarged by J.H. Chandler Bangkok, Siam 1846” พจนานุกรมฉบับนี้ใช้กระดาษฝรั่งตลอดเล่ม เขียนด้วยเส้นหมึก มีคำศัพท์ประมาณ 6,000 - 7,000 คำ ชื่อภาษาไทยไม่ปรากฏ แต่ในบัญชีหนังสืออุเทศของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานใช้ว่า “ดิกชันนารีไทย ค.ศ. 1846” และในปีนี้มีชันนารี เทเลอร์โจนส์ ได้รวบรวมคำไทยแล้วจัดทำคำแปลเป็นภาษาอังกฤษ แต่มิได้มีการตีพิมพ์ ครั้น พ.ศ. 2397 สังฆราชปลเลอว์กัวซ์ รวบรวมคำไทยแล้วแปลเป็นภาษาอื่น ๆ ถึง 3 ภาษา คือภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส และภาษาละติน และให้ชื่อว่า “สัพพะ พะจะนะ พาสาไท” ต่อมาใน พ. ศ. 2439 สังฆราช เวย์ ได้ปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มเติมเนื้อหาใหม่และให้ชื่อว่า “ศิริ พจนานุกรมภาษาไทย”

พจนานุกรมฉบับที่คนไทยรู้จักอย่างแพร่หลาย คือ อักษรอภิธานศรับท์ (Dictionary of The Siamese Language ค.ศ. 1873) ซึ่งหมอบรัดเลย์ได้รวมคำไทยแล้วแปลเป็นไทยถึง 40,000 คำโดยมีอาจารย์ทัด ผู้มีความรู้ระดับเปรียญเป็นผู้ช่วย การจัดเรียงคำเริ่มเป็นระบบโดยจัดเรียงตามตัวสะกดขั้นต้นต้องแยกคำตามลำดับพยัญชนะคือ ก ข และ ค แล้วจึงจัดคำศัพท์ที่มีพยัญชนะต้นเหมือนกันโดยยึด

ตัวสะกดเป็นหลัก ตั้งแต่แม่ ก กา ไปจนกระทั่งถึงแม่ เกอว การเรียงคำในแต่ละแม่ตัวสะกดก็จะยึดตัวสระเป็นหลักตั้งแต่ กา กิริยา ก็ กี้ กุฎิ กู กู้ กู๊ เก เก่ เก้ แก แก่ แก๊ ไก ไก่ ไก๊ โก โก่ โก๊ เกา เก่า เก้า กำก่า ก้ากั้ง และ กะ ส่วนคำที่ประกอบด้วยสระ โย, -วย, -ยว, -เอ, -เออ, -แอ, -เอะ, -อ จะจัดเรียงต่อจากคำศัพท์ที่สะกดด้วย เกอว เมื่อจบสระดังกล่าว ลำดับสุดท้ายคือคำศัพท์ที่มีตัว ร ล ว ควบกล้ำ

ต่อมากระทรวงศึกษาธิการจัดทำพจนานุกรมสำหรับการเขียนคำให้ถูกต้อง หลวงประเสริฐอักษรนิติ ซึ่งต่อมาได้เป็นพระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตระละลักษณ) เป็นแม่กองในการจัดทำ โดยมีอักษรวิธานศรึบเป็นแบบอย่าง

พ.ศ. 2460 พระราชวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) ส่งมอบหนังสือรวบรวมคำให้กับหลวงบุญมานพพานิชย์ (แสงทอง) ได้ปรับปรุงจัดเรียงให้เหมาะสมกับสมัยนิยม เมื่อหลวงบุญมานพพานิชย์ลงมือจัดทำก็เพิ่มเติมบางส่วน เช่น รวบรวมคำที่พจนานุกรมไม่ได้รวบรวมไว้ และสอดแทรกความคิดเห็นไว้ ผลจากการปรับปรุงทำให้หนังสือคำฤๅณี มีระบบตามแบบอย่างการจัดทำพจนานุกรมทั่ว ๆ ไป ซึ่งต่างจากฉบับเดิมที่กล่าวไว้ตอนต้น

พ.ศ. 2463 กรมตำรากระทรวงศึกษาธิการ พิมพ์พจนานุกรมสำหรับโรงเรียน จำนวน 40,000 เล่ม มีคำศัพท์จำนวน 14,474 คำ และหลังจากนั้น 1 ปี พระสารประเสริฐ ได้จัดทำพจนานุกรม 3 ภาษาขึ้น คือ บาลี - สยาม - อังกฤษ

ในระยะต่อมา สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรงพระยศเป็นพระบรมโอรสาธิราช มีพระราชประสงค์ให้รวบรวมคำสำหรับทำพจนานุกรมเพื่อรวบรวมศัพท์สำคัญที่จะส่งเสริมวรรณคดี และเป็นความก้าวหน้าทางภาษา ในช่วงรัชกาลที่ 4-5 มีคำสำหรับเรียกพจนานุกรมว่า “พจนานุกรม” จนถึง พ.ศ. 2493 มีการปรับปรุงแก้ไขคำครั้งใหญ่ คณะกรรมการชำระพจนานุกรมจึงเปลี่ยนจากคำว่า “พจนานุกรม” เป็น “พจนานุกรม” โดยให้เหตุผลว่า “พจนานุกรม” ยังไม่ตรงกับลักษณะของหนังสือ เพราะคำว่า “ปท” หรือ “บท” หมายถึงคำที่แต่งแล้ว แต่ทว่าคำไทยเป็นคำโดดไม่จำเป็นต้องแต่งเติมคำ จึงได้เปลี่ยนมาใช้คำว่า “พจนานุกรม” ซึ่งมีความหมายครอบคลุมถึงการรวบรวมคำทั้งหมดที่มีอยู่ในภาษานั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นอักษรวิธี การบอกเสียงอ่าน ความหมาย และประวัติของคำ และได้มีการเริ่มใช้เรียกงานรวบรวมของราชบัณฑิตยสถานว่า “พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน”

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 เกิดจากการแก้ไขเพิ่มเติมข้อบกพร่องในพจนานุกรม กรมตำรา พ.ศ. 2470 ให้ดียิ่งขึ้น โดยยึดหลักสากลของการจัดทำพจนานุกรม อันได้แก่การรวบรวมคำทั้งหมดที่มีอยู่ในภาษา ความรู้เรื่องอักษรวิธี การบอกเสียงอ่าน การให้ความหมาย และประวัติความเป็นมาของคำ ทั้งนี้ในการรวบรวมคำมาใส่ไว้ในพจนานุกรมได้รวบรวมคำที่ที่อยู่ในภาษาไทย และได้ตัดคำภาษาบาลีสันสกฤตออกไปจำนวนมาก

ในปี พ.ศ. 2525 ราชบัณฑิตยสถานจึงได้จัดทำพจนานุกรมในคราวสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี โดยใช้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 เป็นพื้นฐานในการปรับปรุง ในชื่อ “พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525” แต่ต่อมาทางคณะกรรมการชำระพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งนำโดย ศ.นพ. อรรถสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกราชบัณฑิตยสถาน มีความเห็นว่าพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 เริ่มล้าสมัย เนื่องจากสังคมโลก สังคมภาษา และวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จึงมีการประชุมร่วมกันว่า สมควรที่จะชำระพจนานุกรมเสียใหม่ อีกทั้งทางราชบัณฑิตยสถานต้องการที่จะให้พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 เป็นพจนานุกรมที่จัดทำขึ้นเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในปีพุทธศักราช 2542 ด้วย พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ซึ่งเกิดขึ้น โดยมี ศ.ดร. ประเสริฐ ณ นคร เป็นประธานกรรมการชำระพจนานุกรม และมี ศาสตราจารย์ (พิเศษ) จำนงค์ ทองประเสริฐ เป็นกรรมการชำระพจนานุกรมพร้อมผู้ร่วมงานอีกหลายท่าน

ต่อมาคณะกรรมการชำระพจนานุกรม แห่งราชบัณฑิตยสถานได้ชำระพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 โดยเริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 โดยนำข้อมูลจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 มาปรับแก้ไขเพิ่มเติมบทนิยามของคำศัพท์ทั่วไปซึ่งเป็นคำที่มีใช้ในภาษาไทยและเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย แต่ยังไม่ได้เก็บในพจนานุกรมก็ได้เพิ่มเติมเก็บไว้ด้วย ที่สำคัญคือได้เก็บคำศัพท์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงใช้ในการพัฒนาเรื่องดิน น้ำ ป่าไม้ เช่น คำว่า กังหันน้ำชัยพัฒนา แก่ล้งดิน แก้มลิง เป็นต้น โดยกำหนดการจัดพิมพ์พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานเล่มใหม่ใช้ชื่อว่าพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ทั้งนี้เนื่องจากปี พ.ศ. 2554 เป็นปีมหามงคลเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในโอกาส ทรงเจริญพระชนมพรรษา 80 พรรษา และเพื่อเป็นการเผยแพร่พระกิตติคุณและสำนึกในพระมหากรุณาที่ คุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงห่วงใยการใช้ภาษาไทยของคนไทยในปัจจุบัน โดยคณะกรรมการประธานกรรมการ ศาสตราจารย์ (พิเศษ) จำนงค์ ทองประเสริฐเป็นประธานกรรมการชำระพจนานุกรม และมี ศ.ดร. ประเสริฐ ณ นคร เป็นกรรมการที่ปรึกษา

จากประวัติและเนื้อหาของการผลิตพจนานุกรมของคณะกรรมการชำระพจนานุกรมทั้งหมดที่กล่าวมา เห็นได้ว่าพจนานุกรมในระยะแรกมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ใช้ภาษารู้จักเลือกใช้คำในการเขียนและรู้จักความหมายของคำ ต่อมาพจนานุกรมกลายเป็นเครื่องมือสำหรับชาวต่างชาติและชาวไทยที่จะช่วยให้เข้าใจภาษาได้โดยไม่ต้องมีล่ามจนกระทั่งปัจจุบันพจนานุกรมมีจุดมุ่งหมายกว้างขึ้นตามความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ และความเจริญของสังคม จึงต้องมีการปรับปรุงแก้ไขพจนานุกรม เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ภาษาไทยทุกคน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2550 ราชบัณฑิตยสถานได้จัดพิมพ์พจนานุกรมคำใหม่เล่ม 1 ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างออกไป คือ ต้องการที่จะรวบรวมคำที่เกิดใหม่และคำที่เปลี่ยนแปลงการใช้หรือเปลี่ยนแปลงความหมายไปจากเดิม รวมทั้งคำที่ใช้มานานแล้วแต่ยังไม่ได้บรรจุเข้าไว้ในพจนานุกรมฉบับ

ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2550 เมื่อได้รวบรวมแล้วก็จัดพิมพ์ออกมาเริ่มตั้งแต่พจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่มที่ 1 จากนั้นก็รวบรวมจัดพิมพ์ออกเผยแพร่เป็นระยะ ๆ ทั้งนี้ราชบัณฑิตยสถานให้เหตุผลการจัดทำว่าเนื่องจากภาษาเป็นสิ่งที่เราใช้สื่อสารกันในชีวิตประจำวันโดยปกติภาษาย่อมมีการ ผันแปรและเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับสังคมของคนในชาติภาษาไทยก็ผันแปรไปตามความเป็นไปของสังคมไทยด้วย ภาษาไทยมีคำใหม่สำนวนใหม่วลีใหม่เกิดขึ้นทุกวันคำที่ใช้อยู่เป็นปรกติก็อาจเปลี่ยนแปลงวิธีการใช้ ขยายความหมาย หรือเปลี่ยนความหมายผิดแผกแตกต่างไปจากเดิม ปัจจุบันราชบัณฑิตยสถานได้จัดพิมพ์พจนานุกรมคำใหม่ไปแล้ว 3 เล่มปรากฏว่ามีผู้สนใจจำนวนมาก พจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถานมีค่านำของการจัดทำดังนี้

ในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 1 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2553) ปรากฏค่านำว่า พจนานุกรมคำใหม่เป็นพจนานุกรมที่รวบรวมคำที่เกิดใหม่และคำที่เปลี่ยนแปลงการใช้หรือเปลี่ยนแปลงความหมายแตกต่างไปจากที่ได้เก็บไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพุทธศักราช 2542 โดยมีความหมายของคำตัวอย่างการใช้และที่มาของคำด้วยราชบัณฑิตยสถานหวังเป็นอย่างยิ่งว่าพจนานุกรมคำใหม่เล่ม 1 จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาการเกิด และการเปลี่ยนแปลงของคำที่ใช้ในสังคมไทยตลอดจนการศึกษาเรื่องที่มาของคำในภาษาภาคหน้า

ในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 2 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2552) ปรากฏค่านำว่า ภาษาไทยมีคำใหม่ สำนวนใหม่ วลีใหม่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก คำเก่า สำนวนเก่าก็มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการใช้ ขยายความหมาย เปลี่ยนความหมาย หรือเปลี่ยนบริบทการใช้แตกต่างไปจากเดิม พจนานุกรมคำใหม่เล่มสองนี้จึงได้รวบรวมคำใหม่ที่เกิดขึ้นและคำเก่าที่มีความเปลี่ยนแปลงจาก เอกสาร สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ตลอดจนเว็บไซต์ต่าง ๆ ประมาณ 1,000 คำแล้วนำมาจัดทำคำอธิบายพร้อมยกตัวอย่างการใช้คำและให้ที่มาของคำเท่าที่จะหาหลักฐานได้พจนานุกรมเล่มนี้เป็นผลงานของคณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมภาษาไทยปัจจุบันซึ่งเป็นงานต่อเนื่องจากพจนานุกรมคำใหม่เล่มหนึ่งประสงค์จะเผยแพร่คำศัพท์ที่รวบรวมไว้ทุกสองปีเพื่อให้ทันแก่ความต้องการของผู้ใช้ ราชบัณฑิตยสถานหวังเป็นอย่างยิ่งว่าพจนานุกรมคำใหม่เล่มสองนี้จะสามารถใช้ประโยชน์เป็นหนังสืออ้างอิงสำหรับประกอบการเรียนการสอนภาษาไทยรวมทั้งเป็นเครื่องบันทึกแสดงการเกิดและการเปลี่ยนแปลงของคำที่ใช้ในสังคมไทยตลอดจนเป็นหลักฐานในการค้นคว้าที่มาของคำภาษาไทยต่อไปในภายหน้า

ในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 3 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ปรากฏค่านำว่า ราชบัณฑิตยสถานได้แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมภาษาไทยปัจจุบันขึ้นเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2558 ให้มีอำนาจหน้าที่ในการศึกษาและติดตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดแก่ภาษาเก็บคำที่เกิดใหม่และคำที่เปลี่ยนแปลงการใช้ หรือเปลี่ยนแปลงความหมายไปจากเดิม รวมทั้งเก็บคำที่ใช้มานานแล้วแต่ยังไม่ได้บรรจุเข้าไว้ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 และรวบรวมจัดพิมพ์ออกเผยแพร่เพื่อทำประชาพิจารณ์เป็นระยะ ๆ ทั้งนี้เนื่องจากภาษาไทยเป็นสิ่งที่เราใช้สื่อสารกันในชีวิตประจำวันโดยปกติภาษาย่อมมีการ ผันแปรและเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับสังคมของคนในชาติ

ภาษาไทยก็ผันแปรไปตามความเป็นไปของสังคมไทยด้วย ภาษาไทยมีคำใหม่สำนวนใหม่วลีใหม่เกิดขึ้นทุกวัน คำที่ใช้อยู่เป็นประตึกก็อาจเปลี่ยนแปลงวิธีการใช้ขยายความหมายหรือเปลี่ยนความหมายผิดแผกแตกต่างไปจากเดิม บัดนี้คณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมภาษาไทยปัจจุบันได้ดำเนินการจัดทำพจนานุกรมคำใหม่เล่มที่ 3 เสร็จเรียบร้อยแล้วราชบัณฑิตยสถาน จึงเห็นสมควรให้จัดพิมพ์พจนานุกรมคำใหม่ออกเผยแพร่ให้ต่อเนื่องจากเล่มที่ 1 และเล่มที่ 2

จากคำนำของพจนานุกรมคำใหม่ดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นความตั้งใจของราชบัณฑิตยสถานในการเก็บรวบรวมและให้ความหมายคำใหม่ซึ่งเป็นคำที่ยังไม่ได้เก็บรวบรวมไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน แต่เป็นคำที่มีใช้อยู่ในสังคมไทยจริง ทำให้ทราบว่าจุดมุ่งหมายหลักของการทำพจนานุกรมคำใหม่ เป็นไปเพื่อการเก็บรวบรวมคำที่ใช้อยู่จริง พร้อมทั้งมีการยกตัวอย่างการใช้จริง ทำให้ผู้อ่านทราบพลวัตทางภาษาไทยได้อย่างดี นับว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษาอย่างยิ่ง

1.2 ความหมายของคำว่าพจนานุกรมและลักษณะเฉพาะของพจนานุกรมคำใหม่

คำไทยที่ใช้ในความหมายเทียบเท่ากับคำว่า dictionary ในภาษาอังกฤษมีหลายคำตามประวัติความเป็นมาที่กล่าวมาแล้ว เช่น คำฤกษ์ สัพพะ พะจะนะ อักษรธาณศรียท์ ปทานุกรม และพจนานุกรม เป็นต้น

Longman Dictionary of Contemporary the English (Della Summers, 1987) ให้ความหมายว่าพจนานุกรม หมายถึง หนังสือที่ให้รายการทำเป็นรายการศัพท์โดยเรียงลำดับตามอักษร มีการให้ความหมายเป็นภาษาเดียวกับศัพท์ หรือเป็นภาษาอื่นและมักจะบอกวิธีการออกเสียงด้วย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525) อธิบายว่าพจนานุกรม มาจากคำว่า พจน (คำพูด ถ้อยคำ) สนธิกับคำว่า อุนุกรม (ลำดับ) หมายถึง หนังสือที่รวบรวมคำที่มีใช้อยู่ในภาษา พจนานุกรมภาษาใด ก็ต้องรวบรวมคำที่มีใช้อยู่ในภาษานั้น โดยเรียงตามลำดับของคำตามตัวอักษร ตลอดจนให้ความรู้ในเรื่องของอักขรวิธี (คือการเขียนและสะกดการันต์) บอกเสียงอ่าน ความหมายของคำแต่เพียงสั้น ๆ และบอกประวัติที่มาของคำ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ให้ความหมายว่า “น. หนังสือว่าด้วยถ้อยคำในภาษาใดภาษาหนึ่ง เรียงตามลำดับตัวอักษร โดยทั่วไปจะบอกความหมายและที่มาของคำเป็นต้นด้วย” คือ หนังสือที่รวบรวมเอาศัพท์หรือถ้อยคำทั้งหมดที่มีใช้กันทั่วไปในแต่ละภาษา และอาจมีศัพท์วิชาการที่บุคคลทั่วไปมักใช้บ่อยเข้ามารวมไว้ในเล่มเดียวกันหรือชุดเดียวกัน โดยจัดเรียงตามลำดับตามตัวอักษรของแต่ละศัพท์แล้วอธิบายความหมายหรือบทนิยามของแต่ละศัพท์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ให้ความหมายว่า หนังสือว่าด้วยถ้อยคำในภาษาใดภาษาหนึ่ง เรียงตามลำดับตัวอักษร โดยทั่ว ๆ ไปจะบอกความหมายและที่มาของคำ เป็นต้น

กล่าวได้ว่าพจนานุกรม ก็คือ หนังสือที่รวบรวมคำที่มีใช้อยู่ในภาษาพจนานุกรมภาษาใดก็ต้องรวบรวมคำที่มีใช้อยู่ในภาษานั้น โดยเรียงตามลำดับของคำตามตัวอักษร ตลอดจนให้ความรู้ในเรื่องของ

อักษรวิธี (คือการเขียนและสะกดการันต์) บอกลเสียงอ่านความหมายของคำแต่เพียงสั้น ๆ และบอกประวัติและที่มาของคำ

สำหรับพจนานุกรมคำใหม่นอกจากจะเป็นพจนานุกรมที่เก็บรวบรวมคำและสำนวนที่เกิดขึ้นใหม่ และคำที่ยังไม่ได้เก็บไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 รวมทั้งคำที่อยู่ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงวิธีใช้ ความหมายขยายไป หรือเปลี่ยนความหมายไปจากเดิม และคำที่พจนานุกรมเก็บไว้แล้วแต่ขาดตัวอย่างการใช้ซึ่งทำให้เข้าใจความหมายไม่ชัดเจนพอ พจนานุกรมคำใหม่ก็ได้เพิ่มตัวอย่างให้เห็นวิธีการใช้ ดังนั้นพจนานุกรมคำใหม่ จึงมีขอบเขตและการดำเนินงานแตกต่างจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานทั่ว ๆ ไป

พจนานุกรมคำใหม่มีขอบเขตและการดำเนินงาน คือ ด้านขอบเขตของคำและสำนวนที่มีอยู่ในพจนานุกรมใหม่เป็นคำที่เกิดขึ้นใหม่ในสังคมไทย เนื่องจากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงเกิดสิ่งใหม่ ๆ และมีปรากฏการณ์เกิดขึ้นใหม่ มีการเก็บคำและสำนวนที่เก็บไว้แล้วในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 แต่มีความหมายขยายหรือเปลี่ยนแปลงไป เก็บคำและสำนวนที่เก็บไว้แล้วในพจนานุกรมแต่ขาดตัวอย่างการใช้ เก็บคำสแลง สำนวน วลี ที่มีความหมายเฉพาะ ได้แก่ คำหรือสำนวนที่มีความหมายใหม่ คำวัยรุ่น และคำภาษาปากซึ่งมีที่มาจากที่ต่าง ๆ ตลอดจนคำที่ยืมมาจากภาษาต่างประเทศ เก็บคำเก็บตกจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554

ส่วนการเรียงลำดับคำมีวิธีการเก็บเรียงตามลำดับตัวอักษร ก -ฮ เช่น พจนานุกรมเล่มอื่น แต่มีการเก็บคำพูดที่ออกเสียง หรือสะกดได้หลายแบบไว้ด้วย คำที่มีความหมายเหมือนกันเก็บแยกไว้ตามลำดับตัวอักษรของคำนั้นและที่ท้ายบทนิยามหรือหลังตัวอย่างก็จะมีอักษรย่อว่า คมม. หมายถึงความหมายเหมือนกัน การเก็บคำประสมหรือคำสองคำที่ประกอบกันคำแรกเป็นคำเดียวกับแม่คำหรือคำตั้งและมีความหมายเกี่ยวกับคำตั้งจะเก็บไปเป็นลูกคำของคำตั้งนั้น ๆ คำที่มีรูปและเสียงเหมือนกันแต่มีความหมายแตกต่างกันหรือเป็นคำที่มีที่มาแตกต่างกัน จะแยกเป็นคำตั้งคนละคำกันโดยใส่หมายเลขกำกับ

การนิยามคำที่มีความหมายหลายนัย โดยปรกติจะให้นิยามที่เป็นความหมายเดิมไว้ก่อน และถ้าคำนั้นเก็บไว้แล้วในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 จะเก็บความหมายที่ให้ไว้ในพจนานุกรมเป็นความหมายในลำดับต้น ตามด้วยวงเล็บท้ายบทนิยามไว้ว่า พจน. ส่วนความหมายที่ขยายออกไปจะให้ไว้เป็นลำดับต่อ ๆ มาโดยแยกเป็นข้อ ๆ สิ่งที่เป็นลักษณะพิเศษคือ พจนานุกรมคำใหม่มีการเก็บตัวอย่างการใช้คำ เก็บคำที่มีหลายความหมายและมีบริบทการใช้ได้หลายอย่างโดยจะยกตัวอย่างแสดงวิธี ใช้คำนั้นให้มากที่สุด

จะเห็นได้ว่าลักษณะที่พจนานุกรมคำใหม่มีแตกต่างจากพจนานุกรมเล่มอื่น ๆ คือ ได้เก็บตัวอย่างของการใช้คำนั้น ๆ ไว้ตามลักษณะการปรากฏใช้ในสังคม เพื่อให้เห็นการปรากฏใช้และเป็นแนวทางการเข้าใจพลวัตของภาษาไทย

1.3 หลักในการทำพจนานุกรมและพจนานุกรมคำใหม่

ในการจัดทำพจนานุกรมแต่ละฉบับ คณะผู้จัดทำพจนานุกรมจะยึดหลักการทำพจนานุกรมตามทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง ในการจัดทำพจนานุกรม พรพิลาศ เรื่องโซติวิทย์ (2533: 83-97) ได้ให้รายละเอียดไว้ว่าการทำพจนานุกรมภาษาเดียว มี 2 ขั้นตอน คือ 1. ขั้นตอนวางแผน 2. ขั้นตอนวิจัยภาษา 3. ขั้นตอนนำเสนอ

พจนานุกรมฉบับ Webster' s New World เป็นพจนานุกรมที่มีชื่อเสียง มีหลักการเสนอ ดังนี้

๑. คำศัพท์
๒. การเสนอเสียงอ่าน
๓. ชนิดของคำ
๔. ความหมาย
๕. ระดับคำ (ภาษาปาก ภาษาแสดง)
๖. ตัวอย่างการใช้คำ
๗. รูปคำศัพท์ที่เขียนต่างไป
๘. รูปคำศัพท์ที่เปลี่ยนไปตามไวยากรณ์
๙. รูปคำเปรียบเทียบ คำที่เติมอุปสรรค วิภัติ และปัจจัย

สำหรับพจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน มีการจัดลำดับรายละเอียด ดังนี้

๑. คำศัพท์
๒. การเสนอเสียงอ่าน
๓. ลักษณะของคำที่ใช้เฉพาะแห่ง
๔. ชนิดของคำ
๕. ความหมาย
๖. ตัวอย่าง
๗. ประวัติที่มาของคำ

รูปแบบของการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับตระกูลของภาษาเป็นสิ่งที่เอื้อต่อกัน เช่น ภาษาในตระกูลคำโดดจะไม่มีรูปคำศัพท์ที่เปลี่ยนไปตามรูปไวยากรณ์ ดังนั้นพจนานุกรมจึงไม่เสนอรายละเอียด แต่สิ่งที่พจนานุกรมทุกภาษาต้องมี คือ คำศัพท์ การเสนอเสียงอ่าน ลักษณะของคำที่ใช้เฉพาะอย่าง ชนิดของคำ การจัดเรียงลำดับรายละเอียดความรู้ของคำ

สำหรับพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถานมีหลักในการจัดทำ ดังนี้

พจนานุกรมคำใหม่เป็นพจนานุกรมที่รวบรวมคำและสำนวนที่เกิดขึ้นใหม่คำที่ยังไม่ได้เก็บไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 รวมทั้งคำที่มีอยู่ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงวิธีใช้ ความหมายขยายไป เปลี่ยนความหมายไปจากเดิม และคำที่พจนานุกรมเก็บไว้แล้วแต่ขาดตัวอย่างการใช้ ซึ่งทำให้เข้าใจความหมายไม่ชัดเจนพอ พจนานุกรมคำใหม่ก็ได้เพิ่ม ตัวอย่างให้เห็นวิธีการใช้ พจนานุกรมฉบับนี้มีขอบเขตและการดำเนินงานดังนี้

1. ขอบเขตของคำและสำนวนที่มีอยู่ในพจนานุกรมคำใหม่

1.1 คำที่เกิดขึ้นใหม่ในสังคมไทยเนื่องจากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงเกิดสิ่งใหม่ ๆ และมีปรากฏการณ์ใหม่เกิดขึ้น

1.2 คำและสำนวนที่เก็บไว้แล้วในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554

1.2.2 คำและสำนวนที่เก็บไว้แล้วในพจนานุกรมแต่มีความหมายขยายหรือเปลี่ยนแปลงไป

1.2.2 คำและสำนวนที่เก็บไว้แล้วในพจนานุกรมแต่ขาดตัวอย่างการใช้

1.3 คำสแลง สำนวน วลี ที่มีความหมายเฉพาะ ได้แก่คำหรือสำนวนที่มีความหมายใหม่ คำวัยรุ่นและคำภาษาปากซึ่งมีที่มาจากที่ต่าง ๆ ตลอดจนคำที่ยืมมาจากภาษาต่างประเทศ

1.4 เก็บคำตกรากจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554

2. การเรียงลำดับคำและการเก็บคำมีวิธีดังนี้

2.1 เรียงคำตามลำดับตัวอักษร ก - ฮ ตามหลักของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554

2.2 คำที่พูดออกเสียงหรือสะกดได้หลายแบบเก็บไว้ด้วยกัน

2.3 คำที่มีความหมายเหมือนกันเก็บแยกไว้ตามลำดับตัวอักษรของคำนั้น ๆ และที่ทำยบทนิยามหรือหลังตัวอย่างจะมีอักษรย่อ ว่า คมม. หมายถึงความหมายเหมือนกัน

2.4 คำประสมหรือคำ 2 คำที่ประกอบกัน คำแรกเป็นคำเดียวกับแม่คำหรือคำตั้งและมีความหมายเกี่ยวเนื่องกับคำตั้งจะเก็บเป็นรูปคำของคำตั้งนั้น ๆ โดยจะเรียงตามลำดับอักษร

2.5 คำที่มีรูปและเสียงเหมือนกันแต่มีความหมายแตกต่างกันหรือเป็นคำที่มีที่มาแตกต่างกันจะแยกเป็นคำตั้งคนละคำกันโดยใส่หมายเลขกำกับ

3. การสะกดคำ

3.1 คำที่ยืมจากภาษาต่างประเทศเขียนตามหลักเกณฑ์การทับศัพท์ของราชบัณฑิตยสถาน

3.2 คำที่ยืมมาจากภาษาต่างประเทศเป็นเวลานานและปรับการออกเสียงตามระบบการออกเสียงในภาษาไทยแล้วเขียนตามเสียงที่คนไทยส่วนใหญ่ออกเสียงคำนั้น ๆ

3.3 คำที่สร้างขึ้นโดยเทียบเคียงจากคำภาษาต่างประเทศเขียนตามเสียงที่คนไทยส่วนใหญ่ออกเสียงคำนั้น ๆ

4. ความหมาย

4.1 การนิยามคำที่มีความหมายหลายนัยโดยปกติจะให้นิยามที่เป็นความหมายเดิมไว้ก่อน และถ้าคำนั้นเก็บไว้แล้วในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 จะเก็บความหมายที่ให้ไว้ในพจนานุกรมเป็นความหมายลำดับต้น โดยวงเล็บท้ายบทนิยามไว้ว่า พจน. ส่วนความหมายที่ขยายออกไปจะให้ไว้เป็นลำดับต่อ ๆ มาโดยแยกเป็นข้อ ๆ

4.2 การนิยามคำที่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์หลายอย่างจะเรียงลำดับนิยามที่มีหน้าที่ทางไวยากรณ์ที่ใช้มากที่สุดไว้ในลำดับแรกและใส่หมายเลขกำกับไว้ทุกนิยาม

5. ตัวอย่างการใช้คำ

คำที่มีหลายความหมายและมีบริบทการใช้ได้หลายอย่างจะยกตัวอย่างแสดงวิธีใช้คำนั้นให้มากที่สุด

6. ที่มาของคำ

6.1 ภาษาซึ่งเป็นที่มาของคำได้บอกไว้ท้ายคำนั้น ๆ โดยเขียนไว้ในวงเล็บเป็นอักษรย่อ

6.2 คำที่มีหลายความหมาย ถ้าทุกความหมายมีที่มาจากคำเดียวกันจะให้ที่มาของคำไว้ที่บรรทัดต่อจากนิยามสุดท้าย

6.3 คำที่ยืมมาจากภาษาต่างประเทศและภาษาต่างประเทศนั้นยืมมาจากภาษาอื่นอีกทอดหนึ่งจะบอกที่มาเฉพาะภาษาที่ภาษาไทยยืมมาโดยตรง

7. เครื่องหมายต่าง ๆ

7.1 เครื่องหมายจุลภาค (,)

- 7.1.1 ใช้ค้นแม่คำที่ตั้งไว้ด้วยกัน
- 7.1.2 ใช้ค้นบทนิยามของคำที่มีหลายความหมายซึ่งคล้าย ๆ กันหรือทำนองเดียวกัน
- 7.1.3 ใช้ค้นหลังบทนิยามสุดท้ายก่อนหน้าตัวอย่างที่ยกมาประกอบเพื่อแสดงว่าตัวอย่างที่ยกมาประกอบนั้นเป็นตัวอย่างของบทนิยามทุกบทที่อยู่ข้างหน้า
- 7.1.4 ใช้ค้นบทนิยามสุดท้ายก่อนข้อความที่เป็นรายละเอียดเพิ่มเติมของคำตั้ง
- 7.1.5 ใช้ค้นระหว่างคำในวงเล็บท้ายบทนิยามบอกที่มาของคำ
- 7.1.6 ใช้ค้นคำที่มีความหมายเหมือนกัน (คมม.)
- 7.2 เครื่องหมายมหัพภาค (.)
 - 7.2.1 ใช้เมื่อจบการนิยาม จบตัวอย่าง หลังอักษรย่อ หรือจบคำ
- 8. อักษรย่อที่ใช้ในพจนานุกรมคำใหม่
 - 8.1 อักษรย่อในวงเล็บท้ายบทนิยาม บอกที่มาของคำ
 - กล. = เกาหลี
 - จ. = จีน
 - ญ. = ญี่ปุ่น
 - ญ. = ญี่ปุ่น
 - ป. = ปาลี (บาลี)
 - ฝ. = ฝรั่งเศส
 - ส. = สันสกฤต
 - อ. = อังกฤษ
 - คมม. = ความหมายเหมือน
 - พจน. = พจนานุกรม

8.2 อักษรย่อหน้าบทนิยาม บอกชนิดของคำตามหลักไวยากรณ์

ก. = กริยา

น. = นาม

ว. = วิเศษณ์ (หมายถึง 1. คำที่ขยายกริยา 2. คำกริยาที่ขยายกริยาด้วยกัน)

ส. = สรรพนาม

1.4 ประวัติความเป็นมาของราชบัณฑิตยสถาน

1.4.1 ประวัติความเป็นมาและบทบาท

ราชบัณฑิตยสถานมีประวัติความเป็นมาและบทบาทดังนี้

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2545) กล่าวว่า ราชบัณฑิตยสถาน (The Royal Institute) มีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทยมาตรฐาน และเป็นองค์กรสำคัญในการทำนุบำรุงภาษาไทย เกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยมาตรฐานและกระบวนการพัฒนาอนุรักษ์ภาษาไทย ซึ่งเป็นภาษาที่สำคัญที่สุดในสังคมไทย

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและหน้าที่ของราชบัณฑิตยสภา ว่า (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, http://www.royin.go.th/?page_id=822 สืบค้นเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2559) สำนักงานราชบัณฑิตยสภาเป็นส่วนราชการระดับกรมที่ไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง หรือทบวง แต่อยู่ในบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรี ราชบัณฑิตยสถานได้ให้ประวัติความของหน่วยงานไว้ดังนี้ มีประวัติความเป็นมา ดังนี้

เมื่อวันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2469 พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาประชาธิปกพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 แห่งราชวงศ์จักรีได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ประกาศให้จัดตั้ง “ราชบัณฑิตยสภา” ขึ้น ทรงเห็นสมควรฟื้นฟูกิจการของกรมราชบัณฑิตย ซึ่งมีมาแต่โบราณและเป็นตำแหน่งสำหรับทรงตั้งผู้มีความรู้ศาสตราคมไว้รับราชการ ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2476 สภาผู้แทนราษฎร ได้ถวายคำปรึกษาแด่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว สมควรจัดตั้งราชบัณฑิตยสถานให้มีสมาชิกผู้ประกอบด้วยคุณวิชาวินิจฉัยจะดีเลือกตั้งเป็นราชบัณฑิตในภายหน้าเพื่อกระทำการค้นคว้าหาความรู้นำมาเผยแพร่แก่ประชาชนและสร้างตำรับตำราให้แพร่หลายต่อไปจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตรา พระราชบัญญัติว่าด้วยราชบัณฑิตยสถาน ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2476 และให้ยกเลิกประกาศตั้งราชบัณฑิตยสภา ฉบับลงวันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2469

เริ่มแรกที่ตั้งราชบัณฑิตยสถานนั้น ยังไม่มีราชบัณฑิต มีแต่ภาคีสมาชิก ซึ่งจัดการประชุมครั้งแรก ขึ้น ณ ในพระบรมมหาราชวัง เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน พุทธศักราช 2477 ภายหลังมีการออกพระราชบัญญัติว่าด้วยราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2485 และมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งราชบัณฑิตเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 30 กันยายน พุทธศักราช 2485 จำนวน 51 คน

งานสำคัญในช่วงแรกเกิดจากพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ การประกวดแต่งหนังสือสอนพระพุทธศาสนาแก่เด็กประจำปีที่ราชบัณฑิตยสถานดำเนินการสืบเนื่องมาตั้งแต่พุทธศักราช 2477 จนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ ยังมีงานหลักอีก 5 งาน ได้แก่ งานชำระพจนานุกรม ซึ่งเดิมคือ งานชำระพจนานุกรมที่รับโอนจากกระทรวงธรรมการมาตั้งแต่พุทธศักราช 2477 งานสารานุกรม งานบัญญัติศัพท์ภาษาไทย งานอักษรานุกรมภูมิศาสตร์ และงานจัดทำหลักเกณฑ์การถอดอักษรไทยเป็นอักษรโรมัน

ที่ทำการของราชบัณฑิตยสถานแรกเริ่มได้ใช้ตึกสมเด็จเจ้าพระยา ณ วังบางขุนพรหม ต่อมาย้ายไปอยู่ที่ตึกถาวรวัตถุ หรืออาคารหอสมุดวชิราวุฒิด้านทิศเหนือ ถนนหน้าพระธาตุ จนถึงพุทธศักราช 2531 จากนั้นย้ายไปใช้อาคารราชวัลลภ ในพระบรมมหาราชวัง จนถึงพุทธศักราช 2549 ได้ย้ายมาอยู่ที่สนามเสือป่า เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร จนถึงปัจจุบัน

การดำเนินงานของราชบัณฑิตยสถาน แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนสภाराชบัณฑิตและส่วนข้าราชการประจำ

สภाराชบัณฑิตทำหน้าที่วางนโยบายในการดำเนินงานด้านวิชาการ ประกอบด้วยกรรมการสภา ซึ่งเป็นราชบัณฑิตจาก 3 สำนัก ได้แก่ สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง สำนักวิทยาศาสตร์ และสำนักศิลปกรรม มีนายกรัฐมนตรีเป็นนายกสภา อุปนายกราชบัณฑิตยสถานเป็นอุปนายกสภา มีเลขาธิการราชบัณฑิตยสถานทำหน้าที่เลขานุการสภา และรองเลขาธิการราชบัณฑิตยสถานทำหน้าที่ผู้ช่วยเลขานุการสภา

ส่วนข้าราชการประจำ มีเลขาธิการราชบัณฑิตยสถาน เป็นหัวหน้าส่วนราชการ และมีรองเลขาธิการราชบัณฑิตยสถาน ช่วยปฏิบัติราชการ กำกับดูแลการปฏิบัติงานด้านวิชาการและงานธุรการของสำนักงานเลขานุการกรม กองธรรมศาสตร์และการเมือง กองวิทยาศาสตร์ และกองศิลปกรรม รวมทั้งประสานการดำเนินงานกับทุกสำนัก

การดำเนินงานด้านวิชาการ ดำเนินงานในรูปของคณะกรรมการวิชาการ เพื่อจัดประชุมพิจารณาศัพท์บัญญัติศัพท์ จัดทำคำอธิบายศัพท์ในสาขาวิชาต่าง ๆ ตลอดจนกำหนดหลักเกณฑ์ทางภาษา แล้วนำผลงานซึ่งเป็นองค์ความรู้เผยแพร่สู่ประชาชนในช่องต่าง ๆ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้เข้าถึงความต้องการของประชาชนได้อย่างกว้างขวาง และมีการรับฟังความคิดเห็น เพื่อนำมาปรับปรุงการให้บริการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ราชบัณฑิตยสถานได้จัดทำโครงการเผยแพร่องค์ความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ และการอนุรักษ์และส่งเสริมภาษาไทยหลายโครงการ มีโครงการ รู้ รัก ภาษาไทยซึ่งเป็นโครงการสำคัญตามนโยบายของรัฐบาล, โครงการภาษาและวัฒนธรรมอาเซียน, โครงการนโยบายภาษาแห่งชาติ และมีการติดต่อแลกเปลี่ยนความรู้และประสานงานกับองค์การปราชญ์และสถาบันทางวิชาการอื่น ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศอีกด้วย

ราชบัณฑิตยสถานได้ดำเนินงานตามพันธกิจในการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และบำรุงสรรพวิชามาอย่างต่อเนื่อง ผลงานทางวิชาการของราชบัณฑิตยสถานซึ่งเป็นที่รู้จักและใช้เป็นแหล่งอ้างอิงและเป็นมาตรฐานในการเขียนหนังสือไทย ทั้งหนังสือราชการและในการศึกษาเล่าเรียน ให้เป็นระเบียบเดียวกันคือ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

ในปี พ.ศ. 2556 ราชบัณฑิตยสภาโดยสภาราชบัณฑิตเห็นเป็นการสมควรเปลี่ยนชื่อ “ราชบัณฑิตยสถาน” เป็น “ราชบัณฑิตยสภา” อันเป็นชื่อเดิมที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสถาปนาขึ้นเมื่อวันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2469 เพื่อเฉลิมพระเกียรติในโอกาส 120 ปี พระบรมราชสมภพ รวมทั้งปรับปรุงอำนาจหน้าที่และการบริหารงานวิชาการของราชบัณฑิตยสภาให้แพร่หลายแก่วงวิชาการของประเทศและประชาชนทั่วไปมากขึ้น ประกอบกับให้มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการสมาชิกราชบัณฑิตยสภาเพื่อเป็นประโยชน์แก่สมาชิกราชบัณฑิตยสภา และกำหนดให้รายได้ที่ราชบัณฑิตยสภาได้รับจากการบริหารทางด้านวิชาการและการจัดการศึกษาอบรมสามารถนำไปจ่ายในการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของสำนักงานราชบัณฑิตยสภาโดยไม่ต้องนำส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดิน เพื่อให้มีความคล่องตัวในการบริหารงานวิชาการมากขึ้น

ในปี 2558 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประกาศว่าเป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยราชบัณฑิตยสถาน และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตราพระราชบัญญัติราชบัณฑิตยสภา พ.ศ. 2558 ซึ่งได้ประกาศลงในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 132 ตอนที่ 10 ก ลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2558 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558 เป็นต้นไป ชื่อหน่วยงาน “ราชบัณฑิตยสถาน” จึงเปลี่ยนเป็น “สำนักงานราชบัณฑิตยสภา” และ “สภาราชบัณฑิต” จึงเปลี่ยนเป็น “ราชบัณฑิตยสภา”

มาตรา 6 ของพระราชบัญญัติราชบัณฑิตยสภา พ.ศ. 2558 ระบุว่าราชบัณฑิตยสภาเป็นสถานที่บำรุงสรรพวิชา ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสถาปนาขึ้น มีวัตถุประสงค์ที่จะค้นคว้าและวิจัยเพื่อเผยแพร่ส่งเสริมแลกเปลี่ยนความรู้ พัฒนา อนุรักษ์ และให้บริการทางวิชาการให้เป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศและประชาชน มาตรา 12 ราชบัณฑิตยสภามีสมาชิก 3 ประเภท คือ 1. ภาคีสมาชิก 2. ราชบัณฑิต 3. ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์ และมาตรา 24 ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ให้มีสภาขึ้นในสำนักงานราชบัณฑิตยสภา เรียกว่า “ราชบัณฑิตยสภา” ประกอบด้วยนายกราชบัณฑิตยสภา เป็นนายกสภา อุปนายกราชบัณฑิตยสภา 2 คน เป็นอุปนายกสภา ราชบัณฑิตทุกคนเป็นกรรมการสภา โดยมี

เลขาธิการราชบัณฑิตยสภาทำหน้าที่เลขานุการสภา และรองเลขาธิการราชบัณฑิตยสภาทำหน้าที่ผู้ช่วยเลขานุการสภา

ในส่วนสำนักงานราชบัณฑิตยสภานั้นเป็นส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น มีฐานะเป็นกรมไม่สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง หรือทบวง ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งมีอำนาจหน้าที่สำคัญหลายประการ เช่น ค้นคว้า วิจัย บำรุงสรรพวิชา แล้วนำผลงานที่ได้สร้างสรรค์ออกเผยแพร่ให้เป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศและประชาชนการดำเนินงานเกี่ยวกับการทำพจนานุกรม สารานุกรม อักษรานุกรม อนุกรมวิธาน การบัญญัติศัพท์วิชาการสาขาต่าง ๆ รวมทั้งการจัดทำพจนานุกรม ศัพท์วิชาการภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทยและงานวิชาการอื่น ๆ ทั้งกำหนดหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการใช้ภาษาไทย การอนุรักษ์ภาษาไทย มิให้แปรเปลี่ยนไปในทางที่เสื่อม การส่งเสริมภาษาไทยซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาติให้ปรากฏเด่นชัดยิ่งขึ้น

ส่วนราชบัณฑิตยสภามีอำนาจหน้าที่วางนโยบายการดำเนินงานด้านวิชาการตามอำนาจหน้าที่ของสำนักงานราชบัณฑิตยสภา พิจารณาให้ความเห็นชอบในการออกข้อบังคับ และระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินงานของราชบัณฑิตยสภา เลือกนายกราชบัณฑิตยสภา อุปนายกราชบัณฑิตยสภา รวมทั้งมีมติให้ความเห็นชอบในการเสนอแต่งตั้งราชบัณฑิตและราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์

นับตั้งแต่วันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2558 หน่วยงาน “ราชบัณฑิตยสถาน” ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “สำนักงานราชบัณฑิตยสภา” และ “สภาราชบัณฑิต” เปลี่ยนชื่อเป็น “ราชบัณฑิตยสภา” แต่การดำเนินงานทางด้านวิชาการและการนำผลงานให้บริการเผยแพร่สู่ประชาชนยังคงดำเนินต่อไป พร้อมการพัฒนาให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็วยิ่งขึ้น นอกเหนือจากการผลิตหนังสือวิชาการในศาสตร์สาขาต่าง ๆ การผลิตรายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ การจัดทำซีดี ดีวีดี เผยแพร่ความรู้ การจัดสื่อการเรียนรู้ออนไลน์แบบ e-learning ฯลฯ แล้ว ในปี พ.ศ. 2558 สำนักงานราชบัณฑิตยสภาได้มีการนำหนังสือเล่มที่ประชาชนมีความต้องการนำไปใช้เป็นอย่างมากมาพัฒนาความสามารถในการนำไปใช้โดยได้จ้างศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ หรือ เนคเทค (NECTEC) ให้จัดทำโปรแกรมประยุกต์หรือแอปพลิเคชัน พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 และอ่านอย่างไรและเขียนอย่างไร ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ซึ่งสามารถใช้งานบนโทรศัพท์เคลื่อนที่แบบสมาร์ทโฟน ทั้งสำนักงานราชบัณฑิตยสภาและเนคเทคได้มีข้อตกลงความร่วมมือที่จะนำผลผลิตทางวิชาการอื่น ๆ มาจัดทำแอปพลิเคชันต่อไปด้วย นอกจากนี้ สำนักงานราชบัณฑิตยสภาได้เพิ่มประสิทธิภาพและส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาไทยแก่ผู้พิการ เช่น การจัดทำหนังสือพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน และอ่านอย่างไรและเขียนอย่างไร ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เป็นฉบับอักษรเบรลล์ เพื่อผู้พิการทางการเห็น ทั้งมีการจัดฝึกอบรมการอ่านออกเสียงภาษาไทยที่ถูกต้องแก่เพื่อนคนตาบอดและครูผู้สอนคนตาบอดเพื่อส่งเสริมให้ผู้พิการทางสายตาและคนตาบอดได้เรียนรู้การอ่านออกเสียงภาษาไทยอย่างถูกต้องได้อย่างเท่าเทียมกับผู้อื่น

นอกจากนี้ สำนักงานราชบัณฑิตยสภายังมีโครงการจัดทำฐานข้อมูลคำในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน การส่งเสริมการอนุรักษ์ภาษาถิ่นและภูมิปัญญาถิ่นในทุกภาคของประเทศ โดยได้จัดทำองค์ความรู้เกี่ยวกับภาษาถิ่น ภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคใต้ และนำเผยแพร่ทั้งจัดพิมพ์เป็นหนังสือ ผลิตรายการวิทยุ การจัดกิจกรรมประกวดนักเรียนให้เล่าเรื่องความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนโดยใช้ภาษาถิ่น

หน้าที่ภารกิจและบทบาทสำคัญของสำนักงานราชบัณฑิตยสภา อันได้แก่ การสร้างองค์ความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ การกำหนดมาตรฐานการใช้ภาษาไทย และการเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการทางวิชาการแก่ประชาชน ได้ดำเนินการและพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลา 90 ปี แห่งการสถาปนาราชบัณฑิตยสภา นับตั้งแต่วันที่ 19 เมษายน พุทธศักราช 2469 จนถึงปัจจุบัน

1.4.2 เหตุผลของการจัดตั้งราชบัณฑิตยสถาน

ราชบัณฑิตยสถานได้รับการสถาปนาขึ้นเมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2476 ในสมัยรัชกาลที่ 7 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เหตุผลของการจัดตั้งราชบัณฑิตยสถานขึ้นปรากฏอยู่ในบทคัดตอนข้างล่างนี้ ซึ่งเขียนโดยหลวงวิจิตรวาทการ ผู้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการคนแรกของราชบัณฑิตยสถาน

“การศึกษาในประเทศไทยนั้น ไม่ว่าจะระดับประถม ระดับมัธยม หรือระดับอุดมศึกษา อาจกล่าวได้ว่า ไม่แพ้ใครเลย ประเทศจีนและญี่ปุ่น ได้ส่งนักเรียนไปศึกษาที่ยุโรปหรืออเมริกาอย่างไร ประเทศไทยก็ส่งไปอย่างนั้น นักเรียนจีนและญี่ปุ่นได้ศึกษาถึงขั้นสูงเพียงไร นักเรียนไทยก็ได้ศึกษาถึงขั้นสูงเพียงนั้น ยิ่งกว่านั้นในการสอบความรู้บางประเภท นักเรียนไทยเคยได้รับคะแนนสูงกว่าที่นักเรียนจีนและญี่ปุ่นเคยได้รับมา เมื่อเป็นเช่นนั้น และเมื่อคิดถึงว่าเราได้ส่งนักเรียนไปศึกษาในยุโรปตั้ง 40 ปีมาแล้ว (นับย้อนถอยหลังตั้งแต่ พ.ศ. 2499 ไป ซึ่งเป็นปีที่หลวงวิจิตรวาทการเขียนเรื่องนี้) เราน่าจะมีคนใช้ทุกแผนกวิชา โดยไม่ต้องจ้างชาวต่างประเทศ นอกจากที่มีความผูกพันโดยสัญญา เราน่าจะใช้ความรู้ของเราได้เองแล้ว แต่ก็หาเป็นเช่นนั้นไม่ เรายังต้องอาศัยความรู้ของชาวต่างประเทศอยู่เสมอ และยิ่งกว่านั้น เมื่อว่าถึงสรรพวิชาทั้งหลาย เรายังไม่มีคนไทยที่ทรงความรู้ความสามารถสู้จีน และญี่ปุ่นได้ ทั้งนี้มิใช่เหตุอันเดียว เป็นเหตุอันเดียว คือเราขาดการค้นคว้า เราเข้าใจไปว่า ประกาศนียบัตรอันสูงสุดนั้น แสดงว่าเรียนจบสุดยอด เราไม่ได้รำลึกว่าการสำเร็จการศึกษาในโรงเรียน ในวิทยาลัย

หรือในมหาวิทยาลัยนั้น เป็นแต่เพียงได้กุญแจสำหรับไปค้นคว้าวิชาการต่อไป เราหลงกันไปว่าประกาศนียบัตรชั้นสูงสุด เป็นเครื่องหมายแสดงว่า พันจากเขตของความเป็นนักศึกษา ซึ่งเป็นความเข้าใจผิดอย่างใหญ่หลวง แท้จริงประกาศนียบัตรชั้นสูงสุดนั้น เป็นแต่เครื่องแสดงว่าได้เตรียมตัวพร้อมแล้ว สำหรับจะเป็นนักศึกษา เมื่อออกจากมหาวิทยาลัยแล้วก็ต้องเป็นนักศึกษา ทำการค้นคว้าหาความรู้ต่อไป โรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยนั้น ไม่ได้รู้ทุก ๆ อย่าง เป็นแต่เอากุญแจใส่มือของผู้ที่เรียนสำเร็จ เพื่อไปทำการค้นคว้าหาความรู้ โดยลำพังต่อไปเท่านั้น และความรู้ที่ได้จากมหาวิทยาลัยเป็นเพียงส่วนหนึ่งในสี่ หรือส่วนหนึ่งในร้อยของวิชาที่ควรจะค้นต่อไป ถ้าเรามีความเข้าใจเช่นนี้ เมื่อ 30 ปีมาแล้ว (นับถอยหลังตั้งแต่ พ.ศ. 2477 ไป) ความรู้ของพวกเรา จะไม่ต่อกว่าจีนหรือญี่ปุ่นในเวลานี้เลย เป็นที่น่าเสียใจและเสียตายยิ่งนัก ที่เราได้ปล่อยให้เสียเวลา เสียเงินเปล่าตั้ง 30 ปี และเป็นการจำเป็นอย่างยิ่ง ที่เราจะต้องค้นคว้ากันตั้งแต่บัดนี้ (พ.ศ. 2477) และต้องรีบทำหน้าที่ เพราะเราปล่อยให้ช้าเกินควรอยู่แล้ว”

หลวงวิจิตรวาทการยังได้อธิบายต่อไปว่า

“มีนักศึกษาของเราหลายคนที่พอใจในการค้นคว้า แต่การค้นคว้าที่เราทำมาแล้วนั้น เราทำกันเป็นส่วนบุคคลซึ่งได้ผลน้อยและได้ประโยชน์น้อย ที่ว่าได้ผลน้อยนั้น คือ การค้นคว้าหาวิชานั้น ถ้าไม่ทำกันในทางสมาคมแล้ว ย่อมเป็นการยากที่จะทำให้ได้รวดเร็วหรือถูกทาง ที่ว่าได้ประโยชน์น้อยนั้น คือว่า วิชาที่ค้นคว้าได้เป็นส่วนตัวนั้น ถ้าไม่ได้รับรองกันในที่ประชุมนักศึกษาด้วยกัน เวลาเผยแพร่แก่ประชาชน ความรู้ที่ค้นคว้าได้ก็เกือบจะไม่มีประโยชน์อะไร อีกประการหนึ่งเล่า การค้นคว้านั้น ถ้าผู้ค้นคว้าต้องทำโดยรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของตน ก็จะทำอยู่เสมอ ส่วนประชาชนก็มีที่หวังที่ฟังว่า ถ้าต้องการความรู้ทางใดทางหนึ่งแล้ว จะไปถามใครหรือจะไปขอให้ใครค้นให้ประโยชน์ ได้อย่างสำคัญจากราชบัณฑิตยสถานอยู่ที่ตรงนี้”

สรุปได้ว่าหลวงวิจิตรวาทการมีแนวคิดวาทการณ์ประเทศไทยมีผู้มีความรู้ที่ได้ศึกษาจบด้านวิชาการต่าง ๆ มากมาย ควรที่จะมีการจัดตั้งหรือรวมกลุ่มกันเป็นสมาคมเพื่อค้นคว้าศึกษาสรรพวิชา

และรวบรวม ความรู้ต่าง ๆ ทั้งที่ศึกษามาและศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมเพื่อให้มีแหล่งรวบรวมไว้ไปใช้ประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติต่อไป

1.4.3 กิจกรรมของราชบัณฑิตยสถาน

กิจกรรมของราชบัณฑิตยสถานมีหลายอย่าง จะสังเกตได้จากรายชื่อคณะกรรมการชุดต่าง ๆ พร้อมในการดำเนินงานทุกเรื่องจะทำในรูปของกรรมการ ดังนี้

รายชื่อคณะกรรมการ คณะบรรณาธิการ และคณะอนุกรรมการ ของราชบัณฑิตยสถาน

๑. คณะกรรมการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้ภาษาไทย
๒. คณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์กฎหมายไทย
๓. คณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์รัฐศาสตร์
๔. คณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์วรรณคดีไทย
๕. คณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์ศาสนาสากล
๖. คณะกรรมการจัดทำอนุกรมวิธานพืช
๗. คณะกรรมการจัดทำอนุกรมวิธานสัตว์
๘. คณะกรรมการชำระพจนานุกรม
๙. คณะกรรมการทำพจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรม
๑๐. คณะกรรมการทำอักขรานุกรมภูมิศาสตร์
๑๑. คณะกรรมการบัญญัติศัพท์ภาษาไทย
๑๒. คณะกรรมการบัญญัติศัพท์วิทยาศาสตร์
๑๓. คณะกรรมการบัญญัติศัพท์สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง
๑๔. คณะกรรมการปรับปรุงวิธีการถอดอักษรไทยเป็นอักษรโรมัน
๑๕. คณะกรรมการแปลพจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรมเป็นภาษาต่างประเทศ
๑๖. คณะบรรณาธิการทำสารานุกรมไทย
๑๗. คณะบรรณาธิการทำสารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย
๑๘. คณะบรรณาธิการทำสารานุกรมประวัติศาสตร์สากล
๑๙. คณะบรรณาธิการทำสารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย
๒๐. คณะบรรณาธิการทำสารานุกรมสำหรับนักเรียน
๒๑. คณะอนุกรรมการบัญญัติศัพท์คณิตศาสตร์
๒๒. คณะอนุกรรมการบัญญัติศัพท์คอมพิวเตอร์
๒๓. คณะอนุกรรมการบัญญัติศัพท์ภาษาศาสตร์
๒๔. คณะอนุกรรมการบัญญัติศัพท์วรรณกรรม
๒๕. คณะอนุกรรมการบัญญัติศัพท์วิทยาศาสตร์สาขาแพทยศาสตร์

- ๒๖. คณะอนุกรรมการบัญญัติศัพท์วิศวกรรมศาสตร์สาขาวิศวกรรมเครื่องกล
- ๒๗. คณะอนุกรรมการบัญญัติศัพท์ศิลปะ
- ๒๘. คณะอนุกรรมการบัญญัติศัพท์เศรษฐศาสตร์
- ๒๙. คณะอนุกรรมการบัญญัติศัพท์ สาขาวิชาเทคโนโลยีทางภาพ

1.5 คณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมคำใหม่

คณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมคำใหม่ มีชื่อเรียกว่า คณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมภาษาไทย ปัจจุบัน ประกอบด้วยผู้มีรายนามต่อไปนี้

๑. ศ. ดร. กาญจนา นาคสกุล	ประธานกรรมการ
๒. ศ. ดร. อุดม วัชรธรรมสิขิตตถ์	กรรมการ
๓. นางสุจิตรา กลิ่นเกษร	กรรมการ
๔. รศ. ดร. นววรรณ พันธเมธา	กรรมการ
๕. ผศ. ดุษฎีพร ชินโรคนานต์	กรรมการ
๖. ศ. ดร. อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์	กรรมการ
๗. ดร. อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล	กรรมการ
๘. ผศ. ดร. ม.ล. จรัลวิไล จรูญโรจน์	กรรมการ
ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะคราวประชุม	
๙. ผู้อำนวยการกองศิลปกรรม หรือผู้แทน	กรรมการ
๑๐. ดร. ชลธิชา สุตมข	กรรมการและเลขานุการ
๑๑. นางสาววรรณทนา ปิติเขตร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

2. แนวคิดเรื่องวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

2.1 แนวคิดเรื่องวาทกรรม (Discourse)

วาทกรรมเป็นคำที่สาขาสังคมศาสตร์ใช้แทนคำว่า Discourse ในภาษาอังกฤษแต่เดิมคำว่า Discourse นี้ ในทางภาษาศาสตร์มักใช้คำว่า “ปริจเฉท” ซึ่งหมายถึง “หน่วยทางภาษาในระดับที่ใหญ่กว่าประโยคและเป็นรูปภาษาที่มีเอกภาพและความสมบูรณ์ในตัวเอง” (เพียรศิริ วงศ์วิภาณนท์, 2531) นอกจากนี้นักภาษาศาสตร์แล้วนักสังคมศาสตร์ก็สนใจศึกษา Discourse เช่นกัน แต่มีมุมมองที่ต่างออกไป นิยามที่มีผู้อ้างอิงอย่างกว้างขวางมาจากฟูโกต์ ที่กล่าวถึง Discourse ไว้ว่าเป็น “practices which systematically form the objects of which they speak” (Foucault, 1972: 49 อ้างถึงใน Baker and Ellece 2011: 31) หรือนั่นคือ “วิถีปฏิบัติที่สร้างสิ่งที่พูดถึงนั้นอย่างเป็นระบบ” ต่อมาเมื่อแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ซึ่งได้นำแนวคิดของฟูโกต์และนักสังคมศาสตร์ท่านอื่น ๆ มาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ภาษาได้แพร่หลายในประเทศไทยมากขึ้น คำว่า Discourse ในการศึกษาภาษาตามแนวทางนี้จึงมักใช้คำว่า “วาทกรรม” เช่นเดียวกับการศึกษาทางสังคมศาสตร์และนิเทศศาสตร์ โดยให้ความหมายที่เน้นการศึกษาเชิงสังคม ต่างจากคำว่าปริจเฉทที่ใช้เน้นการศึกษาเชิงภาษา

ชัยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2543: 3-4) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า วาทกรรมจากการประมวลแนวคิดของฟูโกต์ ว่าหมายถึง ระบบและกระบวนการในการสร้าง/ผลิต (constitute) เอกลักษณ์ (identity) และความหมาย (significance) ให้กับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง นอกจากนี้วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง (valorize) กลายสภาพเป็น “วาทกรรมหลัก” หรือที่ฟูโกต์เรียกว่า “episteme”

จอห์นสโตน (Johnstone, 2008: 29) และ เจมส์ พอล จี (Gee, 2011: 36 อ้างถึงในทินวัฒน์ สร้อยกุดเรือ, 2558: 8) กล่าวว่า วาทกรรม (Discourse) หมายถึง วิถีปฏิบัติทางสังคมที่ประกอบสร้างความหมายให้กับทุกสิ่งที่อยู่รอบตัวโดยเป็นการสร้างความหมายร่วมกันระหว่าง คำ การกระทำ ค่านิยม ความเชื่อ สัญลักษณ์ เครื่องมือ วัตถุ เวลา และสถานที่ ทั้งนี้วาทกรรมยังเป็นการใช้ภาษาที่สะท้อนความคิดและความคิดที่สะท้อนภาษา ซึ่งความสัมพันธ์ของความคิดและภาษาจะทำให้เกิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางสังคม (Johnstone, 2008: 29; Gee, 2011: 36) ทั้งนี้ James Paul Gee ได้แบ่งแนวการศึกษาวาทกรรมออกเป็น 2 แนวทางโดยกำหนดให้ litter “d” (discourse) เป็นการศึกษาวาทกรรมที่เน้นมิติทางด้านภาษาและ big “D” (Discourse) เป็นการศึกษาวาทกรรมที่เน้นทั้งมิติภาษาและสังคม (Gee, 2011: 34 อ้างถึงในทินวัฒน์ สร้อยกุดเรือ, 2558: 8)

สรุปได้ว่า วาทกรรม ก็คือ วิถีปฏิบัติหรือกระบวนการในการสร้างความหมายให้แก่สิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เรามีความคิดหรือมุมมองต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัวอย่างไรส่วนหนึ่งก็เป็นผลมาจากวาทกรรม

เบอร์ (Burr: 1995 อ้างถึงใน ญัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 6-7) อธิบายเพิ่มเติมว่า รอบตัวเราอาจมีวาทกรรมหลากหลายที่พูดถึงสิ่งเดียวกันแต่มีวิธีบอกเล่าเรื่องราวและให้ความหมายแก่สิ่งนั้นแตกต่างกันไป ตัวอย่างเช่น วาทกรรมหนึ่งชื่อว่า เหตุการณ์สู้รบในตะวันออกกลางเป็นสงครามที่โหดร้ายทำให้พลเรือนจำนวนมากต้องเสียชีวิต แต่อีกวาทกรรมหนึ่งชื่อว่า เหตุการณ์เดียวกันนี้เป็นกระบวนการสร้างสันติภาพให้แก่โลก ตัวอย่างจากภาษาไทยก็มีอยู่เช่นกัน เช่น งานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมโฆษณาเครื่องสำอาง (รัชณี อุดมพงษ์, 2549) และวาทกรรมโฆษณาศีลธรรมเสริมความงาม (Panpothong, 2011) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าวาทกรรมทั้งสองให้ความหมายแก่ “ความชรา” ไว้ทำนองเดียวกัน นั่นคือ ความชราเป็นความเสื่อม เป็นสภาวะที่ไม่พึงปรารถนา แต่เป็นสิ่งที่เราสามารถต่อต้านชะลอหรือเอาชนะ ได้หากใช้ผลิตภัณฑ์ที่โฆษณาหรือทำศีลธรรมเสริมความงาม ต่างกับวาทกรรมหนังสือธรรมะ (ยมลภัทร ภัทรคุปต์, 25437) ที่ความชราถูกนิยามว่า คือ สภาพปกติของทุกชีวิตไม่ใช่สิ่งน่ากลัว แต่เป็นสิ่งที่เราไม่อาจเอาชนะได้ หากย้อนกลับไปทีนียมวาทกรรมของนักสังคมศาสตร์ที่กล่าวถึงข้างต้นจะเห็นว่ามิได้กล่าวถึงภาษาในกระบวนการประกอบสร้างและสื่อความหมาย แต่เมื่อนักภาษาศาสตร์หันมาสนใจศึกษาวาทกรรมในช่วง 30 ปีที่แล้วก็ได้ผนวกแนวคิดวาทกรรมจากสาขาสังคมศาสตร์เข้ากับแนวคิดด้านภาษาศาสตร์ แฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995, 2011) และฟานไดค์ (Van Dijk, 1998) เป็นนักภาษาศาสตร์ผู้บุกเบิกการศึกษาภาษาเข้ามาผนวกกับการศึกษาวาทกรรม โดยนิยามสิ่งนี้ว่า วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

2.2 แนวคิดเรื่องวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse analysis)

ในสาขาภาษาศาสตร์คำว่า “วิพากษ์” เริ่มใช้ในการศึกษาแนวที่เรียกว่า ภาษาศาสตร์เชิงวิพากษ์ (critical linguistics) นักภาษาศาสตร์ในกลุ่มนี้มีมุมมองว่าการใช้ภาษาสามารถซ่อนเร้นบางแง่มุมของเหตุการณ์ในสังคม (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 30)

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) เรียกว่า CDA หรือตำราบางเล่มใช้ว่า (Critical Discourse Studies) เรียกย่อว่า CDS พัฒนาต่อเนื่องจากภาษาศาสตร์เชิงวิพากษ์ นักวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เห็นเช่นเดียวกันว่า สามารถนำวิธีการทางภาษาศาสตร์มาใช้วิเคราะห์ความคิด ความเชื่อ และทัศนคติที่แฝงอยู่ในตัวบท ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของวาทกรรม แต่เนื่องจากวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มุ่งศึกษาวาทกรรมในฐานะกระบวนการทางสังคมจึงเน้นการวิเคราะห์บริบทสังคมควบคู่ไปด้วย ประเด็นวิจัยในงานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์จะเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในทางมิชอบ ความไม่เท่าเทียมกันและความยุติธรรมที่ถูกผลิตและสื่อผ่านวาทกรรม รวมถึงการต่อต้านความไม่ถูกต้องนั้น ๆ ทั้งนี้งานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มีจุดมุ่งหมายให้เกิดความตระหนักรู้ในเรื่องดังกล่าว เพื่อนำไปสู่การปลดปล่อยผู้ที่ถูกครอบงำ และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

บลอร์ บลอร์ (Blower and Blower, 2007) ชี้ให้เห็นว่าวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มีจุดมุ่งหมายในเชิงทฤษฎี คือเพื่อแสดงให้เห็นบทบาทสำคัญของภาษาในด้านที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคม

ในด้านแนวทางการศึกษา (approaches) ปัจจุบันมีผู้เสนอแนวทางการศึกษาวาทกรรมเชิงวิพากษ์ไว้หลายแนวอาจแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มที่มีการวิเคราะห์ตัวบทอย่างละเอียด และกลุ่มที่ไม่เน้นการวิเคราะห์ตัวบท (Fairclough, 2003) หากเป็นงานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของนักภาษาศาสตร์มักให้ความสำคัญแก่การวิเคราะห์ภาษาทุกระดับในตัวบทอย่างละเอียด

2.2.1 วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์ คลัฟ (Fairclough)

แฟร์คลัฟ นักภาษาศาสตร์ชาวอังกฤษ (Fairclough, 1994; Fairclough et al., 2011: 357 อ้างถึงใน ทินวัฒน์ สร้อยกุดเรือ, 2558: 8) กล่าวถึง การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse analysis) หรือ CDA ว่า เป็นการศึกษาเพื่อหาความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนและเป็นเหตุเป็นผลกันระหว่างวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม เหตุการณ์ และตัวบท โดยดูโครงความสัมพันธ์และกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมในภาพที่กว้างขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการศึกษาว่าวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม การผลิตตัวบท ลักษณะของตัวบท การกระจายตัวบท ผู้รับตัวบท ฯลฯ เหตุการณ์และตัวบทเหล่านั้นเป็นผลมาจากการถูกกำหนดโดยความสัมพันธ์ของอำนาจและการรักษาไว้ซึ่งอำนาจเหล่านั้น และความซับซ้อนเหล่านั้นเองเป็นปัจจัยในการรักษาและครอบครองอำนาจนั้นอย่างไร ทั้งนี้วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เป็นสหวิทยาการที่มุ่งเน้นที่จะศึกษาปัญหาหรือประเด็นทางสังคม วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ประกอบด้วย ทฤษฎีจากหลายศาสตร์ ซึ่งส่งผลให้มีวิธีวิจัยได้หลายรูปแบบ แต่สิ่งที่ทุกศาสตร์มีร่วมกัน คือ ความสนใจที่มุ่งศึกษาประเด็นเกี่ยวกับอำนาจ ความไม่เท่าเทียม และการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ การเมือง หรือ วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในสังคม

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มองว่า ภาษาและสังคมมีอิทธิพลต่อกัน กล่าวคือ ภาษาประกอบสร้างสังคมและสังคมประกอบสร้างภาษา ดังนั้น ในการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ จะวิเคราะห์การเลือกใช้คำศัพท์ และโครงสร้างประโยคในตัวบท เพื่อหาอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ โดยคำศัพท์ และโครงสร้างประโยคในตัวบทนี้ทำหน้าที่เน้นให้อุดมการณ์บางอย่างโดดเด่น ในขณะที่เดียวกันก็ลดความสำคัญหรือซ่อนเร้นบางอุดมการณ์ไว้ (Machin and Mayr, 2012: 20 อ้างถึงในทินวัฒน์ สร้อยกุดเรือ, 2558: 9)

แฟร์คลัฟและโวแดก (Fairclough and Wodak, 1977) ได้นำเสนอหลักการสำคัญของวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ไว้ 8 ข้อ และ ฟาน ไดจ์ (Van Dijk, 2001) ได้นำไปกล่าวไว้อีกครั้งหนึ่ง หลักสำคัญของวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (อ้างถึงในฉัตรพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 35-36) มีดังนี้

1. วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ศึกษาประเด็นปัญหาสังคม

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เป็นการบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ ได้แก่วิธีวิเคราะห์ตามแนวภาษาศาสตร์และแนวคิดทฤษฎีทางสังคมเพื่อศึกษาประเด็นปัญหาสังคมที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจในทางมิชอบ และการครอบงำทางความคิด รวมถึงการต่อต้านความไม่ถูกต้องนั้น กล่าวคือ ศึกษากระบวนการและปัญหาสังคมผ่านการวิเคราะห์ลักษณะทางภาษาและสัญลักษณ์ที่ใช้ในการสื่อสาร

2. วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มุ่งวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ชี้ให้เห็นว่าหน้าในสังคมปัจจุบันถูกใช้และต่อรองผ่านวาทกรรม กล่าวคือ เน้นการศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมร่วมสมัย โดยพิจารณาว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวมีการใช้หรือการต่อรองในวาทกรรมอย่างไร ตัวอย่างเช่น ความสัมพันธ์เชิงอำนาจจะหวางสื่อกับนักการเมืองในการให้สัมภาษณ์ในสื่อโทรทัศน์ พิธีกรหรือผู้สัมภาษณ์จะมีอำนาจเหนือกว่านักการเมืองผู้ถูกสัมภาษณ์ในประเด็นการเป็นผู้กำหนดคำถามเวลาหรือการเปิดปิดรายการ

3. วาทกรรมประกอบสร้างสังคมและวัฒนธรรม

ความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมกับสังคมเป็นความสัมพันธ์แบบวิภาษ กล่าวคือวาทกรรมกำหนดสังคมในขณะที่เดียวกันวาทกรรมก็ถูกกำหนดโดยสังคม หมายความว่า วาทกรรมและสังคมมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน นั่นคือสังคมประกอบสร้างวาทกรรมและวาทกรรมประกอบสร้างสังคม ภาษามีส่วนในการผลิตซ้ำเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมรวมถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจภาษามีอำนาจในการสร้างภาพแทนของสิ่งต่าง ๆ ประกอบสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่าง ๆ ในสังคมและอัตลักษณ์ของคนในสังคม นักวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มองว่าการใช้ภาษาแต่ครั้งมีส่วนไม่มากก็น้อยในการสร้างและหรือเปลี่ยนแปลงสังคมวัฒนธรรมและความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคม

4. วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มุ่งวิเคราะห์อุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในวาทกรรม

อุดมการณ์ หมายถึง วิธีในการประกอบสร้างและการนำเสนอภาพแทนในสังคมซึ่งมีการผลิตตามความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียม ซึ่งการวิเคราะห์อุดมการณ์ในวาทกรรมนั้นจะวิเคราะห์แค่ตัวบทไม่ได้ต้องวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและผลกระทบที่มีต่อสังคมด้วย

5. วาทกรรมเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์

วาทกรรมทุกวาทกรรมเกี่ยวข้องกับวาทกรรมอื่น กล่าวคือ วาทกรรมเกิดขึ้นโดยปราศจากบริบทไม่ได้ และเราไม่สามารถทำความเข้าใจวาทกรรมโดยไม่กำหนดบริบทมาพิจารณาด้วยได้ วาทกรรมหนึ่งจะมีความสัมพันธ์กับวาทกรรมที่ถูกผลิตมาก่อนหน้า วาทกรรมที่ถูกผลิตพร้อมกัน และวาทกรรมที่ผลิตขึ้นภายหลังเสมอบริบทในที่นี้ หมายถึงถึงสภพและความรู้ทางสังคมและวัฒนธรรม

6. วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เป็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับสังคมมีสื่อกลาง

ความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรม (ตัวบท) กับสังคมเป็นความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนและไม่ใช้ความสัมพันธ์โดยตรง แต่มีสื่อกลางนักวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์แต่ละแนวกล่าวถึง สื่อกลาง ivo ต่างกัน แฟร์คลัฟ และโวแตก เสนอว่าสื่อกลางระหว่างตัวบทกับสังคมคือระเบียบวาทกรรม ส่วนพาน ไค้ก เสนอว่าสื่อกลาง คือกระบวนการทางปริชาน

7. การวิเคราะห์วาทกรรมเกี่ยวกับการตีความและการอธิบาย

วาทกรรมสามารถตีความได้หลายแบบขึ้นอยู่กับบริบทและผู้รับสาร การตีความและทำความเข้าใจขึ้นอยู่กับความรู้สึกความเชื่อค่านิยมและความรู้ ดังนั้นการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์จะต้องพิจารณาว่าจะต้องนำความรู้เกี่ยวกับบริบทมากมายน้อยเพียงใด เพื่อใช้ในการตีความหมายที่แฝงอยู่อย่างสมเหตุสมผล

8. วาทกรรมเป็นรูปแบบของการกระทำทางสังคม

จุดมุ่งหมายหลักของวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ คือการเปิดเผยความคลุมเครือและความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่แฝงในวาทกรรม วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เป็นการศึกษาสังคมโดยใช้กระบวนการทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ นักภาษาศาสตร์เชิงวิเคราะห์เป็นกลุ่มที่แสดงความสนใจของพวกเขาอย่างชัดเจนเนื่องจากได้ใช้หลักฐานทางภาษามาตอบคำถามทางสังคม

กล่าวโดยสรุปได้ว่า วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มีสิ่งที่ศึกษาเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม มีภาษา (ข้อเขียนและคำพูด) เป็นองค์ประกอบสำคัญ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นการใช้อำนาจในทางมิชอบอันนำไปสู่ความไม่เท่าเทียมกัน และความอยุติธรรม หรือการต่อต้านอำนาจดังกล่าวทั้งนี้ ความตระหนักจะนำไปสู่การปลดปล่อยผู้ถูกรอบงำและการเปลี่ยนแปลงสังคมในทางที่ดีขึ้น จุดยืนของผู้วิจัยทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ไม่เป็นกลาง อยู่ข้างผู้ที่ถูกรอบงำ วิธีวิจัยมีแนวทางการวิจัยหลากหลาย งานวิจัยมีลักษณะเป็นการบูรณาการวิธีวิเคราะห์ตามแนวภาษาศาสตร์ และแนวคิดจากสาขาสังคมศาสตร์ ในการวิเคราะห์ตัวบทใช้วิธีการทางภาษาศาสตร์ด้านต่าง ๆ เน้นการวิเคราะห์บริบทสังคมวัฒนธรรมควบคู่ไปกับการวิเคราะห์ตัวบท

แฟร์คลัฟ (1995: 56 อ้างถึงในทินวัฒน์ สร้อยกุดเรือ, 2558: 10-11) ได้เสนอกรอบการวิเคราะห์วาทกรรมไว้โดยแบ่งการวิเคราะห์เป็น 3 มิติดังนี้

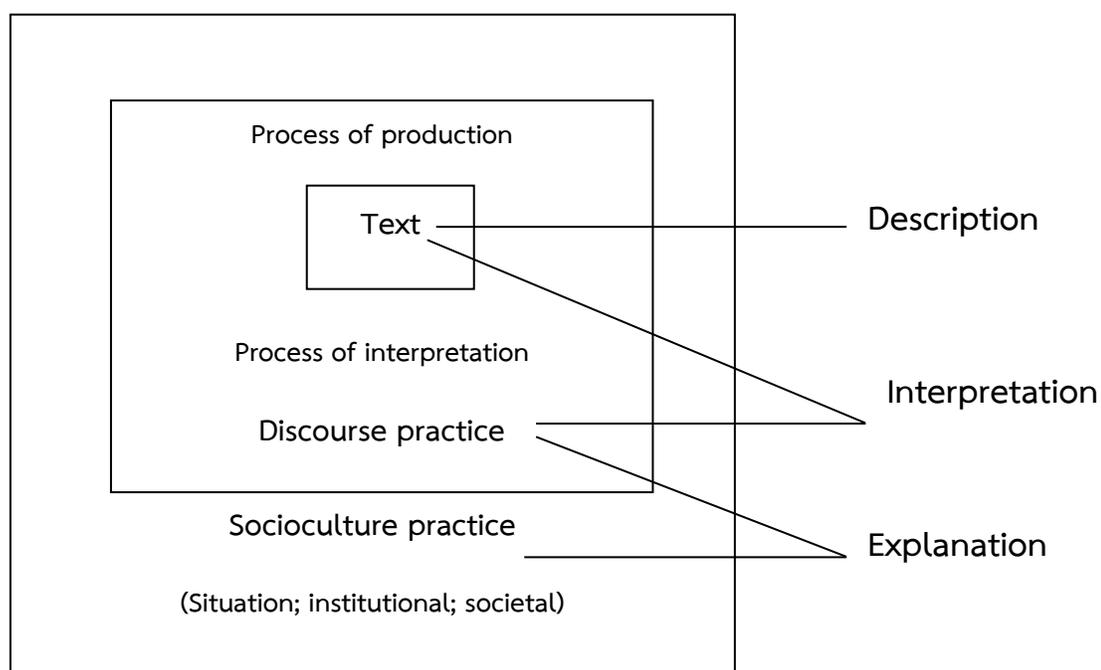
1. ตัวบท (Text) หมายถึงทั้งภาษาเขียนและภาษาพูดซึ่งเป็นภาษาที่ใช้จริง เช่น รายการซื้อสินค้า บทความในหนังสือพิมพ์ บทสัมภาษณ์ บทสนทนารายการโทรทัศน์ และข้อความบนเว็บไซต์ ทั้งนี้การวิเคราะห์ตัวบทเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ลักษณะทางภาษาศาสตร์ กล่าวคือ คำศัพท์

โครงสร้างไวยากรณ์ ความหมาย การเชื่อมโยงความที่อยู่ในระดับเหนือกว่าประโยค การวิเคราะห์ประโยค ในตัวบทจะเผยถึงการสร้างภาพแทนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและอุดมการณ์

2. วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม(Discourse practice) หมายถึง วิธีการที่ผู้ผลิตตัวบทเลือกชนิด หรือประเภทของวาทกรรมเพื่อผลิตตัวบท และวิธีการที่ผู้รับตัวบทก็ใช้ชนิดหรือประเภทของตัวบทในการ บริโภคและตีความตัวบท

3. วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural practice) หมายถึง การศึกษาที่ เกี่ยวข้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของเหตุการณ์การสื่อสาร 3 ประเด็น ได้แก่ เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม ทั้งนี้วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมอาจจะหมายถึงสถานการณ์เฉพาะอย่างใด อย่างหนึ่ง วิถีปฏิบัติของสถาบันทางสังคมที่เหตุการณ์ทางการสื่อสารเกิดขึ้น หรือกรอบของสังคมและ วัฒนธรรมโดยรวม

จากแนวคิดดังกล่าวนี้ แฟร์คลัฟได้เสนอแผนภาพเพื่ออธิบายวาทกรรมโดยเชื่อมโยงการใช้ภาษา เข้ากับกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขทางสังคม ดังต่อไปนี้

มิติของวาทกรรม (Fairclough, 1995: 98 อ้างถึงในวิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2554: 26 – 27)

จากแผนภาพนี้แสดงให้เห็นว่าวาทกรรมนั้นเป็นสิ่งที่ประกอบด้วยมิติต่าง ๆ 3 มิติ ได้แก่ ตัวบท (Text) ซึ่งหมายถึง ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารต่าง ๆ วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (Discourse practice) ซึ่ง ประกอบด้วยกระบวนการผลิตและกระจายตัวบทและกระบวนการบริโภคและตีความตัวบทที่เกิดขึ้น และวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม (Socioculture practice) ซึ่งหมายถึง ปัจจัยหรือบริบททางสังคมและ วัฒนธรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อกระบวนการผลิตและกระบวนการตีความตัวบท และส่งผลต่อไปยังตัวบทหรือ

ภาษาที่ใช้สื่อสาร ดังนั้น วาทกรรมตามแนวคิดนี้จึงมิใช่เพียงภาษาหรือตัวบทเท่านั้นแต่ได้รวมบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แวดล้อมการใช้ภาษานั้นเอาไว้ด้วย

จากแผนภาพนี้แฟร์คลัฟได้อธิบายวิธีการวิเคราะห์ในแต่ละระดับดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การบรรยาย

การวิเคราะห์ในระดับนี้เป็นการพิจารณาองค์ประกอบของตัวบททั้งในแง่ของคำศัพท์หรือประโยค และโครงสร้างของตัวบทที่เลือกใช้ ว่าสามารถสร้างคุณค่าต่าง ๆ ให้แก่ผู้รับการถ่ายทอดวาทกรรมนั้น ๆ ได้อย่างไร เช่น คำศัพท์ที่เลือกใช้นั้นอาจสร้างหรือแสดงให้เห็นอัตลักษณ์ทางสังคมบางประการของผู้ใช้คำศัพท์นั้นได้ หรือรูปประโยคบางชนิดก็สามารถสร้างการรับรู้ที่แตกต่างการให้แก่ผู้รับสารได้ เป็นต้น

2. การตีความ

การวิเคราะห์วาทกรรมในระดับนี้เป็นการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม โดยพิจารณาตัวบททั้งในแง่ที่เป็นผลผลิตของกระบวนการผลิตและเป็นแหล่งข้อมูลของกระบวนการตีความ นอกจากนี้ผู้วิเคราะห์ในระดับนี้ยังสามารถพิจารณาสหบท (intertextuality) ซึ่งหมายถึง ตัวบทที่เคยเกิดขึ้นมาก่อนและได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของตัวบทที่วิเคราะห์หรือที่จะนำวาทกรรมซึ่งอาจสามารถแสดงตำแหน่งแห่งที่หรือความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลร่วมด้วยก็ได้

3. การอธิบาย

การวิเคราะห์ ระดับนี้เป็นการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมกับวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม โดยพิจารณาการกำกับของสังคมที่มีผลต่อกระบวนการผลิตและกระบวนการตีความ ตลอดจนผลกระทบที่มีต่อสังคม วัตถุประสงค์สำคัญของการวิเคราะห์ในระดับนี้ คือ การแสดงให้เห็นว่าวาทกรรมนั้นเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางสังคม และเป็นวิถีปฏิบัติทางสังคม โดยอธิบายว่าวาทกรรมนั้นถูกกำหนดโดยโครงสร้างทางสังคมได้อย่างไร และขณะเดียวกันการผลิตผลิตซ้ำของวาทกรรมนั้นมีผลต่อการธำรงรักษาหรือเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมได้อย่างไร

2.2.2 วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของ เทียน เอ ฟานไดก์ (Teun A. van Dijk, 1998 อ้างถึงในณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 9-10)

แนวคิดของฟาน ไดก์ มีจุดแตกต่างจากวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์คนอื่น ๆ อยู่ที่แนวคิดเรื่องปริชาน ในงานระยะฟาน ไดก์ได้เสนอให้ใช้คำว่า (Critical Discourse Studies) หรือวาทกรรมศึกษาเชิงวิพากษ์แทน Critical Discourse Analysis หรือวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ เขาให้เหตุผลว่า เนื่องจากสิ่งที่เขานำเสนอไม่ใช่วิธีวิจัยหรือวิธีวิเคราะห์ แต่เป็นมุมมอง (a perspective) วาทกรรมศึกษาเชิงวิพากษ์มิได้ระบุวิธีวิเคราะห์ใดโดยเฉพาะ แต่ให้ใช้วิธีใดก็ได้ที่เหมาะสมกับข้อมูลและประเด็นศึกษา ตัวอย่างเช่น งานวิจัยที่ศึกษาการปฏิสัมพันธ์ในศาลย่อมใช้กรอบการวิเคราะห์ต่างไปจากงานที่ศึกษาวาทกรรมแบบเรียน เป็นต้น หากพิจารณางานวาทกรรมศึกษาเชิงวิพากษ์ที่ผ่านมาจะเห็นว่าวิธีวิจัยบางส่วนเป็นวิธีเดียวกับที่ใช้อยู่ในงานปริเฉทวิเคราะห์และวัจนปฏิบัติศาสตร์ ฟาน ไดก์ กล่าวว่า วาทกรรมศึกษาเชิงวิพากษ์เป็นการเชื่อมโยงการวิเคราะห์ภาษาในตัวบท (คำพูดและข้อเขียน) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ระดับจุลภาคเข้ากับมุมมองสังคมระดับมหภาค ซึ่งได้แก่ ประเด็นเกี่ยวกับการใช้อำนาจในทาง มิชอบ และความ

ไม่เท่าเทียมกันของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม เขาเน้นว่าการศึกษาประเด็นข้างต้นจะเรียกว่าเป็นการศึกษาเชิงวิพากษ์ได้ ผู้วิจัยต้องมีจุดยืนคือผู้อยู่ข้างผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่า หรือผู้ที่ถูกรอบงำ ทั้งนี้โดยมุ่งให้ผลการศึกษานำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในสังคมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ถูกรอบงำ

ฟาน ไดจ์ (Van Dijk, 1998: 193 – 194 **อ้างถึงในฉัตรพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 9**) กล่าวว่า วาทกรรมไม่ใช่ผลผลิตภาษาที่อยู่โดด ๆ โดยปราศจากบริบท แต่เป็นรูปแบบหนึ่งของการกระทำทางสังคม หรือเหตุการณ์การสื่อสารที่มีองค์ประกอบหลายอย่าง ตามนิยามของฟาน ไดจ์ วาทกรรมคือเหตุการณ์การสื่อสารที่ซับซ้อน ประกอบด้วยผู้มีบทบาทต่าง ๆ เช่น บทบาทผู้พูด/ผู้เขียน ผู้ฟัง/ผู้อ่าน ฯลฯ ผู้มีบทบาทเหล่านี้ร่วมในการสื่อสารที่เกิดขึ้นในฉากหนึ่ง ฟาน ไดจ์ เน้นด้วยว่าผู้มีส่วนร่วมในวาทกรรมหรือเหตุการณ์การสื่อสารนั้นมีได้เป็นเพียงผู้พูด/ผู้เขียน ผู้ฟัง/ผู้อ่าน แต่ยังเป็นผู้มีบทบาทต่าง ๆ ทางสังคมในฐานะสมาชิกของกลุ่มหนึ่งหรือวัฒนธรรมหนึ่งด้วย

นอกจากนิยามข้างต้น ฟาน ไดจ์ ยังได้แสดงให้เห็นในงานหลายชิ้นของเขาถึงเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมกับการครอบงำ (manipulation) (Van Dijk, 1996, 1998, 2001, 2006, 2008) การครอบงำ ที่ว่านี้ คือ การครอบงำทางความคิด และในมุมมองของฟาน ไดจ์ การครอบงำทางความคิด มีมิติ 3 ด้าน ด้านแรก การครอบงำทางความคิดเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมเพราะเกี่ยวข้องกับการปฏิสัมพันธ์และการใช้อำนาจในทางมิชอบของกลุ่มคนในสังคม ด้านที่ 2 การครอบงำทางความคิดเป็นปรากฏการณ์ทางปริชานเพราะเป็นการควบคุมความคิดของคนในสังคม และด้านที่ 3 การครอบงำทางความคิดเป็นปรากฏการณ์ทางสัญญาเพราะการครอบงำกระทำผ่านตัวบท

เขาอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรม การครอบงำทางความคิด กับสังคม ไว้ว่า ในโลกสมัยใหม่อำนาจมีที่มาจากการครอบงำทางความคิดมากกว่าการใช้กำลังหรือการบังคับ และวาทกรรมก็มีบทบาทสำคัญในการครอบงำทางความคิด เริ่มจากกลุ่มผู้มีอำนาจในสังคม เช่น นักการเมือง สื่อ นักวิชาการ ฯลฯ ควบคุมวาทกรรมเพื่อสื่อทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ และอุดมการณ์ที่เอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายตน ทั้งนี้มีองค์ประกอบหลายประการในกระบวนการที่ทำให้ความคิดดังกล่าวเป็นที่รับรู้และเข้าไปอยู่ในความทรงจำระยะยาว เมื่อคนในสังคมถูกรอบงำทางความคิดก็จะประพฤติปฏิบัติตามความคิด ความเชื่อนั้น ๆ กลุ่มผู้มีอำนาจในสังคมจึงสามารถควบคุมคนในสังคมได้ตามที่ตนต้องการ โดยผ่านวาทกรรมนั่นเอง

แม้นิยามที่ยกมาข้างต้น ฟาน ไดจ์ จะไม่ได้เน้นเรื่องภาษาแต่เมื่อกล่าวถึงการวิเคราะห์วาทกรรม ฟาน ไดจ์ ก็ให้ความสำคัญแก่การวิเคราะห์ภาษาในตัวบทเช่นเดียวกับแฟร์คลีฟ เขาเสนอว่าในการวิเคราะห์วาทกรรมจะต้องพิจารณาภาษาในตัวบททุกระดับ ได้แก่ เสียง(ในกรณีที่ศึกษาการพูด) คำศัพท์ วากยสัมพันธ์และความหมายระดับประโยค ความหมายระดับตัวบท เช่น การเลือกประเด็น การเน้น ฯลฯ องค์ประกอบและการจัดเรียงองค์ประกอบในตัวบท กลวิธีทางวรรณศิลป์ เช่น อุปลักษณ์ นามนัย ถ้อยค่านัยผกผัน ฯลฯ วัจนกรรมและกลวิธีในการปฏิบัติสัมพันธ์ เช่น การพูดแทรก การไม่สนองประเด็น ฯลฯ

จากนิยามที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นว่าแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เป็นการศึกษาภาษาที่ผนวกแนวคิดทางภาษาและแนวคิดทางสังคมต่าง ๆ ไว้ด้วยกัน โดยเห็นว่าวาทกรรมมี

ความสัมพันธ์กับอุดมการณ์และอำนาจซึ่งมีอิทธิพลในการครอบงำความคิดและควบคุมการกระทำของคนในสังคม กล่าวคือ อุดมการณ์ที่ถ่ายทอดผ่านวาทกรรมนั้นสามารถสร้างเป็นระบบความรู้ความเชื่อต่าง ๆ ขึ้นภายในระบบปริชาณของผู้บริโภควาทกรรม และสามารถกำหนดหรือกำกับให้ผู้บริโภควาทกรรมมีปฏิสัมพันธ์ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งต่อผู้อื่นได้ อีกทั้งวาทกรรมยังสามารถสร้างอำนาจหรือความไม่เท่าเทียมกันเพื่อควบคุมผู้บริโภควาทกรรม และหากวาทกรรมที่ครอบงำความคิดผู้บริโภควาทกรรมนั้นมีอำนาจเพียงพอที่จะทำให้อุดมการณ์ที่ถ่ายทอดมานั้นเป็นที่ยอมรับและฝังรากลึกจนกลายเป็นปกติวิสัยก็จะทำให้เกิดการครอบครองความเป็นเจ้าทางความคิดในเรื่องนั้น ๆ ขึ้นในสังคม

การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เป็นเพียงแนวคิดในการวิเคราะห์วาทกรรมแต่ไม่ได้กำหนดระเบียบวิธีในการศึกษาไว้ตายตัว กล่าวคือ งานวิจัยที่ศึกษาตามแนวคิดนี้จะเป็นงานที่ศึกษาอุดมการณ์ผ่านกลวิธีหรือรูปภาษาที่ปรากฏอยู่ในตัวบท แต่จะใช้วิธีการใดในการอธิบายความสำคัญระหว่างภาษากับอุดมการณ์นั้นขึ้นอยู่กับผู้วิจัยจะเห็นว่าวิธีการใดเหมาะสมกับงานวิจัยนั้น

จากแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ดังที่ได้กล่าวถึงในรายละเอียดข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่าแนวคิดนี้เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญแก่การศึกษาภาษาที่ใช้อยู่จริงในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมโดยมุ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษา อุดมการณ์ และบริบททางสังคม และวัฒนธรรมผู้วิจัยสนใจนำกรอบมิติทั้งสามของวาทกรรมดังกล่าวมาศึกษาเพื่อแสดงให้เห็นว่าภาษาที่ถูกใช้ผ่านสื่อสาธารณะที่ผลิตโดยหน่วยงานวิชาการด้านภาษาไทย อันเป็นหน่วยงานหลักของชาติ จะมีอุดมการณ์ใดปรากฏในหนังสือพจนานุกรมคำใหม่ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 1-2 และอุดมการณ์เหล่านั้นประกอบสร้างความหมายใดมาสู่ผู้รับสารบ้าง

2.3 แนวคิดเรื่องอุดมการณ์ (Ideology)

“Discourse does ideological work”

(Faircough and Wodak, 1997: 275)

“... diacourse (or semiotic behavior at largh) has been identified by almost every major scholars as a site of ideology.”

(Blommaert, 2005: 158)

(อ้างอิงในณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 9-10)

วาทกรรมมีหน้าที่ด้านอุดมการณ์หรือวาทกรรมเป็นพื้นที่ประกอบสร้างและสื่ออุดมการณ์ ข้อความนี้เป็นประเด็นสำคัญในแนวคิดเรื่องวาทกรรม คำว่า “อุดมการณ์” ตรงกับคำว่า “ideology” ซึ่งนักวิชาการหลายท่านกล่าวไว้ตรงกันว่า เป็นคำที่มีนิยามหลากหลายที่สุดคำหนึ่ง ผู้ที่ศึกษาความเป็นมาของคำว่าอุดมการณ์กล่าวไว้ตรงกันว่า คำนี้เริ่มจาก เดอ เทรซี (De Tracy, 1796: 8 อ้างถึงใน ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2558: 12) นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสในช่วงศตวรรษที่ 18 เดอ เทรซี เสนอคำว่า ideology เพื่อเรียกศาสตร์ที่ว่าด้วยความคิด (science of ideas) สมเกียรติ วันทะนะ (2544: 9) กล่าวถึง เดอเตรซี

ไว้ว่า เขามีความเชื่อเหมือนกับปราชญ์ในยุคแห่งการรู้แจ้งท่านอื่น ๆ นั่นคือ เชื่อว่าเหตุผลจะเข้ามามีบทบาทกับชีวิตมนุษย์แทนที่ความศรัทธาทางศาสนา และเราสามารถค้นพบกฎที่บงการความคิดของมนุษย์ได้ ศิริพร ภักดีผาสุข (2553: 11-12) ขยายความว่าศาสตร์ที่ว่าด้วยความคิดนี้จะทำให้เราตระหนักถึงอคติที่มีอยู่ในสังคม และความตระหนักนี้จะนำไปสู่สังคมที่ยุติธรรม และก้าวหน้า อย่างไรก็ตามศาสตร์นี้ไม่ได้สืบทอดต่อมาจนถึงปัจจุบัน แต่มีศาสตร์ที่ใกล้เคียงกันในชื่ออื่น

ต่อมามีผู้นำคำว่าอุดมการณ์มาใช้ในความหมายที่ต่างออกไป นิยามที่อ้างอิงกันอย่างแพร่หลาย นิยามหนึ่งกล่าวว่า อุดมการณ์ คือ ความเชื่อหรือสำนึกที่ผิด บิดเบือนหรือความเชื่อที่ชักนำคนไปในทางที่ผิด ความเชื่อที่ผิดนี้ปิดบังความสัมพันธ์เชิงสังคมที่แท้จริงและลวงคนในสังคมหรือก็คือการที่ชนชั้นปกครองหรือผู้ที่มีอำนาจมากกว่าใช้อุดมการณ์ควบคุมผู้ที่ถูกปกครอง โดยผู้ที่ถูกปกครองไม่รู้เลยว่าตนกำลังถูกกดขี่ ฟาน ไค์ ซีให้เห็นว่าการนิยามนี้เรามักมองว่าระบบความเชื่อของกลุ่มตนเองเป็นข้อเท็จจริง ส่วนระบบความเชื่อของฝ่ายตรงข้ามเป็นอุดมการณ์ เช่น ตามมุมมองของคนบางกลุ่มในโลกตะวันตกลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นตัวอย่างหนึ่งของอุดมการณ์หรือระบบความเชื่อที่ผิด

แฟร์ คลัฟ (Fairclough, 1995a อ้างถึงในณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 14) แสดงความเห็นว่างานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ควรอ้างอิงนิยามอุดมการณ์ที่มีนัยยะเชิงวิพากษ์หรือก็คือมุมมองที่ว่าอุดมการณ์เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจและการมีอำนาจเหนือกว่าส่วนนิยามแบบกว้างที่ว่าคนทุกกลุ่มไม่ (เฉพาะชนชั้นปกครองหรือกลุ่มผู้ที่มีอำนาจมากกว่า) ต่างมีอุดมการณ์ของกลุ่มตนเองนั้นเป็นนิยามที่ไม่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของวาทกรรมเชิงวิพากษ์ ตามความคิดของแฟร์ คลัฟสิ่งที่ทำให้ทฤษฎีเป็นทฤษฎีเชิงวิพากษ์ก็คือการอ้างอิงนิยามอุดมการณ์ที่สื่อในและด้านลบ หรือก็คือมุมมองที่ว่าอุดมการณ์เป็นสำนึกที่ผิด เกี่ยวข้องกับความไม่เท่าเทียมกันและการมีอำนาจเหนือกว่า นิยามนี้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ที่ต้องการเผยให้เห็นอุดมการณ์ที่เอื้อประโยชน์แก่กลุ่มผู้ที่มีอำนาจในสังคม ทำให้เกิดการตระหนักและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

เขาเสนอให้นำความคิดของอัลตุสแซร์ (Althusser) ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากมาร์กซ์และความคิดของรอมซี (Gramsci) เรื่องการเป็นเจ้าของทางความคิดมาใช้ในนิยามอุดมการณ์ด้วย สรุปได้ว่า คำว่าอุดมการณ์ของแฟร์ คลัฟ ไม่ใช่แค่ระบบความคิดของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม แต่คือระบบความคิดความเชื่อที่ผู้ที่มีอำนาจมากกว่าใช้ควบคุมกลุ่มคนอื่นเพื่อประโยชน์แก่ฝ่ายตน เขายกตัวอย่างอุดมการณ์ทุนนิยมในโลกตะวันตกที่กลุ่มผู้ที่มีอำนาจมากกว่าทำให้กลุ่มคนอื่นในสังคมเชื่อว่าทุนนิยมเป็นระบบที่ยุติธรรม ทั้ง ๆ ที่ระบบดังกล่าวเพื่อประโยชน์แก่ผู้ที่มีทุนมากกว่าหรือก็คือผู้ที่มีอำนาจนั่นเอง

ฟาน ไค์ (Van Dijk, 1998 ในหนังสือ Ideology: a multidisciplinary approach อ้างถึงในณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 15) เห็นต่างจากแฟร์คลัฟ ในประเด็นเรื่องนิยามอุดมการณ์ที่เหมาะสมกับงานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ฟาน ไค์ เน้นว่าการศึกษาดูอุดมการณ์ของเขาก็มีวัตถุประสงค์เชิงวิพากษ์เช่นกัน แต่เขาเห็นว่านิยามอุดมการณ์เชิงวิพากษ์ไม่จำเป็นต้องจำกัดขอบเขตอยู่เพียงแนวคิดที่ว่าอุดมการณ์เป็นเครื่องมือของกลุ่มผู้ที่มีอำนาจมากกว่าในสังคม เขาขยายความว่ามีทั้งเหตุผลเชิงทฤษฎีและเชิงประจักษ์ที่แสดงว่ายังมีอุดมการณ์ของคนกลุ่มอื่นหรืออุดมการณ์ลักษณะอื่นในสังคมที่ควรศึกษา เช่น

อุดมการณ์ที่ต่อต้านผู้มีอำนาจในสังคมอุดมการณ์ที่แข่งขันกันของคนต่างกลุ่มหรืออุดมการณ์ที่สร้างความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม ฯลฯ

พาน ไค้ (Van Dijk, 1995: 243 อ้างถึงใน วิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2554: 18) ได้นิยามคำว่าอุดมการณ์ไว้ว่า อุดมการณ์หมายถึงระบบความคิดความเชื่อที่มีอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคม ซึ่งมีผลต่อทัศนคติและการแสดงออกทางสังคมของสมาชิกในสังคมนั้น

นอกจากนี้พาน ไค้ ยังได้สรุปแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับอุดมการณ์เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาวาทกรรมเชิงวิพากษ์ไว้ ดังนี้ (อ้างถึงใน วิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2554: 18-21)

๑. อุดมการณ์เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับระบบปริชาน (Cognitive)
๒. อุดมการณ์เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสังคม
3. อุดมการณ์เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับระบบปริชานทางสังคม (sociocognitive)
4. อุดมการณ์ไม่มีถูกหรือผิด
5. อุดมการณ์นั้นมีความซับซ้อนในหลายระดับ
6. อุดมการณ์จะแปรเปลี่ยนไปตามบริบท
7. อุดมการณ์มีอยู่โดยทั่วไปและเป็นนามธรรม

นอกจากนี้พาน ไค้ ยังเห็นว่าอุดมการณ์เป็นสิ่งที่กำหนดว่าบุคคลใดเป็นสมาชิก วิธีการในการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกในกลุ่มตลอดจนการแสดงออกของสมาชิกในกลุ่มที่มีอุดมการณ์ร่วมกันส่วนแฟร์คัฟ (Faircough, 1992) เห็นว่า อุดมการณ์เป็นสิ่งที่สร้างและให้ความหมายแก่สิ่งต่าง ๆ ทั้งที่เป็นกายภาพความสัมพันธ์ทางสังคมและอัตลักษณ์ กล่าวคือ ในกระบวนการสร้างและตีความวาทกรรมนั้น อุดมการณ์มีส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้บริโภควาทกรรมเข้าใจรับรู้และตีความวาทกรรมเหล่านั้นไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง เหตุนี้อุดมการณ์จึงมีผลกระทบอย่างยิ่งต่อการรับรู้เข้าใจและตีความสิ่งต่าง ๆ รอบกายของบุคคลนั้น

มุมมองที่ต่างกันเกี่ยวกับอุดมการณ์นี้ ฌ็อง-ปอล ซาทูร์ (2556: 16-17) ได้กล่าวถึงมุมมองที่แตกต่างกันของคำว่าอุดมการณ์โดยสรุปไว้ดังนี้

อุดมการณ์ในงานวิชาการไทยตรงกับคำว่า ideology ซึ่งมีความหมาย 2 แบบตามนิยามที่มีนัยเป็นกลางอุดมการณ์ คือความคิด ความเชื่อ ค่านิยมที่กลุ่มคนในสังคมมีร่วมกัน จะเห็นว่านิยามนี้ไม่มีถ้อยคำที่ตัดสินว่าอุดมการณ์เป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดี เพียงแต่เป็นความเชื่อที่สมาชิกของกลุ่มในสังคมมีร่วมกัน งานวิจัยที่ใช้คำว่าอุดมการณ์ในความหมายนี้มีทั้งงานด้านภาษาศาสตร์ที่มีได้ศึกษาประเด็นทางสังคม และงานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์บางส่วน ตัวอย่างงานวิจัยด้านภาษาศาสตร์ที่ใช้คำว่าอุดมการณ์ในความหมายนี้ เช่นในงานวิจัย Japanese ideology of conversation and its structural manifestation: A study of aiduchi and head nods (Kita, 1999) หรือ Attribution of knowledge in argumentative student writing as evidence for educational ideology: A preliminary study (Virtanen, 1999) ในงานวิจัยทั้งสองเรื่องนี้ อุดมการณ์หมายถึงความคิด ความเชื่อ

ค่านิยมที่สมาชิกของกลุ่มในสังคมมีส่วนร่วมกัน ซึ่งมีผลต่อวิถีการปฏิสัมพันธ์หรือการสื่อสาร ผู้เรียนด้านภาษาศาสตร์คงจะคุ้นเคยกับคำว่าอุดมการณ์ตามนิยามที่เป็นกลางนี้

นิยามที่อ้างอิงในงานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ก็ไม่ได้แตกต่างจากนิยามในงานภาษาศาสตร์ข้างต้น เพียงแต่มีประเด็นสำคัญที่เพิ่มเข้ามาคือ งานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์จะกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับการเอื้อประโยชน์หรือการสร้างความชอบธรรมให้แก่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในสังคมตามมุมมองของฟาน ไคก์ อุดมการณ์และการเอื้อประโยชน์ให้แก่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งไม่ดีเสมอไปเขายังได้ชี้ให้เห็นว่าการอ้างอิงนิยามที่มีนัยยะเป็นกลางทำให้ขอบเขตงานวิจัยกว้างออกไป ไม่จำกัดอยู่เพียงการศึกษาอุดมการณ์ในฐานะเครื่องมือของผู้มีอำนาจมากกว่าในสังคม ตัวอย่างเช่น เราอาจศึกษาอุดมการณ์ของกลุ่มอื่นที่ต่อต้านกลุ่มผู้มีอำนาจ หรือศึกษาเปรียบเทียบอุดมการณ์ที่แข่งขันกันของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม

ตามนิยามที่มีนัยด้านลบอุดมการณ์เป็นสำนักที่ผิด ความเชื่อที่ผิดนี้บิดบังบิดเบือนความสัมพันธ์เชิงสังคมที่แท้จริง ลวง หรือชักนำคนในสังคมไปในทางที่ผิด กลุ่มที่มีอำนาจมากกว่าใช้ความเชื่อที่ผิดนี้ควบคุมคนกลุ่มอื่นเพื่อประโยชน์แก่ฝ่ายตน ดังได้กล่าวไว้แล้ว แพร่คลีฟ เห็นว่านิยามด้านลบนี้ทำให้การศึกษาวาทกรรมเป็นงานเชิงวิพากษ์จึงมีงานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์อีกส่วนหนึ่งที่อ้างอิงนิยามด้านลบนี้

สรุปได้ว่า งานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มีทั้งที่อ้างอิงนิยามที่มีนัยเป็นกลางและนัยด้านลบ และนิยามทั้งสองจะมีส่วนแตกต่างกัน แต่ที่จริงแล้วต่างก็กล่าวถึงอุดมการณ์กับการเอื้อประโยชน์แก่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในสังคมเช่นเดียวกัน

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจ (Power)

เมื่อกล่าวถึงวาทกรรมอีกคำหนึ่งที่เกี่ยวข้องด้วยก็คือ อำนาจ “Power is linked to discourse because discourse are ways of representing and constructing reality so that power relations are constructed, maintained and contested via discourse.” (Baker and Ellece, 2011: 99) จากข้อความข้างต้น วาทกรรม คือ วิธีในการสร้างและสื่อความจริง ซึ่งรวมถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ถูกสร้าง รักษาและทำลายผ่านวาทกรรมด้วย

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (power is the property of relations) หรืออำนาจเป็นเรื่องของความสัมพันธ์เป็นข้อความที่เรามักพบในงานวิชาการที่กล่าวถึงเรื่องอำนาจ ทั้งนี้เพราะอำนาจจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีคู่ความสัมพันธ์ในลักษณะที่ฝ่ายหนึ่งสามารถควบคุมอีกฝ่ายหนึ่งให้ทำตามที่ต้องการฝ่ายที่มีอำนาจมากกว่าสามารถจำกัดเสรีภาพในการกระทำและ/หรือมีอิทธิพลต่อความคิดหรือทัศนคติของอีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้ความสัมพันธ์ดังกล่าว อยู่ในลักษณะไม่สมมาตร กล่าวคือ ฝ่ายที่มีอำนาจมากกว่าจะควบคุมอีกฝ่ายหนึ่งและจะไม่เกิดกรณีกลับกัน ความสัมพันธ์เชิงอำนาจอาจเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่มสังคมสถาบันและองค์กร คู่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจแบบที่วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์สนใจศึกษาไม่ใช่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล แต่คือการที่กลุ่มหนึ่งในสังคมควบคุมการกระทำและความคิดของอีกกลุ่มหนึ่ง (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 20)

ฟูโกต์ (Foucault, 1980 อ้างถึงในศิริพร รักตีณาสุข, 2553) กล่าวว่า แต่เดิมนั้นอำนาจมักถูกมองว่าเป็นเรื่องของเจ้าหน้าที่หรือผู้ปกครองบ้านเมือง แต่ในมุมมองของฟูโกต์อำนาจเป็นสิ่งที่มิได้อยู่ในทุกบริบททางสังคม นอกจากนี้ยังได้อธิบายว่าอำนาจมิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นลอย ๆ แต่จะเกิดขึ้นเมื่อมีสิ่งทีเรียกว่าคู่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (power relation) ซึ่งเป็นคู่ความสัมพันธ์ที่ฝ่ายหนึ่งสามารถควบคุมให้อีกฝ่ายหนึ่งกระทำตามฝ่ายที่มีอำนาจเหนือกว่าปรารถนา

งานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของนักภาษาศาสตร์มิได้อ้างอิงแนวคิดเรื่องอำนาจของ ฟูโกต์โดยตรงแต่อ้างอิงแฟร์คลัฟ ที่กล่าวถึงอำนาจ 2 แบบ แฟร์คลัฟพูดถึงอำนาจที่มาจากการใช้กำลัง (power by coercion) และอำนาจที่จากการยินยอมพร้อมใจ (powered by consent) ทั้งนี้อำนาจในสังคมประชาธิปไตยปัจจุบันเป็นอำนาจที่มาจากจากการยินยอมพร้อมใจมากกว่าบังคับหรือใช้กำลัง และวาทกรรมก็มีบทบาทในการครอบงำทางความคิดซึ่งนำไปสู่การยินยอมพร้อมใจของผู้ถูครอบงำ

ฟาน ไคก์ (Van Dijk, 1996 อ้างถึงใน วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ 2554: 21) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจไว้ทั้งสิ้น 7 ประการดังนี้

๑. อำนาจทางสังคมเป็นสมบัติของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทางสังคม สถาบัน หรือองค์กร
 ๒. อำนาจทางสังคมนั้นเป็นสิ่งที่กลุ่มหรือองค์กรใช้ควบคุมการกระทำและสภาวะจิตใจของสมาชิกของสมาชิกกลุ่มอื่น
 ๓. อำนาจของกลุ่มหรือสถาบันทางสังคมต่าง ๆ นั้นจะส่งผลกระทบต่อสังคมในด้านที่ต่างกัน เช่น สถาบันทางการเมืองจะมีอำนาจต่อสังคมในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ส่วนสถาบันทางการศึกษาก็จะมีอำนาจในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการศึกษา เป็นต้น
 ๔. กลุ่มผู้ครอบงำ คือรูปแบบหนึ่งของการใช้อำนาจทางสังคมเพื่อควบคุมผู้อื่น ซึ่งอาจนำไปสู่ความไม่เท่าเทียมกัน ทางสังคม
 ๕. อำนาจตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเข้าถึงทรัพยากรทางสังคมอันมีค่าของผู้มีอภิสิทธิ์ เช่น ความร่ำรวย หน้าที่การงาน สถานภาพ หรือก็คืออภิสิทธิ์ในการเข้าถึงวาทกรรมและการสื่อสารที่เป็นสาธารณะนั่นเอง
 ๖. อำนาจทางสังคมมักถูกทำให้สามารถควบคุมผู้อื่นให้ได้มากขึ้น และทำให้เกิดการผลิตซ้ำของอำนาจอย่างเป็นกิจวัตร
 ๗. อำนาจทางสังคมเป็นสิ่งที่ไม่คงที่หรือถาวรนักมักถูกท้าทายหรือต่อต้านเสมอ
- ประเด็นหนึ่งที่นักวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์สนใจก็คือความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างของวาทกรรมกับโครงสร้างของอำนาจ

สรุปได้ว่า อำนาจมีที่มาจากจากการเข้าถึงวาทกรรมทั้งนี้เพราะวาทกรรมมีบทบาทในการควบคุมความคิดของคนในสังคมผู้ที่มีอำนาจมีโอกาสเข้าถึงวาทกรรมสาธารณะได้มากกว่าจึงสามารถควบคุมความคิดของกลุ่มคนกลุ่มอื่นในสังคมได้ นักวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์สนใจความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างของวาทกรรมกับโครงสร้างของอำนาจในประเด็นต่าง ๆ ดังที่กล่าวถึงข้างต้น อย่างไรก็ตามอำนาจมิใช่สิ่งที่คงที่อาจถูกต่อต้านหรือตอบโต้จากกลุ่มที่ถูกควบคุมได้เช่นกัน นอกจากนี้อำนาจมิใช่สิ่ง

เลวร้ายเสมอไปแต่สิ่งที่วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์สนใจศึกษาไม่ใช่การใช้อำนาจแต่คือการใช้อำนาจในทางมิชอบ

2.5 แนวคิดเรื่องการครอบงำ (Manipulation)

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์พูดถึง การครอบงำความคิด (manipulation หรือ mental manipulation) ในฐานะรูปแบบหนึ่งของการใช้อำนาจในทางมิชอบผ่านวาทกรรม การครอบงำทางความคิดก็คือการควบคุมความคิดในลักษณะที่ผู้ครอบงำทำให้อีกฝ่ายหนึ่งเชื่อและกระทำสิ่งที่เอื้อประโยชน์แก่ผู้ครอบงำในขณะที่ผู้ถูกครอบงำเป็นฝ่ายเสียประโยชน์หรือถูกละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ฟาน ไคก์ (Van Dijk, 2006 อ้างถึงในวิสต์น สุขวิสิทธิ์, 2554: 23 – 24) กล่าวว่า การครอบงำนั้นมีได้ประกอบขึ้นจากอำนาจเพียงอย่างเดียว แต่ประกอบขึ้นจากการใช้อำนาจเพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งแก่ใครบางคน หรืออาจกล่าวได้ว่า การครอบงำนั้นเป็นการชักจูงผู้อื่นไปในทางที่เอื้อประโยชน์แก่ใครบางคนโดยอาศัยวาทกรรมต่าง ๆ ที่สื่อสารกันในปัจจุบันเป็นเครื่องมือ ผู้ที่เป็นผู้ครอบงำจะสร้างความเชื่อหรือกระทำให้อีกฝ่ายคล้อยตามตน และในขณะเดียวกันก็พยายามต่อต้านความคิดเห็นอื่นที่ค้านความคิดเห็นของตนเอง การครอบงำนั้นจริง ๆ แล้วก็คือการโน้มน้าวรูปแบบหนึ่ง แต่ต่างกันตรงที่การโน้มน้าวนั้นเป็นการให้อิสระแก่ผู้ฟังที่จะเลือกเชื่อหรือกระทำในสิ่งที่ต้องการตามแต่ที่ตนจะยอมรับจากการโน้มน้าวนั้น ในกรณีการครอบงำผู้ฟังจะถูกจัดให้อยู่ในฐานะของผู้ถูกกระทำหรือเป็นเหยื่อของการครอบงำนั้น การครอบงำให้ผลในทางลบแก่ผู้ถูกครอบงำ ผู้ถูกครอบงำไม่ทราบจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของผู้ครอบงำอันเป็นผลมาจากการที่ผู้ฟังขาดความรู้สึกซึ่ง เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ นั่นเอง

ถึงแม้การครอบงำกับการโน้มน้าวใจจะแตกต่างกันแต่เส้นแบ่งของทั้งสองสิ่งนี้ก็กลับคลุมเครือไม่ชัดเจน ผู้ฟังบางคนอาจถูกครอบงำโดยวาทกรรมที่ไม่สามารถครอบงำผู้อื่นได้หรือแม้แต่ผู้ฟังคนเดียวกันก็อาจถูกครอบงำในระดับที่ต่างกันเมื่ออยู่ในสภาพการณ์หรือสภาวะจิตใจที่ต่างกัน วาทกรรมบางประเภทที่เป็นการโน้มน้าวใจเพื่อสร้างความชอบธรรม เช่น วาทกรรมทางศาสนา เศรษฐกิจ และการเมืองก็อาจถูกนักวิเคราะห์เชิงวิพากษ์จัดให้เป็นการครอบงำได้ด้วยเช่นกัน การใช้อำนาจในทางมิชอบและการครอบงำทางความคิดนี้เป็นสิ่งที่นักวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ต้องการสื่อให้สังคมได้เห็นผ่านการวิเคราะห์วาทกรรมทั้งนี้เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้และอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี

นอกจากนี้ ฟาน ไคก์ (Van Dijk, 2006 อ้างถึงในวิสต์น สุขวิสิทธิ์, 2554: 24) ยังได้กล่าวอีกว่า เราสามารถพิจารณาการครอบงำด้วยมุมมองที่หลากหลายแตกต่างกันได้ โดยหากมองการครอบงำตามกรอบแนวคิดทางสังคม การครอบงำจะจัดเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมรูปแบบหนึ่ง ทั้งนี้เพราะการครอบงำนั้นมีความสัมพันธ์กับทั้งปฏิสัมพันธ์และการใช้อำนาจระหว่างกลุ่มกับผู้เป็นสมาชิกในกลุ่มเพื่อประโยชน์แก่ใครคนใดคนหนึ่ง แต่หากพิจารณาในมุมมองของปริชานการครอบงำก็จัดเป็นปรากฏการณ์ทางปริชานรูปแบบหนึ่ง เนื่องจากการครอบงำนั้นเป็นการครอบงำความคิดของผู้ร่วมสื่อสาร และหากพิจารณาในมุมมองของวาทกรรมการครอบงำก็จัดเป็นปรากฏการณ์ทางสัญวิทยาเชิงวาทกรรม (discursive-semiotics phenomenon) อันเนื่องมาจากการครอบงำนั้นปรากฏอยู่ตลอดในตัวบทสนทนาหรือแม้แต่ทัศนสาร (visual messages)

อย่างไรก็ตาม ฌ็อง-ปอล ซาทูร์ (2556: 23) ได้กล่าวถึงเรื่องการใช้อำนาจในทางมิชอบและการครอบงำทางความคิดไว้ว่า การมองเรื่องของอำนาจในทางไม่ดีเพียงด้านเดียวอาจเป็นมุมมองที่จำกัดเกินไป ความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่ได้เลวร้ายไปเสียทั้งหมดลองนึกถึงคู่ความสัมพันธ์แพทย์-ผู้ป่วย พ่อแม่-ลูก ครู-ลูกศิษย์ ตำรวจ-ประชาชน ฯลฯ แพทย์ควบคุมการสนทนาเพื่อให้ผู้ป่วยบอกข้อมูลที่จำเป็นในการตรวจวินิจฉัยโรค ทั้งนี้เพื่อให้การวินิจฉัยและการรักษาถูกต้องซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ป่วย ครูใช้อำนาจควบคุมการสื่อสารในชั้นเรียนเพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ตำรวจใช้อำนาจดูแลความสงบให้แก่ประชาชน ฯลฯ หากสังคมไม่มีคู่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจเหล่านี้ไม่มีการควบคุมหรือใช้อำนาจเลย สังคมก็คงเดินไปไม่ได้เช่นกัน อย่างไรก็ตามในคู่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ยกตัวอย่างข้างต้นอาจมีกรณีที่ถูกควบคุมต้องสูญเสียประโยชน์หรือถูกละเมิดสิทธิตัวอย่าง เช่น กรณีที่แพทย์ใช้อำนาจเหนือผู้ป่วยในฐานะผู้เชี่ยวชาญควบคุมการสนทนาในลักษณะที่ไม่เปิดโอกาสให้ผู้ป่วยบอกเล่าปัญหาของตน หรือถามข้อสงสัย ไม่สนองประเด็นของผู้ป่วยก็มี คู่ความสัมพันธ์อื่นก็อาจมีการใช้อำนาจที่ทำให้ผู้ถูกควบคุมเสียประโยชน์หรือเป็นการละเมิดสิทธิได้เช่นกัน เช่น ครูใช้ถ้อยคำรุนแรงในการเหยียดหยามนักเรียนต่อหน้าผู้อื่นดังที่เคยปรากฏในกรณีร้องเรียน ตำรวจครูผู้ต้องสงสัยให้ยอมรับความผิด ฯลฯ กรณีเหล่านี้จัดเป็นการใช้อำนาจในทางมิชอบ

แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจและการครอบงำดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจะได้นำมาใช้ในการอธิบายวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อแสดงให้เห็นว่าอุดมการณ์ต่าง ๆ ที่พจนานุกรมฉบับคำใหม่ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 1-2 สื่ออุดมการณ์ออกมาสู่ผู้รับสารนั้นสามารถสร้างอำนาจ ความชอบธรรม หรือความไม่ชอบธรรม เอื้อประโยชน์หรือลดทอนประโยชน์แก่กลุ่มคนกลุ่มใดในสังคมบ้าง ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงผลของการประกอบสร้างอุดมการณ์ที่ปรากฏผ่านวาทกรรมสาธารณะ ดังเช่นหนังสือพจนานุกรมคำใหม่ ทั้งนี้การครอบงำเป็นการครอบงำทางความคิดเนื่องจากการชักจูงใจให้ผู้รับสารเชื่อในอุดมการณ์นั้น การครอบงำทางความคิด ที่ปรากฏอาจจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในทางการเอื้อประโยชน์ต่อสถาบันผู้สื่อสารก็ได้ หรืออาจจะเป็นการก่อให้เกิดผลของการครอบงำความคิดที่เอื้อให้เกิดการครอบงำความคิดที่เห็นด้านลบของสังคม วัฒนธรรม หรือสถาบันอื่นในสังคม

2.6 แนวคิดการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในตัวบท

แนวคิดการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ที่สำคัญ ๆ มีดังนี้ (ฌ็อง-ปอล ซาทูร์, 2556: 55 – 64)

2.6.1 แนวทางของนอร์แมน แฟร์คลัฟ (Fairclough, 2003)

แนวทางการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์แฟร์คลัฟมาจากสมมติฐานที่ว่า ภาษาเป็นสิ่งที่จำเป็นในชีวิตทางสังคมของเรา และมีความสัมพันธ์แบบวิภาษกับองค์ประกอบอื่น ๆ ในชีวิต ดังนั้น การวิจัยด้านสังคม จึงต้องพิจารณาภาษา เขากล่าวว่า “ตัวบท” เป็นองค์ประกอบหนึ่งของเหตุการณ์ทางสังคมที่มีผลทางอุดมการณ์และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ตัวบททำให้ผู้รับสารเปลี่ยนแปลงความคิด ความเชื่อ ท่าที ค่านิยม ไปจากเดิมได้ คำว่า ตัวบท ในที่นี้แฟร์คลัฟ นิยามว่า คือ ภาษาในบริบทการใช้ ซึ่งหมายถึง

รวมทั้งตัวบทที่เขียนหรือพิมพ์ เช่น บทความในหนังสือพิมพ์ ฯลฯ และตัวบทที่ถอดจากคำพูด เช่น บทสนทนา บทสัมภาษณ์ ฯลฯ ในบางกรณียังรวมถึงอวัจนภาษา เช่น ภาพและเสียงในตัวบทรายการโทรทัศน์

ตามแนวทางของแฟร์คลัฟการวิเคราะห์ตัวบทอย่างละเอียดและเป็นระบบ (a systematic and detailed textual analysis) เป็นสิ่งที่ทำให้นักวิจัยที่เกี่ยวกับประเด็นทางสังคมมีหลักฐานหนักแน่นและน่าเชื่อถือมากขึ้น แฟร์คลัฟกล่าวถึงเหตุผล 4 ประการที่ต้องมีการวิเคราะห์ตัวบทไว้ดังนี้

1. เหตุผลเชิงทฤษฎี คือโครงสร้างทางสังคมกับการกระทำทางสังคมเป็นความสัมพันธ์กันแบบวิภาษ กล่าวคือ โครงสร้างทางสังคมและการกระทำทางสังคมต่างมีอิทธิพลต่อกัน “ตัวบท” เป็นรูปแบบหนึ่งของการกระทำทางสังคมที่ทั้งถูกกำหนด และกำหนดโครงสร้างทางสังคมด้วย ดังนั้น หากเราต้องการศึกษาประเด็นที่เกี่ยวกับโครงสร้างหรือความสัมพันธ์ทางสังคมแบบต่าง ๆ การวิเคราะห์ตัวบทก็ถือเป็นส่วนที่จำเป็น การวิเคราะห์ภาษาในตัวบทอย่างละเอียดจะทำให้เรามองเห็นความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคมที่แฝงอยู่

2. เหตุผลเชิงวิธีวิจัย ตัวบทเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญหรือหลักฐานที่เป็น “รูปธรรม” ซึ่งสามารถนำเราไปสู่คำตอบเกี่ยวกับประเด็นเรื่องโครงสร้างและความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งเป็นเรื่อง “นามธรรม”

3. เหตุผลเชิงประวัติ ตัวบทเป็นเสมือนเครื่องวัดที่ไวต่อกระบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นในช่วงต่าง ๆ ดังนั้นการศึกษาตัวบทจึงช่วยสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น

4. เหตุผลเชิงการเมือง แฟร์คลัฟชี้ให้เห็นว่านับวันเราจะเห็นกรณีการควบคุมทางสังคมผ่านตัวบทเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้น การวิเคราะห์เชิงวิพากษ์จึงต้องมีการวิเคราะห์ตัวบทเป็นส่วนสำคัญ

แฟร์คลัฟเน้นว่าการวิเคราะห์ตัวบทไม่ใช่การวิเคราะห์เนื้อความ (content analysis) แต่คือการวิเคราะห์โครงสร้างและองค์ประกอบของตัวบท เขาชี้ให้เห็นว่าเราไม่สามารถวิเคราะห์เนื้อความโดยไม่พิจารณารูปภาษาเพราะสิ่งที่แสดงเนื้อความ นั่นก็คือ รูปภาษา เนื้อความที่ต่างกันย่อมมาจากภาษาต่างกัน การวิเคราะห์โครงสร้างและองค์ประกอบของตัวบทตามแนวทางของแฟร์คลัฟประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ การวิเคราะห์ภาษา (linguistic analysis) และการวิเคราะห์สหบท (intertextual analysis) หรือบางครั้งใช้ว่า (interdiscursive analysis) การวิเคราะห์ตัวบทตามแนวทางของแฟร์คลัฟ มีดังนี้

๑. การวิเคราะห์ภาษา การวิเคราะห์ภาษา จะพิจารณาคำคุณศัพท์ อุปสรรคณ์และไวยากรณ์ และควรนำแนววจนปฏิบัติศาสตร์ ปรีเฉทวิเคราะห์และบทสนทนาวิเคราะห์ มาช่วยในการวิเคราะห์ตัวบทด้วย แบ่งย่อยเป็น

1.1 การวิเคราะห์ภาษาระดับเสียงถึงระดับประโยค

- การวิเคราะห์ระดับเสียง เช่น ทำนองเสียง จังหวะในการพูด ฯลฯ หากเป็นตัวบทที่พิมพ์หรือเขียนก็อาจจะพิจารณาลักษณะและขนาดตัวอักษร ฯลฯ

- ระดับคำศัพท์ การเลือกใช้คำศัพท์ การปรากฏร่วมกันของคำศัพท์

- ระดับประโยค วลี อนุพากย์ และประโยค

แฟร์คลัฟเสนอว่าไวยากรณ์ที่ควรนำมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ภาษา คือ ไวยากรณ์ระบบและหน้าที่ของฮัลลิเดย์ (Halliday, 1978, 1985) ทั้งนี้มีเหตุผลสองประการ คือ ไวยากรณ์ของฮัลลิเดย์มิได้

พิจารณาเพียงโครงสร้างภาษาเท่านั้น แต่วิเคราะห์ภาษาจากมุมมองด้านหน้าที่ทางสังคมเป็นสำคัญ ประการที่สอง ไวยากรณ์นี้สนใจความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบทสังคม ไวยากรณ์ระบบและหน้าที่ เน้นแนวคิดเรื่องการสร้างความหมายด้วยการเลือกตัวเลือก กล่าวคือ การเรียนรู้ภาษาหนึ่งจากจุดที่ ประกอบด้วยตัวเลือกที่เป็นไปได้หลายตัวสัมพันธ์กับความหมายที่ผู้เรียนต้องการสื่อ แฟร์คลัฟ เสนอว่า ผู้วิเคราะห์ต้องพิจารณาทั้งสิ่งที่ปรากฏในตัวบท และสิ่งที่ไม่ถูกเลือกในการวิเคราะห์ภาษาแต่ละระดับ เพื่อเห็นว่าผู้พูดผู้เขียนต้องการสื่อหรือซ่อนสิ่งใด

1.2 การวิเคราะห์ภาษาระดับตัวบท แบ่งเป็นสองประเด็นได้แก่

1. การเชื่อมโยงระหว่างประโยค เขาเสนอให้นำแนวคิดเรื่องการเชื่อมโยงความจาก ปรีเฉทวิเคราะห์มาใช้วิเคราะห์ตัวบท ตัวอย่างการเชื่อมโยงความแบบต่าง ๆ เช่น การเชื่อมโยงแสดงผล เหตุผล การเชื่อมโยงแสดงเงื่อนไข การเชื่อมโยงแสดงเวลา การเชื่อมโยงเสริมความ การเชื่อมโยงขยาย ความ การเชื่อมโยงแสดงความขัดแย้ง ฯลฯ และหากตัวบทเป็นการสนทนาก็ควรนำแนวคิดสนทนา วิเคราะห์ เช่น เรื่องการรับ-ส่งผลัด การครอบครองการสนทนา การพูดแทรก ฯลฯ มาเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์

2. โครงสร้างและการจัดเรียงองค์ประกอบของตัวบท ได้แก่ การวิเคราะห์โครงสร้าง องค์ประกอบและการจัดเรียงองค์ประกอบของตัวบทแบบต่าง ๆ เช่น ความสัมพันธ์แบบปัญหา-ทางแก้ ความสัมพันธ์แบบเป้าหมาย-การบรรลุเป้าหมาย ฯลฯ

2. การวิเคราะห์สหบท แฟร์คลัฟกล่าวไว้ในงานหลายชิ้นว่าการวิเคราะห์ตัวบทตามแนวทางของ เขาต้องมีการวิเคราะห์สหบทด้วย เพราะการวิเคราะห์ภาษาระดับต่าง ๆ ในข้อหนึ่งเพียงอย่างเดียวอาจยังไม่สามารถตอบโจทย์ในงานเชิงวิพากษ์ได้ แต่หากวิเคราะห์สหบทจะช่วยให้เรามองเห็นความสัมพันธ์ ระหว่างตัวบทกับบริบทในการวิเคราะห์สหบทเขาให้พิจารณาตัวบทกับตัวบทอื่น 3 ด้านดังนี้

1. ระเบียบวาทกรรม (orders of discourse) ระเบียบวาทกรรม คือ การร่วมกันในรูปแบบเฉพาะของประเภทตัวบทต่าง ๆ (genres) วาทกรรมต่าง ๆ (discourses) และลีลา (style) แฟร์คลัฟเน้นประเด็นที่ว่า การวิเคราะห์ระเบียบวาทกรรมจะทำให้เราเห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม

2. ถ้อยคำที่ยกมากล่าวใหม่ (reported speech) แฟร์คลัฟชี้ให้เห็นว่าถ้อยคำที่ยกมากล่าวใหม่โดยเฉพาะแบบตรงเป็นสหบทชนิดที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดใน การวิเคราะห์เขาให้พิจารณาถ้อยคำที่ยกมากล่าวใหม่ 4 แบบ ได้แก่ ถ้อยคำที่ยกมากล่าวใหม่แบบตรง ถ้อยคำที่ยกมากล่าวใหม่แบบอ้อม ถ้อยคำที่ยกมากล่าวใหม่แบบอ้อมที่ไม่มีอนุพากย์นำ และการรายงานวัจนกรรม เขาชี้ให้เห็นว่าถ้อยคำที่ยกมากล่าวใหม่โดยเฉพาะแบบตรง เป็นสหบทชนิดที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดในการวิเคราะห์เขาให้พิจารณาถ้อยคำที่ยกมากล่าวใหม่ 4 แบบ

3. สมมติฐาน (assumption) สมมติฐานนี้ตรงกับสิ่งที่หนักวจนปฏิบัติศาสตร์ เรียกว่า มูลบท/ความเชื่อที่มีอยู่ก่อน แฟร์คลัฟอธิบายว่าสมมติฐานหรือมูลบทจัดเป็นสหบทเพราะถ้อยคำชนิดนี้ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับความเชื่อที่มีอยู่ก่อนตัวบทนั้น ตัวอย่างถ้อยคำที่สื่อมูลบทหรือความ

เชื่อที่มีอยู่ก่อน เช่น สมศรีเสียใจที่เรียนภาษาศาสตร์ สื่อความเชื่อที่มีอยู่ก่อนว่า สมศรีเรียนภาษาศาสตร์ แฟร์คลัฟชี้ให้เห็นว่าสมมุติฐานหรือมูลบทเป็นเรื่องของการอ้างว่ามีสิ่งที่รับรู้ร่วมกันหรือมีความเชื่อบางอย่างร่วมกันอยู่ ดังนั้น สหบทประเภทนี้จึงทำหน้าที่ด้านอุดมการณ์ได้เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่าการวิเคราะห์ด้วยบทตามแนวทางที่แฟร์คลัฟเสนอไว้ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ การวิเคราะห์ภาษาระดับต่าง ๆ และการวิเคราะห์สหบท แฟร์คลัฟย้ำว่า การวิเคราะห์ด้วยบทอย่างละเอียดและเป็นระบบจะทำให้ผลการศึกษาวาทกรรมมีหลักฐานที่เป็นรูปธรรมสนับสนุนและได้มุมมองเชิงลึกมากยิ่งขึ้น

2.6.2 แนวทางของเทียน เอ ฟาน ไค้

แนวทางของเทียน เอ ฟาน ไค้ เสนอว่า งานวาทกรรมศึกษาเชิงวิพากษ์ต้องมีทั้งการวิเคราะห์ระดับตัวบทและระดับมหภาค ตัวอย่างเช่น หากงานวิจัยเรื่องการศึกษาประเด็นเกี่ยวกับการเหยียดเชื้อชาติในรายงานข่าวในประเทศหนึ่ง ก็ต้องมีการวิเคราะห์ตัวบทข่าว และการวิเคราะห์บริบททางสังคมของประเทศนั้น

เมื่อกล่าวถึงการวิเคราะห์ด้วยฟาน ไค้ เน้นความสำคัญไว้ว่า การศึกษาข้อเขียนและคำพูดซึ่งเป็นรูปธรรมสามารถ เชื่อมโยงเราไปสู่ประเด็นนามธรรม อย่างเช่น การใช้อำนาจในทางมิชอบ ความไม่เท่าเทียมหรือความอยุติธรรมได้ เขาเริ่มจากการตั้งคำถามว่า ภาษาระดับต่าง ๆ รวมถึงอวัจนภาษาสัมพันธ์กับอำนาจในสังคมอย่างไร ฟาน ไค้ ขยายความว่าภาษาที่สัมพันธ์กับอำนาจซึ่งเราต้องวิเคราะห์ไม่ใช่เรื่องกฎไวยากรณ์แต่คือโครงสร้าง (structures) และกลวิธีทางภาษา (strategies) ในตัวบทที่สื่อออก การณ์บางอย่าง เขาเห็นว่าการครอบงำทางความคิดผ่านวาทกรรมจะกระทำโดยกลวิธีหลัก คือ การแบ่งขั้วพวกเรา-พวกเขา ซึ่งประกอบด้วยสองกลวิธี ได้แก่ การนำเสนอตนเองในด้านบวก และการนำเสนอผู้อื่นด้านลบ ดังนั้น ตามแนวทางการวิเคราะห์ด้วยฟาน ไค้ ผู้วิเคราะห์จะต้องพิจารณาภาษาระดับต่างๆ ที่เชื่อมโยงกับกลวิธีหลัก การวิเคราะห์ด้วยบทตามแนวทางของฟาน ไค้ (Van dijk, 2006, 2009) มีดังนี้

กลวิธีปฏิสัมพันธ์โดยรวม ได้แก่

- การนำเสนอตนเองในด้านบวก
- การนำเสนอผู้อื่นในด้านลบ

วัจนกรรมระดับตัวบท/วัจนกรรมหลักของตัวบท

- วัจนกรรมที่เป็นหลักของตัวบท เช่น วัจนกรรมแก้ต่าง วัจนกรรมกล่าวหา ฯลฯ ซึ่งใช้เพื่อ

นำเสนอตนเองในด้านบวกและนำเสนอผู้อื่นในด้านลบ

โครงสร้างความหมายระดับตัวบท

- หัวข้อต่าง ๆ (ใจความสำคัญ)
- วัจนกรรมระดับถ้อยคำ/วัจนกรรมเสริม

วัจนกรรมที่เสริมหรือยืนยันวัจนกรรมหลักของตัวบท

ความหมายระดับถ้อยคำ แบ่งเป็นประเด็นที่ต้องพิจารณาดังนี้

- ให้ละเอียดมากหรือน้อย
- กล่าวโดยทั่วไปหรือเจาะจง
- คลุมเครือหรือตรงประเด็น
- ชัดเจนหรือเป็นนัย

การแนะนำความหมายได้แก่ มูลบท และ ความหมายเป็นนัยด้วย

คำศัพท์ - การเลือกใช้คำศัพท์ในตัวบท

โครงสร้างประโยค - การเลือกใช้ประโยคหรือรูปวลีรูปแบบต่าง ๆ เช่น การใช้ประโยคกรรมการใช้ประโยคกรรมแบบไม่ระบุตัวการการใช้นามวลีแปลง ฯลฯ

กลวิธีทางวาทศิลป์ - การใช้กลวิธีทางวาทศิลป์ต่าง ๆ เช่น การกล่าวเกินจริง การใช้อุปลักษณ์การใช้นามนัย การใช้คำรีนุ ฯลฯ

เสียง และภาพ - การใช้เสียงดัง/ค่อย ขนาดตัวอักษรและลำดับตำแหน่งในตัวบท ฯลฯ

โครงสร้างบทสนทนา - หากตัวบทเป็นการสนทนา ฟานไคก็ให้พิจารณาโครงสร้างและกลวิธี การสนทนา เช่น การรับส่งผลัด การหยุด การพูดแทรก การแสดงความลึงเล ฯลฯ

การนำเสนอตั้งกล่าวข้างต้นที่ฟานไคก็แนะนำ ก็คือ กลวิธีการนำเสนอตนเองในด้านบวกและการนำเสนอผู้อื่นในด้านลบจะปรากฏในภาษาระดับต่าง ๆ กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ กลวิธีทางภาษาในตัวบทล้วนใช้เพื่อนำเสนอสิ่งที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของผู้ผลิตวาทกรรมนั้น ๆ นั่นเอง อย่างไรก็ตามแนวทางทั้งสองดูเหมือนจะมีบางส่วนที่ต่างกัน กล่าวคือแฟร์คลีฟเสนอว่า การวิเคราะห์ตัวบทต้องรวมถึงการวิเคราะห์สหพทด้วยนี้ ทั้งนี้การวิเคราะห์สหพทจะทำให้เรามองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับบริบทเขาเน้นว่าการวิเคราะห์ระเบียบวาทกรรมจะทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงบางประการในสังคม ส่วนฟานไคก็ได้เน้นการวิเคราะห์สหพทอย่างชัดเจน การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับตัวบทอื่น เช่น มูลบท ถ้อยคำที่ยกมากกล่าวใหม่ ฯลฯ จะแทรกอยู่ในการวิเคราะห์ตัวบท สิ่งที่ฟาน ไคก็ให้ความสำคัญก็คือ การพิจารณาการแบ่งขั้วพวกเรา พวกเขา ซึ่งใช้เป็นกลวิธีหลักในการครอบงำทางความคิด

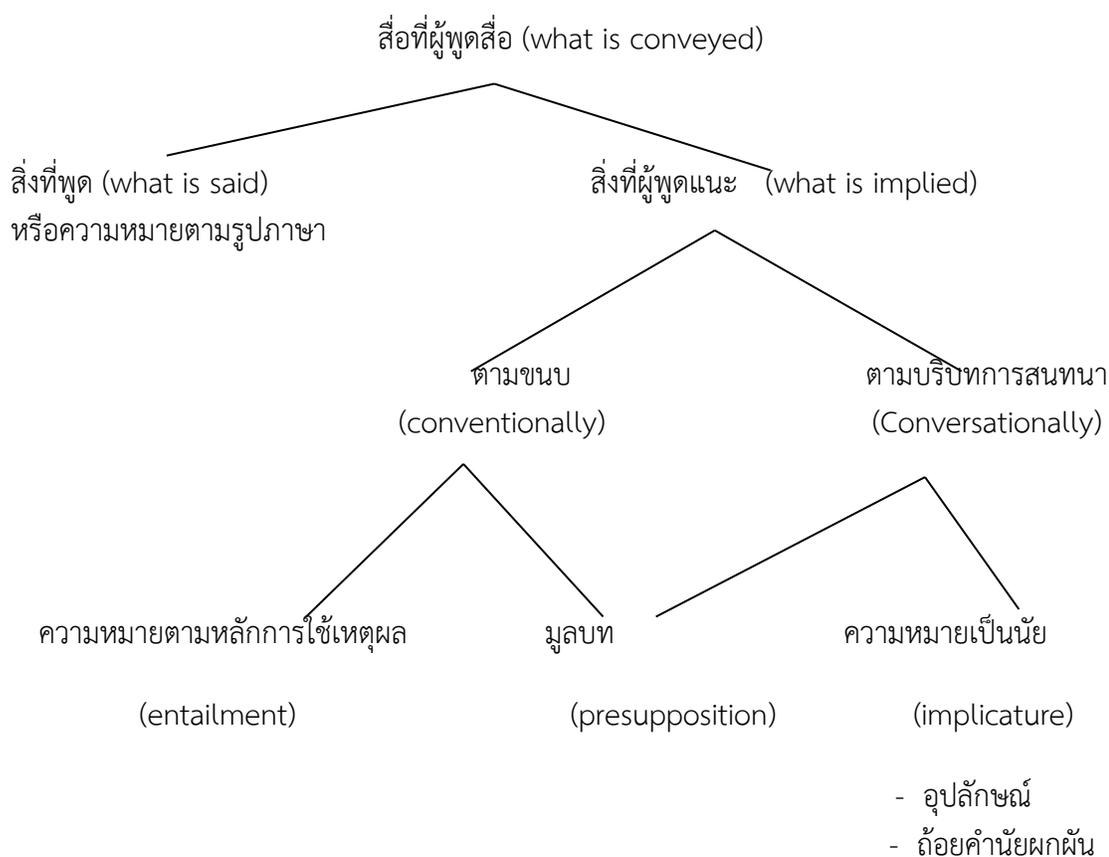
2.6.3 แนวคิดเรื่องการแนะนำความ

นักภาษาศาสตร์หลายท่านกล่าวถึงการนำแนวคิดวจนปฏิบัติศาสตร์มาใช้เป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ (bloommaert (2005) Zienkowski, Ostman, and Verchueren (2011)) ที่ว่าวจนปฏิบัติศาสตร์หรือ pragmatics คือภาษาศาสตร์สาขาที่ว่าด้วยความหมายในบริบทการใช้สื่อความหมายของผู้พูด (meaning in use/ meaning in context/ speaker's meaning) จึงเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะนำมาใช้วิเคราะห์ความหมายที่สื่อในวาทกรรม

ประเด็นสำคัญที่วจนปฏิบัติศาสตร์ชี้ให้เห็นก็คือ การสื่อสารโดยทั่วไปนั้นความหมายที่ผู้พูดต้องการสื่อไม่จำเป็นต้องตรงกับสิ่งที่พูด หรือที่เรียกว่าความหมายตามรูปภาษา ผู้พูดมักจะแนะนำความอื่น ๆ ด้วยหรือในบางทีก็อาจหมายตรงข้ามกับสิ่งที่พูดก็ได้ เป็นการแสดงให้เห็นว่า ในการสื่อสารเรามีได้หมายตรงตามรูปภาษา ทั้งนี้การพูดไม่ตรงแต่ใช้การแนะนำความแบบต่าง ๆ ช่วยให้เราบรรลุวัตถุประสงค์ในการสื่อสารได้หลายประการ เช่น การใช้คำถามที่ไม่ต้องการคำตอบช่วยเรียกร้องความ

สนใจจากผู้ฟัง ช่วยกระตุ้นให้ผู้ฟังคิดตาม หรือบางที่เราอาจรู้สึกว่าการบอกผู้ฟังอย่างตรงไปตรงมาไม่สุภาพ จึงใช้คำถามที่ไม่ต้องการคำตอบเพื่อนแนะนำ ส่วนความเปรียบหรืออุปลักษณณ์มีหน้าที่สำคัญคือช่วยให้เห็นภาพชัดเจน เพราะอุปลักษณณ์เป็นการมองสิ่งที่เป็นนามธรรมผ่านสิ่งที่ยกมาเปรียบซึ่งเป็นรูปธรรมหรือมองเห็นได้ชัดเจนกว่า อุปลักษณณ์ยังช่วยโน้มน้าวให้ผู้รับสารเห็นคล้อยตามด้วย ส่วนการประชดประชันใช้เพื่อแสดงความรู้สึกไม่พอใจเป็นการตำหนิผู้ฟังที่ดูเหมือนจะรุนแรงน้อยกว่าการบิรภาษตรง ๆ นักภาษาศาสตร์บางท่านเห็นว่าถ้อยคำชนิดนี้อาจทำให้ผู้ที่เป็นเป้าเจ็บใจได้มากกว่า นอกจากนี้นักวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และนักวิจัยปฏิบัติการยั้งชี้ให้เห็นว่ามูลบทและอุปลักษณณ์ทำหน้าที่สื่ออุดมการณ์ได้เป็นอย่างดี

แผนภาพต่อไปนี้แสดงให้เห็นว่า ในการสื่อสารผู้พูดอาจสื่อความหมายหลายแบบ

การสื่อความหมายของผู้พูด (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 83)

จากการนำเสนอความรู้ในแนวคิดด้านการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ทำให้ทราบว่าการพิจารณาความหมายแบบต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้ศึกษาวาทกรรมเชิงวิพากษ์ตีความหมายในตัวบทได้อย่าง

ครบถ้วน แสดงให้เห็นว่ารูปภาษามีบทบาทสำคัญต่อการนำมาอธิบายการสื่อความหมายและการสร้าง
อุดมการณ์ในวาทกรรม ต่อไปผู้วิจัยนำเสนอความรู้เกี่ยวกับกลวิธีทางภาษาในข้อความ

2.7 กลวิธีทางภาษาในข้อความ

ภาษาที่ปรากฏในตัวบทนอกจากจะทำหน้าที่สื่อแทนความคิด และสื่อแทนปฏิสัมพันธ์ระหว่าง
บุคคลแล้วยังมีเจตนาและอำนาจในเชิงความคิดบางอย่างที่แฝงอยู่ด้วย การตีความและอธิบายถึงความคิด
บางอย่างที่แฝงอยู่ในการใช้ภาษาก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เข้าใจการสื่อความหมายที่อยู่ในข้อความ
ดังนั้นการอธิบายลักษณะภาษาที่ใช้นำเสนอข้อความจริงเป็นการอธิบายในเชิงการใช้ที่มีวัตถุประสงค์
บางอย่างแฝงอยู่หรือที่เรียกว่ากลวิธี (strategies) (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561: 180-218)

กลวิธีที่ปรากฏในการผลิตข้อความเพื่อสื่อไปยังผู้รับสารประการหนึ่ง ก็คือ กลวิธีทางภาษา ซึ่ง
เป็นหนึ่งในกลวิธีของการผลิตตัวบท เมื่อกล่าวถึงกลวิธีทางภาษาอาจมีได้หลายอย่างที่ละเอียดถี่ถ้วนได้ทั้งนี้
ขึ้นอยู่กับแนวทางและวิธีการวิเคราะห์ กลวิธีทางภาษาที่มักนิยมใช้ในการวิเคราะห์ข้อความโดยเน้นไปที่
ข้อความสาธารณะ การสื่อสารในข้อความสาธารณะในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอาจมีหลายกลวิธีด้วยกันตั้งแต่การ
เลือกใช้คำศัพท์จนถึงการเลือกใช้ประเภทของข้อความ เช่น คำขวัญ บทประพันธ์ เนื่องจากการวิเคราะห์
และตีความจะต้องอาศัยบริบทเพื่อทำความเข้าใจความหมายและเหตุของการเลือกใช้ภาษา ดังนั้นเกณฑ์
ในการจำแนกกลวิธีภาษาอาจใช้การตีความบริบทเป็นเกณฑ์ก็ได้ เช่น การวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ไม่
ต้องอาศัยบริบทแวดล้อมนอกตัวบทมากนักอาจเริ่มจากการวิเคราะห์ที่การใช้คำศัพท์ วลี หรือโครงสร้าง
ประโยค โครงสร้างข้อความ ก็ได้ ส่วนกลวิธีภาษาที่ต้องอาศัยการตีความบริบทนอกตัวบท เช่น การ
ตีความบริบททางสถานการณ์ บริบททางสังคม วัฒนธรรม ได้แก่ การวิเคราะห์กลวิธีด้านวัจนปฏิบัติ
ศาสตร์ที่จำเป็นต้องอาศัยหลักการทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ เช่น วัจนกรรม ความร่วมมือในการสื่อสาร ฯลฯ
โดยเน้นการตีความถ้อยคำ (utterance) เป็นสำคัญ ส่วนด้านข้อความ (วาทกรรม) ที่จำเป็นต้องอาศัยทั้ง
การวิเคราะห์ภายในข้อความร่วมกับการตีกรองนอกตัวบทแล้วต้องอาศัยความรู้ทางสังคมวัฒนธรรมร่วม
ด้วย

กลวิธีทางภาษาที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในแนวทางสำหรับการวิเคราะห์ข้อความที่ปรากฏในพจนานุกรม
คำใหม่ฉบับมติชนเพื่อแสดงให้เห็นอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในข้อความเหล่านั้นผู้วิจัยจะใช้กลวิธีทางภาษาใน
ระดับคำไปจนถึงระดับวาทกรรม ได้แก่ กลวิธีทางศัพท์และวิธีการขยายความ กลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์
และวาทกรรม และกลวิธีทางวาทศิลป์

๑. กลวิธีทางศัพท์

กลวิธีทางศัพท์เกี่ยวข้องกับการเลือกใช้คำศัพท์เพื่อสื่อแทนความคิดหรือประสบการณ์ของผู้ส่ง
สารเป็นการแสดงความคิดและสื่อแทนความคิดของผู้ส่งสาร ฟานไดก์ (Van dijk, 1997 และมาร์ตินและ
โรส (Martin and Rose, 2001) ศึกษาการเลือกใช้คำศัพท์ในข้อความและวาทกรรม พบว่า ผู้เขียนมีการ
เลือกใช้คำศัพท์เพื่อสื่อแทนความคิดและปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหลายวิธีด้วยกันก็เลยที่ด้านการใช้
คำศัพท์ที่พบเห็นได้บ่อยครั้งในการวิเคราะห์ข้อความเช่นการใช้ชื่อและการเรียกชื่อการใช้คำกริยา การใช้
คำขยาย

1.1 การใช้ชื่อและการเรียกชื่อ (name and naming) (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561 : 184-185)

การเรียกชื่อเป็นกลวิธีการใช้คำศัพท์ในการตั้งชื่อเรียกบุคคลหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งอันที่จริงก็มีลักษณะเดียวกันกับวิธีการที่ผู้ส่งสารใช้คำศัพท์อ้างอิงหรือกล่าวถึงบุคคลกลุ่มคนหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หากจะเรียกว่ากลวิธีอ้างอิงก็ไม่ต่างกันมากนักเพียงแต่การเรียกชื่อที่เกี่ยวข้องกับวิถีปฏิบัติทางสังคมเกี่ยวกับการตั้งชื่อเรียกบุคคลหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในขณะที่การอ้างอิงเป็นมุมมองที่เกี่ยวกับการใช้ภาษาหรือจะกล่าวให้เฉพาะมากขึ้นก็คือ เป็นมุมมองด้านการเชื่อมโยงความที่เน้นด้านภาษามากกว่าที่จะเน้นไปที่วิถีปฏิบัติทางสังคม

การเรียกชื่อเป็นกลวิธีทางภาษากลวิธีหนึ่ง que แสดงให้เห็นมุมมองและความคิดเกี่ยวกับสิ่งที่กล่าวถึงได้เป็นอย่างดี และมักจะเกี่ยวข้องกับบริบททางสังคมวัฒนธรรม นอกจากนี้การเรียกชื่อยังสัมพันธ์แสดงอัตลักษณ์ด้วย งานของธอร์น โบโร (Thornborrow, 2004) แสดงให้เห็นว่า ภาษาสร้างอัตลักษณ์ได้ กำหนดความแตกต่างของบุคคล และกลุ่มบุคคล การเรียกชื่อและวิถีปฏิบัติในการตั้งชื่อสามารถทำให้คนเราแยกแยะ และจัดกลุ่มบุคคล หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้แยกจากอีกกลุ่มหนึ่งได้ บุคคลแต่ละคนในแต่ละกลุ่มและแต่ละสังคมรับรู้และถูกให้รับรู้ว่าเป็นสมาชิกในกลุ่ม หรือนอกกลุ่ม จากศัพท์ที่ใช้เป็นชื่อเรียกกลุ่มบุคคลนั้น การเลือก หรือไม่เลือกใช้ชื่อยังไงอย่างใดอย่างหนึ่ง สะท้อนทัศนคติที่เป็นด้านลบหรือด้านบวกและมุมมองในเรื่องการจัดกลุ่มเกี่ยวกับสิ่งที่กล่าวถึงของผู้ใช้ภาษา คำศัพท์ที่นำมาใช้เป็นชื่อเรียกจึงมิใช่เพียงลักษณะทางภาษาเท่านั้น แต่ยังแฝงด้วยทัศนคติ และความคิดทางสังคมบางอย่างที่บุคคลมีต่อสิ่งที่กล่าวถึง

1.2 การเรียกขาน (system of address) (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561: 188)

ในการระบุดังบุคคลนั้นนอกจากชื่อและการเรียกชื่อแล้ว การเรียกขาน ก็เป็นกลวิธีหนึ่งที่คนเราใช้เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกัน “คำเรียกขาน” (address term) เป็นคำที่ใช้เรียกบุคคลเมื่อต้องการปฏิสัมพันธ์กันโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสื่อสารแบบต่อหน้า face to face interaction หากชื่อและการเรียกชื่อใช้ในข้อความประเภทการเขียนและมักเป็นการอ้างอิงด้วยการเป็นคำสรรพนามบอกบุรุษ คำเรียกขานก็เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 2 ใช้ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่เป็นผู้ฟังหรือผู้ที่เรากำลังพูดด้วย ในแต่ละสังคมวัฒนธรรมอาจมีระบบการเรียกขานไม่เหมือนกัน หรือแม้แต่ในบางสถานการณ์ของการสื่อสารก็อาจใช้การเรียกขานต่างกันก็ได้ ขึ้นอยู่กับว่าผู้พูดต้องการแสดงความสัมพันธ์กับผู้พูดในลักษณะใด ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังเป็นอย่างไร มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันเคารพยกย่องกันมากน้อยเพียงใด

การเรียกขานอาจใช้ชื่อบุคคล มีคำนำหน้าชื่อ นาย คุณ ท่าน ซึ่งในสังคมไทยอาจเป็นคำเรียกญาติ พี่ น้อง ป้า คำบอกอาชีพ เช่น หมอ อาจารย์ ฯลฯ การเรียกขานมีความสำคัญในแง่ของการบ่งชี้บุคคล และมีผลต่อการสนทนาหรือการพูดคุยระหว่างกัน การเรียกขานจึงเป็นการแสดงความรู้สึกเพื่อเคารพหรือให้เกิดใจผู้ที่เราพูดด้วย ในสังคมไทยจะสังเกตได้ว่าระบบการเรียกขานนอกจากจะบ่งชี้ระบบอาวุโสแล้วยังสามารถบ่งชี้สถานภาพของบุคคลด้วย นอกจากนี้คำเรียกขานบ่งบอกได้ว่าบุคคลนั้นวางสถานภาพของตัวเองอย่างไรในการสื่อสารกับผู้อื่น

1.3 การอ้างอิง (referencing) (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561: 190)

การอ้างถึงเป็นหนึ่งในกลไกการเชื่อมโยงในข้อความ บางส่วนของการอ้างถึงก็อาจเป็นชื่อของบุคคลก็ได้ เนื่องจากการอ้างถึงบางครั้งก็ไม่ได้เป็นชื่อ หากเป็นการใช้คำสรรพนาม ซึ่งโดยมากมักเป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 รวมไปถึงคำบ่งชี้ต่าง ๆ เช่น นี้ นั้น โน่น นั่น คำเหล่านี้แสดงมุมมองของผู้พูดต่อสิ่งที่กล่าวถึงไม่เหมือนกัน ขณะเดียวกันการอ้างถึงอาจจะมีใช้เป็นบุคคลก็ได้ อาจเป็นสิ่งของ สิ่งไม่มีชีวิตต่าง ๆ แต่ที่สำคัญคือ การอ้างถึงเป็นการแสดงมุมมองของผู้พูดที่มีต่อสิ่งหรือบุคคลที่กำลังพูดถึง

การวิเคราะห์ข้อความด้วยการวิเคราะห์การอ้างถึงจัดได้ว่าเป็นตัวบ่งชี้ที่ใช้กำหนดสถานภาพและบ่งบอกลักษณะเฉพาะของสิ่งที่กล่าวถึงได้ รวมทั้งมุมมองและการกำหนดตำแหน่งความสัมพันธ์ของผู้พูดกับสิ่งที่ตนกำลังกล่าวอ้างถึงได้ ระบบการอ้างถึงนี้เกี่ยวข้องสัมพันธ์อย่างมากกับบริบททางสถานการณ์และบริบททางสังคมวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษาในแต่ละสังคมจะทำให้เกิดความเข้าใจความคิดของบุคคลและสังคมของผู้ใช้ภาษาได้เป็นอย่างดี

1.4 การใช้คำกริยา (verb forms) (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561: 191-195)

ในแง่ของการวิเคราะห์ข้อความการวิเคราะห์การใช้ คำกริยา ในที่นี้หมายถึง การวิเคราะห์การปรากฏของคำกริยาในประโยคที่ไม่เพียงพิจารณาที่รูปคำกริยาเท่านั้น แต่จะต้องหมายรวมถึงคำที่สัมพันธ์กับกริยาด้วย เช่น คำนาม คำขยาย เพราะมีส่วนในการสื่อความหมายเกี่ยวกับเหตุการณ์และสิ่งที่ต้องการกล่าวถึง หรือหากจะขยายความไปอีกก็คือ เป็นเรื่องโครงสร้างในประโยคนั้นเองเนื่องจากการปรากฏของคำกริยาในประโยคเกี่ยวข้องโดยตรงกับโครงสร้างของประโยค เช่น ประโยคกรรมวาจกก็จะมี การเรียงลำดับคำกริยาต่างจากประโยคกรตุการก การพิจารณาที่ใช้คำกริยาที่ปรากฏในข้อความแต่ละประเภทมีวิธีการวิเคราะห์ได้หลากหลายรูปแบบตามความคิดของฮัลลiday (Halliday, 2004) การปรากฏของคำกริยาในข้อความอาจบ่งบอกสภาพสถานการณ์การกระทำที่เกิดขึ้นของเหตุการณ์รวมไปถึงความนึกคิดทัศนคติมุมมองของบุคคลได้ เพราะคำกริยาเป็นคำที่สื่อแทนประสบการณ์และความคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งมีเรื่องที่กำลังกล่าวถึง คำกริยาที่ใช้จริงอาจเป็นคำที่แสดงสภาพ เช่น สถานภาพทางสังคม ลักษณะ รูปร่างหน้าตา คำกริยาที่แสดงความรู้สึก อาจเป็นความรู้สึกที่ดี ความรู้สึกที่ไม่ดี หรือความรู้สึกกลาง ๆ คำกริยาที่แสดงการกระทำ หรือแสดงกิจกรรมของบุคคล เช่น กิน เดิน คำกริยาที่แสดงทัศนคติหรือความคิดเห็น เช่น เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย เป็นต้น

การพิจารณาที่ใช้คำกริยามีความสำคัญในการทำความเข้าใจสิ่งที่กล่าวถึงในตัวบทในแง่ที่ว่าสิ่งที่กำลังกล่าวถึงนั้นคงอยู่และมีตัวตนในสถานะอย่างไร ท่ามกลางการสื่อสารของบุคคล เช่นเดียวกับ ความรู้ความเข้าใจของบางสิ่งบางอย่างที่มีอยู่แล้วของกลุ่มบุคคลในสังคม การใช้คำกริยาแสดงให้เห็นว่าบางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น “ระหว่าง” บุคคลร่วมสื่อสารกับบุคคล/สิ่งที่ถูกสื่อถึง และความสัมพันธ์ของถ้อยคำภายในตัวบท ถ้อยคำที่ปรากฏในตัวบทจึงไม่เป็นเพียงการแสดงข้อมูลถ่ายทอดความคิดระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงความสัมพันธ์ทางสังคมบางอย่างที่แฝงอยู่กับการสื่อสารอีกด้วย

เช่น ในฐานะของผู้เชี่ยวชาญ กับผู้ป่วย อย่างในกรณีของตัวบทเกี่ยวกับผู้ติดเชื้อเอชไอวี หรือในฐานะของผู้ให้ กับผู้รับ เช่น ในการปราศรัยหาเสียงของนักการเมือง (จันทิมา เอี่ยมมานนท์, 2539)

2. กลวิธีการขยาย (modification) (จันทิมา อังคพนชกิจ, 2561: 195)

กลวิธีการขยายความ หมายถึง การใช้ถ้อยคำที่เป็นส่วนขยาย อาจเป็นคำ วลีหรืออนุพากย์ก็ได้ ถ้าเป็นส่วนขยายนามก็เป็นคำคุณศัพท์หรืออนุพากย์ขยายนาม ถ้าเป็นส่วนขยายกริยาก็เป็นคำวิเศษณ์หรืออนุพากย์วิเศษณ์ ทั้งนี้ก็เพื่อเน้นส่วนที่ต้องการขยายให้มีความหมายเด่นชัด เกิดภาพหรือความคิดบางอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น ส่วนขยายนี้เป็นกลวิธีสำคัญที่ทำให้เกิดส่วนที่เด่นชัด และส่วนที่เป็นพื้นหลังให้กับสิ่งที่ต้องการกล่าวถึง หากต้องการให้สิ่งที่ต้องการกล่าวถึงเด่นชัดขึ้นก็อาจใช้ส่วนขยายนี้ทำให้เด่นซึ่งความเด่นนั้นอาจเป็นความหมายทางที่ดี positive meaning หรือความหมายทางลบ negative meaning ก็ได้ ส่วนพื้นหลังมักจะเป็นส่วนประกอบที่ช่วยสนับสนุนการปรากฏตัวของสิ่งที่ต้องการเน้นก็ได้ เช่น อาจเป็นถ้อยคำที่แสดงสถานที่ บรรยากาศ เวลา เป็นต้น

3. กลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์และวาทกรรม (Discourse-Pragmatic Strategies) (จันทิมา อังคพนชกิจ, 2561: 216)

3.1 การใช้มูลบท (presupposition) (จันทิมา อังคพนชกิจ, 2561: 188)

การใช้มูลบทเป็นการใช้ภาษาเพื่อสืบข้อความที่ทำให้เข้าใจได้โดยนัยว่ามีข้อความอื่น ๆ หรือมีเหตุการณ์บางอย่างปรากฏหรือเกิดขึ้นมาก่อนหน้าแล้วหรือมีความคิดและเจตนาบางอย่างที่แฝงอยู่ในข้อความ ในตัวบท มูลบทเกี่ยวข้องกับวาทกรรมในแง่ที่โยงไปกับความรู้ทางสังคมวัฒนธรรมที่ผู้พูดผู้ฟังมีอยู่ร่วมกัน และยังเกี่ยวพันกับเรื่องของอำนาจและอุดมการณ์อีกด้วย แพร่คลีฟ (2000) แบ่งมูลบทออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ มูลบทที่บอกถึงสิ่งที่มีอยู่ มูลบทที่บอกอดีต ปัจจุบันและอนาคต และมูลบทที่บอกการตีความในสิ่งที่ตีที่ฟังปรารภ มูลบททั้ง 3 ประเภทอาจมีรูปภาพที่สื่อให้เกิดการตีความได้ชัดเจนหรือที่เรียกว่าตัวบ่งชี้มูลบท (presupposition triggers) (Levinson, 1983)

3.2 การปฏิเสธ (negation) (จันทิมา อังคพนชกิจ, 2561: 200-201)

การปฏิเสธเป็นการใช้ภาษาเพื่อนำเสนอข้อมูลในเชิงปฏิเสธหรือแย้งกับความคิดเหตุการณ์หรือข้อมูลที่มีมาก่อนหน้า แพร่คลีฟ ตั้งข้อสังเกตว่าข้อความที่มีการแย้งหรือการปฏิเสธมักจะสื่อให้เข้าใจได้ว่ามีอะไรบางอย่างเกิดขึ้นมาก่อนหน้านั้นแล้ว และผู้เขียนหรือผู้ผลิตตัวบทนั้นต้องการนำเสนอความคิดที่ตอบโต้ หรือแย้งสิ่งที่เกิดขึ้นดังกล่าว ซึ่งก็คือการแย้งกับสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนหน้าก็เท่ากับการแย้งมูลบทหรือความคิดที่มีอยู่เดิมนั่นเอง การปฏิเสธมักใช้ในการโต้แย้งกับความคิดหรือโต้ข้อกล่าวหาที่มีมาก่อนหน้าก็ได้ ดังจะพบได้จากข้อความประเภทการเมืองที่มักใช้การปฏิเสธในการแก้ข้อกล่าวหาหรือโต้แย้งกับข่าวที่มีมาก่อน การปฏิเสธมีบทบาททั้งในแง่การตอบโต้โต้แย้งและตอบโต้เชิงวิพากษ์วิจารณ์กับความคิดหรือข้อมูลที่มีมาก่อนทั้งในแง่ที่เป็นความคิดเชิงมูลบท เช่น อุปสรรคเกี่ยวกับความงาม การรักษา หรือข้อมูลเรื่องกระแสข่าว นอกจากนี้ผู้ใช้ภาษายังใช้การปฏิเสธเป็นเครื่องมือตอบโต้และวิพากษ์วิจารณ์มีความคิดที่มีก่อนหน้านั้นอีกด้วย

3.3 การกลบเกลื่อน (hedging) (จันทิมา อังคพนชกิจ, 2561: 203-204)

การกลบเกลื่อนเป็นการใช้ภาษาเพื่อแสดงระยะห่างของผู้เขียนที่ไม่ต้องการจะนำตัวเองเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของตัวบท หรือของความคิดที่แฝงอยู่หรือสิ่งที่เกิดขึ้นมาก่อนหน้า ผลักตัวเองออกไปและทำเหมือนกับว่าสิ่งที่กล่าวถึงนั้นเป็นสิ่งที่มาจากที่อื่นหรือเป็นตัวบทนอก (external) ที่มีใช้เป็นข้อมูลหรือตัวบทของผู้นำเสนอเอง กลวิธีการกลบเกลื่อนนี้อาจสังเกตได้จากการใช้คำช่วยกริยาบางคำที่แสดงความคลุมเครือ แสดงความไม่แน่ใจ เช่น การใช้คำช่วยหน้ากริยาบางคำ บางที อาจจะ น่าจะ คงจะ หรือคำขยายนามที่ไม่เฉพาะเจาะจง บาง บ้าง หนึ่ง หรือการใช้คำอ้างถึงที่ไม่เจาะจง เช่น บางราย บางท่าน ท่าน หนึ่ง

ผู้เขียนหรือผู้ส่งสารเลือกใช้คำศัพท์ที่แสดงความคลุมเครือหรือสร้างความไม่ชัดเจนเหล่านี้เพื่อสื่อความหมายในข้อความบางข้อความที่ไม่ต้องการเน้น หรือระบุมุมความคิดของตนให้ชัดเจน ทั้งนี้อาจเป็นการแสดงความคาดหวังในบางสิ่งบางอย่าง แต่ไม่ต้องการบอก ที่สำคัญ คือ ไม่ต้องการผูกมัดกับสิ่งที่ตนนำเสนอขึ้นมากินไป อาจเพราะเป็นสิ่งที่ตนยังไม่แน่ใจ หรือยังไม่มีข้อมูลสนับสนุนเพียงพอ

3.4 การใช้วจนกรรม (speech acts) (จันทิมา อังคพนิชกิจ, 2561: 204-208)

วจนกรรมเป็นถ้อยคำที่บ่งเจตนา กล่าวคือ ถ้อยคำที่คนเราใช้สื่อสารกันนั้นมักจะต้องมีเจตนาบางอย่างอยู่ด้วย เช่น ขอร้อง เชิญชวน เตือน สั่ง เราสามารถตีความถ้อยคำที่สื่อสารออกมาเหล่านั้นและทำให้ทราบเจตนาของผู้ส่งสารได้ ว่าต้องการบ่งการกระทำอะไร การใช้วจนกรรมเป็นการใช้ภาษาที่แสดงเจตนาบางอย่างที่ผู้เขียน/ผู้พูดแสดงการปฏิสัมพันธ์โดยตรงต่อผู้อ่าน/ผู้ฟังเพื่อให้เกิดการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง การใช้รูปภาษาที่แสดงเจตนาจัดเป็นมโนทัศน์สำคัญของวจนปฏิบัติศาสตร์ในการวิเคราะห์ข้อความก็นำมโนทัศน์เช่นนี้มาใช้ในการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาเพื่อตีความเจตนาผู้ใช้ภาษาที่ปรากฏในถ้อยคำในข้อความ

3.5 การใช้อุปลักษณ์ (metaphor) (จันทิมา อังคพนิชกิจ, 2561: 209-210)

การใช้ความเปรียบเป็นกลวิธีทางภาษากลวิธีหนึ่งที่มีผู้เขียนใช้สื่อสารเพื่อให้เกิดจินตภาพบางอย่างและเพื่อให้เกิดพลังในการสื่อความหมายไปยังผู้อ่านในลักษณะที่พรรณนาให้ผู้อ่านมองเห็นภาพและเข้าใจในสิ่งที่ผู้เขียนต้องการกล่าวถึงด้วยการเปรียบเทียบแล้วทำให้การสื่อแทนความคิดของผู้เขียนมีสีสันมากขึ้น ในการวิเคราะห์ข้อความอาจพบการใช้อุปลักษณ์ใน 2 ลักษณะ ได้แก่ การใช้อุปลักษณ์เชิงภาพพจน์และการใช้อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ การใช้อุปลักษณ์เชิงภาพพจน์ (figurative metaphor) เป็นการใช้ภาษาเพื่อแสดงการเปรียบเทียบในลักษณะที่นำเอาสิ่งที่ต่างกัน 2 สิ่งหรือมากกว่าแต่มีคุณสมบัติบางประการร่วมกันหรือใกล้เคียงกันมาเปรียบเทียบกันในลักษณะการเปรียบเป็นโดยใช้คำเชื่อม เป็น ซึ่งอาจรวมไปถึงการใช้ความเปรียบแบบอุปมาที่เป็นการใช้เปรียบเหมือนด้วย เช่น เธอสวยเหมือนดอกไม้ พ่อแม่เป็นดังพระพรหมของลูก

อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual metaphor) อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ต่างจากอุปลักษณ์เชิงภาพพจน์ตรงที่ อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์มิได้มุ่งเน้นไปที่การเปรียบเทียบ หรือไม่ตั้งใจเปรียบเทียบ แต่เป็นการใช้ภาษาของคนในสังคมหนึ่งโดยไม่รู้ตัว ได้อาศัยการสื่อสิ่งหนึ่งด้วยการใช้ถ้อยคำที่อยู่ในแวดวง

ของอีกความคิดหนึ่งมาสื่อหรืออธิบายถึงสิ่งนั้น โดยที่ถ้อยคำเหล่านั้นสื่อให้เห็นว่ามีคุณสมบัติหรือความคิดบางอย่างร่วมกัน ทำให้เกิดมโนทัศน์ว่าทั้งสองสิ่งนั้นมีลักษณะอย่างเดียวกัน เช่น สื่อว่า เอดส์ โดยใช้ถ้อยคำที่แสดงคุณสมบัติของศัตรู ทำให้เกิดเป็นมโนทัศน์ว่า เอดส์ คือ ศัตรู เพราะมีคุณลักษณะบางอย่างคล้ายคลึงกัน

3.6 การประชดประชัน (irony) (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561: 210-211)

การประชดประชัน หรือในบางตำราก็เรียกว่าเป็น การย้อนแย้ง เป็นกลวิธีการใช้ภาษาประเภทหนึ่งที่ต้องการนำเสนอข้อมูลโดยกล่าวถึงสิ่งหนึ่งให้มีความหมายไปอีกทางหนึ่ง หรือในทางตรงกันข้ามส่วนใหญ่เพื่อต้องการตอบโต้หรือวิพากษ์วิจารณ์กับสิ่งที่เกิดขึ้นมาก่อนแล้ว ผู้เขียนต้องการสื่อความหมายในอีกแง่มุมหนึ่งซึ่งไม่เป็นไปตามความหมายที่ปรากฏตามรูปภาษา เช่น ดีเหลือเกินนะ ทำแบบนี้ ใช้คำว่าดี แต่สื่อความหมายเชิงประชดประชันว่า ไม่ดี กล่าวคือสิ่งที่ทำนั้นไม่ใช่เรื่อง ดีนะ ตัวบทที่มีลักษณะเช่นนี้ มักจะเป็นตัวบทที่สะท้อนบางสิ่งบางอย่างที่เกิดขึ้นแล้วผู้เขียนได้ตีความสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยความคิด ความเชื่อ และค่านิยมบางอย่าง แล้วจึงสื่อความคิดของตนออกมาผ่านตัวบทซึ่งเป็นปฏิกริยาสะท้อนต่อความคิดหรือตัวบทที่มีอยู่ก่อนนั้น โดยส่วนใหญ่ผู้ใช้ภาษามักใช้การประชดประชันในการตอบโต้และวิพากษ์วิจารณ์ในเหตุการณ์ หรือความคิดที่เกิดขึ้นมาก่อนหน้า ซึ่งจะคล้ายกับการปฏิเสธเช่นเดียวกัน เพียงแต่การประชดประชันจะมีบทบาทในแง่ที่ทำให้การวิพากษ์วิจารณ์นั้นดูมีความถึงขิงน้อยลง มีความตลกขบขันแฝงอยู่ ทำให้ความรู้สึกของการโต้แย้งไม่รุนแรง หรือไม่เป็นการตอบโต้โดยตรงมากนัก กลวิธีเช่นนี้บางครั้งจึงอาจแสดงออกด้วยรูปแบบที่หลากหลายทั้งในแง่ของการใช้ถ้อยคำซึ่งเป็นการเล่นกับถ้อยคำ (speech play) ชนิดหนึ่ง และการเล่นกับสื่อหลากหลายรูปแบบ เช่น การ์ตูน ภาพล้อเลียน คลิปวีดิทัศน์ เป็นต้น สิ่งที่น่าสนใจก็คือ ข้อความประเภทใดบ้างที่มีการใช้กลวิธีประชดประชันนี้ และส่วนใหญ่ มักจะสื่อเนื้อหาสาระเช่นไร

3.7 การใช้สหบท (intertextuality) (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561: 212-216)

สหบทเป็นลักษณะของตัวบทที่สื่อให้รู้ว่ามีความคิดอื่นหรือตัวบทอื่นที่มีอยู่ก่อนแล้วปรากฏอยู่ด้วย ข้อความ (หรือตัวบท) ปัจจุบัน (หมายถึงตัวบทหรือข้อความที่กำลังวิเคราะห์ที่ได้มีความสัมพันธ์ในเชิงตอบสนองตอบโต้หรือปฏิสัมพันธ์กับตัวบทหรือวาทกรรมที่มีอยู่ก่อนแล้วเหล่านั้น ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือหลายลักษณะในตัวบทเดียวกัน)

แนวคิดเรื่องสหบทนับว่าเป็นมโนทัศน์สำคัญมโนทัศน์หนึ่งที่กำลังเป็นที่สนใจในการวิเคราะห์ข้อความและเป็นมโนทัศน์หลักในการใช้วิเคราะห์ข้อความเชิงวิพากษ์ (critical discourse analysis) ด้วยสหบทมี 2 ระดับระดับแรกเป็นสหบทเชิงมิติภาษาหรือที่ แฟร์คลัฟ เรียกว่าสหบทปรากฏรูป (manifestation intertextuality) ส่วนระดับที่ 2 เป็นสหบทเชิงมิติสังคม ที่เรียกว่า สหบทแบบแฝง (constitute intertextuality) หรือถ้าจะกล่าวในมุมมองของวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ก็จะเรียกว่า สหาวาทกรรม ดังนั้นการวิเคราะห์สหบทในระดับแรกจึงสามารถวิเคราะห์ได้จากรูปภาษาที่ปรากฏในตัวบทเพื่อตีความไปสู่นัยสหบทระดับที่ 2 หรือสหาวาทกรรมได้

การวิเคราะห์สหบทเพื่อที่จะทราบว่าตัวบทนั้นมีการใช้สหบทรูปแบบใด สามารถวิเคราะห์ได้จาก การวิเคราะห์ตัวบทนั้น บางครั้งอาจมีรูปภาพแสดงขอบเขตของความคิด หรือตัวบทอื่นแทรกอยู่อย่าง ชัดเจน การใช้อ้างอิง คำพูดของผู้อื่น แบบที่มีเครื่องหมายคำพูดหรืออัญประกาศ ที่เรียกว่า ถ้อยคำแบบ รายงานตรง(direct speech) โดยอาจมีการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลตัวบทที่มีอยู่ก่อนแล้วอย่าง เช่นนั้น ก็คือ อะไรที่ ถ้อยคำแบบรายงานตรงก็มักจะหมายถึงคำพูดของผู้อื่น บางครั้งก็อาจเป็นการใช้ คำพูดอ้างอิงแบบรายงานอ้อม (indirect speech) ซึ่งอาจจะมีการอ้างถึงแหล่งที่มาของคำพูด หรือไม่มีก็ได้ แต่เป็นการสรุปผลความคิดของตัวบทอื่นมาเรียบเรียงอยู่ในตัวบทปัจจุบันบางตัวบทก็อาจมีลักษณะปน กันระหว่างการรายงานแบบตรงและรายงานแบบอ้อม

นอกจากที่กล่าวมาข้างต้นนี้ยังมีกลวิธีทางภาษาอีก เช่น กลวิธีทางวาทศิลป์ การใช้คำขวัญ การใช้ บทประพันธ์ ซึ่งลักษณะกลวิธีแบบนี้ผู้วิจัยไม่พบในข้อความที่จะวิเคราะห์ ดังนั้นจึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า การวิเคราะห์ภาษาในระดับข้อความจะต้องวิเคราะห์กันตั้งแต่คำ วลี ประโยค อนุพยางค์ ไปจนถึงระดับตัวบท ที่ต้องอาศัยการเชื่อมโยงสัมพันธ์ของข้อความในตัวบท และระหว่างตัวบท กลวิธีทางวาทศิลป์ปฏิบัติศาสตร์ และวาทกรรมนี้เป็นการวิเคราะห์ภาษาเพื่อสื่อความและทำความเข้าใจความหมาย หรือสิ่งที่แฝงอยู่ในตัว บทสิ่งที่ไม่แสดงให้เห็นชัดด้วยรูปภาพ จำเป็นต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจ ทั้งทางด้านภาษา และสังคม วัฒนธรรมเข้าด้วยกัน ในการวิเคราะห์ตีความ แพร่คลัพ กล่าวว่สิ่งที่ไม่ปรากฏชัดในตัวบท (implicitness) จัดว่าเป็นคุณสมบัติหนึ่งของตัวบทที่เกี่ยวข้องกับการทำความเข้าใจสังคม เนื่องจากตัวบท อยู่ท่ามกลางปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การที่จะทำความเข้าใจความหมายที่สื่อในตัวบท จำเป็นอย่างยิ่งที่ ต้องอาศัยความรู้ที่มีอยู่ร่วมกันระหว่างบุคคลเป็นพื้นฐาน และความรู้ที่มีอยู่เป็นพื้นฐานนี้เองที่ทำให้สิ่งที่ แฝงอยู่ในตัวบทมีความหมาย และมีความสำคัญในการสื่อสารระหว่างกัน กลวิธีทางวาทศิลป์ปฏิบัติศาสตร์และ วาทกรรมเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ทำให้เข้าใจได้ว่ามีความรู้หรือความคิดใดที่แฝงอยู่ในการนำเสนอข้อความ กลวิธีเหล่านี้ใช้เป็นเครื่องมือแสดงความคิด ทศนคติ หรือเจตนาบางอย่างของผู้เขียนเพื่อ แนะนำหรือโน้มน้าวให้ผู้อ่านเกิดความคิด ความรู้สึก หรือทัศนคติตรงกับผู้เขียนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั่นเอง

๒. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ (2553) ศึกษาเรื่องอุดมการณ์ความเป็นชายในวาทกรรมโฆษณาสินค้าและบริการสำหรับผู้ชายในนิตยสารผู้ชายโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทาง ภาษาและอุดมการณ์ความเป็นชายในวาทกรรมโฆษณาสินค้าและบริการสำหรับผู้ชายในนิตยสารผู้ชาย ตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ผลการวิจัยพบว่าวาทกรรม โฆษณาสินค้าและบริการสำหรับผู้ชายในนิตยสารผู้ชายมีรูปแบบการนำเสนอ 2 รูปแบบ ได้แก่ โฆษณาที่ สื่อความทางธุรกิจโดยตรงและบทความเชิงโฆษณา (Advertorial) กลวิธีทางภาษาที่วาทกรรมโฆษณาใช้

เพื่อสื่ออุดมการณ์ความเป็นชายมี 2 กลวิธี คือ (1) กลวิธีทางวจนภาษา ได้แก่ การเลือกใช้คำหรือกลุ่มคำ การอ้างถึง การใช้อุปลักษณ์ การใช้มูลบท การใช้คำถามวาทศิลป์ การกล่าวเกินจริง การใช้สหพและการ ยืนยันด้วยคำสัมภาษณ์ของดาราทหรือผู้มีชื่อเสียง (2) กลวิธีทางอวจนภาษา ได้แก่ การใช้ภาพและสี ประกอบการโฆษณา กลวิธีทางภาษาดังกล่าวมีบทบาทในการประกอบสร้างอุดมการณ์ว่า ผู้ชายต้องมี รูปลักษณะที่ดูดีอย่างไม่มีที่ติ ผู้ชายต้องมีบทบาทในพื้นที่สาธารณะ ผู้ชายต้องเป็นสุภาพบุรุษและเรื่องเพศ เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตผู้ชาย ทั้งนี้วาทกรรมโฆษณานำเสนอว่า สินค้าและบริการเป็นตัวช่วยที่ดีที่จะทำให้ ผู้ชายเป็นผู้ชายที่สมบูรณ์แบบได้

วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) ทำวิทยานิพนธ์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือ เรียนรายวิชาภาษาไทยตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2503 – 2544 เพราะหนังสือเรียนที่เป็น วาทกรรมที่มีผลต่อสังคมในวงกว้าง โดยงานวิจัยนี้ผู้วิจัยสนใจศึกษาอุดมการณ์ที่ประกอบสร้างและสื่อผ่าน กลวิธีทางภาษาในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยระดับประถมศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 – 2544 จำนวน 4 หลักสูตรตามแนวความคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์โดยอาศัยกรอบมิติทั้งสาม ของวาทกรรมของ แฟร์คลัฟ และศึกษาเปรียบเทียบอุดมการณ์สื่อผ่านหนังสือเรียนแต่ละหลักสูตร ผลการศึกษาพบว่า ตัวบท พบกลวิธีทางภาษาที่หนังสือเรียนใช้สื่อร่วมกันต่าง ๆ 15 กลวิธี กลวิธีทางภาษาที่ตัวบทหนังสือเรียนใช้ เป็นสื่อหลักใช้เป็นหลักเพื่อสื่ออุดมการณ์ ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้ประโยคแสดงเหตุผล การ แสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วยโครงสร้างประโยค การใช้ความเชื่อที่มีอยู่ก่อน และการใช้เสียงที่ หลากหลาย กลวิธีทางภาษาเหล่านี้สื่อร่วมกันต่าง ๆ ไปสู่ผู้อ่านทั้งสิ้น 10 ชุดความคิด อุดมการณ์เด่นซึ่ง พบในหนังสือเรียนทุกเล่มร่วมกันเด็กและอุดมการณ์ความเป็นหญิงและความเป็นชาย

ผลการศึกษาเปรียบเทียบอุดมการณ์ที่สื่อผ่านหนังสือเรียนแต่ละหลักสูตรพบว่าความคิดย่อยของ อุดมการณ์บางชุดเป็นอุดมการณ์ปรากฏซ้ำอย่างต่อเนื่องในหนังสือเรียนทุกหลักสูตร เช่น ความคิดที่สื่อว่า เด็กดีคือสมาชิกที่ดีของสังคมและพลเมืองดีของชาติ และประเทศไทยคือประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ เจริญรุ่งเรืองและสงบร่มเย็น ความคิดย่อยของอุดมการณ์บางชุดเป็นความคิดที่ปรากฏในหนังสือเรียนบาง หลักสูตร เช่น ความคิดย่อยที่สื่อว่าเด็กดีเป็นผู้ใช้ชีวิตอย่างพอเพียงซึ่งปรากฏในหนังสือเรียนหลักสูตร พุทธศักราช 2554 และเจ้าหน้าที่ของรัฐว่าเป็นผู้ที่เป็นมิตรกับประชาชนซึ่งปรากฏในหนังสือเรียน หลักสูตร 2521 และพ.ศ. 2544

ผลการศึกษาวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมพบว่าหนังสือเรียนเป็นวาทกรรมที่ผลิตขึ้นโดยการควบคุม ของหน่วยงานด้านการศึกษาของรัฐเพื่อใช้เป็นระบบเพื่อใช้ในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งประชาชนทุก

คนต้องเข้ารับการศึกษา มีครูเป็นบุคคลที่สังคมให้ความสำคัญหนังสือเรียนจึงเป็นวาทกรรมที่มีสถาบันรับรองได้รับการตีความในฐานะของความรู้ที่เชื่อว่า ถูกต้องเหมาะสมทั้งยังสามารถเข้าถึงประชาชนทุกระดับในสังคมอุดมการณ์ที่อยู่ในหนังสือเรียนจึงสามารถส่งผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง

ผลการศึกษาวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมพบว่าอุดมการณ์ต่าง ๆ ที่สื่อผ่านหนังสือเรียนนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับความคิดและค่านิยมในสังคมหลายประการ ได้แก่ ความคิดเรื่องอาวุโส ความคิดเรื่องระบบอุปถัมภ์ ความคิดทางพระพุทธศาสนา ความคิดเรื่องชายเป็นใหญ่ รวมถึงแนวคิดและนโยบายของรัฐที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละสมัยขณะเดียวกันอุดมการณ์ต่าง ๆ ที่สื่อผ่านหนังสือเรียนก็อาจส่งผลกระทบต่อระบบความคิดความเชื่อของผู้อ่านรวมถึงสังคมในด้านต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน ได้แก่ การนิยามความหมายของสมาชิกที่พึงประสงค์ของสังคมไทย การนำเสนอภาพอุดมคติของบุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ ในสังคมไทย และการกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ของคนในสังคม

งานวิจัยนี้จึงแสดงให้เห็นว่าหนังสือเรียนนั้นเป็นวาทกรรมที่ผลิตจากอุดมการณ์ของรัฐและผู้มีอำนาจในสังคมเพื่อเตรียมให้เด็กเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตามที่รัฐและผู้มีอำนาจในสังคมเห็นว่าเหมาะสม แต่บางครั้งอุดมการณ์เหล่านั้นอาจสื่อความที่ไม่เป็นกลางของบุคคลและสิ่งต่าง ๆ ในสังคมไปสู่ผู้อ่านจนอาจสร้างความไม่เท่าเทียมกันระหว่างบุคคลในสังคมได้ในที่สุด

พิมพาภรณ์ บุญประเสริฐ (2555) ศึกษาวิจัยเรื่องวาทกรรมชาตินิยมของรัฐบาลไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2550 การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะวาทกรรมชาตินิยมและเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมกับสังคมวัฒนธรรมในคำแถลงนโยบาย เพลงปลุกใจ และคำขวัญของรัฐบาลไทย ในช่วง พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2550 โดยวิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวคิดวาทกรรมเชิงวิพากษ์ ผลการวิจัยพบว่าวาทกรรมชาตินิยมของรัฐบาลประกอบไปด้วยชุดวาทกรรมย่อยคือวาทกรรมรัฐบาลคือผู้สร้างและพัฒนาชาติ วาทกรรมร่วมมือกับรัฐบาลพัฒนาชาติ วาทกรรมรัฐบาลคือผู้รักชาติ วาทกรรมสามัคคีสามานฉันท์ วาทกรรมเชิดชูคุณค่าและจิตวิญญาณความเป็นไทย วาทกรรมเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติ วาทกรรมดำรงเอกราชอธิปไตยความมั่นคงและผลประโยชน์ของชาติวาทกรรมเรื่องความจงรักภักดีต่อชาติศาสนาพระมหากษัตริย์ วาทกรรมเรื่องศิลปวัฒนธรรมไทยคือสัญลักษณ์และสมบัติของชาติ วาทกรรมเข้าใจประชาธิปไตยและยึดมั่นในอุดมการณ์ของชาติ วาทกรรมรักชาติในทางที่ถูก วาทกรรมตราสินค้าไทยให้เป็นที่ยอมรับวาทกรรมเกิดเป็นไทยตายเพื่อไทย วาทกรรมสามัคคีคือพลัง วาทกรรมศิลปวัฒนธรรมไทยวาทกรรมเชื่อผู้นำ วาทกรรมชาวไทยจงพร้อมใจสร้างชาติ วาทกรรมผู้ไม่รักชาติไทยคือคนที่สมควรถูกประณาม วาทกรรมคนไทยใจเป็นหนึ่งเดียว วาทกรรมคนไทยคือพี่น้องร่วมแผ่นดินเดียวกัน วาทกรรมเด็กดีต้องมีหน้าที่สร้างชาติ วาทกรรมเด็กดีต้องมีความรักและความสามัคคี

วาทกรรมสามัคคีคือพลัง วาทกรรมเด็กดีคือทายาทของชาติต้องสร้างชาติ วาทกรรมเด็กดีต้องรักชาติ
 ร่วมใจกันสร้างชาติพัฒนาชาติ วาทกรรมเด็กดีต้องยึดมั่นประชาธิปไตย วาทกรรมเด็กดีต้องเชิดชูความ
 เป็นไทย วาทกรรมเด็กดีต้องรู้คุณค่าวัฒนธรรมไทย วัตถุประสงค์ข้อที่สองพบว่า วาทกรรมได้สร้างอัต
 ลักษณะและความสัมพันธ์ระหว่างผู้สร้างวาทกรรมกับประชาชนผู้รับวาทกรรม ดังนี้ ผู้แก้ปัญหา ผู้
 สร้างสรรค์ ผู้สร้างและส่งเสริมความรักความสามัคคี ผู้ดูแลความสงบ ผู้รักชาติ ผู้รักและห่วงใยเยาวชน
 ของชาติ ผู้สร้างพลเมืองดี

ชนกพร พัวพัฒนกุล (2556) ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ใน
 วาทกรรมการพยากรณ์ดวงชะตา: การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษา
 กับอุดมการณ์ในวาทกรรมการพยากรณ์ดวงชะตาโดยอาศัยกรอบมิติวาทกรรมทั้งสามตามแนวคิด
 วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis—CDA) ของแฟร์คลาฟ (Fairclough,
 1995) ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ทั้งสิ้น 14 กลวิธี แบ่งเป็น กลวิธีการแสดงความ
 เชื้อที่มีอยู่ก่อน เช่น การใช้มูลบท การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้คำที่มักปรากฏร่วมกัน กลวิธีการชี้แนะ เช่น
 การใช้คำแสดงทัศนภาวะ และกลวิธีเสริมการชี้แนะ เช่น การใช้ประโยคแสดงความสัมพันธ์แบบเหตุ-ผล
 และความสัมพันธ์แบบเงื่อนไขอุดมการณ์ที่มีการถ่ายทอดผ่านวาทกรรมการพยากรณ์ดวงชะตาและ
 ปรากฏซ้ำอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ อุดมการณ์ชะตานิยม อุดมการณ์ความสุข อุดมการณ์สมาชิกที่พึงประสงค์
 และอุดมการณ์ชนชั้น ผลการศึกษาวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมพบว่าคำพยากรณ์ดวงชะตาเป็นการสื่อสารที่
 ผู้รับการพยากรณ์เป็นผู้ยอมรับอำนาจของโชคชะตาและมีแนวโน้มที่จะเชื่อคำพยากรณ์ของหมอดู ชุด
 ความคิดต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดผ่านคำพยากรณ์จึงมีแนวโน้มที่จะมีอิทธิพลต่อความคิดของผู้อ่านได้ นอกจากนี้
 ในปัจจุบันคำพยากรณ์เผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนซึ่งทำให้ส่งสารไปยังผู้รับการพยากรณ์ได้ง่ายและเป็นจำนวน
 มากขึ้น อุดมการณ์ที่นำเสนอจึงน่าจะส่งผลกระทบต่อสังคมได้ในวงกว้างผลการศึกษาวิถีปฏิบัติทางสังคมและ
 วัฒนธรรมพบว่า อุดมการณ์ต่าง ๆ ที่มีการเผยแพร่ผ่านคำพยากรณ์ดวงชะตานั้นมีส่วนเกี่ยวข้องกับ
 ความคิดและค่านิยมในสังคมไทยหลายประการ อาทิ ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ การเป็นสังคมแบบแบบ
 รวมหมู่ ระบบอาวุโส ชนชั้นทางสังคม ความคิดเรื่องชายเป็นใหญ่ ความคิดทางพระพุทธศาสนา และลัทธิ
 บริโภคนิยม ขณะเดียวกันอุดมการณ์ต่าง ๆ ที่สื่อผ่านคำพยากรณ์ดวงชะตาก็อาจส่งผลกระทบต่อความคิดความ
 เชื้อของผู้รับการพยากรณ์ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การนิยามชีวิตที่มีความสุขในฐานะ “ชีวิตที่พึงประสงค์”
 การเสนอภาพสังคมในอุดมคติและสมาชิกที่พึงประสงค์ และการกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ของคนใน
 สังคมงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าวาทกรรมคำพยากรณ์ดวงชะตาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการขัดเกลาและ
 จัดระเบียบทางสังคมซึ่งผู้รับสารอาจจะไม่ตระหนักถึงบทบาทดังกล่าว ส่วนการผลิตซ้ำอุดมการณ์ชะตา

นิยมอาจมีส่วนทำให้คนยอมรับปัญหาโดยไม่คิดแก้ไขและเห็นว่าความไม่เท่าเทียมกันระหว่างบุคคลเป็นเรื่องธรรมดาเพราะเป็นสิ่งที่โชคชะตากำหนดมาแล้ว อย่างไรก็ตาม อุดมการณ์ดังกล่าวก็อาจจะช่วยให้ผู้รับการพยากรณ์สามารถรับมือกับปัญหาบางประการในชีวิตได้

คชาธิป พาณิชตระกูล (2556) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ว่าด้วยชายรักชายในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ปี พ.ศ. 2555: การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับอุดมการณ์ว่าด้วยชายรักชายในวาทกรรมหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ข้อมูลที่ศึกษาประกอบด้วยข่าว และบทความที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชายรักชาย จากหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย 6 ชื่อฉบับ ได้แก่ ไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด มติชน แนวหน้า และสยามรัฐ ที่ตีพิมพ์ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2555

ผลการวิจัยการศึกษาลักษณะตัวบทที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับชายรักชายในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย พบว่า พื้นที่ของหนังสือพิมพ์มีความสำคัญอย่างมากในการรับรู้ของผู้รับสาร กล่าวคือ ตัวบทเกี่ยวกับชายรักชายที่นำเสนอในพื้นที่หน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์จะเข้าถึงมวลชนได้มากกว่าพื้นที่หน้าอื่น ๆ ของหนังสือพิมพ์ ด้วยเหตุนี้พื้นที่ในหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์จึงมีอิทธิพลต่อการชักจูงความคิดของคนในสังคมให้ไปในทางที่สื่อมวลชนต้องการให้เป็นมากกว่าพื้นที่ในหน้าอื่น ๆ กลวิธีทางภาษาที่สื่ออุดมการณ์ว่าด้วยชายรักชายมีกลวิธีทางวาทกรรม 11 กลวิธี ได้แก่ การเลือกใช้คำหรือกลุ่มคำ การใช้มูลบท การใช้ทัศนภาวะ การใช้อุปลักษณ์ การใช้ประโยคกรรม การกล่าวอ้าง การใช้คำถามวาทศิลป์ การกล่าวเกินจริง การใช้สำนวน การใช้สัทบท และการเล่าเรื่อง และกลวิธีทางอวัจนภาษามี 4 กลวิธี ได้แก่ การตัดและเน้นข้อความ การใช้สีเพื่อสื่อความหมาย การใช้ความหมายของภาพ การทำหน้าบุคคลในภาพให้พร้อมวาทกรรมกระแสหลักของสังคมปรากฏ 3 อุดมการณ์ ได้แก่ 1) ชายรักชายยังไม่ได้รับการยอมรับในสังคม 2) ชายรักชายมักจะมีการแสดงออกที่แตกต่างจากบรรทัดฐานทางสังคม 3) ชายรักชายมักจะมีหมกมุ่นอยู่กับเรื่องความรักและเพศสัมพันธ์ และส่วนที่สองเป็นอุดมการณ์ที่ต่างไปจากวาทกรรมกระแสหลักปรากฏ 2 อุดมการณ์ ได้แก่ 1) ชายรักชายทำสิ่งต่าง ๆ ได้เหมือนบุคคลทั่วไป 2) ชายรักชายประสบความสำเร็จได้ด้วยความสามารถของตนเอง จากอุดมการณ์ทั้ง 2 ส่วนนี้ ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า หากมองอุดมการณ์ในส่วนหลังหากมองอย่างผิวเผินจะเห็นว่าเป็นเรื่องที่ดี แต่แท้จริงแล้วนั้นยิ่งกลับเป็นการตอกย้ำชุดความคิดใน

ส่วนแรกให้ชัดเจนยิ่งขึ้นอุดมการณ์ทั้งหมดดังกล่าวนี้ล้วนแฝงอุดมการณ์สำคัญที่ครอบงำสังคมอยู่ คือ "อุดมการณ์รักต่างเพศ" กล่าวคือ ชายรักชายถูกกดทับจากสังคมที่มีชายจริงหญิงแท้เป็นใหญ่ ทั้งยังถูกกีดกันจากสังคมจนต้องกลายเป็น "คนชายขอบ" จึงมีการผลิต "อุดมการณ์ว่าด้วยความเท่าเทียม" ที่พยายามประกอบสร้างชุดความคิดที่แสดงความต้องการความเท่าเทียมกันทางเพศในสังคมขึ้นมาเพื่อแข่งขัน แต่ด้วยวาทกรรมที่ถูกผลิตซ้ำในสื่อกระแสหลัก เช่น "หนังสือพิมพ์" จึงทำได้แค่เพียงขอพื้นที่บางส่วนเท่านั้น ในทางกลับกัน ยังช่วยตอกย้ำ "อุดมการณ์รักต่างเพศ" ที่ครอบงำสังคมอยู่ให้ปรากฏเด่นชัดขึ้น

ทินวัฒน์ สร้อยกุดเรือ (2558) ศึกษาวิเคราะห์เรื่องศึกษาวิเคราะห์เรื่องภาษากับอัตลักษณ์เมียฝรั่งในวาทกรรมสาธารณะโดยศึกษาตามแนวทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ศึกษาจากวาทกรรมสาธารณะที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเมียฝรั่งหรือการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมของหญิงไทยกับชายชาวตะวันตก โดยวิเคราะห์จากวาทกรรมที่ผลิตขึ้นจากบุคคลที่ไม่ใช่เมียฝรั่งตั้งแต่ พ. ศ. 2510 ถึง 2554 จัดกลุ่มข้อมูลเป็น 3 ยุค ได้แก่ ยุค 1 พ. ศ. 2510 ถึง 2524 ยุค 2 คือ พ. ศ. 2525 ถึง 2539 และ ยุค 3 พ.ศ. 2540 ถึง พ.ศ. 2554 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษากับการประกอบสร้างอัตลักษณ์เมียฝรั่งในวาทกรรมสาธารณะและเพื่อศึกษาอัตลักษณ์เมียฝรั่งในวาทกรรมสาธารณะ

ผลการวิจัยพบว่ากลวิธีทางภาษาที่ใช้เพื่อประกอบสร้างอัตลักษณ์เมียฝรั่ง ได้แก่ กลวิธีการเลือกใช้คำศัพท์การ (การใช้คำเรียก การใช้กลุ่มคำขยายลักษณะเมียฝรั่ง การใช้คำกริยาแสดงอาการหรือความรู้สึกของเมียฝรั่ง การใช้คำกริยาแสดงอาการหรือความรู้สึกของบุคคลอื่น การใช้นามวลีบอกสถานที่) การเลือกใช้ (การใช้ภาษาถิ่นอีสาน การใช้ภาษาอังกฤษ) การใช้อุปสรรค การใช้มูลบท การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ การใช้สทวาทกรรม การกล่าวอ้าง การใช้สำนวน การใช้ถ้อยคำนัยแฝง และการใช้ประโยคกรรมวาจกซึ่งเป็นลักษณะโครงสร้างทางปริศนาในวาทกรรมแต่ละประเภทนั้นส่งผลให้เกิดกลวิธีทางภาษาที่ต่างกันไป

อัตลักษณ์เมียฝรั่งที่พบมี 19 อัตลักษณ์ ทั้งนี้พบ 3 อัตลักษณ์ที่ปรากฏร่วมกันทั้ง 3 ยุคในคำร้อยละที่สูง ได้แก่ การเข้าไปเกี่ยวข้องกับอาชีพในอุตสาหกรรมบริการ อัตลักษณ์นี้มีอัตราร้อยละลดลงตามลำดับสะท้อนให้เห็นว่าภาพของการเป็นเมียฝรั่งดีขึ้น ในขณะที่การเป็นเมียฝรั่งส่งผลให้ฐานะทางการเงินและฐานะทางสังคมดีขึ้นอัตลักษณ์นี้มีแนวโน้มที่สูงขึ้นในยุคที่ 3 สะท้อนให้เห็นว่าวาทกรรมชั้นนำให้ผู้คนในสังคมเชื่อและกลายเป็นการครอบงำให้ผู้คนปฏิบัติตามจนกลายเป็นค่านิยมนอกจากนี้การมีชีวิตสมรสที่ไม่ประสบความสำเร็จกับสามีฝรั่ง อัตลักษณ์นี้มีอัตราค่าร้อยละในยุคที่ 1 และยุคที่ 3 ที่ใกล้เคียงกันในขณะยุคที่ 2 พุ่งสูงขึ้นเกือบเท่าตัว กรณีนี้ผู้วิจัยมองว่าเป็นผลจากปรากฏการณ์ของทหารอเมริกันยุคที่ 1 บวกกับภาครัฐมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวในยุคที่ 2 ทำให้อัตราการหย่าร้างกับสามีฝรั่งมีมากขึ้นในยุคนี้

วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการผลิตตัวบท ได้แก่ ผู้หญิงกับความงามในอุดมคติ การกำหนดคุณค่าผู้หญิงดีและไม่ดีในสังคมไทย บทบาทแม่และเมียของหญิงในสังคมไทย การเข้ามาใช้ประเทศไทยเป็นสถานที่พักรบของทหารอเมริกันในช่วงสงครามเวียดนาม การพัฒนาประเทศจากภาคเกษตรกรรมเป็นภาคอุตสาหกรรม แผนพัฒนาเศรษฐกิจนโยบายการส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคบริการและการท่องเที่ยวจากภาครัฐ การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมและพุทธศาสนา

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 1-2: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการ 5 ขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การรวบรวมและคัดเลือกข้อมูล การจัดระเบียบข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำเสนอผลการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้สำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้เรื่องพจนานุกรม พจนานุกรมคำใหม่ และราชบัณฑิตยสถานอันเป็นหน่วยงานที่จัดทำพจนานุกรมคำใหม่ซึ่งใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ครั้งนี้ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงความเป็นมาของพจนานุกรมไทยและพจนานุกรมคำใหม่ ความหมายและลักษณะของพจนานุกรม รวมทั้งศึกษาประวัติความเป็นมาของราชบัณฑิตยสถาน

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมค้นคว้าและศึกษาเอกสารด้านแนวคิดเรื่องวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ แนวคิดเรื่องอุดมการณ์ แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจ แนวคิดเรื่องกรอบจำ แนวคิดการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในตัวบท และแนวทางการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในข้อความเพื่อนำมาใช้ประกอบแนวคิดทฤษฎีเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยด้านวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ และการศึกษาวิจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ เพื่อนำมาใช้เป็นความรู้ในการทำงานวิจัยครั้งนี้

2. การรวบรวมและคัดเลือกข้อมูล

ประชากรที่ใช้ในงานวิจัยได้แก่ ประโยคแสดงตัวอย่างการใช้คำที่ปรากฏในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 1-2 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2557) ผลิตและเผยแพร่โดยราชบัณฑิตยสถาน จัดพิมพ์โดยบริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด (เอกสารที่ใช้เป็นข้อมูลคือพจนานุกรมคำใหม่ทั้งหมดที่ได้จากพจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 1 และ 2 เข้าไว้ด้วยกัน โดยเล่ม 1 เผยแพร่ครั้งแรกปีพ.ศ. 2550 และเล่ม 2 เผยแพร่ครั้งแรกปีพ.ศ. 2552) ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยผู้วิจัยได้คัดเลือกจากตัวอย่างประโยคที่ปรากฏในการอธิบายความหมายของคำโดยผู้วิจัยพิจารณาว่ามีประโยคใดที่แสดงชุดอุดมการณ์ออกมาสู่ผู้รับสารบ้าง จากนั้นทำการคัดเลือกประโยคเหล่านั้นมาวิเคราะห์จัดกลุ่มข้อมูล

3. การจัดระเบียบข้อมูล

การจัดระเบียบข้อมูลทำได้โดยเมื่อผู้วิจัยคัดเลือกประโยคที่แสดงอุดมการณ์ต่าง ๆ แล้ว ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เพื่อจัดกลุ่มข้อมูล เพื่อแสดงให้เห็นว่าชุดอุดมการณ์หรือวาทกรรมที่ประโยคเหล่านั้นแสดงออกมามีวาทกรรมด้านใด และข้อมูลประกอบไปด้วยประโยคใดบ้าง เพื่อนำมาวิเคราะห์ให้เห็นว่าข้อมูลในแต่ละกลุ่มวาทกรรมแสดงชุดความคิดย่อยใดบ้าง เมื่อจัดหมวดหมู่ของวาทกรรมแต่ละชุดความคิดได้กล่าวข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยนำรูปประโยคของแต่ละชุดอุดมการณ์มาวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาเพื่อแสดงให้เห็นกลวิธีทางภาษาที่แสดงชุดความคิดย่อยที่ปรากฏในอุดมการณ์เหล่านั้น

4. ชั้นการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนของการวิจัยเรื่อง การศึกษาสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถานเล่ม 1-2: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์ ครึ่งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ด้านต่าง ๆ โดยใช้กรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลอฟ (Fairclough 1992, 1995) ซึ่งแบ่งวิธีการวิเคราะห์ออกเป็น 3 มิติ

ขั้นตอนแรกผู้วิจัยได้วิเคราะห์วิธีปฏิบัติทางวาทกรรม ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์กลวิธีทางภาษา ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์อุดมการณ์และชุดความคิดย่อยที่ปรากฏ และขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์วิธีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การวิเคราะห์วิธีปฏิบัติทางวาทกรรมในส่วนนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้กรอบการวิเคราะห์องค์ประกอบการสื่อสารตามทฤษฎีชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารของ เดลล์ ไฮเมส (Dell Hymes, 1974) การวิเคราะห์ในวิธีปฏิบัติทางวาทกรรมนี้มุ่งศึกษาให้เห็นภาพรวมของบริบทหรือองค์ประกอบการสื่อสารที่แวดล้อมตัวบท โดยแสดงให้เห็นว่าตัวบทเหล่านี้ถูกประกอบสร้างโดยใคร สื่อสารไปยังใคร ในสถานการณ์ใด ผ่านสื่ออะไร มีวัตถุประสงค์อย่างไร มีวิธีการปฏิบัติสัมพันธ์และการตีความตัวบทอย่างไร ผลการวิเคราะห์วิธีปฏิบัติทางวาทกรรมนี้จะเป็พื้นฐานในการทำความเข้าใจกระบวนการประกอบสร้างตัวบทและอุดมการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในพจนานุกรมคำใหม่ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 1-2

การวิเคราะห์กลวิธีทางภาษา การวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาเป็นวัตถุประสงค์หลักในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์กลวิธีทางภาษาของชุดข้อมูลแล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ละชุด เพื่อแสดงให้เห็นอุดมการณ์และชุดความคิดย่อยที่ปรากฏในแต่ละอุดมการณ์ การวิเคราะห์กลวิธีทางภาษานี้

ผู้วิจัยได้ใช้กลวิธีทางภาษาในการวิเคราะห์ตัวบทดังต่อไปนี้ การเลือกใช้คำศัพท์ (คำเรียก คำขยาย คำกริยา คำนาม นามวลีบอกสถานที่) การเลือกใช้ภาษา การใช้อุปลักษณ์ การใช้สำนวนการใช้มูลบท การใช้การกล่าวอ้าง การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์การใช้ถ้อยคำนัยแฝง การใช้สัทบท การใช้ประยอกรรม

การวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมในกรอบที่สามนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์สภาพสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์กับการประกอบสร้างอุดมการณ์และชุดความคิดที่ปรากฏในข้อมูลทั้งนี้ในการ เรียบเรียงและการนำเสนอผลการวิเคราะห์ผู้วิจัยจะนำเสนอไว้ในบทที่ 4

5. การนำเสนอผลการวิจัย

เนื่องจากกรอบแนวคิดหลักของงานวิจัยนี้ คือวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบท วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม และวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม ขั้นตอนของ การนำเสนอผลการวิจัยมีดังนี้

ขั้นที่ 1 เป็นการวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมเพื่อทำความเข้าใจการผลิตการบริโภคและการ เผยแพร่หรือการกระจายตัวบท

ขั้นที่ 2 คือการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในวาทกรรมเพื่อเผยให้เห็นถึงชุดความคิดที่ปรากฏอยู่ และชุดความคิดย่อยในอุดมการณ์ต่าง ๆ

ขั้นที่ 3 คือการวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม

ส่วนการสรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผลผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ในบทที่ 5 โดยวิธีการนำเสนอใช้ วิธีการพรรณนาวิเคราะห์

บทที่ 4

ผลการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบท วิธีปฏิบัติทางวาทกรรม และวิธีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม ดังนั้นในขั้นตอนของการนำเสนอผลการวิจัยผู้วิจัยมีขั้นตอนการนำเสนอ ดังนี้

ขั้นที่ 1 เป็นการวิเคราะห์วิธีปฏิบัติทางวาทกรรมเพื่อทำความเข้าใจการผลิต การบริโภคและการเผยแพร่หรือการกระจายตัวบท

ขั้นที่ 2 คือการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในวาทกรรมเพื่อแสดงให้เห็นถึงชุดความคิดที่ปรากฏอยู่ และชุดความคิดย่อยในอุดมการณ์ต่าง ๆ

ขั้นที่ 3 คือการวิเคราะห์วิธีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม

4.1 ผลการวิเคราะห์วิธีปฏิบัติทางวาทกรรมเพื่อทำความเข้าใจการผลิต การบริโภคและการเผยแพร่หรือการกระจายตัวบท

ในมิตินี้จะแสดงให้เห็นกระบวนการผลิต การกระจายตัวบท และกระบวนการบริโภคตัวบท ซึ่งสอดคล้องกับนัก ผู้ร่วมเหตุการณ์การสื่อสาร จุดมุ่งหมาย เครื่องมือในการสื่อสาร และประเภทการสื่อสาร

ในแง่กระบวนการผลิตและกระจายตัวบท พบว่า ประโยคตัวอย่างที่ปรากฏในพจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 1-2 นั้นถูกผลิตขึ้นโดยหน่วยงานประจำชาติ คือ ราชบัณฑิตยสภา ซึ่งเป็นสถาบันที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับภาษาไทยมาตรฐาน เป็นองค์กรสำคัญในการทำนุบำรุงภาษาไทย มีความเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยมาตรฐานและเกี่ยวข้องกับภาระหน้าที่ในการอนุรักษ์ภาษาไทย ซึ่งเป็นภาษาที่สำคัญที่สุดในสังคมไทย (อมรธา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2545) นอกจากนี้ภารกิจและบทบาทสำคัญของสำนักงานราชบัณฑิตยสภาคือการสร้างองค์ความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ และกำหนดมาตรฐานการใช้ภาษาไทยด้วย จะเห็นได้ว่าในแง่ของผู้ผลิตตัวบท พจนานุกรมคำใหม่ได้ถูกผลิตขึ้นโดยหน่วยงานที่ได้รับรองว่ามีมาตรฐาน ถูกยกย่องให้เป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทยมาตรฐานโดยตรง ดังนั้น หนังสือพจนานุกรมคำใหม่เล่ม 1-2 จึงสามารถถูกใช้เป็นหนังสืออ้างอิงทางภาษาไทยได้

สำหรับพจนานุกรมคำใหม่ฉบับราชบัณฑิตยสถาน มีคณะกรรมการจัดทำหลัก 11 ท่าน ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหญิงและชาย โดยมีเพศหญิงมากกว่าผู้ทรงคุณวุฒิเพศชาย สำหรับตำแหน่งทางวิชาการ พบว่าผู้เป็นคณะกรรมการมีตำแหน่งทางวิชาการระดับสูง อยู่ในระดับ ศาสตราจารย์ ดร. จำนวน 3 คน และในระดับ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จำนวน 2 คน อยู่ในระดับ ดร. จำนวน 2 คน ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมดเป็นผู้เชี่ยวชาญและมีชื่อเสียงในแวดวงด้านภาษา ภาษาศาสตร์ ภาษาศาสตร์สังคม นอกจากนี้ยังประกอบไปด้วยผู้อำนวยการกองศิลปกรรม ในแง่ผู้ผลิตตัวบทเห็นได้ว่ามีความสามารถด้านภาษา มีระดับการศึกษาและตำแหน่งทางวิชาการที่ทรงคุณค่า ดังนั้น สิ่งที่ถูกผลิตและสื่อสารออกมาย่อมถูกมองว่าเป็นสิ่งทรงคุณค่าด้วย ตัวบทที่แสดงออกผ่านข้อความต่าง ๆ จะสามารถเข้าสู่ความเชื่อของผู้รับสารได้ดีเพราะเมื่อพิจารณาจากรายนามผู้ทรงคุณวุฒิที่ถ่ายทอดแล้วย่อมสามารถทำให้เชื่อและรับสารนั้นได้โดยไม่มีข้อโต้แย้ง

ในเรื่องวัตถุประสงค์ในการจัดทำพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถานนั้น มีขึ้นเพื่อรวบรวมคำที่เกิดใหม่ในสังคมไทย เก็บคำที่เปลี่ยนแปลงการใช้ และยกตัวอย่างการใช้คำ และเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเรื่องที่มาของคำในภาษาภาคหน้า ในการเผยแพร่และกระจายตัวบท พบว่าพจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 1 เริ่มพิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกใน พ.ศ. 2550 และครั้งที่ 2 พ.ศ. 2553 รวมจำนวน 13,000 เล่ม หลังจากนั้นก็เผยแพร่จนหมด ต่อมาพจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 2 ถูกจัดพิมพ์เผยแพร่ออกมาโดยการตีพิมพ์ครั้งแรกถูกตีพิมพ์ใน พ.ศ. 2552 จำนวน 5,000 เล่ม ดังนั้น เมื่อรวมการตีพิมพ์เผยแพร่พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 1 และ เล่ม 2 รวมถูกเผยแพร่มาแล้วทั้งสิ้น 18,000 เล่ม

ทั้งนี้เมื่อพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 1 และ เล่ม 2 เผยแพร่หมดแล้ว ราชบัณฑิตยสภาได้รวมทั้งสองเล่มไว้ด้วยกันแล้วตีพิมพ์เผยแพร่อีกครั้งในชื่อ พจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 1-2 ใน พ.ศ. 2557 จำนวน 5,000 เล่ม แสดงให้เห็นว่าตัวบทเหล่านี้แพร่กระจายไปยังผู้อ่านในวงกว้าง ทั้งที่ใช้ตัวเอกสารเป็นรูปเล่ม และยังมี การเผยแพร่ในรูปแบบไฟล์อิเล็กทรอนิกส์ให้ดาวน์โหลดไปอ่านได้อีก ข้อมูลเหล่านี้จึงมีลักษณะเป็นวาทกรรมสาธารณะซึ่งสามารถเข้าถึงกลุ่มผู้อ่านได้เป็นจำนวนมาก

พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 1 และเล่ม 2 สามารถกระจายไปยังกลุ่มผู้บริโภค(ผู้อ่าน) ได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้งรูปเล่ม และการดาวน์โหลดซึ่งทำให้สามารถอ่านเพิ่มเติมได้ทุกที่ และตลอดเวลา นอกจากนี้ยังสามารถส่งต่อไฟล์ในรูปแบบอีเมลล์หรืออื่น ๆ ไปยังผู้รับสารคนอื่น ๆ ได้อีก ดังนั้น พจนานุกรมคำใหม่จึงเป็นวาทกรรมสาธารณะหนึ่งที่มีส่วนในการเสนอความคิดหรืออุดมการณ์ด้านต่าง ๆ ที่แฝงหรือแทรกมาในข้อความได้

ในแง่กระบวนการบริโภคและการตีความตัวบทนั้นผู้อ่านได้รับสารโดยผ่านสื่อตัวสื่อสิ่งพิมพ์หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์โดยตรง แม้ผู้อ่านจะไม่ได้ปฏิสัมพันธ์กับผู้เขียนแต่การได้อ่านตัวบทจากความเชื่อที่ว่าสิ่งที่เขียนและสร้างขึ้นมาสื่อสารมาจากผู้ที่ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาไทยและมาจากองค์กรที่ได้รับการยอมรับระดับชาติให้เป็นผู้วางมาตรฐานทางภาษาไทย และด้วยน้ำเสียงในการเขียนแบบเป็นทางการย่อมทำให้ผู้อ่านเชื่อตามที่ผู้เขียนเสนอมาในตัวบทเหล่านั้นได้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า พจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 1-2 เป็นวาทกรรมที่ผลิตขึ้นโดยกลุ่มคนผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความคาดหวังในการจัดรวบรวมปรากฏการณ์ทางภาษาและให้ความหมายสิ่งที่มีใช้ในภาษาไทย โดยใช้วิธีการสื่อสารด้วยภาษาไทยมาตรฐาน ส่งผ่านตัวบทเหล่านั้นในการตั้งเป้าหมายเพื่อแสดงพลวัตทางภาษาและสังคมไทย วาทกรรมถูกเผยแพร่ออกไปในวงกว้าง กลุ่มผู้รับสารเป็นกลุ่มคนไทย เข้าใจภาษาไทยมาตรฐานและมีความเชื่อมั่นในผู้ส่งสารด้วยคุณวุฒิและชื่อเสียงขององค์กร การกระจายตัวบทมีการกระจายในวงกว้าง ดังนั้น พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 1-2 จึงมีส่วนสำคัญในการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับอุดมการณ์ในเรื่องต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

4.2 ผลการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในวาทกรรมเพื่อแสดงให้เห็นถึงชุดความคิดที่ปรากฏอยู่และชุดความคิดย่อยในอุดมการณ์ต่าง ๆ

ผลการวิเคราะห์พบวาทกรรม 5 วาทกรรม และกลวิธีทางภาษา 12 กลวิธี

จากการวิเคราะห์ข้อความที่แสดงอุดมการณ์ผ่านภาษาเพื่อสื่อวาทกรรมด้านต่าง ๆ ที่ปรากฏในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 1 – 2 พบว่า มีข้อความแสดงวาทกรรมทั้งสิ้น 5 วาทกรรม ดังนี้

1. วาทกรรมการเมืองและนักการเมืองไทย	53	ข้อความ
2. วาทกรรมทางเพศ (เพศหญิง เพศชาย และเพศทางเลือก)	44	ข้อความ
3. วาทกรรมการประพาศติผิดในกามและการขายซื้อ-ขายบริการทางเพศ	32	ข้อความ
4. วาทกรรมเกี่ยวกับดาราทไทย	25	ข้อความ
5. วาทกรรมเกี่ยวกับเงิน	20	ข้อความ

พบว่ามีการใช้กลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างชุดความคิดในวาทกรรมต่าง ๆ 12 กลวิธี เรียงจากที่พบใช้มากไปน้อย ดังนี้

1. **การใช้สำนวน** สำนวนหมายถึง ถ้อยคำที่เรียบเรียงขึ้น เป็นโวหารที่ใช้ให้ถ้อยคำคมคายขึ้น มีความหมายไม่ตรงตามตัวอักษร หรือมีความหมายอื่นแฝงอยู่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554: 1227)

2. **การใช้คำกริยา** คำกริยา (verb forms) การปรากฏของคำกริยาในข้อความอาจบ่งบอกสภาพสถานการณ์การกระทำที่เกิดขึ้นของเหตุการณ์รวมถึงความนึกคิดทัศนคติมุมมองของบุคคลได้ เพราะคำกริยาเป็นคำที่สื่อแทนประสบการณ์และความคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งมีเรื่องที่กำลังกล่าวถึง คำกริยาจะเป็นการแสดงการกระทำ สภาพหรืออารมณ์ความรู้สึกก็ได้ (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561: 191)

3. **การใช้คำเรียกขาน** (system of address) การเรียกขาน เป็นกลวิธีหนึ่งที่คนเราใช้เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกัน “คำเรียกขาน” (address term) เป็นคำที่ใช้เรียกบุคคลเมื่อต้องการปฏิสัมพันธ์กัน (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561: 188)

4. **การใช้คำขยาย** กลวิธีการขยายความ (modification) หมายถึง การใช้ถ้อยคำที่เป็นส่วนขยาย อาจเป็นคำ วลีหรืออนุพากย์ก็ได้ ถ้าเป็นส่วนขยายนามก็เป็นคำคุณศัพท์หรืออนุพากย์ขยายนาม ถ้าเป็นส่วนขยายกริยาก็เป็นคำวิเศษณ์หรืออนุพากย์วิเศษณ์ ทั้งนี้ก็เพื่อเน้นส่วนที่ต้องการขยายให้มีความหมายเด่นชัด เกิดภาพหรือความคิดบางอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561 : 195)

5. **การใช้คำนาม** การเลือกใช้นามวลีเป็นส่วนหนึ่งของกลวิธีการใช้คำศัพท์ ซึ่งกลวิธีการเลือกใช้คำศัพท์สื่อถึงอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในวาทกรรมได้ (van Dijk, 1995: 259)

6. **การกล่าวอ้าง** หรือการอ้างถึง (referencing) จัดได้ว่าเป็นตัวบ่งชี้ที่ใช้กำหนดสถานภาพและบ่งบอกลักษณะเฉพาะของสิ่งที่กล่าวถึงได้ รวมทั้งมุมมองและการกำหนดตำแหน่งความสัมพันธ์ของผู้พูดกับสิ่งที่ตนกำลังกล่าวอ้างถึงได้ ระบบการอ้างถึงนี้เกี่ยวข้องสัมพันธ์อย่างมากกับบริบททางสถานการณ์และบริบททางสังคมวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษาในแต่ละสังคมจะทำให้เกิดความเข้าใจความคิดของบุคคลและสังคมของผู้ใช้ภาษาได้เป็นอย่างดี (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561: 190)

7. **การใช้ประโยคกรรม** (passive voice) ประโยคกรรมตามความหมายของพระยาอุปกิตศิลปสาร (2548: 211-212 อ้างถึงในทินวัฒน์ สร้อยกุดเรือ, 2558: 131) คือประโยคที่เรียงผู้กระทำไว้หน้าประโยค หรือเอาผู้ถูกกระทำมาไว้หน้าประโยค หรือเอาบทกริยาไว้หน้าประธาน หรือมีผู้รับใช้แทรกเข้ามา หากต้องการเน้นที่ส่วนใดก็ให้วางไว้ที่ตำแหน่งต้นประโยค ทั้งนี้ประโยคกรรมใช้ในการปิดบังซ่อนเร้นผู้กระทำ เป็นการลดความสำคัญของผู้กระทำ (Machin and Mayr, 2012: 138)

8. **การใช้อุปลักษณ์** (metaphor) เป็นการใช้ความเปรียบเป็นกลวิธีทางภาษากลวิธีหนึ่งซึ่งผู้เขียนใช้สื่อสารเพื่อให้เกิดจินตภาพบางอย่าง และเพื่อให้เกิดพลังในการสื่อความหมายไปยังผู้อ่านในลักษณะที่

พรรณนาให้ผู้อ่านมองเห็นภาพและเข้าใจในสิ่งที่ผู้เขียนต้องการกล่าวถึงด้วยการเปรียบเทียบแล้วทำให้การสื่อแทนความคิดของผู้เขียนมีสีสันมากขึ้น (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561: 209)

9. การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ (Rhetorical Question) คำถามเชิงวาทศิลป์ คือ คำถามที่ไม่คาดหวังคำตอบจากผู้ฟัง เป็นประโยคที่มีโครงสร้างของประโยคคำถามแต่มีความหมายเป็นประโยคบอกเล่า โดยอาจใช้เพื่อให้ผู้ฟังคล้อยตามความเห็นของตน แนะนำหรือเพื่อขอร้อง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2553 อ้างถึงใน ทินวัฒน์ สร้อยกุดเรือ, 2558: 118) การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้ผู้รับตัวบทเกิดการอุกคิตและตระหนักถึงสิ่งที่ผู้ผลิตตัวบทได้ถาม

10. การใช้มูลบท การใช้มูลบทเป็นการใช้ภาษาเพื่อสืบข้อความที่ทำให้เข้าใจได้โดยนัยว่ามีข้อความอื่น ๆ หรือมีเหตุการณ์บางอย่างปรากฏหรือเกิดขึ้นมาก่อนหน้าแล้วหรือมีความคิดและเจตนาบางอย่างที่แฝงอยู่ในข้อความ ในตัวบท มูลบทเกี่ยวข้องกับวาทกรรมในแง่ที่โยงไปกับความรู้ทางสังคมวัฒนธรรมที่ผู้พูดผู้ฟังมีอยู่ร่วมกัน และยังเกี่ยวพันกับเรื่องของอำนาจและอุดมการณ์อีกด้วย (Levinson, 1983)

11. การใช้ถ้อยคำนัยผกผัน (Irony) หมายถึงถ้อยคำที่สื่อความตรงข้ามกับความหมายตามรูปหรือการพูดอย่างหนึ่งแต่ความหมายตรงกันข้าม (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 114)

12. การใช้ประโยคปฏิเสธ การปฏิเสธ (negation)เป็นการใช้ภาษาเพื่อนำเสนอข้อมูลในเชิงปฏิเสธหรือแย้งกับความคิดเหตุการณ์หรือข้อมูลที่มีมาก่อนหน้า และผู้เขียนหรือผู้ผลิตตัวบทนั้นต้องการนำเสนอความคิดที่ตอบโต้ หรือแย้งสิ่งที่เกิดขึ้นดังกล่าว การปฏิเสธมีบทบาททั้งในแง่การตอบโต้แย้งและตอบโต้เชิงวิพากษ์วิจารณ์กับความคิดหรือข้อมูลที่มีมาก่อน (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561: 209)

ในการนำเสนอผลการวิจัยผู้วิจัยใช้วิธีการนำเสนอผลโดยเรียงลำดับวาทกรรมที่พบมากที่สุดไปน้อยที่สุด พร้อมแสดงประโยคที่พบ และแสดงผลการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ประกอบสร้างชุดความคิดในอุดมการณ์แต่ละอุดมการณ์ พร้อมยกตัวอย่างประกอบการวิเคราะห์ ดังนี้

1. วาทกรรมการเมืองและนักการเมืองไทย

วาทกรรมการเมืองหมายถึงเรื่องที่กำลังกล่าวถึงการดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับระบบการปกครองของไทย ที่มีนักการเมืองเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับสังคม ประเทศชาติ และประชาชน ผลการวิเคราะห์และจำแนกตัวอย่างประโยคที่ปรากฏในพจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 1-2 ที่แสดงวาทกรรมการเมืองและนักการเมือง ดังนี้

ผลการวิเคราะห์พบว่ามีการใช้กลวิธีทางภาษา 10 กลวิธี ได้แก่

1. การใช้สำนวน
2. การเรียกขาน
3. การใช้คำกริยา
4. การกล่าวอ้าง
5. การใช้อุปลักษณ์
6. การใช้คำขยาย
7. การใช้มูลบท
8. การใช้ประโยคกรรม
9. การใช้ถ้อยคำนัยผกผัน
10. การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์

โดยกลวิธีดังกล่าวประกอบสร้างชุดความคิดเกี่ยวกับนักการเมืองและการเมืองไทย 9 ชุดความคิด
ได้แก่

นักการเมืองไทยเป็นผู้ที่ไม่มีความน่าเชื่อถือ

1. นักการเมืองไทยไม่โปร่งใสและมีการคอร์รัปชัน
2. นักการเมืองไทยต้องการที่จะสืบทอดอำนาจของตน
3. นักการเมืองไทยไม่รับฟังความคิดเห็นของประชาชน
4. นักการเมืองที่ดีจะต้องเป็นผู้มีคุณภาพไม่คดโกง
5. การรู้จักนักการเมืองทำให้เป็นผู้มีอำนาจในการต่อรองบางอย่าง
6. การเมืองในประเทศไทยมีการแบ่งพรรคแบ่งพวกและมีการต่อสู้กัน
7. การเลือกตั้งในประเทศไทยมีการทุจริต
8. ประชาชนมีความสงสัยในการทำงานของนักการเมืองและต้องการขับไล่นักการเมืองที่ทุจริต

โดยข้อความที่แสดงวาทกรรมการเมืองและนักการเมืองไทยปรากฏทั้งหมด 53 ข้อความ มีดังนี้

นักการเมืองบางคนเห็นนักวิชาการเป็นกรวดในรองเท้าเพราะทำให้รำคาญ (หน้า 4)

1. เขาถูกกล่าวหาว่าที่ได้รับคะแนนเสียงมากขนาดนี้เพราะกระแสพรรคดีและกระสุนก็หนาด้วย (หน้า 8)
2. โครงการซื้อคอมพิวเตอร์แจก สส. เริ่มมีกลิ่นตุ ๆ (หน้า10)

3. งานประมุขนี้เริ่มโยกกันแล้ว (หน้า10)
4. เมื่อนักธุรกิจเป็นนักการเมือง การบริหารงานจึงเป็นการเมืองจนกิจเพื่อเอื้อประโยชน์ให้ธุรกิจของตน (หน้า17)
5. โครงการสนามบินใหม่เป็นโครงการกินค่าโตของนักการเมืองหลายคน (หน้า 18)
6. เขาบอกว่าสนิทกับรัฐมนตรีเราจึงเกทับบลัฟมากกว่าเรานะสนิทกับนายกรัฐมนตรื. (บลัฟ มาจาก อ. bulff) (หน้า 22)
7. ตอนนี้รัฐบาลกำลังขาลงทำอะไรคนก็ต่อต้าน (หน้า 37)
8. นักการเมืองที่โกงกินพวกนี้วันหนึ่งต้องถูกคิดบัญชี (หน้า 56)
9. กกต.สั่งให้เจ้าหน้าที่เฝ้าระวังการซื้อเสียงในคืนหมาหอน (หน้า 58)
10. เขาเป็นสส. น้ำดี คุณภาพคับแก้วจริง ๆ (หน้า 58)
11. สส. พวกนี้เป็นงูเห่า พรรคสนับสนุนจนได้รับเลือกตั้งแล้วกลับทรยศไปเข้ากับพรรคฝ่ายตรงข้าม (หน้า 68)
12. รัฐมนตรีคนนั้นถูกฝ่ายค้านรุกจวกยับ (หน้า 71)
13. เป็นถึงรัฐมนตรีทำไมมาเดินจ๋อง ๆ อยู่แถวนี้ (หน้า 71)
14. อย่าพูดเรื่องการเมืองเลยจิตตกเปล่า ๆ (หน้า 76)
15. ความซื่อสัตย์เป็นจุดขายของนักการเมืองผู้นี้ (หน้า 80)
16. จะเอาอะไรกับนักการเมืองวันนี้สาวไส้กันพุงนี้ก็จูบปากกันได้ (หน้า 81)
17. เขาออกจากพรรคเล็กไปซบพรรคใหญ่. คมม ซบอ ก (หน้า 108)
18. เขาได้รับยกย่องให้เป็นชื่อแปงของพรรคการเมืองใหญ่ (หน้า 116)
19. นักการเมืองบางคนมีพฤติกรรมเป็นเด็กเลี้ยงแกะถึงพูดจริงก็ไม่มีใครเชื่อ. (คำนี้มาจากนิทานอีสปเรื่องเด็กเลี้ยงแกะ) (หน้า134)
20. ส.ส.ต้นทุ่นต่ำลุกขึ้นมาถล่มรัฐมนตรีจากพรรคเดียวกัน (หน้า141)
21. คตส. เผยว่าโครงการทุจริตที่สุวรรณภูมิ 289 ล้านบาท ถ้าจะให้สรุปคิดเป็นตัวเลขกลม ๆ ก็เกือบ 300 ล้าน (หน้า 147)
22. นักการเมืองคนนี้ต้องมาตายน้ำตื้นเพราะไปรับบัตรคอนเสิร์ตฟรีแค่ 4,000 บาท เลยหลุดจากตำแหน่งเพราะเขาสืมไปว่ารัฐธรรมนูญห้ามรัฐมนตรีรับของกำนัลเกิน 3,000 บาท. (หน้า 149)
23. ประชาชนสงสัยว่าจะมีการตั้งทายาทการเมืองเพื่อสืบทอดงานของพรรค (หน้า168)
24. พรรคการเมืองบ้านเราดู ๆ ไปก็คล้ายกับบริษัทที่เข้ามาเทกโอเวอร์ประเทศไทย (หน้า172)
25. พรรคการเมืองพรรคนี้อัดระบอบธนาคิปไตยจ่ายเงิน ส.ส. เป็นรายเดือนมาจากคำว่า ธน+อริปไตย (หน้า177)
26. นักการเมืองน้ำเน่าดีแต่พูดเอาใจประชาชนแต่ไม่ทำงาน (หน้า185)
27. นักการเมืองบางคนน้ำเน่ายิ่งกว่าละครน้ำเน่าเสียอีก (หน้า185)

28. อาจารย์ชื่อดังคนนี้ได้รับฉายาว่าเนติบริกรเพราะทำงานได้ตามใบสั่งของนักการเมือง (หน้า 187)
29. ฝ่ายค้านบอยคอตต์การเลือกตั้งโดยไม่ลงสมัครรับเลือกตั้ง (อ. boycott). (หน้า 193)
30. นักการเมืองบางคนไม่ใช่แค่โกงแต่บูรณาโกง (หน้า 202)
31. ถ้าพรรคการเมืองถูกยุบ การเมืองของไทยมีสิทธิ์ปรอทแตกอีกครั้ง (หน้า 209)
32. ที่เขาย้ายคนทำข้อสอบรับเป็นแค่ป่าที่การเมือง (จ. ว่า ป่าที่) (หน้า 217)
33. ในพรรคการเมืองอาจมีมึงเล็กมึงใหญ่อยู่หลายมึง (หน้า 265)
34. เราเป็นพรรคเล็ก ๆ ใคร ๆ ก็บอกว่าเป็นพรรคไม้ประดับ (หน้า 274)
35. เราต้องมาช่วยกันยึคนักการเมืองที่โกงกิน (ภาษาไทยถิ่นใต้) (หน้า 280)
36. ผู้บริหารชุดใหม่ใคร ๆ ก็ยี้กันทั้งนั้น. คณะรัฐมนตรีชุดนี้มีแต่พวกยี้ทั้งนั้น (หน้า 281)
37. ต้องยี้หัวหน้าพรรคให้ได้ก่อน (หน้า 291)
38. กลโกงการเลือกตั้งครั้งนี้เขียนเป็นโรดแมปไว้เสียเลือกตั้งคราวหน้าจะได้หาวิธีป้องกัน. (อ. road map) (หน้า 295)
39. นักการเมืองที่ร่ำรวยที่สุดในเมืองไทยพยายามล้างภาพที่ถูกกล่าวหาว่าไม่ซื่อสัตย์โดยออกทีวีชี้แจงว่าทำทุกอย่างถูกต้องตามกฎหมาย (หน้า 301)
40. ผมไม่ได้เป็นลูกกระต๊อของพรรครัฐบาลจะได้เสียกันตะพึดตะพือ (หน้า 303)
41. ตอนหาเสียงนักการเมืองต่างก็ทำสงครามน้ำลายกัน (หน้า 322)
42. บริษัทที่กำลังจะล้มละลายพยายามสร้างภาพว่ายังมีความมั่นคงโดยโฆษณาว่ามีนักการเมืองใหญ่ถือหุ้นอยู่ (หน้า 327)
43. เวลาจะเป็นเครื่องพิสูจน์ว่า ส. ว. เลือกตั้งกับ ส. ว. ลากตั้ง ใครจะคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติมากกว่ากัน (หน้า 328)
44. นักการเมืองรุ่นเก่าสอนมวนักการเมืองรุ่นใหม่ (หน้า 329)
45. นักการเมืองรุ่นเก่าถ้าประมาทก็อาจถูกนักการเมืองหน้าใหม่สอนมวนได้ (หน้า 329)
46. ถ้าการเลือกตั้งไม่บริสุทธิ์ยุติธรรม ประเทศไทยต้องสอบตกในสายตาชาวโลกอย่างแน่นอน. (หน้า 330)
47. การเลือกตั้ง ส. ว. คราวที่ผ่านมา กต.สอยผู้ชนะการเลือกตั้งไปหลายคน (หน้า 330)
48. พ่อแม่รู้ว่าใช้หนุ่มที่มาชอบลูกสาวของตัวเองเป็นถึงลูกรัฐมนตรีก็แทบจะเอาลูกสาวใส่พานมาให้ (หน้า 345)
49. รัฐบาลหนุ่มแน่นไม่จัดการพวกคอร์รัปชันให้เด็ดขาด (หน้า 347)
50. เลือกตั้งครั้งนี้แต่ละพรรคแต่ละกลุ่มล้วนมีหน้าตักพอกๆกัน (หน้า 348)
51. ถ้าต้องการประมูลได้โครงการนี้ก็ลองไปติดต่อบ้านสีอาจจะสำเร็จ (หน้า 352)
52. นักวิชาการบางคนทำตัวเป็นอีแอบให้คำปรึกษาผิด ๆ กับนักการเมือง (หน้า 378)

ผลการวิเคราะห์กถวิธีภาษาที่ประกอบสร้างชุดความคิดในวาทกรรมนักการเมืองและการเมืองไทย มีดังนี้

1. การใช้สำนวน การใช้สำนวนเป็นกถวิธีทางภาษาที่พบว่านำมาใช้มากที่สุด พบ 37 สำนวน ได้แก่ กรวดในรองเท้า, กระสุนหนา, กลิ่นตุ ๆ, กินคำโต, เกทับบลัฟແລກ, ขาลง, คิดบัญชี, คินหมาหอน, น้ำดี, จิตตก, จุดขาย, สาวไส้, จูบปาก ขบ, ขบออก, เด็กเลี้ยงแกะ, ต้นทุนต่ำ, ถล่ม, ตายน้ำตื้น, ทายาท การเมือง, น้ำเน่า, ละครน้ำเน่า, ทำงานตามใบสั่ง, ปาที่การเมือง, มั่งเล็กมั่งใหญ่, พรรคไม้ประดับ, ยืดหัว หาด, ล้างภาพ, ลูกกระต๊ว, สงครามน้ำลาย, สร้างภาพ, ลากตั้ง, สอนมวย, สอบตก, ใส่พานให้, หลังบ้าน, อีแอบ การใช้สำนวนสื่อความหมายเกี่ยวกับการเมืองหลายชุดความคิด ยกตัวอย่าง เช่น

สำนวน **เด็กเลี้ยงแกะ** ในตัวอย่างประโยค “นักการเมืองบางคนมีพฤติกรรมเป็นเด็กเลี้ยงแกะถึงพูดจริงก็ไม่มีใครเชื่อ” สำนวนนี้มีความหมายว่า คนที่พูดปดบ่อยจนเมื่อเวลาพูดความจริงไม่มีใครเชื่อ แสดงชุดความคิดว่านักการเมืองบางคนไม่มีความน่าเชื่อถือ

สำนวน **จวกยับ** ในตัวอย่างประโยค “รัฐมนตรีคนนั้นถูกฝ่ายค้านรูกจวกยับ” สำนวนนี้เป็นสำนวนใหม่ หมายถึง ว่าร้ายด้วยวาจาว่าหรือตำหนิอย่างรุนแรง ตัวอย่างประโยคนี้แสดงชุดความคิดทางการเมืองว่าการเมืองไทยมีการแบ่งพรรคแบ่งพวกไม่ยอมรับความคิดเห็นกัน

สำนวน **กระสุน** ในประโยค “เขาถูกกล่าวหาว่าที่ได้รับคะแนนเสียงมากขนาดนี้เพราะกระสุนพรรคดีและกระสุนก็หนาด้วย” เป็นสำนวนใหม่ที่มีความหมายถึง เงินสำหรับซื้อเสียงจากผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง ประโยคนี้แสดงให้เห็นว่าหากพรรคการเมืองใดใช้เงินในการซื้อเสียงมาก หรือ กระสุนหนา ก็จะได้รับคะแนนเสียงมากไปด้วย นั่นแสดงให้เห็นถึงระบบการเมืองในประเทศไทยที่ว่าการเมืองนั้นไม่ได้เป็นไปตามหลักที่โปร่งใส แต่มีการซื้อสิทธิ์ซื้อเสียงกันได้ โดยหากพรรคการเมืองใดมีเงินมากก็จะสามารถได้คะแนนเสียงมากโดยการนำเงินไปซื้อเสียงจากผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง สะท้อนให้เห็นถึงระบบความไม่โปร่งใสในการเมืองของประเทศไทย

2. การใช้คำเรียกขาน การเรียกชื่อหรือการใช้คำเรียกขานเป็นกถวิธีทางภาษาวิธีหนึ่งที่แสดงให้เห็นมุมมองและความคิดเกี่ยวกับสิ่งที่กล่าวถึงได้เป็นอย่างดีและมักจะเกี่ยวพันกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม การเรียกขานในขการระบุตัวบุคคลยังเป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟังว่าเป็น

อย่างไร มีความใกล้ชิดหรือมีความสนิทสนมกันเคารพยกย่องกันมากน้อยเพียงใด (จันทิมา อังคพนิกิจ, 2557: 140 – 145)

การใช้คำเรียกขานที่พบมี 15 คำ ได้แก่คำว่า พรรค, พรรคเล็ก, พรรคใหญ่, พรรครัฐบาล, พรรคการเมือง, พรรคการเมืองใหญ่, พรรคไม้ประดับ, ทายาทการเมือง, ลูกรัฐมนตรี, นักการเมืองรุ่นเก่า, นักการเมืองรุ่นใหม่, นักการเมืองหน้าใหม่, ส.ว.เลือกตั้ง, ส.ว.ลากตั้ง, นักการเมืองน้ำเน่า มีการใช้คำเรียกขานเพื่อแสดงชุดความคิดมากมาย ยกตัวอย่างเช่น

คำเรียกขานว่า **ส.ว. เลือกตั้ง** และ**ส.ว. ลากตั้ง** ใน ตัวอย่างประโยค “เวลาจะเป็นเครื่องพิสูจน์ว่า **ส. ว. เลือกตั้ง**กับ **ส. ว. ลากตั้ง** ใครจะคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติมากกว่ากัน” การใช้คำเรียกว่า ที่แตกต่างกันสองคำนี้ สื่อชุดความคิดทางการเมืองที่ว่ามีการเล่นพรรคพวกและมีการเลือกคนมาทำงานเพื่อสืบทอดอำนาจของตน

คำเรียกขานว่า **ลูกรัฐมนตรี** ในตัวอย่างประโยค “พ่อแม่รู้ว่าใช้หนุ่มที่มาชอบลูกสาวของตัวเอง เป็นถึง**ลูกรัฐมนตรี**ก็แทบจะเอาลูกสาวใส่พานมาให้” หรือประโยค “บริษัทที่กำลังจะล้มละลายพยายามสร้างภาพว่ายังมีความมั่นคงโดยโฆษณาว่ามี**นักการเมืองใหญ่**ถือหุ้นอยู่” เมื่อพิจารณาตามบริบทของข้อความจะพบความหมายที่แฝงไว้ว่า ผู้ที่รู้จักกับนักการเมืองเป็นลูก เป็นหลาน หรือผู้ที่มีนักการเมืองคอยดูแล ก็จะมีอิทธิพลมากกว่าประชาชนทั่วไป และประชาชนทั่วไปเมื่อทราบว่าใครเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับนักการเมืองก็จะมีเกรงกลัวหรือก็จะเข้าไปทำความรู้จักเพื่อให้ได้รับผลประโยชน์ต่อตัวเอง นี่เป็นการแฝงชุดความคิดย่อยที่ว่า ใครที่รู้จักนักการเมืองจะเป็นผู้ได้รับประโยชน์ มีอิทธิพลเหนือกว่าคนปกติ หรือมีอำนาจต่อรองบางสิ่งได้

3. การใช้คำกริยา พบการใช้คำกริยา 2 ลักษณะ คือ การใช้คำกริยาที่นักการเมืองหรือผู้ที่เล่นการเมืองเป็นผู้กระทำ และคำกริยาที่ผู้อื่นเป็นผู้กระทำต่อนักการเมืองหรือต่อเรื่องการเมืองไทย

คำกริยาที่นักการเมืองเป็นผู้กระทำ 12 คำ ได้แก่ ทยศ, มีความซื่อสัตย์เป็นจุดขาย, ไปซบ, ทิ้ง, พูดจริงก็ไม่มีใครเชื่อ, ยึด, พูดเอาใจประชาชนแต่ไม่ทำงาน, ไม่ใช่แค่โกงแต่บูรณาโกง, ถือหุ้นอยู่, จะคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติ, ไม่บริสุทธิ์ยุติธรรม, โกงกิน ยกตัวอย่างเช่น

คำกริยาเรียง **ดีแต่พูดเอาใจประชาชนแต่ไม่ทำงาน** ในตัวอย่างประโยค “นักการเมืองนำเน่าดีแต่**พูดเอาใจประชาชนแต่ไม่ทำงาน**” เป็นการสื่อชุดความคิดที่ว่า มีนักการเมืองบางคนที่ไม่น่าเชื่อถือเพราะใช้แต่คำพูดที่สวยหรูแต่ในความเป็นจริงไม่ได้ปฏิบัติตามคำพูดนั้น

คำกริยาที่ประชาชนทำต่อนักการเมืองหรือการเมืองไทย ได้แก่ ต่อต้าน, สงสัย, ต้องมาช่วยกันอีก ยกตัวอย่างเช่น คำกริยา **สงสัย** ในประโยคที่ว่า “ประชาชน**สงสัย**ว่าจะมีการตั้งทนายทนายการเมืองเพื่อสืบทอดงานของพรรค” แสดงชุดความคิดว่าประชาชนไม่เชื่อถือการทำงานและการตัดสินใจของนักการเมือง เพราะมีความเคลือบแคลงใจว่าจะคัดเลือกคนเข้ามาทำงานเพื่อประชาชนจริง ๆ

4. การกล่าวอ้าง การกล่าวอ้างหรือการอ้างถึงเป็นการยกหลักฐาน เหตุผล หรือข้อเท็จจริง หรือตัวอย่างเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือทำให้ผู้อ่านคล้อยตามความคิดได้ พบการกล่าวอ้างโดยการนำเสนอบุคคลในฐานะปัจเจกบุคคลหรือในฐานะกลุ่มคนแบบเหมารวมที่แสดงถึงการอ้างว่าเป็นความคิดหรือการกระทำของกลุ่มคนส่วนใหญ่เท่านั้น ในงานวิจัยนี้พบ การกล่าวอ้าง 9 คำ ได้แก่ การกล่าวอ้างบุคคล โดยการอ้างถึงว่ามีบุคคลเช่นนั้นอยู่จริง โดยใช้คำว่า นักการเมืองผู้นี้, นักการเมืองบางคน, คณะรัฐมนตรีชุดนี้, รัฐมนตรีคนนั้น, พรรคการเมืองพรรคนี้, อาจารย์ชื่อดังคนนี้, นักวิชาการบางคน, ผู้ชนะการเลือกตั้ง, สส.หลายคน การกล่าวอ้างสื่อชุดความคิดทางการเมืองหลายอย่าง ยกตัวอย่างเช่น

ใช้คำกล่าวอ้างว่า **สส.หลายคน** ในประโยค “**สส.หลายคน**ทิ้งพรรคเดิมไปชบอภพรรครัฐบาล” เป็นการนำคำว่า สส.หลายคนมากล่าวอ้างให้ทราบว่ามีผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งไปเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายคนย้ายจากการอยู่พรรคเดิมซึ่งอนุมานได้ว่าเป็นฝ่ายค้านเมื่อมีการเลือกตั้งก็ย้ายตัวเองไปอยู่กับพรรคที่เคยได้เป็นรัฐบาลหรืออาจจะได้เป็นรัฐบาลในสมัยหน้า แสดงให้เห็นชุดความคิดที่ว่านักการเมืองไม่มีความน่าเชื่อถือในหลักการ มีการแบ่งพรรคแบ่งพวกทางการเมืองและสามารถเปลี่ยนพรรคได้ตลอดเวลาสะท้อนความไม่น่าเชื่อถือของนักการเมือง

ลักษณะการกล่าวอ้างอีกแบบที่พบคือ การกล่าวอ้างเหตุการณ์ที่มีอยู่ก่อนหน้า ได้แก่ โครงการซื้อคอมพิวเตอร์แจกส.ส., โครงการสนามบินใหม่ และสถานการณ์การรับบัตรคอนเสิร์ตฟรี ตัวอย่างเช่น

อ้างเหตุการณ์โครงการทุจริตที่สนามบินสุวรรณภูมิ ในประโยค “**คตส.** เผยว่าโครงการทุจริตที่สุวรรณภูมิ 289 ล้านบาท ถ้าจะให้สรุปคิดเป็นตัวเลขกลม ๆ ก็เกือบ 300 ล้านบาท” การใช้คำว่า คตส. เป็นการอ้างถึงหน่วยงานหนึ่ง ซึ่งหมายถึง คณะกรรมการตรวจสอบการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ (ชื่อย่อ คตส.) เป็นคณะกรรมการตรวจสอบทรัพย์สิน ในเรื่องที่ได้กระทำการให้รัฐเสียหายเฉพาะรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรเท่านั้น ตั้งขึ้นตาม ประกาศคณะปฏิรูปการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ฉบับที่ 30 ลงวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2549 ประกอบด้วยแสดงชุดความคิดว่าการเมืองไทยมีการทุจริตโดยอ้างไปถึงการเมืองสมัยนายทักษิณ ชินวัตร ว่ามีการคอร์รัปชัน

5. การใช้อุปลักษณ์ เป็นการเปรียบเทียบหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง พบการใช้อุปลักษณ์เพื่อแสดงการเปรียบเทียบการเมืองไทย 3 อุปลักษณ์ คือ อุปลักษณ์การเมืองไทยเป็นการแสดง การเมืองไทยเป็นกิจกรรมทางธุรกิจ และอุปลักษณ์นักการเมืองเป็นสัตว์มีพิษร้าย

อุปสรรคการเมืองเป็นการแสดง เป็นการแสดงความคิดเชิงเปรียบเทียบว่าการเมืองไทยไม่มีการกระทำที่เป็นจริง มีแต่การกระทำที่เป็นเรื่องเสแสร้งเหมือนเป็นการแสดง เช่น ประโยค “นักการเมืองบางคนน้ำเน่ายิ่งกว่าละครน้ำเน่าเสียอีก” เปรียบให้เห็นว่าแม้ละครน้ำเน่าที่แสดงกันจนคนจำบทบาทหรือคาดเดาต่อไปได้ เรื่องการนักการเมืองยังทำให้ประชาชนเห็นต่อไปได้มากกว่าเพราะรู้แล้วว่า จะแสดงบทบาทได้ออกมา เปรียบว่าเป็นสิ่งเสแสร้งไม่น่าเชื่อถือ หรือประโยค

อุปสรรคการเมืองไทยเป็นกิจกรรมทางธุรกิจ (นักธุรกิจ การเมืองธกิจ บริษัท) อุปสรรคนี้ใช้เพื่อถ่ายทอดความคิดที่ต้องการนำเสนอถึงกิจกรรมทางการเมืองว่าเป็นเหมือนกิจกรรมทางธุรกิจ หรือบริษัทที่จะต้องเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ สู่ถึงการมีกรรมตัวของบุคคล มีการร่วมลงทุน มีการได้กำไร มีการทำกำไร เหมือนบริษัทธุรกิจต่าง ๆ ด้วยการใช้วงศัพท์ที่ใช้ในการธุรกิจเข้ามา เปรียบเทียบกับการเมือง เช่น นักธุรกิจ การเมืองธกิจ บริษัท เป็นต้น ตัวอย่างเช่น “เมื่อนักธุรกิจเป็นนักการเมือง การบริหารงานจึงเป็นการเมืองธกิจเพื่อเอื้อประโยชน์ให้ธุรกิจของตน” และ “พรรคการเมืองบ้านเราดู ๆ ไปก็คล้ายกับบริษัทที่เข้ามาเทกโอเวอร์ประเทศไทย”

อุปสรรคการเมืองเป็นสัตว์มีพิษร้าย ใช้เพื่อถ่ายทอดความคิดที่ต้องการนำเสนอว่านักการเมืองเป็นบุคคลที่มีความน่ากลัวเหมือนสัตว์ที่มีพิษร้ายแรงโดยเปรียบกับงูเห่า งูเห่าเป็นสัตว์ที่มีพิษร้ายแรงหากใครได้รับพิษอาจทำให้ถึงขั้นเสียชีวิตได้ วงศัพท์ที่ใช้ในการแสดงอุปสรรคนี้คือการใช้คำว่างูเห่าและใช้พฤติกรรมว่าทรยศแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่ไม่น่าไว้วางใจ และความร้ายกาจที่มีในตัวเปรียบได้กับพิษของงูเห่า ตัวอย่างประโยคได้แก่ “ส.ส. พวกนี้เป็นงูเห่าพรรคสนับสนุนจนได้รับเลือกตั้งแล้วกลับทรยศไปเข้ากับพรรคฝ่ายตรงข้าม”

อุปสรรคการเมืองเป็นการแสดง ใช้เพื่อต้องการถ่ายทอดความคิดที่ว่าการเล่นการเมืองเป็นเหมือนการแสดงไม่มีความจริงใจมีหลักการเสแสร้งและการทำไปตามบทบาทที่ถูกเขียนหรือถูกกำกับไม่มีการแสดงออกตามความเป็นจริงมีการใช้วงศัพท์คำว่าละครและเปรียบเทียบให้เห็นโดยการใช้คำว่าละครน้ำเน่าซึ่งหมายถึงการแสดงที่ไม่มีคุณภาพ ตัวอย่างเช่น “นักการเมืองบางคนน้ำเน่ายิ่งกว่าละครน้ำเน่าเสียอีก”

6. การใช้คำขยาย พบการใช้คำขยายเพื่อบอกและอธิบายลักษณะของนักการเมืองที่สื่อความหมายถึงลักษณะคุณสมบัติด้านลบ ได้แก่ โงกน ตัวอย่างได้แก่ “เราต้องมาช่วยกันยึกนักการเมืองที่โงกน” และ “นักการเมืองที่โงกนพวกนี้วันหนึ่งต้องถูกคิดบัญชี” แสดงชุดความคิดว่าประชาชนไม่ยอมรับนักการเมืองที่โงกน และผู้ที่โงกนประชาชนมองว่ามีความผิดและจะต้องชดใช้สิ่งเหล่านั้น

7. การใช้มูลบท มูลบทหรือสภาวะเกิดก่อนเป็นความรู้ที่ได้จากการอนุมาน หรือการ

คาดการณ์ตามหลักเหตุผลและเป็นความรู้ที่ผู้พูดมักจะละไว้ในฐานที่เข้าใจโดยไม่กล่าวออกมา มูลบทมีความสำคัญในการตีความถ้อยคำ การวิจัยพบการใช้มูลบท เรื่อง การซื้อเสียง การยกเลิกผลการเลือกตั้ง เนื่องจากมีการทุจริต และการใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวกับนักการเมืองเพื่อเอื้อผลประโยชน์บางประการ

พบการใช้มูลบทเพื่อบอกว่าการซื้อเสียงในการเลือกตั้งในประเทศไทย ประโยคตัวอย่างว่า “กต. สั่งให้เจ้าหน้าที่เฝ้าระวังการซื้อเสียงในคืนหมาหอน” เป็นมูลบทให้โย่งไปสู่ความคิดที่เข้าใจตรงกันว่ามีการซื้อเสียงในคือก่อนการเลือกตั้ง

ตัวอย่างมูลบทเรื่อง สถานการณ์การยกเลิกผลการเลือกตั้งเพราะมีการตรวจสอบพบการโกง ในประโยคว่า “การเลือกตั้ง สว.คราวที่ผ่านมา กต. สอบผู้ชนะการเลือกตั้งไปหลายคน” และ “กลโกงการเลือกตั้งครั้งนี้เขียนเป็นโรดแมปไว้เสีย เลือกตั้งคราวหน้าจะได้หาวิธีป้องกัน”

ตัวอย่างการใช้มูลบทเพื่อเชื่อมโยงให้ทราบว่าการรู้เรื่องให้ติดต่อหลังบ้านอาจจะสำเร็จหมายถึง เคยมีคนทำสำเร็จมาแล้วในประโยคว่า “ถ้าต้องการประมวลได้โครงการนี้ก็ลองไปติดต่อหลังบ้านซิ **อาจจะสำเร็จ**”

8. การใช้ประโยชน์ พบการใช้ประโยชน์เพื่อแสดงชุดความคิดด้านการเมืองว่า มีการทุจริตในการเลือกตั้งจนถูกประชาชนกล่าวหาและถูกคณะกรรมการการเลือกตั้งยกเลิกผลการเลือกตั้ง ในประโยคว่า “เขาถูกกล่าวหาว่าได้รับคะแนนเสียงมากขนาดนี้เพราะกระแสนพรรคดีและกระสุนก็หนาด้วย” และ “ถ้าพรรคการเมืองถูกยุบการเมืองของไทยมีสิทธิ์ปรอทแตกอีกครั้ง” หรือใช้ประโยชน์แสดงชุดความคิดเรื่องการแบ่งพรรคพวกและต่อสู้กันของพรรคการเมืองไทย “รัฐมนตรีคนนั้นถูกฝ่ายค้าน **รุกจุกยับ**” และประโยค “นักการเมืองรุ่นเก่าถ้าประมาทก็อาจถูกนักการเมืองหน้าใหม่ **สอยมวยได้**”

9. การใช้ถ้อยคำนัยแฝง หมายถึง ถ้อยคำที่สื่อความตรงข้ามกับความหมายตามรูป หรือการพูดอย่างหนึ่งแต่ความหมายอย่างหนึ่ง ถ้อยคำนัยแฝงจะมีลักษณะคือ ความหมายตามรูปจะเป็นความหมายด้านบวก ส่วนความหมายที่ต้องการสื่อจะเป็นความหมายด้านลบ (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง 2556: 114-115) ผลการวิจัยพบการใช้ถ้อยคำนัยแฝงเพื่อสื่อชุดความคิดที่ว่า การเป็นนักการเมืองหรือมีตำแหน่งทางการเมืองจะต้องดูดี มีระดับ ใช้ประโยคว่า “เป็นถึงรัฐมนตรี **ทำไมมาเดินจ่อง ๆ อยู่แถวนี้**” ข้อความนี้สื่อความหมายว่าการเป็นรัฐมนตรีไม่ควรมาเดินอย่างธรรมดา หรือเดินอย่างไม่ไ่ก้หูไม่มีเกียรติ ซึ่งเป็นการใช้ถ้อยคำนัยแฝงชี้ให้เห็นว่าการเป็นนักการเมืองจะต้องดูยิ่งใหญ่ภูมิฐานและมีมาด

10. การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ คือ คำถามที่ไม่ได้ต้องการที่จะมุ่งหาคำตอบแต่เป็นการถามที่มีจุดประสงค์เพื่อชี้้นำความคิดบางอย่าง พบการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์เพื่อสื่อชุดความคิดทางการเมืองเรื่องนักการเมืองไม่น่าเชื่อถือ ในประโยคว่า “จะเอาอะไรกับนักการเมืองวันนี้สาวไส้กันพรั่งนี้ก็จูบปากกันได้”

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวาทกรรมการเมืองและนักการเมืองไทยพบว่า กลวิธีที่ถูกใช้มากที่สุดคือ การใช้สำนวน และชุดความคิดที่ถูกผลิตซ้ำมากที่สุดคือ ชุดความคิดที่สื่อความหมายว่า นักการเมืองไทยไม่น่าเชื่อถือและการเมืองไทยไม่โปร่งใสและมีการคอร์รัปชัน

2. วาทกรรมเรื่องเพศ (เพศหญิง เพศชาย และเพศทางเลือก)

วาทกรรมเรื่องเพศ หมายถึง วาทกรรมที่กล่าวถึงความคิดเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างบุคคลในสังคมไทย โดยนำประเด็นทางเพศมาจำแนก ซึ่งโดยปกติเพศที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นเพศที่ปกติในสังคมคือ เพศ หญิงและเพศชาย แต่แท้จริงแล้วในสังคมไทยมีเพศที่หลากหลายกว่านั้น

จากการศึกษาพบว่าภาษาที่สะท้อนอุดมการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศมีปรากฏหลายข้อความ โดยสามารถจำแนกวาทกรรมเกี่ยวกับเพศได้เป็น 3 ประเด็นคือ วาทกรรมเพศหญิง วาทกรรมเพศชาย และวาทกรรมเพศทางเลือก ดังนั้นในการนำเสนอผลการวิเคราะห์วาทกรรมทางเพศ

การนำเสนอผลการวิเคราะห์วาทกรรมเรื่องเพศนี้ผู้วิจัยจะจำแนกการนำเสนอออกเป็น 3 ประเด็น

2.1 วาทกรรมเพศหญิง

จากการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างชุดความคิดเรื่องเพศหญิงที่ปรากฏ พบการใช้กลวิธีทางภาษา 5 กลวิธี ได้แก่

1. การใช้สำนวน
2. การใช้คำเรียกขาน
3. การใช้คำกริยา
4. การใช้คำขยายกริยา

โดยวาทกรรมเพศหญิงที่สะท้อนผ่านตัวบทนั้นประกอบสร้างชุดความคิดย่อยเกี่ยวกับเพศหญิง 3 ชุดความคิด คือ

1. ผู้หญิงในอุดมคติคือจะต้องมีรูปร่างที่ดี มีหน้าอกในขนาดที่ไม่มากและไม่น้อยเกินไป และมีส่วนสูงที่พอเหมาะไม่เตี้ยจนเกินไป

2. ผู้หญิงต้องให้ความสำคัญเรื่องการแต่งตัว เพราะการแต่งตัวที่ดีเป็นเครื่องแสดงมูลค่าในตัวของผู้หญิงคนนั้น หากแต่งตัวไม่ดีก็就会被ดูถูก

3. ผู้หญิงที่มีอายุมากไม่ควรแต่งกายหรือทำตัวในลักษณะเดียวกับผู้หญิงในวัยสาวหรือวัยรุ่น เพราะจะถูกมองว่าไม่สมอายุ

ผลการวิเคราะห์และจำแนกตัวอย่างประโยคที่ปรากฏในพจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 1-2 ที่แสดงวาทกรรมเพศหญิง ปรากฏทั้งหมด 23 ข้อความ มีดังนี้

1. คุณป้าแต่งตัวกระชากวัยอย่างกับสาววัยรุ่น (หน้า 5)
2. หุ่นกระดานอย่างนี้ยังจะมาใส่ชุดว่ายน้ำโซวี่อีก (หน้า 6)
3. แม่คนนี้ซี้เหร่มากจะให้จับมาเป็นแฟนเห็นท่าจะกระเดือกไม่ลง (หน้า 6)
4. เธอเป็นคนสวยแต่แต่งตัวกะเบี๊ยะกะป๊าบ (หน้า 13)
5. เมื่อตอนเด็ก ๆ เธอผอมกะห่องเลยไม่น่าเชื่อว่าโตขึ้นมาแล้วจะสวยขนาดนี้ (หน้า 14)
6. ออกใจดาวอย่างนี้ผู้ชายคนไหนจะมาขอเป็นแฟน (หน้า 44)
7. พอแก่แล้วเครื่องเคราก็ไม่ค่อยดี (หน้า 60)
8. ผู้หญิงจอบนอย่างเธอต้องใส่เสื้อฟู ๆ ถึงจะสวย (หน้า 72)
9. ผู้หญิงคนนี้แต่งตัวจ๊าบมากเดินไปไหนก็มีแต่คนมอง (หน้า 75)
10. ผู้หญิงคนนี้แต่งตัวแจ่มไปเลย (หน้า 88)
11. ผู้หญิงคนนี้น้ำตาสวยแต่แต่งตัวเลื่อมจิ้ง (หน้า 93)
12. ผู้หญิงคนนั้นโฉไลเป็นม้าเลย (มาจาก โฉไลเป็นบ้า) (หน้า 94)
13. ผู้หญิงคนนี้แต่งตัวเซ็กซี่ที่สุดในงาน
14. นายแบบคนล่าสุดนี้เซ็กซี่สุด ๆ ไปเลย คมม. เซ็กซี่ (ตัดมาจาก อ sexy) (หน้า 118)
15. สาว ๆ พวกนี้เนียนมไข่จริง ๆ ผู้ชายมองกันตาเป็นมัน (หน้า 188)
16. ยายคนนั้นแต่งตัวป้ามากทั้ง ๆ ที่ยังเรียนมหาวิทยาลัยอยู่เลย (หน้า 215)
17. อย่างนุ่งกระโปรงพิดผ้าข้างสูงจะทำให้เหมือนดูผู้หญิงหย่าฉ่า (จ. หย่าฉ่า ว่าตีมน้ำชา) (หน้า 228)
18. แม้เธอจะอายุมากแล้วแต่ก็ยังเป็นสาวไฟแรงสูงใครพบเห็นเป็นต้องสนใจ (หน้า 252)
19. ผู้หญิงคนนั้นใส่เสื้อเรียบง่ายแต่สวย (หน้า 292)
20. รูปร่างอย่างนี้ อย่าพยายามโหนกระแสนี้ใส่เสื้อโป๊ ๆ ตามพวกดารารเลย (หน้า 364)
21. รูปร่างเป็นโหนกระเทียมต่อขาอย่างเธอนี้หาแฟนยากหน่อยนะ (หน้า 365)
22. สาว ๆ ออกใจดาวไม่น่าสนใจเหมือนพวกเนียนมไข่ (หน้า 366)
23. สาวอกภูเขาไฟอย่างเธอต้องสวมเสื้อให้มิดชิดจะได้ไม่น่าเกลียด (หน้า 366)

ผลการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ประกอบสร้างชุดความคิดในวาทกรรมที่เกี่ยวกับเพศหญิง ดังนี้

1. **การใช้สำนวน** พบว่ามีการใช้สำนวน 11 สำนวน สาวไฟแรงสูง, หุ่นกระดาน, ออกไข่ดาว, จอแบนฉไลเป็นม้า, เนื่อนมไข่, ไทกระเทียมต่อขา, ออกไข่ดาว, ออกภูเขาไฟ, กระเดือก, ตาเป็นมัน ซึ่งสำนวนดังกล่าวถูกนำมาใช้แสดงชุดความคิดหลากหลาย ดังตัวอย่าง

สำนวน **หุ่นกระดาน** ในข้อความ “**หุ่นกระดาน**อย่างนี้ยังจะมาใส่ชุดว่ายน้ำโชว์อีก” แสดงความหมายว่า ผู้หญิงที่ไม่มีสัดส่วนเหมือนไม้กระดาน คือไม่มีส่วนค้ำ หนุน เว้า ไม่มีหน้าอก ไม่ควรโชว์ร่างกายตนโดยการใช้ชุดว่ายน้ำ แสดงชุดความคิดที่ว่า ผู้หญิงที่สวยหรือสมควรจะโชว์หุ่นของตนเองให้ผู้อื่นในที่สาธารณะจะต้องเป็นคนหุ่นดีมีทรวดทรงเท่านั้น

สำนวน **เนื่อนมไข่** และ **ออกไข่ดาว** ในข้อความ “สาว ๆ **ออกไข่ดาว**ไม่น่าสนใจเหมือนพวก**เนื่อนมไข่**” การใช้สำนวน **ออกไข่ดาว** แปลว่าผู้หญิงที่ไม่มีหน้าอก หรือเล็กจนไม่สวย และ สำนวน **เนื่อนมไข่** แปลว่า ผู้หญิงที่มีหน้าอก และมีเนินเนื้อที่แสดงให้คนทั่วไปเห็นได้ เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นเพื่อสื่อชุดความคิดที่ว่า ผู้หญิงสวยจะต้องมีหน้าอก

สำนวน **ไทกระเทียมต่อขา** ในประโยค “รูปร่างเป็น**ไทกระเทียมต่อขา**อย่างเธอนี่หาแพนยากหน่อยนะ” ไทกระเทียมต่อขา เป็นสำนวนเปรียบเทียบรูปร่างว่ากลมและใหญ่เหมือนไทกระเทียม และมีขาเพราะสามารถเดินได้ ดังนั้นแสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงที่มีรูปร่างอ้วน กลม ใหญ่ เป็นผู้หญิงที่ไม่ใช่ลักษณะของผู้หญิงในอุดมคติของเพศชาย เพราะในข้อความบอกว่าหาแพนยาก แสดงชุดความคิดที่ว่าผู้หญิงสวยจะต้องมีหุ่นดี

สำนวน **ออกภูเขาไฟ** ในประโยค “สาว**ออกภูเขาไฟ**อย่างเธอต้องสวนเสือให้มิดชิดจะได้ไม่น่าเกลียด” **ออกภูเขาไฟ** เป็นสำนวนหมายถึง ผู้หญิงที่มีหน้าอกใหญ่เกินกว่าขนาดร่างกายหรือใหญ่เมื่อเทียบกับขนาดของผู้หญิงทั่ว ๆ ไป ในข้อความสื่อความหมายว่าหากมีหน้าอกใหญ่ก็ต้องปิดให้มิดชิดอย่าโชว์ เพราะจะทำให้หน้าเกลียด จากวาทกรรมนี้แสดงชุดความคิดที่ว่า การมีหน้าอกแต่ขนาดใหญ่เกินไปก็เป็นความน่าเกลียดและไม่ใช่ลักษณะพึงประสงค์ในอุดมคติความเป็นเพศหญิง

สำนวน **กระเดือก** ในประโยค “แม่คนนี้ขี้เหร่มากจะให้จับมาเป็นแฟนเห็นท่าจะ**กระเดือก**ไม่ลง” **กระเดือก** ความหมายตรงหมายถึงอวัยวะในส่วนของลำคอ เมื่อนำมาใช้ในสำนวนนี้หมายถึง กินเข้าไป หรือ ความหมายนัยได้แก่การที่คบกันเป็นแฟนและมีเพศสัมพันธ์กัน ในข้อความนี้ใช้คำว่า ขี้เหร่ เพื่อบอก

สภาพของผู้หญิง และบอกว่า กระตือกรังไม่ลง หมายถึงคบและมีเพศสัมพันธ์ด้วยไม่ได้ วาทกรรมนี้จึงสื่อชุดความคิดที่ว่าผู้หญิงจะต้องมีความสวยเป็นคุณสมบัติประการหนึ่ง

2. การใช้คำเรียกขาน พบการใช้คำเรียกเพื่อระบุถึงผู้หญิง 10 คำ ได้แก่ คุณป้า, ป้า, สาว ๆ, สาววัยรุ่น, สาวไฟแรงสูง, แม่คนนี้, ผู้หญิง, เธอ, ยาย, ผู้หญิงหย่าฉ่า, ซึ่งคำเรียกดังกล่าวถูกนำมาใช้แสดงชุดความคิดหลากหลาย ดังตัวอย่าง

คำเรียก **คุณป้า** ในข้อความ “**คุณป้า**แต่งตัวกระซางวัยอย่างกับสาววัยรุ่น” การใช้คำเรียกคุณป้าเป็นการสื่อความหมายว่าใช้เรียกผู้หญิงที่มีอายุมาก และมีการวิพากษ์การแต่งตัวโดยเอาไปเปรียบกับสาววัยรุ่น และใช้คำว่ากระซางวัย แปลว่าไม่ได้ตรงตามวัยจริง ดังนั้นการใช้คำเรียกแบบนี้สื่อความหมายว่าผู้หญิงที่มีอายุจะมาทำสิ่งใด หรือแสดงพฤติกรรมแบบวัยรุ่นไม่ได้เพราะดูไม่ดี และไม่เหมาะสมตามวัย

คำเรียก **แม่คนนี้** ในข้อความ “**แม่คนนี้**ขี้เหร่มากจะให้จับมาเป็นแฟนเห็นท่าจะกระตือกรังไม่ลง” การเรียกว่า แม่คนนี้ เป็นการเรียกเชิงไม่ให้เกียรติ สื่อชุดความหมายที่ว่าผู้หญิงที่ไม่สวยไม่มีผู้ชายอยากสนใจและยังไม่ให้เกียรติด้วยเมื่อกกล่าวถึงเธอ

คำเรียก **ผู้หญิง** ในข้อความ “**ผู้หญิง**คนนั้นใส่เสื้อเรียบบ้างแต่สวย” เป็นการใช้คำเรียกแบบเป็นกลาง ๆ ถึงเพศหญิง และสื่อความหมายเชิงชื่นชมในข้อความคือชื่นชมการแต่งกายว่าเรียบ แต่ดูดี สื่อชุดความคิดที่ว่า การแต่งกายของผู้หญิงเป็นเรื่องสำคัญ หากแต่งกายดีก็จะได้ไม่ถูกดูถูก

คำเรียก **ผู้หญิงหย่าฉ่า** ในข้อความ “อย่ามุ่งกระโปรงพิตผ้าข้างสูงจะทำให้เหมือนดู**ผู้หญิงหย่าฉ่า**” ข้อความนี้ใช้คำเรียก ผู้หญิงหย่าฉ่า ซึ่งมีความหมายว่าผู้หญิงค่าประเวณี แล้วนำมาเรียกเปรียบเทียบว่าถ้าแต่งกายไม่สุภาพ ใส่กระโปรงแบบพิต และผ้าข้างจะถูกมองว่าเป็นผู้หญิงค่าประเวณี ดูไม่มีเกียรติ และแฝงการดูถูกและตำหนิไว้ วาทกรรมนี้สื่อชุดความคิดที่ว่า ผู้หญิงจะต้องให้ความสำคัญกับการแต่งกาย

คำเรียก **สาว ๆ** ในข้อความ “**สาว ๆ** พวกนี้ เนื่อนมไข่จริง ๆ ผู้ชายมองกันตาเป็นมัน” การใช้คำเรียก **สาว ๆ** เป็นการเรียกเชิงการวิพากษ์อายุหมายถึงวัยแรกเริ่ม วัยกำลังงดงาม แล้วบอกว่า **สาว ๆ** ที่มีลักษณะเนื่อนมไข่ น่าสนใจ ข้อความนี้แสดงชุดความคิดที่ว่า ผู้หญิงที่จะสวยในสายตาผู้ชายคือผู้หญิงที่มีรูปร่างดี มีทรวดทรง และมีหน้าอก เมื่อผู้ชายมองว่าดีก็ใช้คำเรียกที่แฝงนัยชื่นชมไว้ด้วย

3. การใช้คำกริยา พบว่ามีการใช้คำกริยาที่ผู้หญิงเป็นผู้แสดง 6 คำ ได้แก่ ขี้เหร่, สวย, ผอม, แต่งตัว, มุ่งกระโปรงพิต, ใส่เสื้อ, คำกริยาที่ผู้หญิงเป็นผู้แสดงอาการหรือสภาพต่าง ๆ สื่อชุดความคิดหลากหลาย ยกตัวอย่างเช่น

คำกริยา **ชี้เھر** ในข้อความ “แม่คนนี้**ชี้เھر**มากจะให้จับมาเป็นแฟนเห็นท่าจะกระเดือกไม่ลง” **ชี้เھر**มีความหมายว่าไม่สวยงาม สื่อชุดความคิดที่ว่า ผู้หญิงต้องมีคุณสมบัติของความสวยถ้า

คำกริยา **สวย** และ **แต่งตัว** ในข้อความ “เธอเป็นคนสวยแต่**แต่งตัว**กะเปิบกะป้าบ” คำว่า สวย สื่อความหมายถึงคุณสมบัติที่ผู้หญิงต้องมี นอกจากนี้คำว่า **แต่งตัว**กะเปิบกะป้าบ แสดงให้เห็นชุดความคิดที่ว่า ผู้หญิงจะต้องแต่งตัวให้เหมาะสมคู่ไปด้วย ไม่ใช่เน้นแค่จะสวยแต่แต่งตัวไม่ดีก็จะถูกวิพากษ์วิจารณ์ได้

คำกริยา **ผอม** และ **สวย** ในข้อความ “เมื่อตอนเด็ก ๆ **ผอม**กะหรงเลยไม่น่าเชื่อว่าโตขึ้นมาแล้วจะ**สวย**ขนาดนี้” คำว่า ผอม และ สวย ในประโยคนี้สื่อชุดความคิดว่า ผู้หญิงที่มีคุณสมบัติจะต้องสวย ส่วนความผอมจนเกินไปนั้นก็ไม่ใช่คุณสมบัติที่ดี

4. การใช้คำขยาย ในข้อความแสดงวาทกรรมเพศหญิง พบว่ามีการใช้คำขยาย เด่นชัดคือ คำขยายกริยา ที่ได้แก่ คำกริยา “แต่งตัว” พบคำขยาย 6 คำ คือคำว่า เช็กซี กะเปิบกะป้าบ จ้าบ แจ่ม เฉ็ม และ ป้า และคำกริยา ใส่เสื้อ พบคำขยาย 2 คำ ได้แก่ เรียบง่าย และ พูๆ โดยสื่อชุดความคิดดังตัวอย่าง

คำขยายกริยา “แต่งตัว” เช็กซี กะเปิบกะป้าบ จ้าบ แจ่ม เฉ็ม และ ป้า

คำขยาย **เช็กซี** ในประโยค “ผู้หญิงคนนี้แต่งตัว**เช็กซี**ที่สุดในงาน”

คำขยาย **กะเปิบกะป้าบ** ในประโยค “เธอเป็นคนสวยแต่แต่งตัว**กะเปิบกะป้าบ**”

คำขยาย **จ้าบ** ในประโยค “ผู้หญิงคนนี้แต่งตัว**จ้าบ**มากเดินไปไหนก็มีแต่คนมอง”

คำขยาย **แจ่ม** ในประโยค “ผู้หญิงคนนี้แต่งตัว**แจ่ม**ไปเลย”

คำขยาย **เฉ็ม** ในประโยค “ผู้หญิงคนนี้น้ำตาสวยแต่แต่งตัว**เฉ็ม**จัง”

คำขยาย **ป้า** ในประโยค “ยายคนนั้นแต่งตัว**ป้า**มากทั้ง ๆ ที่ยังเรียนมหาวิทยาลัยอยู่เลย”

คำขยาย “ใส่เสื้อ” ได้แก่ เรียบง่าย และ พู ๆ

คำขยาย **เรียบง่าย** ในประโยค “ผู้หญิงคนนั้นใส่เสื้อ**เรียบง่าย**แต่สวย”

คำขยาย **พู ๆ** ในประโยค “ผู้หญิงจอบนอย่างเธอต้องใส่เสื้อ**พู ๆ** ถึงจะสวย”

จะเห็นได้ว่า คำขยายทุกคำ ขยายกริยา แต่งตัว โดยมีการขึ้นชมหากแต่งตัวดี เช่น จี๊บบ แจ่ม เซ็กซี่ แต่ถ้าแต่งตัวไม่เหมาะสมก็จะถูกตำหนิ เช่น กะเป๊ปกะป๊าบ เฉิ่ม ป้า และการเลือกเสื้อผ้ามาแต่งตัวก็ต้องเลือกให้เหมาะสม ในคำว่า เรียบง่าย ฟุ่ ๆ แสดงชุดความคิดที่ว่าผู้หญิงต้องให้ความสำคัญเรื่องการแต่งตัว เพราะการแต่งตัวที่ดีเป็นเครื่องแสดงมูลค่าในตัวของผู้หญิงคนนั้น หากแต่งตัวไม่ดีก็จะถูกดูถูก

จากผลการวิจัยพบว่า การใช้กลวิธีทางภาษาแสดงชุดความคิดด้านวาทกรรมเพศหญิงที่ปรากฏมากที่สุดได้แก่ การใช้สำนวน และชุดความคิดที่ปรากฏมากที่สุดคือ ผู้หญิงต้องมีรูปร่างดี มีหน้าอกขนาดใหญ่ ไม่เล็กไม่ใหญ่เกินไป และนอกจากนี้ผู้หญิงต้องให้ความสำคัญในการแต่งตัวเพื่อเพิ่มมูลค่าในตัวเอง

2.2 วาทกรรมเพศชาย

จากการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างชุดความคิดเรื่องเพศชายที่ปรากฏ พบการใช้กลวิธีทางภาษา 3 กลวิธี ได้แก่

1. การใช้สำนวน
2. การใช้คำกริยา
3. การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์

โดยวาทกรรมเพศชายที่สะท้อนผ่านตัวบทนั้นประกอบสร้างชุดความคิดย่อยเกี่ยวกับเพศชาย 3 ชุดความคิด คือ

1. สมรรถภาพทางเพศ เป็นคุณลักษณะสำคัญที่ผู้ชายในอุดมคติต้องมี หากไม่มีก็เป็นปมด้อยหรือถูกคู่รักนอกใจไปมีคู่
2. คุณสมบัติด้านรูปร่างหน้าตาของผู้ชายในอุดมคติคือต้องมีรูปร่างแข็งแรงและมีหน้าตาดี
3. ผู้ชายที่มีภรรยาแล้วมักแสดงตนว่ากลัวภรรยาแต่แท้จริงแล้วไม่ได้เป็นแบบนั้น และผู้ที่แสดงตนว่าเป็นภรรยาจะถูกล้อเป็นปมด้อย

ผลการวิเคราะห์และจำแนกตัวอย่างประโยคที่ปรากฏในพจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 1-2 ที่แสดงวาทกรรมเพศชายปรากฏทั้งหมด 11 ข้อความ มีดังนี้

1. อายุยังไม่ถึง 60 เลยหมดกระสุนเสียแล้ว (หน้า 8)
2. ผู้ชายคนนั้นก็อึ้งแก้งจ้งจะทำงานหนักได้หรือ (หน้า 12)

3. สามิเรอบอกว่าไปเล่นกอล์ฟทุกอาทิตย์ระวังเขาจะไปเล่นกอล์ฟหลุม 19 นะ. บางทีใช้สั้น ๆ ว่าหลุม 19 (ปรกติกอล์ฟมี 18 หลุม) (หน้า 12)
4. เรื่องที่เขาจะฟ้องสามิเรียกค่าเลี้ยงดูกับเรื่องดาราคงมีสัมพันธ์กับสามิเขาเป็นคนละเรื่องเดียวกันนั่นแหละ (หน้า 47)
5. หมอนี่ไม่หล่อแถมยังเง่าอีกไม่มีใครทนเขาได้หรอก (หน้า 67)
6. เขาถือกันว่าสมชายเป็นพวกนกระจอกกินน้ำกรรยาเลยมีชู. คมม. นกระจอกไม่ทันกินน้ำ ความหมายที่ (1) (หน้า 178)
7. เธออ้างว่ามีชูเพราะสามิเป็นพวกนกระจอกไม่ทันกินน้ำให้มีความสุขแก่เธอได้ไม่เต็มที่. คมม. นกระจอกกินน้ำ (หน้า 178)
8. เขาเชื่อว่าถ้ากินยาเพิ่มสมรรถภาพทางเพศยี่ห้อนี้จะปังปังเหมือนหนุ่ม ๆ (คมม. พิตปัง พิตปัง) (หน้า 218)
9. เจ้าบ่าวก็หน้าตาดีทรอกแต่รูปร่างเหมือนมะขามข้อเดียว (หน้า 259)
10. อย่ามาว่าว่าผมกลัวเมียจนตัวสั่นนะจริงๆ อะสั้นสู๊ (หน้า 33)
11. ต่อหน้ากรรยาทำเป็นงอนเขียนชื่อ พอลับหลังก็เป็นเผ่าหัวงู (หน้า 346)

แสดงผลการวิเคราะห์ทฤษฎีทางภาษาที่ประกอบสร้างชุดความคิดในวาทกรรมที่เกี่ยวกับเพศชาย
ดังนี้

1. การใช้สำนวน พบว่ามีการใช้สำนวน 5 สำนวน ได้แก่ กระสุน, นกระจอกกินน้ำ, นกระจอกไม่ทันกินน้ำ, มะขามข้อเดียว, หงอเขียนชื่อ

สำนวน **กระสุน** ในข้อความ “อายุยังไม่ถึง 60 เลยหมดกระสุนเสียแล้ว” กระสุน มีความหมายว่า สมรรถภาพทางเพศ แสดงให้เห็นว่า สมรรถภาพทางเพศของผู้ชายเป็นเรื่องสำคัญ หากหมดสมรรถภาพทางเพศก่อนวัยอันควรก็ถือเป็นปมด้อย แสดงชุดความคิดว่า คุณสมบัติด้านสมรรถภาพทางเพศของเพศชายเป็นเรื่องสำคัญ

สำนวน **นกระจอกกินน้ำ** และ สำนวน **นกระจอกไม่ทันกินน้ำ** ในข้อความ “เขาถือกันว่าสมชายเป็นพวกนกระจอกกินน้ำกรรยาเลยมีชู” และ ข้อความ “เธออ้างว่ามีชูเพราะสามิเป็นพวกนกระจอกไม่ทันกินน้ำให้มีความสุขแก่เธอได้ไม่เต็มที่” สำนวนนี้มีความหมายว่า ผู้ใช้เวลาสั้นมาก ใช้เฉพาะผู้ชายที่มีภาวะหลังเร็ว สื่อชุดความคิดว่า คุณสมบัติด้านสมรรถภาพทางเพศของเพศชายเป็นเรื่องสำคัญ และถ้าหากไม่มีสมรรถภาพด้านนี้แล้วอาจก่อให้เกิดปัญหากรรยามีชูได้

สำนวน **มะขามข้อเดียว** ในข้อความ “เจ้าบ่าวก็หน้าตาดีทรอกแต่รูปร่างเหมือนมะขามข้อเดียว”(หน้า 259) คำว่า มะขามข้อเดียวเป็นสำนวนที่ใช้เปรียบเทียบกับผู้ชายที่มีรูปร่างเตี้ยล่ำ (มาจาก

ลักษณะของมะขามที่มีฝากรมสั้นมากมีเม็ดเดี่ยวหรือ 2 เม็ด ดังนั้นข้อความนี้แสดงชุดความคิดที่ว่า ผู้ชายต้องมีคุณสมบัติสำคัญคือมีรูปร่างดี สูง และมีหน้าตาดีด้วย ถึงจะนับว่ามีคุณสมบัติดี

สำนวน **หงอเขียนชื่อ** ในประโยค “ต่อหน้าภรรยาทำเป็นหงอเขียนชื่อ พอรับหลังก็เป็นเฒ่าหัวงู” สำนวน หงอเขียนชื่อ คือ กลัวจนไม่กล้าหือ เช่นกลัวภรรยา แสดงชุดความคิดว่า ผู้ชายที่แต่งงานแล้วมักแสดงอาการกลัวภรรยาต่อหน้าแต่ลับหลังไม่ได้เป็นเช่นนั้น

2. การใช้คำกริยา พบว่ามีกลวิธีการใช้คำกริยาสื่อให้ทราบชุดความคิดด้านวาทกรรมเพศชาย 7 คำได้แก่ ปิ้งปิ้ง (พิตปิ้ง พิตปิ้ง), ทำงานหนัก, ไม่หล่อ, หน้าตาดี, จี๋เง่า, กลัวเมีย, สั้นสู้ คำกริยาเหล่านี้สื่อชุดความคิดหลากหลาย ดังตัวอย่าง

คำกริยา **ปิ้งปิ้ง** ในข้อความ “เขาเชื่อว่าถ้ากินยาเพิ่มสมรรถภาพทางเพศยี่ห้อนี้จะปิ้งปิ้งเหมือนหนุ่ม ๆ” คำว่า ปิ้งปิ้ง แปลว่า มีสมรรถภาพทางเพศอย่างมาก สื่อชุดความคิดว่า ผู้ชายต้องมีคุณสมบัติด้านสมรรถภาพทางเพศที่ดี

คำกริยา **กลัวเมีย** และ **สั้นสู้** ในประโยค “อย่ามาว่าว่าผมกลัวเมียจนตัวสั้นนะจริงๆ อะสั้นสู้” กลัวเมียหมายถึง การแสดงกริยาอาการหวาดหวั่นไม่กล้าทำบางอย่างหรือยอมรับทำตามคำสั่งภรรยาทุกอย่าง ส่วนกริยา สั้นสู้ หมายถึง ดูเหมือนกลัวแต่พร้อมจะสู้ จากข้อความนี้สื่อความหมายว่า ผู้ชายที่มีภรรยาแล้วมักแสดงตนว่ากลัวภรรยาแต่แท้จริงแล้วไม่ได้เป็นแบบนั้น และผู้ที่แสดงตนว่าเป็นภรรยาจะถูกนำมาล้อเป็นปมด้อย

คำกริยา **ไม่หล่อ** ในประโยค “หมอนี้ไม่หล่อแถมยังจี๋เง่าอีกไม่มีใครทนเขาได้หรอก” คำว่า ไม่หล่อ แล้วยังจี๋เง่า สื่อความหมายว่า ผู้ชายควรมีหน้าตาหล่อ และนอกจากนี้ยังควรมีสติปัญญาด้วย หากไม่มีทั้งสองอย่างก็ไม่มีคุณสมบัติที่น่าสนใจเลย

คำกริยา **ก๊องแก๊ง** และ **ทำงานหนัก** ในประโยค “ผู้ชายคนนั้นก๊องแก๊งจิงจะทำงานหนักได้หรือ” กริยา ก๊องแก๊งแปลว่า ผอมสูงค่อมโรค ใช้กับรูปร่างของผู้ชาย ในประโยคนี้สื่อชุดความคิดที่ว่าผู้ชายต้องมีรูปร่างสมส่วน มีร่างกายแข็งแรงถึงจะเป็นคุณสมบัติที่ดี

3. การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ พบการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ ว่า จะทำงานได้หรือ

การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ ได้หรือ ในประโยค “ผู้ชายคนนั้นก๊องแก๊งจิงจะทำงานหนักได้หรือ” เป็นการถามที่ไม่ต้องการคำตอบ แต่ต้องการสื่อความหมายว่า การที่ผู้ชายมีสภาพผอมสูงค่อมโรค ในประโยคนี้สื่อชุดความคิดที่ว่าผู้ชายต้องมี มีร่างกายแข็งแรงถึงจะเป็นคุณสมบัติที่ดี

จากการวิเคราะห์การแสดงวาทกรรมด้านเพศชายพบกลวิธีทางภาษาที่ใช้มากที่สุดได้แก่ การใช้คำกริยา และพบการสื่อข้อความหมายเรื่องคุณสมบัติของความเป็นผู้ชายที่สำคัญมากที่สุดคือเรื่องสมรรถภาพทางเพศ

2.3 วาทกรรมเพศทางเลือก

เพศทางเลือก หมายถึง คำที่ไว้ใช้เรียกผู้ที่เพศที่แสดงตนไม่ตรงตามเพศที่สภาพร่างกายเป็น คือไม่ได้แสดงออกว่าเป็นผู้ชาย และเป็นผู้หญิง ซึ่งเพศทางเลือกที่พบในข้อมูลมีหลากหลายได้แก่ ทอม เกย์ กะเทย ตู๊ด จากการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างชุดความคิดเรื่องเพศทางเลือก ที่ปรากฏ พบการใช้กลวิธีทางภาษา 3 กลวิธี ได้แก่

1. การใช้สำนวน
2. การใช้คำเรียกขาน
3. การใช้คำนาม
4. การใช้คำกริยา

โดยวาทกรรมเพศชายที่สะท้อนผ่านตัวบทนั้นประกอบสร้างชุดความคิดย่อยเกี่ยวกับเพศทางเลือก 3 ชุดความคิด คือ

1. การเป็นเพศทางเลือกเป็นสิ่งที่สังคมไม่ยอมรับ
2. เพศทางเลือกที่เป็นกะเทยจะถูกนำไปเปรียบเทียบกับคุณสมบัติของผู้หญิงหากไม่เหมือนผู้หญิงก็จะโดยตำหนิดูถูก แต่ถ้าสามารถสวयเท่าผู้หญิงจึงจะได้รับการชมเชย
3. กลุ่มชายรักร่วมเพศเป็นผู้แพร่เชื้อเอชไอวี

ผลการวิเคราะห์และจำแนกตัวอย่างประโยคที่ปรากฏในพจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 1-2 ที่แสดงวาทกรรมเพศทางเลือกปรากฏทั้งหมด 10 ข้อความ มีดังนี้

1. เห็นเป็นผู้หญิงผอมยาวสวยที่แท้เป็นกะเทยพูดออกมาเสียงห้าวเซียว (หน้า 13)
2. ตอนเล็ก ๆ ก็เป็นเด็กชายน่ารัก ทำไมโตขึ้นจึงเป็นกะเทยไปไม่รู้ (หน้า 13)

3. นายคนนี่กะเทยควายซัด ๆ แต่งอย่างไรก็ไม่เหมือนผู้หญิง (หน้า 13)
4. กะเทยเป็นคนชายขอบกลุ่มหนึ่งที่เราต้องให้สังคมยอมรับ (หน้า 47)
5. เขาตัดสินใจไปเฉาะเพราะอยากเป็นผู้หญิงสมบูรณ์ (หน้า 93)
6. ย่านบางลำพูและถนนข้าวสารมีพวกตุ๊ดคอยหากินกับฝรั่ง (มาจากชื่อภาพยนตร์เรื่อง toosie) (หน้า 154)
7. สาธารณสุขณรงค์ลดอัตราติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มชายรักร่วมเพศ (หน้า 287)
8. สาวประเภทสองบางคนสวยกว่าผู้หญิงจริง ๆ เสียอีก (หน้า 336)
9. สาว ๆ พวกนี้รุมกรีดสาวหล่อนักก็หาบาสเกตบอลทีมชาติไทย (หน้า 336)
10. พวกผู้ชายที่เป็นเกย์ไม่ชอบให้ใครเรียกว่าอีแอบ (หน้า 378)

ผลการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ประกอบสร้างชุดความคิดในวาทกรรมที่เกี่ยวกับเพศทางเลือก
ดังนี้

1. การใช้สำนวน พบว่า มีการใช้สำนวน 3 สำนวน ได้แก่ อีแอบ, กะเทยควาย, เฉาะ

สำนวน **อีแอบ** ในประโยค “พวกผู้ชายที่เป็นเกย์ไม่ชอบให้ใครเรียกว่าอีแอบ” คำว่า อีแอบ แปลว่า ผู้ชายที่พยายามปิดบังไม่ให้คนอื่นรู้ว่าตนเป็นพวกรักร่วมเพศ สื่อชุดความคิดที่ว่า การเป็นบุคคลประเภทรักร่วมเพศเป็นเรื่องต้องปิดบังเพราะสังคมยังไม่ให้การยอมรับ ดังนั้นผู้ที่ปกปิดก็เลยไม่ยอมออกถูกเรียกแบบนั้นเพราะจะแสดงสภาพทางเพศของตน

สำนวน **กะเทยควาย** ในประโยค “นายคนนี่กะเทยควายซัด ๆ แต่งอย่างไรก็ไม่เหมือนผู้หญิง” กะเทยควาย เป็นสำนวนแปลว่า กะเทยที่มีร่างกายใหญ่โต บึกบึน ซึ่งเป็นรูปร่างที่แตกต่างจากผู้หญิง กะเทยต้องการมีความเป็นหญิงจึงถูกนำไปเปรียบเทียบกับผู้หญิง และการวิพากษ์วิจารณ์ว่าไม่เหมือนผู้หญิงแสดงให้เห็นว่า ไม่ยอมรับ ด้วย

สำนวน **เฉาะ** ในประโยค “เขาตัดสินใจไปเฉาะเพราะอยากเป็นผู้หญิงสมบูรณ์” คำว่า เฉาะ แปลว่าการไปผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง แสดงให้เห็นว่า มีการกล่าวถึงบุคคลที่ต้องการเป็นผู้หญิงต้องไปแปลงเพศ สื่อชุดความคิดที่ว่า กะเทยต้องถูกนำไปเปรียบเทียบกับผู้หญิง ซึ่งถ้าสามารถทำให้เหมือนผู้หญิงได้มากเท่าไรนั้นถึงว่าได้รับการยอมรับ

2. การใช้คำเรียกขาน พบว่ามีการใช้คำเรียก 7 คำ ได้แก่ กะเทย, ตู๊ด, กะเทยควาย, นายคนนี้, สาวประเภทสอง, กลุ่มชายรักร่วมเพศ, เกย์ โดยนำการใช้คำเรียกมาแสดงชุดความคิดหลากหลาย ตัวอย่างเช่น

คำเรียก **กะเทย** ในประโยค “ตอนเล็ก ๆ ก็เป็นเด็กชายน่ารัก ทำไมโตขึ้นจึงเป็นกะเทยไปไม่รู้” คำว่า กะเทย แปลว่า ผู้ชายที่มีจิตใจและกิริยาอาการเป็นหญิง จากข้อความนี้แสดงให้เห็นว่ามีการวิพากษ์ผู้ที่เป็นกะเทยว่า ตอนเด็กดูน่ารัก แต่โตขึ้นเป็นกะเทย แฝงความหมายไว้ว่า ไม่น่ารัก ไม่น่าเป็นกะเทย สื่อชุดความหมายว่า เพศทางเลือกยังไม่เป็นที่ยอมรับในสังคม ไม่มีใครอยากให้คนที่เราเคยรู้จักว่าเป็นผู้ชาย กลายเป็นกะเทย

คำเรียก **ตู๊ด** ในประโยค “ย่านบางลำพูและถนนข้าวสารมีพวกตู๊ดคอยหากินกับฝรั่ง” คำว่าตู๊ด มาจากชื่อภาพยนตร์เรื่อง toosie เป็นคำเรียกที่ใช้เรียกชายที่มีจิตใจอยากเป็นเด็กมักแต่งกายและแสดงจริตอย่างผู้หญิง จากการเรียกตู๊ด ในประโยคนี้เป็นการใช้คำเรียกเพื่อวิพากษ์ถึงกลุ่มเพศทางเลือก และข้อความในประโยคนี้ยังสื่อความหมายเชิงลบถึงกิจกรรมอาชีพที่เขาทำด้วย

คำเรียก **สาวประเภทสอง** ในประโยค “สาวประเภทสองบางคนสวยกว่าผู้หญิงจริงๆ เสียอีก” คำว่า สาวประเภทสอง หมายถึง ผู้ชายที่มีกิริยาท่าทางและแต่งกายอย่างผู้หญิง อาจจะผ่าตัดแปลงเพศแล้วหรือไม่ก็ได้

คำเรียก **กลุ่มชายรักร่วมเพศ** ในประโยค “สาธารณสุขรณรงค์ลดอัตราติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มชายรักร่วมเพศ” คำว่า กลุ่มชายรักร่วมเพศ หมายถึง ชายที่รักคนเพศเดียวกันในทางชู้สาว เมื่อนำมาใช้ในประโยคตัวอย่างว่ามีการรณรงค์ลดอัตราติดเชื้อเอชไอวี นั้นแสดงว่า มีอัตราการติดเชื้อในกลุ่มที่เพิ่มสูงขึ้น สื่อชุดความคิดว่า กลุ่มชายรักร่วมเพศเป็นผู้แพร่เชื้อเอชไอวี

3. การใช้คำนาม พบกลวิธีการใช้คำนาม 5 คำ ว่า คนชายขอบ, ผู้หญิง, ผู้หญิงสมบูรณ์, สาธารณสุข, เชื้อเอชไอวี, อัตราติดเชื้อ เพื่อสื่อชุดความคิดด้านวาทกรรมเพศทางเลือกดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำนาม **คนชายขอบ** ในประโยค “กะเทยเป็นคนชายขอบกลุ่มหนึ่งที่เรียกร้องให้สังคมยอมรับ” คำว่า คนชายขอบ แปลว่า กลุ่มคนกลุ่มเล็ก ๆ ที่มีหรือสร้างวัฒนธรรมของตนเองขึ้นใหม่ซึ่งแตกต่างจากวัฒนธรรมของสังคมคนกลุ่มใหญ่และพยายามที่จะให้คนกลุ่มใหญ่ยอมรับวัฒนธรรมของตน การใช้คำนามนี้มาแทนตัวกะเทยในประโยคนี้จึงแสดงให้เห็นชุดความคิดว่า กะเทยไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม จึงต้องเรียกร้องให้สังคมยอมรับตน

ค่านาม **ผู้หญิง** และ **ผู้หญิงสมบูรณ์** ในประโยค “นักแสดงหลายคนของคาบารัตต์คณะนี้ไปเฉาะมาแล้วเหมือนผู้หญิงมาก” และ “เขาตัดสินใจไปเฉาะเพราะอยากเป็น**ผู้หญิงสมบูรณ์**” เฉาะคือการไปผ่าตัดแปลงเพศจากชายเป็นหญิง ดังนั้นเมื่อผ่าแล้วจะมีความเหมือนผู้หญิง และมีการเปรียบเทียบโดยให้คำว่าเป็น**ผู้หญิงสมบูรณ์** แสดงให้เห็นชุดความคิดที่ว่ากะเทยจะถูกมองจากภายนอกโดยนำไปเทียบกับผู้หญิง หากสวยหรือมีสรีระได้อย่างผู้หญิงก็จะได้รับการยอมรับ ตรงกันข้ามคือถ้าหากไม่เหมือนผู้หญิงก็จะถูกดูถูกได้ แสดงชุดความคิดที่ว่าการมองกะเทยไม่ได้มองที่ตัวตนหรือความสามารถใดนอกจากการนำไปเปรียบเทียบกับผู้หญิงแล้วประเมินค่าเท่านั้น

ค่านาม **สาธารณสุข อัตราดิตเชื้อ** และ **เอชไอวี** ในประโยค ในประโยค “**สาธารณสุข**รณรงค์ลด**อัตราดิตเชื้อเอชไอวี**ในกลุ่มชายรักร่วมเพศ” คำว่า **สาธารณสุข** หมายถึงองค์กรที่เป็นหน่วยงานทำงานด้านสุขภาพระดับประเทศ สื่อความคิดว่านี่เป็นเรื่องระดับประเทศ ทำให้เห็นว่า กลุ่มชายรักร่วม มีอัตราการดิตเชื้อในกลุ่มที่เพิ่มสูงขึ้น สื่อชุดความคิดว่า กลุ่มชายรักร่วมเพศเป็นผู้แพร่เชื้อเอชไอวี

4. การใช้คำกริยา พบกลวิธีการใช้คำกริยาเพื่อสื่อชุดความหมายในวาทกรรมเพศที่สาม 5 คำ ได้แก่ พุด, แต่ง, เรียกร้อง, คอยหากิน, สวย โดยใช้เพื่อสื่อชุดความหมายหลากหลาย ดังตัวอย่าง

คำกริยา **พุด** ในประโยค “เห็นเป็นผู้หญิงผมยาวสวยที่แท้เป็นกะเทย**พุด**ออกมาเสียงห้าวเซียว” สื่อความหมายว่ากะเทยจะถูกนำไปเปรียบเทียบกับผู้หญิง เช่น เปรียบการไว้ผมยาว นอกจากนี้เปรียบเรื่องเสียงด้วย เพราะผู้หญิงจะมีโทนเสียงที่นุ่มกว่า เมื่อเปรียบแล้วไม่เหมือนเสียงผู้หญิงก็วิพากษ์ในเชิงดูถูก

คำกริยา **แต่ง** ในประโยค “นายคนนี้กะเทยควายซัด ๆ **แต่ง**อย่างไรก็ไม่เหมือนผู้หญิง” สื่อความหมายว่า กะเทยถูกไปเปรียบกับเพศหญิงและเมื่อไม่เหมือนก็ถูกดูถูก

คำกริยา **เรียกร้อง** ในประโยค “กะเทยเป็นคนชายขอบกลุ่มหนึ่งที่**เรียกร้อง**ให้สังคมยอมรับ” สื่อความหมายว่า กะเทยเป็นกลุ่มเพศทางเลือกที่สังคมไม่ยอมรับ จนต้องออกมา**เรียกร้อง**ให้สังคมให้การยอมรับกลุ่มตนเอง

จากกลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่อวาทกรรมด้านเพศทางเลือกพบว่าใช้คำเรียกขานมากที่สุด และสื่อความหมายเชิงเปรียบเทียบกะเทยกับคุณลักษณะของผู้หญิงมากที่สุดว่า ถ้าเหมือนผู้หญิงก็จะมองว่ารับได้ แต่ถ้าหากไม่เหมือนผู้หญิงจะถูกดูถูก

3. วาทกรรมการประพฤตินอกใจและการขายชื่อ-ขายบริการทางเพศ

การประพฤตินอกใจ หมายถึง การมีสัมพันธ์กับบุคคลที่ไม่ได้เป็นคู่ครอง หรือการนอกใจ คู่ครองไปมีบุคคลที่ 3 นอกจากนี้หมายถึงการบังคับขืนใจผู้อื่นในเรื่องการมรดกด้วย ทั้งโดยการ

กระทำและสายตา นอกจากนี้ว่าทกรรมในส่วนนี้ยังกล่าวถึงเรื่องการซื้อ-ขายบริการทางเพศด้วย เพราะนับเป็นการกระพริตผิดในเรื่องกามารมณ์เช่นกัน เพราะการค้าประเวณีเป็นสิ่งผิดกฎหมายในสังคมไทย

จากการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างชุดความคิดเรื่องการประพริตผิดในกามและการขายซื้อ-ขายบริการทางเพศ พบการใช้กลวิธีทางภาษา 5 กลวิธี ได้แก่

1. การใช้สำนวน
2. การใช้คำกริยา
3. การใช้คำนาม
4. การใช้คำเรียกขาน
5. การใช้ประโยคกรรม

โดยว่าทกรรมการประพริตผิดในกามและการขายซื้อ-ขายบริการทางเพศ ที่สะท้อนผ่านตัวบทนั้น ประกอบสร้างชุดความคิดย่อยเกี่ยวกับเพศหญิง 4 ชุดความคิด คือ

1. เรื่องการนอกใจการมีชู้เป็นเรื่องที่มีอยู่ในสังคมไทยและสามารถพบเห็นได้เป็นปกติ
2. มีการล่อลวงทางเพศทั้งโดยการแสดงเจตนาล่อลวงและการลงมือกระทำการล่อลวงทางเพศ
3. ในสังคมไทยมีการซื้อ-ขายบริการทางเพศโดยสามารถพบเห็นได้ทั่วไป
4. กิจกรรมทางเพศมักถูกกำหนดจากสังคมว่าแสดงออกได้เฉพาะหนุ่มสาวหรือวัยกลางคนเท่านั้น ผู้สูงอายุไม่ควรมาให้ความสนใจในเรื่องเพศ

ผลการวิเคราะห์และจำแนกตัวอย่างประโยคที่ปรากฏในพจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 1-2 ที่แสดงว่าทกรรมเกี่ยวกับการประพริตผิดในกามและการขายซื้อ-ขายบริการทางเพศ ปรากฏทั้งหมด 32 ข้อความ มีดังนี้

1. แนใจหรือว่ากิ๊กของเธอไม่มีกิ๊ก (หน้า 15)
2. นายแอบไปมีกิ๊กกระวังแฟนจับได้จะมีเรื่อง (หน้า 18)
3. เขาก็อยู่กับดาราคคนหนึ่งและกับนักร้องอีกคนหนึ่ง (หน้า 18)

4. พวกเขาอย่าไปหลงคารมเจ้าหนุ่มคนนั้นนะเดี๋ยวก็ถูกหลอกกินไข่แดงหрок (คมม). เจาะไข่แดง (หน้า 18)
5. แถวนี่มี ไก่คอยหาแขกอยู่มาก (หน้า 31)
6. แน่ใจนะว่าพาผู้หญิงคนนี้มาทำงานไม่ใช่ไปจับไก่มา (หน้า 31)
7. ผู้หญิงคนนี้ท่าทางไก่อ้างเลย (หน้า 31)
8. ตำรวจเข้าหลายช่องช่วยสาว ๆ ที่ถูกล่อลวงมาขายเนื้อสดได้หลายคน (หน้า 37)
9. แก่จะเข้าโลงอยู่แล้วยังจะทำเจ้าชู้อีก (หน้า 41)
10. เขาเป็นคนเจ้าชู้มากเที่ยวได้ไปไข่ไว้ที่โน่นที่นี้ (หน้า 43)
11. เรื่องที่เขาจะฟ้องสามีเรียกค่าเลี้ยงดูกับเรื่องดาราคนดังมีสัมพันธ์กับสามีเขาเป็นคนละเรื่องเดียวกันนั่นแหละ (หน้า 47)
12. ได้ข่าวว่าอธิบดีคนนี้ชอบคอร์รัปชันทางเพศถ้าเธออยากเลื่อนขั้นก็ลองเสนอตัวเข้าไปซิ(หน้า 51)
13. ถึงไม่โกงกินแต่เขาก็คอร์รัปชันทางเพศจะยกย่องว่าเขาเป็นคนดีได้อย่างไร (เริ่มใช้เมื่อ พ.ศ. 2551). (คอร์รัปชัน มาจาก อ. Corruption) (หน้า 51)
14. เขาถูกตำรวจจับเพราะค้าเนื้อสด (หน้า 54)
15. ผู้หญิงคนนั้นท่าทางดี ไม่น่าเป็นคนตัวเลย (หน้า 58)
16. เขาดูท่าทางน่านับถือ แต่เบื้องหลังเป็นคุณธาดา (เลียนเสียงมาจากแมงดา) (หน้า 58)
17. ที่ผับนี้มีโคโยตี้สวย ๆ หลายคน (หน้า 64)
18. หลอกหญิงสาวไปงาบ (หน้า 67)
19. เธออย่าไปสูงลิ่วกับพวกแซ่หลีตี้แต่จับผู้หญิงแต่ไม่เอาจริงหрок (หน้า 123)
20. ผู้หญิงสวย ๆ ที่อยู่ข้างนอกฉันนี่เป็นพวกนางงามตุ๊กกระจก (หน้า 184)
21. เป็นผู้หญิงเที่ยวแจกเบอร์โทรให้ผู้ชายไปทั่วใคร ๆ เขาจะว่าเอาว่าเป็นนางทางโทรศัพท์ (หน้า 184)
22. พวกดาวยั่วมักจะเซป๊ะ (จ. ว่า เนื้อ, เนื้อสัตว์) (หน้า 194)
23. เขาปิดกันให้แซดว่าสมชายมีเมียน้อย (หน้า 217)
24. เมื่อคืนขับรถผ่านสวนสาธารณะเห็นผีขนุนยืนอยู่เต็ม (หน้า 227)
25. เป็นสาวเป็นนางอย่าได้เที่ยวไปเดินเล่นสนามหลวงตอนกลางคืนใคร ๆ เขาจะมาหมาเอาว่าเป็นผีมะขาม (หน้า 227)
26. อย่านุ่งกระโปรงพิตผ้าข้างสูงจะทำให้เหมือนดูผู้หญิงหย่าฉ่า (จ. หย่าฉ่า ว่าตีมน้ำชา) (หน้า 228)
27. อายุก็ปูนี่แล้วหัดเข้าวัดปฏิบัติธรรมเสียบ้างไพเราะจะได้ลดลง (หน้า 252)
28. ต่อหน้าภรรยาทำเป็นนอนเขียนชื่อ พอรับหลังก็เป็นเฒ่าหัวงู (เขียนชื่อ จ. ว่าอาจารย์ผู้สามารถติดต่อกับเทวดา). (หน้า 346)

29. หญิงสาวอยากไปหางานทำที่ต่างประเทศระวังจะโดนหลอกไปเป็นหญิงขายบริการ (หน้า 347)
30. สามิเธอบอกว่าไปเล่นกอล์ฟทุกอาทิตย์ระวังเขาจะไปเล่นหลุม 19 นะ, บางทีใช้เต็ม ๆ ว่า กอล์ฟหลุม 19 (ปกติกอล์ฟมี 18 หลุม) (หน้า 354)
31. บนถนนรัชดาภิเษกมีอาบอบนวดขนาดใหญ่หลายแห่ง (หน้า 374)
32. วันนี้เหนื่อยมากตอนเย็นจะแวะไปอาบอบนวดเสียหน่อย (หน้า 374)

แสดงผลการวิเคราะห์ทกวิธีทางภาษาที่ประกอบสร้างชุดความคิดในวาทกรรมการประพุดิผิดในกามและการขายซื้อ-ขายบริการทางเพศ ดังนี้

1. การใช้สำนวน พบกลวิธีการใช้สำนวน 18 สำนวน ได้แก่ เต่าหัวงู, กอล์ฟหลุม 19, หลอกกินไข่แดง, คอร์รัปชั่นทางเพศ, หลอกไปงาบ, เจาะไข่แดง, โก๋, จับโก๋, ขายเนื้อสด, ค้าเนื้อสด, ผีมะขาม, นางงามตุ๊กกระจก, นางทางโทรศัพท์, ดาวยั่ว, จะเข้าโลง, เทียวไปไข่ไว้, อายุปูนนี้, ไฟราคะ, สำนวนเหล่านี้ถูกนำมาใช้เพื่อสื่อชุดความคิดเรื่องการประพุดิผิดในกามและการขายซื้อ-ขายบริการทางเพศ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สำนวน **กินไข่แดง** หรือ **เจาะไข่แดง** ในประโยค “พวกเธออย่าไปหลงคารมเจ้าหนุ่มคนนั้นนะ เดียวก็ถูกหลอกกินไข่แดงหรือ” กินไข่แดงหรือสำนวนที่มีความหมายเหมือนกันคือ เจาะไข่แดง หมายถึง การทำลายความบริสุทธิ์ของผู้หญิง ข้อความนี้สื่อความหมายได้ว่า มีผู้ชายที่ต้องการมาคบผู้หญิงเพื่อหวังผลในการมีเพศสัมพันธ์ สื่อชุดความคิดว่า มีการล่อลวงทางเพศทั้งโดยการแสดงเจตนาล่อลวงทางเพศ

สำนวน **ขายเนื้อสด** และ **ค้าเนื้อสด** ในประโยค “ตำรวจเข้าหลายช่องช่วยสาว ๆ ที่ถูกล่อลวงมาขายเนื้อสดได้หลายคน” และประโยค “เขาถูกตำรวจจับเพราะค้าเนื้อสด” ขายเนื้อสดหรือค้าเนื้อสด เป็นสำนวนที่มีความหมายว่า ขายบริการทางเพศ ข้อความนี้สื่อชุดความคิดว่า มีการซื้อ-ขาย บริการทางเพศ และในประเทศไทยเรื่องนี้ผิดกฎหมายแต่ยังมีผู้ฝ่าฝืนที่จะกระทำอยู่

สำนวน **เข้าโลง** ในประโยค “แกจะเข้าโลงอยู่แล้วจะทำเจ้าชู้อีก” สำนวนแกจะเข้าโลง หมายถึง ตาย ใช้กับคนแก่ ข้อความนี้สื่อว่า คนแก่มียายุไม่ควรคิดเรื่องทางเพศ ไม่ควรแสดงกิริยาอาการว่าเจ้าชู้

สำนวน **นางทางโทรศัพท์** ในประโยค “เป็นผู้หญิงเทียวแจกเบอร์โทรให้ผู้ชายไปทั่วใคร ๆ เขาจะว่าเอาว่าเป็นนางทางโทรศัพท์” สำนวน ว่า นางทางโทรศัพท์ หมายถึงหญิงโสเภณีที่ขายบริการทางเพศโดยการติดต่อตกลงกันทางโทรศัพท์ จากสำนวนแสดงว่ามีนางทางโทรศัพท์ในสังคมไทย จึงนำมาใช้

เปรียบเพื่อสั่งสอนผู้หญิง เมื่อตีความจะพบว่าเป็นการสื่อชุดความคิดว่า มีการซื้อ-ขายบริการทางเพศในสังคมไทย

สำนวน **อายุปูนนี้** และ **ไฟราคะ** ในประโยค “อายุก็ปูนนี้แล้วหัดเข้าวัดปฏิบัติธรรมเสียบ้างไฟราคะจะได้ลดลง” การใช้สำนวนว่าไฟราคะ หมายถึง ความต้องการทางกามารมณ์ เมื่อนำมาใช้กับสำนวนว่า อายุก็ปูนนี้ สื่อความหมายได้ว่าคนที่อายุมากแล้วไม่ควรจะแสดงออกในเรื่องทางกามารมณ์

สำนวน **ไก่** ในประโยค “แถวนี้มีไก่คอยหาแขกอยู่มาก” สำนวน ไก่ หมายถึง ผู้หญิงหากิน. สื่อชุดความหมายว่า มีการค้าประเวณีในสังคมไทย

2. การใช้คำกริยา พบว่ามีการใช้กลวิธีการใช้คำกริยา 12 คำ ได้แก่ แอบไป, จับ, เรียกค่าเลี้ยงดู, มีสัมพันธ์, เจ้าชู้, มีชู้, เปลี่ยนคู่นอนเป็นว่าเล่น, ตีแต่จับไม่เอาจริง, เสนอตัว, เซป๊ะ, คอยหา, คอร์รัปชันทางเพศ, ซึ่งคำกริยาที่ใช้ในตัวอย่างได้ประกอบสร้างชุดความคิดเรื่องการประพฤติดีกามและเรื่องการซื้อ-ขายบริการทางเพศมากมาย ดังตัวอย่าง

คำกริยา **แอบไป** ในประโยค “นายแอบไปมีกิ๊กระวังแฟนจับได้จะมีเรื่อง” กิ๊ก หมายถึงผู้ที่ไม่ใช่แฟนหรือคู่ครองของตนแต่มามีความสัมพันธ์ฉันชู้สาวกัน การใช้คำกริยาว่า แอบไป แปลว่า มีการแสดงเจตนาการประพฤติดีกามคือนอกในคู่ครองของตน

คำกริยา **มี** ในข้อความ “บนถนนรัชดาภิเษกมีอาบอบนวดขนาดใหญ่หลายแห่ง” สื่อความหมายถึงสถานที่ในประเทศไทยว่าเป็นแหล่ง ซื้อ-ขาย บริการทางเพศ

คำกริยา **มีสัมพันธ์** ในข้อความ “เรื่องที่เขาจะฟ้องสามีเรียกค่าเลี้ยงดูกับเรื่องดาราคณดังมีสัมพันธ์กับสามีเขาเป็นคนละเรื่องเดียวกันนั่นแหละ” ข้อความนี้สื่อความหมายว่าภรรยาจะฟ้องสามีเพราะไปมีความสัมพันธ์ฉันชู้สาวกับผู้หญิงอื่น สื่อชุดความคิดว่า ในสังคมมีการประพฤติดีกามนอกใจ

คำกริยา **ตีแต่จับไม่เอาจริง** ในประโยค “เธออย่าไปสูงลิ่วกับพวกแซ่หลีตีแต่จับผู้หญิงแต่ไม่เอาจริงหรอก” สื่อความหมายว่ามีการพยายามล่อลวงให้ผู้หญิงเข้ามาข้องเกี่ยว โดยหวังที่จะมีความสัมพันธ์ด้วยแต่ไม่ได้คิดจะสร้างความสัมพันธ์ที่คงทน สื่อชุดความคิดว่า มีการล่อลวงทางเพศโดยเจตนา

คำกริยา **มี** ในประโยค “เขาปิดกั้นให้แซดว่าสมชายมีเมียน้อย” สื่อความหมายว่ามีการประพฤติดีกามคือนอกใจภรรยาของตนไปมีภรณยาน้อย คำว่า ปิดกั้นให้แซดแปลว่าขำว้นนั้นได้เลื่องลือออกไปมากแล้ว แสดงว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องที่มีอยู่เป็นธรรมดาในสังคมไทยคนก็นิยมพูดถึง

คำกริยา **คอร์รัปชันทางเพศ** ในประโยค “ได้ข่าวว่าอธิบดีคนนี้ชอบ**คอร์รัปชันทางเพศ**ถ้าเธออยากเลื่อนขั้นก็ลองเสนอตัวเข้าไปซิ” และข้อความ “ถึงไม่โกงกินแต่เขาก็**คอร์รัปชันทางเพศ**จะยกย่องว่าเขาเป็นคนดีได้อย่างไร” (เริ่มใช้เมื่อ พ.ศ. 2551) คำว่า คอร์รัปชัน มาจากภาษาอังกฤษว่า Corruption คำว่าคอร์รัปชันทางเพศ หมายถึง การใช้อำนาจในทางมิชอบโดยให้งานหรือตำแหน่งเพื่อแลกเปลี่ยนกับการมีเพศกับผู้ต้องการผลประโยชน์หรือกับผู้อื่นที่ต้องการผลประโยชน์จัดหามาให้ แสดงให้เห็นว่ามีการประพฤติผิดประเวณีกันเพื่อแลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์บางประการ

3. การใช้คำนาม คำนามที่หมายถึงสถานที่ซื้อ-ขายบริการทางเพศ พบว่ามีการใช้คำนาม 5 คำ ได้แก่ ช่อง, สวนสาธารณะ, อาบอบนวด, ผับถนนรัชดาภิเษก

คำนาม **ช่อง** ในประโยค “ตำรวจเข้าหลาย**ช่อง**ช่วยสาว ๆ ที่ถูกล่อลวงมาขายเนื้อสดได้หลายคน” ช่องหมายถึงสถานที่ค้าประเวณี สื่อความหมายว่ามีการค้าประเวณีมาก

คำนาม **อาบอบนวด** ในข้อความ “วันนี้เหนื่อยมากตอนเย็นจะแวะไป**อาบอบนวด**เสียหน่อย” อาบอบนวด คือ สถานบริการมีที่ผู้หญิงคอยให้บริการผู้ชาย และมักจะมีการมีความสัมพันธ์ทางเพศกันด้วย สื่อชุดความคิดเรื่องการซื้อ-ขายบริการทางเพศว่ามีอยู่ทั่วไป

คำนาม **สวนสาธารณะ** ในข้อความ “เมื่อคืนขับรถผ่าน**สวนสาธารณะ**เห็นผีขนุนยืนอยู่เต็ม” ผีขนุน หมายถึง หญิงขายบริการทางเพศ เมื่อกล่าวว่าขับรถผ่านสวนสาธารณะก็พบว่าผีหญิงสาวขายบริการทางเพศมากมาย แสดงให้เห็นชุดความคิดว่า มีการขายบริการทางเพศและก็พบเห็นให้มากทั่ว ๆ ไป แม้แต่ในที่สาธารณะ

คำนาม **สนามหลวง** ในข้อความ “เป็นสาวเป็นนางอย่าได้เที่ยวไปเดินเล่น**สนามหลวง**ตอนกลางคืนใคร ๆ เขาจะมาเหมาเอาว่าเป็นผีมะขาม” ผีมะขามคือคนขายบริการ ข้อความสื่อว่าที่ห้องสนามหลวงมีการซื้อ - ขายบริการทางเพศ

4. การใช้คำเรียกขาน พบกลวิธีการใช้คำเรียกขานถึงหญิงขายบริการและชายขายบริการ 5 คำ ได้แก่ แยก, คุณตัว, คุณธาดา, สาวนั่งตริ้ง, ผู้หญิงหย่าฉ่า

คำเรียก **แยก** ในประโยค “แถวนี้มี **ไก่อ้อยหาแยก**อยู่มาก” คำว่าไก่อ่เป็นสำนวนหมายถึงผู้หญิงขายบริการ ในข้อความนี้กล่าวว่า สถานที่แห่งหนึ่งมีคนมาขายบริการและมาคอยหาคนซื้อบริการอยู่เป็นจำนวนมาก สื่อความหมายว่ามีการซื้อ-ขายบริการในประเทศไทย

คำเรียน **คุณตัว** ในประโยค “ผู้หญิงคนนั้นท่าทางดี ไม่น่าเป็น**คุณตัว**เลย” คำว่าคุณตัวมาจากคำว่า อีตัว ซึ่งหมายถึง หญิงที่หาเลี้ยงชีพด้วยการค้าประเวณีดังนั้นข้อความนี้สื่อความหมายว่ามีการค้าประเวณีในสังคมไทย

คำเรียก **ผู้หญิงหย่าฉ่า** ในประโยค “อย่ามุ่งกระโปรงพิตผ่าข้างสูงจะทำให้เหมือนดู**ผู้หญิงหย่าฉ่า**” ผู้หญิงหย่าฉ่าคือผู้หญิงขายตัว ข้อความนี้บอกว่าจะอย่าทำตัวเหมือนผู้หญิงขายตัวที่มุ่งกระโปรงสั้นพิตสื่อความหมายว่ามีการซื้อ-ขาย บริการทางเพศอยู่ในสังคมให้พบเห็นได้ทั่วไป บางครั้งเมื่อเห็นการแต่งกายภายนอกก็ทราบได้แล้ว

5. การใช้ประโยคกรรม พบการใช้ประโยคกรรม 2 ประโยค

ประโยคกรรม “พวกเธออย่าไปหลงคารมเจ้าหนุ่มคนนั้นนะเดี๋ยวก็**ถูกหลอกกินไข่แดง**หรืออก หมายถึงถูกล่อลวงไปทำลายความบริสุทธิ์ของผู้หญิง ประโยคเช่นนี้สื่อชุดความคิดที่ว่ามีการล่อลวงทางเพศ

ประโยคกรรม “ตำรวจเข้าหลายช่องช่วยสาว ๆ ที่ถูกล่อลวงมาขายเนื้อสดได้หลายคน” ประโยคเช่นนี้สื่อชุดความคิดที่ว่ามีการล่อลวงทางเพศ เพื่อให้ผู้หญิงมาขายประเวณีโดยผู้หญิงเหล่านั้นไม่ได้เต็มใจแต่ถูกล่อลวงมา

จากวาทกรรมการประพุดิผิตในกามและการขายซื้อ-ขายบริการทางเพศ พบว่ามีการใช้กลวิธีทางภาษาคือใช้สำนวนมากที่สุด และชุดความคิดที่ปรากฏมากที่สุดก็คือ ในสังคมไทยมีการค้าซื้อ-ขายบริการทางเพศ และพบเจอได้ทั่ว ๆ ไป ทั้งที่สิ่งนี้เป็นสิ่งผิดกฎหมาย

4. วาทกรรมเกี่ยวกับดารารไทย

จากการศึกษาพบว่าภาษาที่สะท้อนอุดมการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นดารารและชุดความคิดย่อยที่ปรากฏในวาทกรรมเกี่ยวกับดารารไทย มีการใช้กลวิธีทางภาษา 5 กลวิธี ได้แก่

๑. การใช้คำกริยา
๒. การอ้างอิง
๓. การใช้คำขยาย
๔. การใช้คำนาม
๕. การใช้สำนวน

โดยวาทกรรมเกี่ยวกับความเป็นดาราที่สะท้อนผ่านตัวบทนั้นประกอบสร้างชุดความคิดย่อยเกี่ยวกับดารา 4 ชุดความคิดหลัก ได้แก่ประกอบสร้างชุดความคิดที่ว่า

1. กิจกรรมที่ดาราเป็นผู้กระทำมักถูกจับตามองมากกว่ากิจกรรมของคนในอาชีพอื่น ๆ ทั่วไป
2. บุคคลทั่วไปที่มีความสัมพันธ์ส่วนตัวกับดารามากได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วไป
3. ข่าวต่าง ๆ ของดาราเป็นสิ่งที่ประชาชนสนใจโดยเฉพาะข่าวเชิงลบ
4. ภาพลักษณ์ของดารานั้นที่ความงาม โดยผู้ชายต้องหล่อหุ่นดี และเซ็กซี่ ส่วนดาราหญิงต้องสวยและหุ่นดี

ผลการวิเคราะห์และจำแนกตัวอย่างประโยคที่ปรากฏในพจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 1-2 ที่แสดงวาทกรรมเกี่ยวกับดาราไทย ปรากฏทั้งหมด 25 ข้อความ มีดังนี้

1. ดารามากทำธุรกิจตามกระแส (หน้า 8)
2. จะมีดาราดังมาร่วมงานในรอบกาลาพรีเมียร์หลายคน (อ. Gala premier) (หน้า 17)
3. เขาก็อยู่กับดาราคนหนึ่งและกับนักร้องอีกคนหนึ่ง (หน้า 18)
4. ดาราสองคนนี้แอบไปกูกักกันที่ญี่ปุ่น (หน้า 20)
5. พอเธอเป็นนายแบบดังในเมืองไทยก็อยากโกอินเตอร์ (ตัดมาจาก อ. go international). (หน้า 30)
6. เรื่องที่เขาจะฟ้องสามีเรียกค่าเลี้ยงดูกับเรื่องดาราคงมีสัมพันธ์กับสามีเขาเป็นคนละเรื่องเดียวกันนั่นแหละ (หน้า 47)
7. ดาราสมัยนี้แต่งตัวจัดจ้านสะใจวัยโจ๋ (หน้า 79)
8. ดาราคนนี้พอดังแล้วจุกซ์มัด. คมม เต๊ะ, เต๊ะจ๊วย (หน้า 81)
9. เธอเป็นดาราเจ้าน้ำตาร้องให้ได้ทันทีที่ผู้กำกับสั่ง (หน้า 85)
10. เขาเป็นเจ้าบุญทุ่มจ่ายให้ดาราคงนี้ไปมากมายหวังจะจีบให้ได้ (หน้า 85)
11. ดาราคงนี้ปฏิเสธบทไปเปลือยเพราะไม่อย่างซ่าส์ (หน้า 110)

12. ดาราหุ่นใหญ่แต่งตัวสุดเซ็กซี่หวังจะกระชากซีนแต่นักข่าวก็ไม่สนใจ (อ scene) (หน้า 118)
13. นายแบบคนล่าสุดนี้เซ็กซี่สุด ๆ ไปเลย. คมม เซ็กซี่(2) (อ sexy) (หน้า 118)
14. นายแบบคนล่าสุดนี้เซ็กซี่สุด ๆ ไปเลย คมม. เซ็กซี่ (ตัดมาจาก อ sexy) (หน้า 118)
15. ดาราคนนี้เคยเป็นลูกรักของผู้กำกับตอนนี้ตกกระป๋องไปเสียแล้ว (หน้า 141)
16. งานนี้ดารามากันมาก มีพวกนมหอกอยู่หลายคน (หน้า 180)
17. เตี่ยวันนี้เมืองไทยมีปาปารัสซี่คอยตามถ่ายรูปดารานอกเมืองนอก (อ. paparazzi) (หน้า 216)
18. ข่าวฉาวของดาราคคนนี้มีคนโพสต์บนเว็บไปเรียบร้อยแล้ว. (อ. post) (หน้า 240)
19. ดาราคนนี้หล่อล้ำแมนจิง (หน้า 269)
20. ข่าวที่ว่าดาราสาวเตียงหักผู้สื่อข่าวของเราสับสนแล้วปรากฏว่าไม่มีอะไรในกอไผ่ (หน้า 275)
21. ดาราคนนี้แรดเจียบทำตัวเรียบร้อยแต่เบื้องหลังเปลี่ยนคุ่นอนเป็นว่าเล่น (หน้า 294)
22. ดาราสาวคนนี้ชอบวินสไนน์นักข่าวเวลาถูกถามเรื่องส่วนตัว (หน้า 317)
23. ดาราคนนี้เมื่อตอนสาว ๆ สวยมากแต่ตอนนี้สวยร้อยเมตรเสียแล้ว (หน้า 328)
24. ดาราคนนี้หล่อหลบในไม่รู้เป็นพระเอกได้อย่างไร (หน้า 351)
25. ดาราใหม่คนนี้รูปร่างอวบอ้วนน่าดู (หน้า 368)

ผลการวิเคราะห์ทฤษฎีทางภาษาที่ประกอบสร้างชุดความคิดในวาทกรรมที่เกี่ยวกับเงิน มีดังนี้

1. การใช้คำกริยา การใช้คำกริยาพบว่าเป็นทฤษฎีที่นำมาใช้มากที่สุดในการสื่อความคิดเรื่องดาราดังโดยแบ่งออกได้ เป็น 2 ลักษณะคือ คำกริยาที่ดาราดังเป็นผู้กระทำ และคำกริยาที่บุคคลอื่นทำต่อดาราดังนี้

1.1 คำกริยาที่ดาราดังเป็นผู้กระทำหรือแสดงสภาพ มี 17 คำ ได้แก่ ทำธุรกิจตามกระแส, มาร่วมงาน, กิ๊ก, แอบไปก๊วกกักกัน, อยากรู้อินเตอร์, มีสัมพันธ์, แต่งตัว, เซ็กซี่, เซ็ก, เคยเป็นลูกรัก, หล่อล้ำ, แรด, ทำตัวเรียบร้อย, เปลี่ยนคุ่นอนเป็นว่าเล่น, ชอบวิน, สวย, สวยร้อยเมตร, อวบอ้วน, คำกริยาต่าง ๆ ได้แสดงถึงวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับดาราดัง และนำเสนอชุดความคิดหลากหลาย ยกตัวอย่างเช่น

คำกริยา **มาร่วมงาน** ในประโยค “จะมีดาราดัง**มาร่วมงาน**ในรอบกาลาพรีเมียร์หลายคน” สื่อความหมายว่า เมื่อดาราดังมาร่วมงานกิจกรรมที่จัดขึ้นจะดูเป็นกิจกรรมที่ยิ่งใหญ่กว่ากิจกรรมทั่วไป และดาราดังจะมาร่วมงานเฉพาะงานที่หรูหราหรือรอบที่จัดขึ้นพิเศษด้วย

คำกริยา **แต่งตัวเซ็กซี่** ในประโยค “ดารารุ่นใหญ่**แต่งตัวเซ็กซี่**หวังจะกระชากซีนแต่นักข่าวก็ไม่สนใจ” สื่อความหมายว่า ดาราต้องทำตัวเป็นผู้ที่มีบทบาทบางอย่างหรือพยายามสร้างเรื่องราวบางอย่าง

ให้นักข่าวนำไปเขียนหรือไปทำเป็นข่าว เพราะข่าวของดาราคือข่าวที่ประชาชนทั่วไปสนใจ โดยเฉพาะข่าวด้านลบ

คำกริยา **หล่อล้ำ** ในประโยค “ดาราคคนนี่หล่อล้ำแมนจัง” สื่อความหมายถึงภาพลักษณ์ของดาราดาราชาย ที่เป็นที่ชื่นชอบของประชาชนว่าจะต้องมีหุ่นที่ดีมาก และมีหน้าตาดีด้วย

คำกริยา **อยากโกอินเตอร์** ในประโยค “พอเธอเป็นนางแบบดังในเมืองไทยก็อยากโกอินเตอร์” สื่อความหมายในทราบว่าสิ่งใดก็ตามที่ดาราคิดหรืออยากทำ แม้เป็นเรื่องส่วนบุคคลแต่นักข่าวหรือประชาชนก็พยายามนำมาพูดคุยให้เป็นประเด็น แสดงชุดความคิดที่ว่า เรื่องราวของดารามักเป็นเรื่องที่ประชาชนสนใจ

คำกริยา **สวย** ในประโยค “ดาราคคนนี่เมื่อตอนสาว ๆ สวยมากแต่ตอนนี้สวยร้อยเมตรเสียแล้ว” สื่อความหมายถึงลักษณะของดาราคที่เป็นที่นิยมคือ ดาราหญิงจะต้องสวย แต่เมื่ออายุมากแล้วความสวยลดลงก็เป็นเรื่องที่ถูกนำมากล่าวถึง แสดงชุดความคิดที่ว่าเรื่องใดของดาราคจะเป็นที่สนใจไปทุกอย่าง

คำกริยาที่คนทั่วไปทำต่อดารา แสดงชุดความคิดหลายอย่าง ยกตัวอย่างเช่น

1.2 คำกริยาที่คนอื่นกระทำต่อดารา มี 4 คำ ได้แก่ ก๊ิก, จ่ายให้ดาราค, หวังจะจับ, โปส คำกริยาเหล่านี้ ๆ ได้แสดงถึงวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับดาราค และนำเสนอชุดความคิดหลากหลาย ยกตัวอย่างเช่น

คำกริยา **ก๊ิก** ในประโยค “เขาก๊ิกอยู่กับดาราคคนหนึ่งและนักร้องอีกคนหนึ่ง” แสดงให้ทราบว่า การที่ใครสักคนหนึ่งเข้าไปเกี่ยวข้องหรือมีความสัมพันธ์เชิงคู่สาวกัณดาราคจะถูกจับตามองและถูกกล่าวถึง แสดงชุดความคิดที่ว่า บุคคลทั่วไปที่มีความสัมพันธ์ส่วนตัวกับดาราคมักได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วไปและข่าวเชิงลบของดาราคเป็นที่สนใจของประชาชน

คำกริยา **โปส** ในประโยค “ข่าวฉาวของดาราคคนนั้นมีคนโปสไปบนเว็บเรียบร้อยแล้ว” โปสคือการนำเรื่องราวไปประกาศหรือแจ้งให้ผู้อื่นได้รับรู้ จากข้อความนี้แสดงชุดความคิดที่ว่า ข่าวเชิงลบของดาราคเป็นข่าวที่คนทั่วไปสนใจ

2. การอ้างถึง ลักษณะการอ้างถึงที่ปรากฏในวาทกรรมดาราค ใช้เพื่ออ้างถึงว่ามีบุคคลแบบนั้น ๆ ที่กระทำการต่าง ๆ อยู่จริงในสังคม พบคำที่แสดงการอ้างถึง 9 คำ ได้แก่ ดาราคคนหนึ่ง, นักร้องอีกคนหนึ่ง, ดาราคสมัยนี้, ดาราคคนนี้, ดาราครุ่นใหญ่, นายแบบคนล่าสุด, ดาราคคนนั้น, ดาราคสาวคนนี้, ดาราคใหม่คนนี้, ซึ่งการใช้กลวิธีทางภาษานี้ประกอบสร้างชุดความคิดหลายประการ ยกตัวอย่างเช่น

การใช้คำอ้างอิงถึง **ดาราดัง** ในประโยค “จะมี**ดาราดัง**มาร่วมงานในรอบกาลาพรีเมียร์หลายคน” แสดงความหมายว่า ดาราที่มีชื่อเสียงจะถูกเชิญมาร่วมงานที่จัดขึ้นอย่างหรูหรา ส่วนดาราที่ไม่ดังก็จะไม่ถูกเชิญมา

การใช้คำอ้างอิงถึง **ดาราคณนี้** ในประโยค “**ดาราคณนี้**แรตเจียบทำตัวเรียบร้อยแต่เบื้องหลังเปลี่ยนค่อนอนเป็นว่าเล่น” สื่อความหมายอ้างอิงถึงว่ามีดาราบางคนที่ปฏิบัติตัวแบบนี้จริง สื่อชุดความคิดได้ว่าข่าวฉาวของดาราที่อยู่ในความสนใจของประชาชน ในประโยค “**ดาราคณนี้**หล่อหลบในไม่รู้เป็นพระเอกได้อย่างไร” เป็นการกล่าวอ้างถึงดาราบางคนที่มีหน้าตาไม่ดี สื่อความหมายว่า ดาราจะต้องหน้าตาดีเท่านั้น ในประโยค “**ดาราคณนี้**เคยเป็นลูกรักของผู้กำกับตอนที่ตกกระป๋องไปเสียแล้ว” สื่อความหมายว่ามีดาราที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในด้านลบ และเป็นการนำเรื่องส่วนตัวเขามาพูดถึงและอ้างอิงว่ามีดาราที่เป็นแบบนี้จริง โดยใช้คำอ้างอิงถึงว่า **ดาราคณนี้**

3. การใช้คำขยาย พบว่ามี 6 คำ ได้แก่ คนดัง, จี๊ดจ๊าด, รุ่งใหญ่, คนล่าสุด, สุด ๆ กลวิธีการใช้คำขยายสื่อชุดความคิดหลายอย่าง ยกตัวอย่างเช่น

การใช้คำขยาย **ดัง** ในประโยค “เรื่องที่เขากจะฟ้องสามีเรียกว่าเสียงดังกับเรื่อง**ดาราคณดัง**มีสัมพันธ์กับสามีเขาเป็นคนละเรื่องเดียวกันนั่นแหละ” คำว่า ดัง ขยายคำว่า ดารา ให้ทราบว่าการที่กำลังมีข่าวอยู่นั้นเป็นดาราดัง แสดงให้เห็นว่า ดาราจะเป็นที่จับตามองของประชาชน โดยเฉพาะเมื่อทำเรื่องไม่ดี คือแย่งสามีผู้อื่น

การใช้คำขยาย **รุ่งใหญ่** ในประโยค “**ดารารุ่งใหญ่**แต่งตัวสุดเซ็กซี่หวังจะชากซีนแต่นักข่าวก็ไม่สนใจ” การใช้คำว่า รุ่งใหญ่ ขยายคำว่า ดารา แสดงความหมายว่า ดาราที่มีอายุมาหรือดาราที่อยู่ในวงการมานานแล้วไม่ค่อยเป็นที่สนใจนัก

การใช้คำขยาย **สุด ๆ** ในการขยายกริยา เซ็กซี่ ในประโยค “นายแบบคนนี้ล่าสุดนี้เซ็กซี่**สุด ๆ** ไปเลย” สื่อความหมายว่าลักษณะดาราที่จะเป็นที่สนใจหรือได้รับความนิยมนั้น ต้องมีความเซ็กซี่แบบ สุด ๆ

4. การใช้คำนาม พบว่ามี 3 คำ ได้แก่ งานในรอบกาลาพรีเมียร์, ปาปาร์สซี่, เว็บ คำนามที่ปรากฏในวาทกรรมดาราสื่อชุดความคิดได้ดังตัวอย่าง

ค่านาม **งานในรอบกาลาพรีเมียร์** ในประโยค “จะมีดาราดังมาร่วมงานในรอบกาลาพรีเมียร์หลายคน” สื่อความหมายว่า งานที่ดาราดังมาร่วมจะเป็นงานระดับที่พิเศษ ไม่ใช่ระดับธรรมดา สิ่งชุดความคิดที่ว่าเมื่อดารามาไปร่วมกิจกรรมใด กิจกรรมนั้นจะดูมีระดับขึ้นกว่างานปกติที่ไม่มีดารามาร่วมงาน

ค่านาม **ปาปาร์ตซี** ในประโยค “เดี๋ยวนี้เมืองไทยมีปาปาร์ตซีคอยตามถ่ายรูปดาราดังเหมือนเมืองนอก” ปापาร์ตซีคือผู้แฝงตัวเขาไปสืบข่าวหรือเข้าไปหาข่าว มักใช้เฉพาะในวงการการแสดงหมายถึงผู้ที่แอบไปพบไปเจอข่าวของดาราดังแล้วนำออกมาเผยแพร่โดยไม่ให้ดารานั้นรู้ตัวหรือไม่มีการขออนุญาต สื่อชุดความคิดที่ว่า ข่าวของดาราดังเป็นที่สนใจของประชาชนในสมัยนี้มากซึ่งการบอกว่าเดี๋ยวนี้แสดงว่าแตกต่างจากเมื่อก่อนซึ่งไม่ได้สนใจข่าวดารามากขนาดนี้

ค่านาม **เว็บ** ในประโยค “ข่าวฉาวของดาราคณนนั้นมีคนโพสต์ไปบนเว็บเรียบร้อยแล้ว” เว็บ มาจากคำว่า เว็บไซต์ ซึ่งเป็นช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพกว้างมากในปัจจุบัน การสื่อความหมายในประโยคนี้จึงหมายความว่า เรื่องของดาราดังเป็นที่สนใจของประชาชนถูกเผยแพร่ไปรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวในด้านลบ

5. การใช้สำนวน พบว่ามี 3 สำนวน ได้แก่ เตียงหัก, หล่อหลบใน, สวยร้อยเมตร การใช้สำนวนสื่อชุดความหมายเดียวกับดาราดัง ดังนี้

สำนวน **เตียงหัก** ในประโยค “ข่าวที่ว่าดาราดังสาวเตียงหักผู้สื่อข่าวของเราสืบดูแล้วปรากฏว่าไม่มีอะไรในกอไผ่” สำนวนเตียงหัก แปลว่า การเลิกรากันของคู่สมรส หรือคู่รัก ในการนำมาใช้ในประโยคนี้สื่อให้เห็นว่าเรื่องส่วนตัวของดาราดังก็เป็นเรื่องที่ประชาชนให้ความสนใจ

สำนวน **หล่อหลบใน** ในประโยค “ดาราคณนนี้หล่อหลบในไม่รู้เป็นพระเอกได้อย่างไร” สำนวนหล่อหลบใน คือ หากความหล่อไม่พบ เป็นการประชดประชันว่าไม่มีความหล่อนั่นเอง ไม่สมควรจะได้เป็นพระเอก แสดงชุดความคิดที่ว่า พระเอกหรือดาราดังชายต้องมีใบหน้าหล่อดูดี

สำนวน **สวยร้อยเมตร** ในประโยค “ดาราคณนนี้เมื่อตอนสาว ๆ สวยมากแต่ตอนนี้สวยร้อยเมตรเสียแล้ว” สำนวนสวยร้อยเมตรแปลว่า ไม่สวย คือถ้าจะมองให้สวยต้องมองในระยะไกล เมื่อมองไม่เห็นชัด ๆ อาจจะดูว่าสวยได้ ดังนั้น สำนวนนี้สื่อชุดความคิดที่ว่า ดาราผู้หญิงจะต้องมีลักษณะสวย หากไม่สวยหรือเคยสวยก็จะถูกนำมากล่าวตำหนิถึงได้

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับดาราดังพบว่ากลวิธีที่ถูกใช้มากที่สุดคือ การใช้คำกริยา และชุดความคิดที่ถูกผลิตซ้ำมากที่สุดคือ ชุดความคิดที่สื่อความหมายว่า

กิจกรรมที่ดารารับเป็นผู้กระทำมักถูกจับตามองมากกว่ากิจกรรมของคนในอาชีพอื่น ๆ ทั่วไป และชาวต่าง ๆ ของดารารับเป็นสิ่งที่น่าสนใจโดยเฉพาะชาวเซี่ยงหลิน

5. วาทกรรมเกี่ยวกับเงิน

วาทกรรมเกี่ยวกับเงิน หมายถึง ชุดความคิดที่สื่อถึงพลังอำนาจของเงินที่มีมูลค่าในตัว โดยปกติเงินใช้ซื้อสินค้า หรือบริการ และใช้ชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย แต่วาทกรรมเงินที่ปรากฏในข้อความที่ศึกษามีอำนาจมากกว่านั้น

จากการศึกษาพบว่าภาษาที่สะท้อนอุดมการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเงิน และชุดความคิดย่อยที่ปรากฏในวาทกรรมเกี่ยวกับเงิน มีการใช้กลวิธีทางภาษา 6 กลวิธี ได้แก่

1. การใช้สำนวน
2. การใช้คำกริยา
3. การใช้คำนาม
4. การใช้คำขยาย
5. การใช้ประโยคปฏิเสธ
6. การใช้ประโยคกรรม

โดยวาทกรรมเกี่ยวกับเงินที่สะท้อนผ่านตัวบทนั้นประกอบสร้างชุดความคิดย่อยเกี่ยวกับอำนาจของเงิน 3 ชุดความคิดหลัก ได้แก่ประกอบสร้างชุดความคิดที่ว่า

1. เงินเข้ามามีบทบาทสำคัญในหลาย ๆ กิจกรรมของสังคม คนที่มีเงินสามารถใช้เงินซื้อหรือแลกเปลี่ยนเพื่อให้สิ่งที่ต้องการมาครอบครอง โดยประกอบสร้างชุดความคิดย่อย ๆ ในเรื่องอำนาจการใช้เงินซื้อ ได้แก่

- 1.1 เงินซื้อสิทธิ์และเสียงทางการเมืองได้
- 1.2 เงินซื้อความตั้งใจและพลังกำลังของนักกีฬาในกิจกรรมการแข่งขันกีฬาได้
- 1.3 เงินซื้อพื้นที่เพื่อการศึกษาได้
- 1.4 เงินซื้อนักท่องเที่ยวโดยจ่ายผ่านผู้นำเที่ยวได้
- 1.5 เงินซื้อเวลาในการติดต่อทางธุรกิจหรือติดต่อหน่วยงานราชการได้
- 1.6 เงินซื้อความรักและทำให้กิจกรรมทางความรักดำเนินไปได้ และหากไม่มีเงินความรัก
- 1.7 กิจกรรมทางศาสนากลายเป็นกิจกรรมเพื่อหาเงินเข้าศาสนสถาน

2. คนในสังคมมักจะยอมรับและให้ความยำเกรงแก่ผู้ที่มีเงิน และการแสดงออกว่ามีเงินจะทำให้คนนับหน้าถือตา ส่วนคนไม่มีเงินต้องรู้จักประมาณตนเอง

ผลการวิเคราะห์และจำแนกตัวอย่างประโยคที่ปรากฏในพจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 1-2 ที่แสดงวาทกรรมเกี่ยวกับเงิน ปรากฏทั้งหมด 20 ข้อความ มีดังนี้

1. พอเขากระเป่าแบนก็ถูกแฟนทิ้ง (หน้า 7)

2. ทำเป็นรอยจริง ๆ แล้วกระเป๋าสตางค์บ๊อ นะสิ (อู๋ มาจาก จ. ว่ามี บ๊อ มาจาก จ. ว่าไม่) (หน้า 7)
3. เขาถูกกล่าวหาว่าที่ได้รับคะแนนเสียงมากขนาดนี้เพราะกระแสนิยมและกระสุนก็หนาด้วย (หน้า 8)
4. พ่อเจ้าของทีมฟุตบอลเห็นว่าทีมจะตกชั้นก็เร่งเติมกระสุนเพื่อปรับปรุงทีม (หน้า 8)
5. จนแล้วยังไม่เจียมกะลาหัว (หน้า 14)
6. ที่เขาบอกว่าบริจาคเงินสิบล้านเข้าพรรคนั้นจริงๆ แล้วเขาโกหกคำโตเพราะใครใคร่รู้ก็ไม่เคยบริจาคเลย (หน้า 30)
7. โกดัมักพานักท่องเที่ยวมาที่ร้านนี้เพราะได้ค่าน้ำมากกว่าที่อื่น (หน้า 53)
8. พ่อแม่ผู้หญิงไม่เรียกร้องเงินทองแต่เราก็ตั้งใจจะให้เงินเขาบ้างเป็นค่าน้ำนม (หน้า 53)
9. ว่ากันว่าถ้ายอมเสียค่าน้ำร้อนน้ำชาบ้างก็จะเดินเรื่องได้เร็วขึ้น (หน้า 54)
10. รัฐบาลห้ามโรงเรียนเก็บค่าแป๊ะเจี๊ยะ (คมม. แป๊ะเจี๊ยะ) (แป๊ะเจี๊ยะ มาจาก จ. แป๊ะเจี๊ยะ ว่า กินเปล่า) (หน้า 54)
11. ชูริกจ "คู่เด็ดให้เซ้า" เป็นปรากฏการณ์ใหม่ของสังคมเมือง (หน้า 59)
12. เขาเป็นเจ้าของบุญทุ่มจ่ายให้ดาราคณนี้ไปมากมายหวังจะจีบให้ได้ (หน้า 85)
13. เธอเป็นเจ้าของบุญทุ่มไม่ว่าของจะราคาแพงแค่ไหนก็กวาดซื้อมาหมด (หน้า 85)
14. เธอคงไม่ได้เป็นนางเอกละครเรื่องนี้หากไม่มีปาดันเป็นเจ้าของค่ายละครยักษ์ใหญ่ (ป่า มาจาก อ. papa). (หน้า 215)
15. โรงเรียนนี้เก็บแป๊ะเจี๊ยะแพงมาก (คมม. ค่าแป๊ะเจี๊ยะ) (จ. แป๊ะเจี๊ยะ) (หน้า 222).
16. เตี้ยนี้บางวัดสนใจพุทธพาณิชย์มากกว่าสอนธรรมะให้คนเป็นคนดี (หน้า 237)
17. แม่ครัวลูกสาวลำบาก เลยหาทางแมตซ์ลูกกับผู้ชายรวย ๆ (หน้า 269)
18. ผู้หญิงสมัยนี้ ถ้ามีเงินอละอยากสวยก็สวยสั่งได้ (หน้า 328)
19. พ่อแม่รู้ว่าใช้หนุ่มที่มาชอบลูกสาวของตัวเองเป็นถึงลูกรัฐมนตรีก็แทบจะเอาลูกสาวใส่พานมาให้ (หน้า 345)
20. เวลาไปติดต่อส่วนราชการบางแห่งถ้าอยากได้เร็วอาจต้องหยอดน้ำมัน (หน้า 351)

ผลการวิเคราะห์ทวิภาษาที่ประกอบสร้างชุดความคิดในวาทกรรมที่เกี่ยวกับเงิน มีดังนี้

1. การใช้สำนวน พบว่ามีการใช้สำนวน 11 สำนวน ได้แก่ กระเป๋าสตางค์, เจ้าบุญทุ่ม, กระเป๋าสตางค์บ๊อ, โกหกคำโต, กระสุน, ค่าน้ำ, ค่าน้ำนม, ค่าน้ำร้อนน้ำชา, เจียมกะลาหัว, สวยสั่งได้, หยอดน้ำมัน

การใช้สำนวนสามารถสื่อชุดความคิดเกี่ยวกับเงินได้หลายประการ ตัวอย่างเช่น

สำนวน **กระเป่าแบน** ในตัวอย่างประโยค “พอเขากระเป่าแบนก็ถูกแฟนทิ้ง” สื่อความคิดว่า คนที่ไม่มีเงินเมื่ออยู่กับคนรักแล้วเงินหมดคนรักก็จะทิ้งไป สำนวน **เจ้าบุญทุ่ม** ในประโยค “เขาเป็นเจ้าบุญทุ่มจ่ายให้ดาราคอนนี่ไปมากมายหวังจะจีบให้ได้” สื่อความคิดที่ว่า มีผู้ใช้เงินเพื่อซื้อของหรือจ่ายเพื่อให้ผู้อื่นมาหลงรักตน แสดงความหมายที่ว่า เงินสามารถใช้ซื้อความรักหรือความหลงใหลต่อตัวผู้มีเงินได้

สำนวน **ค่าน้ำร้อนน้ำชา** ในประโยค “ว่ากันว่าถ้ายอมเสียค่าน้ำร้อนน้ำชาบ้างก็จะเดินเรื่องได้เร็วขึ้น” และสำนวน **หยอดน้ำมัน** ในประโยค “เวลาไปติดต่อส่วนราชการบางแห่งถ้าอยากได้เร็วอาจต้องหยอดน้ำมัน” แสดงชุดความคิดที่ว่า เงินสามารถใช้ซื้อความสะดวกสบายในการติดต่อทำธุระบางอย่างทั้งในหน่วยงานทั่ว ๆ ไป เพื่อให้เรื่องที่ต้องการเสร็จโดยไว และทั้งหน่วยงานราชการ ซึ่งแท้จริงแล้วหน่วยงานราชการควรบริการประชาชนตามลำดับไม่ใช่บริการอย่างรวดเร็วให้เฉพาะผู้ที่มีเงินจ่ายเท่านั้น

สำนวน **สวยสั่งได้** ในประโยค “ผู้หญิงสมัยนี้มีถ้ามีเงินอะอยากสวยก็สั่งได้” สื่อชุดความคิดที่ว่า เงินซื้อความสวยได้ เพราะเงินนำไปจ่ายในคลินิกหรือนำไปซื้อสิ่งที่จะมาปรับปรุงในผู้หญิงสวยขึ้นได้ ทั้งวิตามิน อาหารเสริม หรือคอร์สลดน้ำหนักต่าง ๆ อีกทั้งยังสามารถนำเงินไปจ่ายค่าทำศัลยกรรมให้สวยขึ้นได้

สำนวน **กระสุน** ในประโยค “พอเจ้าของทีมฟุตบอลเห็นว่าทีมจะตกชั้นก็เร่งเติมกระสุนเพื่อปรับปรุงทีม” หมายความว่า เมื่อทราบว่ายานของทีมของตนจะแพ้ ผู้เป็นเจ้าของทีมก็เพิ่มเงินอัดฉีดเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่นักกีฬาในทีมของตน เพราะถ้าขณะนักกีฬาก็จะได้เงินเพิ่มขึ้น สื่อชุดความคิดที่ว่าเงินสามารถใช้ซื้อขวัญกำลังใจและพลังกีฬารวมถึงความมานะของนักกีฬาได้ เพราะใครก็อยากชนะเพื่อได้เงิน

สำนวน **ค่าน้ำ** ในประโยค “โหดนักพานักท่องเที่ยวมาที่ร้านนี้เพราะได้ค่าน้ำมากกว่าที่อื่น” แสดงให้เห็นว่ามีการจ่ายเงินให้ผู้นำเที่ยว เมื่อพาผู้มาเที่ยวเข้ามาในร้าน เพราะเมื่อผู้มาเที่ยวพามาร้านค้าก็ได้กำไรจากการซื้อของ ดังนั้นร้านไหนที่จ่ายเงินให้แก่ผู้นำเที่ยวมากก็จะได้แขกเข้าร้านมาก แสดงชุดความคิดที่ว่ากิจกรรมด้านการท่องเที่ยวในประเทศไทยก็ใช้เงินซื้อได้

2. การใช้คำกริยา พบว่ามีการใช้คำกริยา 7 คำ ได้แก่ จน, รวย, ทำเป็นรวย, บริจาค, ให้, จ่าย, กลัวลูกลำบาก, แมตซ์ โดยใช้เพื่อสื่อชุดความหมายหลายอย่าง ตัวอย่างเช่น

คำกริยา **ทำเป็นรวย** ในประโยคว่า “**ทำเป็นรวย** จริง ๆ แล้วกระเป๋าคู่ตางค์บ๊องนะสิ” หมายความว่า พยายามทำตนว่าเป็นคนมีเงินแต่แท้จริงแล้วไม่มี เพราะการที่แสดงว่าตนเป็นคนรวยนั้นจะได้รับการยอมรับและดูมีอำนาจทางสังคม

คำกริยา **กลัวลูกลำบาก** และ **แมตซ์** ในประโยคว่า “**แม่กลัวลูกสาวลำบาก**เลยหาทาง**แมตซ์**ลูกกับผู้ชายรวย ๆ” แสดงให้เห็นว่า ผู้เป็นแม่เห็นว่าเงินจะสามารถช่วยทำให้ลูกของตัวเองสุขสบายได้จึงพยายามหาคนที่มีความร่ำรวยมาเป็นคู่ครองของลูกสาวตน

คำกริยา **จน** ในประโยค “**จน**แล้วยังไม่เจียมกะลาหัว” สื่อความคิดที่ว่า คนจนไม่มีอำนาจและไม่มีสิทธิ์เทียบเท่าชั้นประชาชนทั่วไป และคนจนต้องสำนึกอยู่เสมอว่าตนมีฐานะต่ำต้อยไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม

3. การใช้คำนาม พบคำนามที่ใช้ในวาทกรรมการเงิน 3 คำ คือ **ธุรกิจคู่เด็ดให้เช้า**, **ค่าแป๊ะเจี๊ยะ**, **พุทธพาณิชย์**

คำนาม **ธุรกิจคู่เด็ดให้เช้า** ในประโยค “**ธุรกิจคู่เด็ดให้เช้า**เป็นปรากฏการณ์ใหม่ของสังคมเมือง” สื่อชุดความคิดที่ว่า ในเรื่องการมีกิจกรรมด้านความรักหรือการต้องการแสดงออกว่าตนมีคู่รักสามารถใช้เงินซื้อได้ เพราะมี**ธุรกิจคู่เด็ดให้เช้า**รองรับ หมายถึงมีเงินก็สามารถสร้างภาพได้ว่าตนมีคู่รัก

คำนาม **ค่าแป๊ะเจี๊ยะ** ในประโยค “**รัฐบาลห้ามโรงเรียนเก็บค่าแป๊ะเจี๊ยะ**” และ “**โรงเรียนนี้เก็บค่าแป๊ะเจี๊ยะแพงมาก**” แสดงชุดความคิดที่ว่า เงินสามารถใช้ซื้อการศึกษาให้บุตรหลานเพื่อเข้าโรงเรียนที่ดีได้ และโรงเรียนไหนมีความนิยมมากหรือเข้าได้ยาก ก็จะมี**ค่าแป๊ะเจี๊ยะ**คือเงินที่ผู้ปกครองต้องนำไปจ่ายเพื่อแลกกับการให้บุตรของตนมีที่เรียน ซึ่งประโยคที่ว่า**รัฐบาลห้าม** นั้นหมายความว่า เงิน**แป๊ะเจี๊ยะ**คือเงินที่ไม่ถูกต้อง ใช้จ่ายเพื่อซื้อพื้นที่ในการเข้าศึกษาต่ออย่างไร้กฎเกณฑ์ตามกฎระเบียบ แสดงว่าใครมีเงินมากก็ซื้อพื้นที่เข้าการศึกษาได้

คำนาม **พุทธพาณิชย์** ในประโยค “**เดี๋ยวนี้บางวัดสนใจพุทธพาณิชย์**มากกว่าสอนธรรมะให้คนเป็นคนดี” คำว่า **พุทธพาณิชย์** หมายความว่า การค้าในวงการพระพุทธศาสนา ประโยคนี้สื่อชุดความคิดว่าเงินเข้ามาเกี่ยวกับการดำเนินการทางศาสนา โดยมีวัดบางวัดใช้กิจกรรมทางศาสนาเป็นกิจกรรมเพื่อหาเงินเข้าศาสนสถาน

4. การใช้คำขยาย ผู้พบการใช้คำขยาย 1 คำได้แก่ **ผู้ชายรวย ๆ**

คำขยายนามว่า รวย ๆ ในประโยค “แม่กลัวลูกสาวลำบากเลยหาทางแมชกับผู้ชายรวย ๆ” คำว่า รวย ๆ ขยายผู้ชาย ให้ทราบชุดความคิดว่าผู้ชายที่มีฐานะดี ๆ จะถูกจับตามองและเป็นที่ต้องการของคน

5. การใช้ประโยคปฏิเสธ พบการใช้ประโยคปฏิเสธ โดยใช้คำว่า ห้าม

ประโยคปฏิเสธว่า “รัฐบาลห้ามโรงเรียนเก็บค่าแปะเจี๊ยะ” แสดงให้เห็นว่ามีการจ่ายเงินเพื่อให้บุตรหลานได้เข้าเรียนในโรงเรียนจริงและเรื่องนี้เป็นเรื่องผิดกฎหมาย แต่สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าเราทราบว่ามีการใช้เงินซื้อการศึกษาได้จริงในสังคมไทย

6. การใช้ประโยคกรรม พบการใช้ประโยคกรรม 1 ประโยค ได้แก่ “พอเขากระเป๋าแบนก็ถูกแพนทิง”

สื่อความหมายว่า ผู้ที่ไม่มีเงินแล้วคนรักก็จะจากไปแสดงว่า เงินเป็นสิ่งสำคัญในการครองรัก

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวาทกรรมการเงินพบว่ากลวิธีที่ถูกใช้มากที่สุดคือ การใช้สำนวน และชุดความคิดที่ถูกผลิตซ้ำมากที่สุดคือ ชุดความคิดที่สื่อความหมายว่าเงินสามารถซื้อกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมได้ ไม่ว่าจะเป็น การศึกษา การกีฬา การท่องเที่ยว การติดต่อหน่วยงานต่าง ๆ เป็นต้น

4.3 ผลการวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม

จากผลการวิจัยวาทกรรมนักการเมืองและการเมืองไทย แสดงให้เห็นว่าพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 1-2 มีการประกอบสร้างชุดความคิดเกี่ยวกับการเมือง ซึ่งก่อให้เกิดเป็นอุดมการณ์การเมืองแก่ผู้บริโภคนได้ ด้วยกระบวนการผลิตและกระจายตัวบทที่แสดงให้เห็นว่าเอกสารเล่มนี้เป็นสื่อทางด้านมวลชน เพราะกระจายไปสู่ประชาชนจำนวนมาก อีกทั้งคณะกรรมการผู้สร้างก็เป็นผู้ที่อยู่ในแวดวงวิชาการ มีบทบาทในแวดวงทางภาษาไทยและหน่วยงานผลิตตัวบทได้แก่ ราชบัณฑิตยสถานก็เป็นหน่วยงานหลักที่ได้รับการยกย่องให้เป็นหน่วยงานระดับชาติ สำหรับการประกอบสร้างชุดความคิดทางด้านการเมืองผ่านตัวอย่างประโยคที่ใช้อธิบายความหมายของคำพบว่ามีแนวคิดอุดมการณ์ทางการเมืองปรากฏอยู่เป็นจำนวนมาก โดยกลวิธีทางภาษาที่ใช้มีการเลือกใช้คำ สำนวน กลุ่มคำ คำกริยา มูลบท ฯลฯ เพื่อแสดงความคิดต่าง ๆ ในเรื่องการเมือง

กลวิธีทางภาษาต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเครื่องมือที่ใช้เพื่ออุดมการณ์และเป็นเครื่องตอกย้ำความหมายให้ผู้อ่านเห็นถึงเรื่องเกี่ยวกับการเมืองในยุคนั้น ว่ามีความไม่โปร่งใส มีการคอร์รัปชัน มีการเล่นพรรคเล่นพวก ต่าง ๆ มากมาย ทำให้เห็นถึงปัญหาสังคมระดับชาติที่สะท้อนผ่านเอกสารทางวิชาการที่รวบรวมและ

บันทึกในช่วงเวลานั้น จึงกล่าวได้ว่า สังคมไทยในยุคหนึ่งมีปัญหาเรื่องการเมืองอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องนักการเมือง คดโกงและคอร์รัปชันในทุกรูปแบบ อีกทั้งยังมีการเล่นพรรคเล่นพวก ไม่มีความจริงจังในการทำงานเพื่อประโยชน์ของประเทศ การเลือกตั้งและรูปแบบทางการเมืองในประเทศไทยเป็นเหมือนการแสดงเท่านั้น นักการเมืองไม่มีความจริงจังในการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ยังทำให้เห็นว่าการแสดงความคิดเห็นหรือการเสนอแนะของประชาชนทั้งประชาชนทั่วไป และประชาชนที่เป็นนักวิชาการไม่มีความหมายเพราะนักการเมืองไม่ได้ให้ความสำคัญ การลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งก็ไม่มีความหมายเพราะการเลือกตั้งไม่โปร่งใส มีการซื้อเสียง สำหรับนักการเมืองในพรรคทั้งฝ่ายค้าน ฝ่ายรัฐบาล หรือฝ่ายที่เคยเป็นฝ่ายเดียวกันก็ไม่มีความปรองดองสามัคคี มีการทะเลาะโจมตีกัน นอกจากนี้ยังมีการเล่นพรรคพวกและใช้เส้นสายของนักการเมืองเอื้อประโยชน์ให้แก่คนที่ตนเป็นพวกพ้องกัน ท้ายที่สุดแล้วงานวิจัยนี้พบว่าพจนานุกรมคำใหม่เล่ม 1-2 ได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือแสดงอุดมการณ์ทางการเมืองมาสู่ประชาชน และเป็นเอกสารบันทึกเรื่องการเมืองในช่วงเวลาหนึ่งได้อย่างชัดเจน

จากการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างชุดความคิดในวาทกรรมเรื่องการประพุดิผิตในกามและการขายซื้อ-ขายบริการทางเพศ พบการใช้กลวิธีทางภาษา ได้แก่ การใช้สำนวน การใช้คำกริยา การใช้คำนาม การใช้เรียก การใช้ประโยคกรรม โดยวาทกรรมการประพุดิผิตในกามและการขายซื้อ-ขายบริการทางเพศ ที่สะท้อนผ่านตัวบทนั้นประกอบสร้างชุดความคิดย่อย เรื่องการนอกใจ การมีชู้เป็นเรื่องที่มีอยู่ในสังคมไทยและสามารถพบเห็นได้เป็นปกติ มีการล่อลวงทางเพศทั้งโดยการแสดงเจตนาล่อลวงและการลงมือกระทำการล่อลวงทางเพศ นอกจากนี้ยังเสนอชุดความคิดว่าในสังคมไทยมีการซื้อ-ขายบริการทางเพศโดยสามารถพบเห็นได้ทั่วไป และชุดความคิดว่ากิจกรรมทางเพศมักถูกกำหนดจากสังคมว่าแสดงออกได้เฉพาะหนุ่มสาวหรือวัยกลางคนเท่านั้น ผู้ใหญ่ไม่ควรมาให้ความสนใจในเรื่องเพศ

จากการประกอบสร้างชุดความคิดที่ได้แสดงแล้วนั้นทำให้เห็นว่า ในสังคมไทยมีกิจกรรมและพฤติกรรมแบบนี้ปรากฏอยู่และมีอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งคู่ครองนอกใจ นอกกายกัน ทั้งการซื้อขายบริการทางเพศที่พบเห็นได้ทั่วไปในเมืองหลวง หากตัวบทนี้ได้ถูกนำเสนอไปเรื่อย ๆ อาจทำให้เกิดความเข้าใจที่ว่า ใครๆ ก็ทำกัน ทำให้มองเห็นไปว่าเป็นเรื่องปกติในสังคม ทั้งที่จริงแล้วเป็นเรื่องผิดศีลธรรม ทั้งนี้หน่วยงานราชบัณฑิตยสถานควรพิจารณาการยกตัวอย่างให้รอบคอบกว่านี้ เพราะแท้จริงแล้วความสร้างบรรทัดฐานที่ดีให้สังคมมากกว่า

จากการวิเคราะห์วาทกรรมเรื่องเพศนี้ ที่พบผลการแสดงชุดความกรมทางเพศได้เป็น 3 ประเด็น

- 1) วาทกรรมเพศหญิง พบการใช้กลวิธีทางภาษา ได้แก่ การใช้สำนวน การใช้คำเรียก การใช้คำกริยา การใช้คำขยายกริยา โดยวาทกรรมเพศหญิงที่สะท้อนผ่านตัวบทนั้นประกอบสร้างชุดความคิดย่อยเกี่ยวกับเพศหญิง 3 ชุดความคิด คือ ผู้หญิงในอุดมคติจะต้องมีรูปร่างที่ดี มีหน้าอกในขนาดที่ไม่มากและไม่น้อย

เกินไป และมีส่วนสูงที่พอเหมาะไม่เตี้ยจนเกินไป นอกจากนี้ยังสร้างอุดมการณ์ว่าผู้หญิงต้องให้ความสำคัญ เรื่องการแต่งตัว เพราะการแต่งตัวที่ดีเป็นเครื่องแสดงมูลค่าในตัวของผู้หญิงคนนั้น หากแต่งตัวไม่ดีก็จะถูก ดูถูก และเสนอชุดความคิดว่า ผู้หญิงที่มีอายุมากไม่ควรแต่งกายหรือทำตัวในลักษณะเดียวกับผู้หญิงในวัย สาวหรือวัยรุ่นเพราะจะถูกมองว่าไม่สมอายุ 2) วาทกรรมเพศชาย พบกลวิธีทางภาษาในการประกอบ สร้างชุดความคิดเรื่องเพศชายที่ปรากฏ พบการใช้กลวิธีทางภาษา 3 กลวิธี การใช้สำนวน การใช้คำกริยา การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ โดยวาทกรรมเพศชายที่สะท้อนผ่านตัวบทนั้นประกอบสร้างชุดความคิดย่อย เกี่ยวกับเพศชาย 3 ชุดความคิด คือ ชุดความคิดว่า สมรรถภาพทางเพศ เป็นคุณลักษณะสำคัญที่ผู้ชายใน อุดมคติต้องมี หากไม่มีก็เป็นปมด้อยหรือถูกคู่รักนอกใจไม่มีข้ออุดมการณ์ที่กล่าวถึงเพศชายว่าคุณสมบัติ ด้านรูปร่างหน้าตาของผู้ชายในอุดมคติคือต้องมีรูปร่างแข็งแรงและมีหน้าตาดี และสุดท้ายชุดความคิดที่ว่า ผู้ชายที่มีภรรยาแล้วมักแสดงตนว่ากลัวภรรยาแต่แท้จริงแล้วไม่ได้เป็นแบบนั้น และผู้ที่แสดงตนว่าเป็น ภรรยาจะถูกนำมาล้อเป็นปมด้อย 3) วาทกรรมเพศทางเลือกกลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างชุด ความคิดเรื่องเพศทางเลือก ที่ปรากฏ พบการใช้กลวิธีทางภาษา ได้แก่ การใช้สำนวน การใช้คำเรียก การใช้ คำนาม คำกริยา โดยวาทกรรมเพศชายที่สะท้อนผ่านตัวบทนั้นประกอบสร้างชุดความคิดย่อยเกี่ยวกับ เพศทางเลือก 3 ชุดความคิด การเป็นเพศทางเลือกเป็นสิ่งที่สังคมไม่ยอมรับ เพศทางเลือกที่เป็นกะเทยจะ ถูกนำไปเปรียบเทียบกับคุณสมบัติของผู้หญิงหากไม่เหมือนผู้หญิงก็จะโดนตำหนิดูถูก แต่ถ้าสามารถสวย เท่าผู้หญิงจึงจะได้รับการชมเชย และชุดความคิดที่ว่ากลุ่มชายรักร่วมเพศเป็นผู้แพร่เชื้อเอชไอวี

จากการประกอบสร้างชุดความคิดในเรื่องเพศ แสดงให้เห็นว่าเพศชาย เพศหญิง มีการกล่าวถึง เน้นไปในเรื่องความหล่อ สมรรถภาพทางเพศ และรูปร่างที่ดีของผู้ชาย ส่วนผู้หญิงกล่าวถึงความสวยงาม การแต่งกายที่ดี ไม่มีการกล่าวถึงคุณสมบัติภายใน เช่น ความดี ความซื่อสัตย์ หรือความภาคภูมิใจทาง เพศในลักษณะอื่นเลย การสื่อความหมายชุดความคิดเป็นนัยเป็นการให้ความสำคัญแก่รูปลักษณ์ภายนอก เท่านั้น หากผู้รับสารได้รับชุดความคิดเหล่านี้มาก ๆ อาจทำให้เกิดชุดความคิดเพียงแค่การมองรูปร่าง หน้าตาภายนอกเท่านั้นก็ได้ สำหรับวาทกรรมเพศที่สาม จะเห็นชุดความคิดที่เน้นกระบวนการวิพากษ์จาก ภายนอกเช่นกัน คือ กะเทยก็จะเอาไปเปรียบเทียบกับผู้หญิงและถ้าไม่เหมือนผู้หญิงก็โดนตำหนิ และดูถูก แท้จริงแล้วเรื่องรสนิยมทางเพศเป็นเรื่องส่วนตัว การที่สังคมจะถูกชุดความคิดแบบนี้ครอบงำอาจทำให้พื้นที่ เสรีของเพศที่สามลดลง

ในประเด็นวาทกรรมเกี่ยวกับดาราไทยจากการศึกษาพบว่าภาษาที่สะท้อนอุดมการณ์ที่เกี่ยวข้อง กับการเป็นดาราและชุดความคิดย่อยที่ปรากฏในวาทกรรมเกี่ยวกับดาราไทย มีการใช้กลวิธีทางภาษา ได้แก่ การใช้คำกริยา การอ้างถึง การใช้คำขยาย การใช้คำนาม การใช้สำนวน โดยวาทกรรมเกี่ยวกับ

ความเป็นดาราที่สะท้อนผ่านตัวบทนั้นประกอบสร้างชุดความคิดย่อยเกี่ยวกับดารา 3 ชุดความคิดหลัก ได้แก่ประกอบสร้างชุดความคิดที่ว่า กิจกรรมที่ดาราเป็นผู้กระทำมักถูกจับตามองมากกว่ากิจกรรมของคนในอาชีพอื่น ๆ ทั่วไป บุคคลทั่วไปที่มีความสัมพันธ์ส่วนตัวกับดารามากได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วไป ชาวต่าง ๆ ของดาราเป็นสิ่งที่ประชาชนสนใจโดยเฉพาะข่าวเชิงลบ และชุดความคิดที่ว่า ภาพลักษณ์ของดารานั้นที่ความงาม โดยผู้ชายต้องหล่อหุ่นดี และเช็กซี่ ส่วนดารานหญิงต้องสวยและหุ่นดี

จะเห็นได้ว่าวาทกรรมดาราไทยเป็นวาทกรรมที่แสดงชุดความคิดถึงอาชีพหนึ่งในสังคมไทยที่เหมือนจะได้รับการยอมรับมากขึ้นในปัจจุบัน แตกต่างจากสมัยก่อนที่เรามากได้ยินว่าอาชีพเด่นกินรำกินไม่ยั้งยั้ง แต่ปัจจุบันชุดความคิดเกี่ยวกับอาชีพดาราเปลี่ยนไป วาทกรรมที่แสดงให้เห็นในข้อมูลที่ศึกษาทำให้ทราบว่าสังคมให้ความสำคัญกับอาชีพดารามากขึ้น หากกิจกรรมใดมีดารามาร่วมด้วยก็เป็นกิจกรรมที่ดูจะมีมูลค่า มีความสำคัญ ใคร ๆ ก็อยากรู้จักและคบค้าสมาคมกับดารา นอกจากนี้ ข่าวของดาราเป็นเรื่องที่ประชาชนให้ความสนใจ วาทกรรมสะท้อนสภาพสังคมประเทศไทยตอนนี้ได้จริง ๆ เพราะอาชีพดาราตอนนี้เหมือนจะเป็นอาชีพที่ได้ค่าตอบแทนมากและง่ายที่สุด

ด้านวาทกรรมเกี่ยวกับเงิน จากการศึกษาพบว่าภาษาที่สะท้อนอุดมการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเงิน และชุดความคิดย่อยที่ปรากฏในวาทกรรมเกี่ยวกับเงิน มีการใช้กลวิธีทางภาษา ได้แก่ การใช้สำนวน การใช้คำกริยา การใช้คำนาม การใช้คำขยาย การใช้ประโยคปฏิเสธ การใช้ประโยคกรรม โดยวาทกรรมเกี่ยวกับเงินที่สะท้อนผ่านตัวบทนั้นประกอบสร้างชุดความคิดย่อยเกี่ยวกับอำนาจของเงิน 3 ชุดความคิดหลัก ได้แก่ประกอบสร้างชุดความคิดที่ว่า 1. เงินเข้ามามีบทบาทสำคัญในหลาย ๆ กิจกรรมของสังคม คนที่มีเงินสามารถใช้เงินซื้อหรือแลกเปลี่ยนเพื่อให้สิ่งที่ต้องการมาครอบครอง โดยประกอบสร้างชุดความคิดย่อย ๆ ในเรื่องอำนาจการใช้เงินซื้อ คือเงินซื้อได้ทั้ง สิทธิและเสียงทางการเมืองได้, กิจกรรมการแข่งขันกีฬา, ซื้อพื้นที่เพื่อการศึกษา, ซื้อนักท่องเที่ยวโดยง่ายผ่านผู้นำเที่ยวได้, ซื้อเวลาในการติดต่อทางธุรกิจหรือติดต่อหน่วยงานราชการได้, ซื้อความรักและทำให้กิจกรรมทางความรักดำเนินไปได้ และหากไม่มีเงินความรัก และใช้กิจกรรมทางศาสนาเป็นเครื่องมือในการหาเงินได้ นอกจากนี้ยังสื่อชุดความคิดว่าคนในสังคมมักจะยอมรับและให้ความยำเกรงแก่ผู้ที่มีเงิน และการแสดงออกว่ามีเงินจะทำให้คนนับหน้าถือตา ส่วนคนไม่มีเงินต้องรู้จักประมาณตนเอง

ชุดความคิดที่สะท้อนผ่านวาทกรรมเรื่องเงิน แสดงให้เห็นสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป คือ ในสังคมนี้เรื่องเงินเป็นเรื่องใหญ่ ใครที่มีเงินมักมีความสุขเพราะเงินใช้ซื้อได้ทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นสิ่งของ หรือเวลา เช่น ใช้เงินในการจ่ายให้หน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้กิจกรรมที่ต้องดำเนินไปเดินเรื่องได้เร็วขึ้น นอกจากนี้เงินก็ซื้อที่เรียนได้บุรุษหลานได้ และแม้กระทั่งความรักซึ่งเป็นความรู้สึกและเราเคยได้ยินมาว่า เงินซื้อความรัก

ไม่ได้ เราก็จะเห็นว่าชุดความคิดเปลี่ยนไป เพราะเงินก็สามารถทำคู่รักรักกันได้ หรือมาเจอกันได้ผ่านบริษัทจัดหาคู่ วาทกรรมการเงินทำให้เรามองเห็นสภาพสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมทุนนิยม

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัย “ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในพจนานุกรมคำใหม่ ฉบับราชบัณฑิตยสถานเล่ม 1-2: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” เป็นการศึกษาข้อมูลจากวาทกรรมสาธารณะที่ปรากฏในหนังสือเอกสารทางวิชาการ โดยปรากฏวาทกรรมทั้งสิ้น 5 วาทกรรม โดยตัวบทที่นำมาวิเคราะห์ผลิตเผยแพร่งตั้งแต่ พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา ทั้งนี้ตัวบทที่นำมาวิเคราะห์ผลิตขึ้นจากกลุ่มบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมในระดับสูง คือเป็นนักวิชาการด้านภาษาศาสตร์ ภาษาไทย ผู้วิจัยจัดกลุ่มข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์โดยแบ่งวาทกรรมที่พบออกเป็น 5 วาทกรรม ได้แก่

- 1.) วาทกรรมการเมืองและนักการเมืองไทย
- 2.) วาทกรรมทางเพศ จำแนกเป็น เพศหญิง เพศชาย และเพศทางเลือก
- 3.) วาทกรรมการประพุดิพิศในกามและการขายชื่อ-ขายบริการทางเพศ
- 4.) วาทกรรมเกี่ยวกับดารารไทย
- 5.) วาทกรรมเกี่ยวกับเงิน

กลวิธีทางภาษาในวาทกรรม

จากการศึกษากลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างชุดความคิดในวาทกรรมทั้ง 5 ด้าน พบว่ามีการใช้กลวิธีทางภาษาทั้งหมด 12 กลวิธี โดยแสดงได้ดังในตาราง

กลวิธีทาง ภาษา	วาทกรรมการ เมืองและ นักการเมือง ไทย	วาทกรรม ทางเพศ	วาทกรรมการ ประพุดิผิดใน กามและการขาย ซื่อ-ขายบริการ ทางเพศ	วาทกรรม เกี่ยวกับ ดาราไทย	วาทกรรม เกี่ยวกับเงิน	รวม	ร้อยละ
-------------------	--	-------------------	--	---------------------------------	--------------------------	-----	--------

1. การใช้ สำนวน	37	19	18	3	11	88	32.71
2. การใช้ คำกริยา	12	18	12	21	7	70	26.02
3. การเรียก ขาน	15	17	5	0	0	53	19.70
4. การใช้คำ ขยาย	2	8	0	6	1	17	6.31
5. การใช้ คำนาม	0	5	5	3	3	16	5.94
6. การกล่าว อ้าง	9	0	0	0	0	9	3.34
7. การใช้ ประโยคกรรม	4	0	2	0	1	7	2.60
8. การใช้ อุปสรรคณ์	3	0	0	0	0	3	1.11
9. การใช้ คำถามเชิง วาทศิลป์	1	1	0	0	0	2	0.74
10. การใช้มูล บท	2	0	0	0	0	2	0.74
11. การใช้ ถ้อยคำนัย							

ผกผัน	1	0	0	0	0	1	0.37
12. การใช้ ประโยค ปฏิเสธ	0	0	0	0	1	1	0.37

ตารางที่ 1 สรุปการใช้กลวิธีทางภาษาในวาทกรรมที่ปรากฏในพจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 1-2

จากตารางแสดงให้เห็นว่า กลวิธีที่ปรากฏใช้มากที่สุดในการแสดงวาทกรรมคือ การใช้สำนวน คิดเป็นร้อยละ 32.71 รองลงมาคือ การใช้คำกริยา คิดเป็นร้อยละ 26.02 การใช้คำเรียกขาน คิดเป็นร้อยละ 19.70 การใช้คำขยาย คิดเป็นร้อยละ 6.31 การใช้คำนาม 5.94 คิดเป็นร้อยละ การกล่าวอ้าง คิดเป็นร้อยละ 3.34 การใช้ประโยคกรรม คิดเป็นร้อยละ 2.60 การใช้อุปลักษณ์ คิดเป็นร้อยละ 1.11 การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ และการใช้มุขบทมีจำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 0.74 การใช้ถ้อยคำนัยผกผัน และการใช้ประโยคปฏิเสธ มีจำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 0.37

วาทกรรมและชุดความคิดย่อยที่ปรากฏในวาทกรรมแต่ละประเภท

วาทกรรมเรื่อง	จำนวนชุด ความคิดย่อย	ชุดความคิดย่อย
1. วาทกรรมการเมืองและ นักการเมืองไทย	9	<ol style="list-style-type: none"> 1. นักการเมืองไทยเป็นผู้ที่ไม่มีความน่าเชื่อถือ 2. นักการเมืองไทยไม่โปร่งใสและมีการคอร์รัปชัน 3. นักการเมืองไทยต้องการที่จะสืบทอดอำนาจของตน 4. นักการเมืองไทยไม่รับฟังความคิดเห็นของประชาชน 5. นักการเมืองที่ดีจะต้องเป็นผู้มีคุณภาพไม่คดโกง

วาทกรรมเรื่อง	จำนวนชุดความคิดย่อย	ชุดความคิดย่อย
		6. การรู้จักนักการเมืองทำให้เป็นผู้มีอำนาจในการต่อรองบางอย่าง 7. การเมืองในประเทศไทยมีการแบ่งพรรคแบ่งพวกและมีการต่อสู้กัน 8. การเลือกตั้งในประเทศไทยมีการทุจริต 9. ประชาชนมีความสงสัยในการทำงานของนักการเมืองและต้องการขับไล่ันักการเมืองที่ทุจริต
2. วาทกรรมเรื่องเพศ (เพศหญิงเพศชาย และเพศทางเลือก)		
2.1 เพศหญิง	3	1. ผู้หญิงในอุดมคติคือจะต้องมีรูปร่างที่ดี มีหน้าอกในขนาดที่ไม่มากและไม่น้อยเกินไป และมีส่วนสูงที่พอเหมาะไม่เตี้ยจนเกินไป 2. ผู้หญิงต้องให้ความสำคัญเรื่องการแต่งตัว เพราะการแต่งตัวที่ดีเป็นเครื่องแสดงมูลค่าในตัวของผู้หญิงคนนั้น หากแต่งตัวไม่ดีก็就会被ดูถูก 3. ผู้หญิงที่มีอายุมากไม่ควรแต่งกายหรือทำตัวในลักษณะเดียวกับผู้หญิงในวัยสาวหรือวัยรุ่นเพราะจะถูกมองว่า

วาทกรรมเรื่อง	จำนวนชุดความคิดย่อย	ชุดความคิดย่อย
		ไม่สมอายุ
2.2 เพศชาย	3	<ol style="list-style-type: none"> 1. สมรรถภาพทางเพศ เป็นคุณลักษณะสำคัญที่ผู้ชายในอุดมคติต้องมี หากไม่มีก็เป็นปมด้อยหรือถูกคู่รักนอกใจไปมีคู่ 2. คุณสมบัติด้านรูปร่างหน้าตาของผู้ชายในอุดมคติคือต้องมีรูปร่างแข็งแรงและมีหน้าตาดี 3. ผู้ชายที่มีภรรยาแล้วมักแสดงตนว่ากลัวภรรยาแต่แท้จริงแล้วไม่ได้เป็นแบบนั้น และผู้ที่แสดงตนว่าเป็นภรรยาจะถูกนำมาลือเป็นปมด้อย
2.3 เพศทางเลือก	3	<ol style="list-style-type: none"> 1. การเป็นเพศทางเลือกเป็นสิ่งที่สังคมไม่ยอมรับ 2. เพศทางเลือกที่เป็นกะเทยจะถูกนำไปเปรียบเทียบกับคุณสมบัติของผู้หญิงหากไม่เหมือนผู้หญิงก็จะโดยตำหนิดูถูก แต่ถ้าสามารถสวຍเท่าผู้หญิงจึงจะได้รับการชมเชย 3. กลุ่มชายรักร่วมเพศเป็นผู้แพร่เชื้อเอชไอวี
3. วาทกรรมการประพุดิผิดในกามและการขายซื้อ-ขายบริการทางเพศ	4	<ol style="list-style-type: none"> 1. เรื่องการนอกใจการมีคู่เป็นเรื่องที่มีอยู่ในสังคมไทยและสามารถพบเห็นได้เป็นปกติ 2. มีการล่อลวงทางเพศทั้งโดยการแสดงเจตนาล่อลวงและการลงมือกระทำการล่อลวงทางเพศ 3. ในสังคมไทยมีการซื้อ-ขายบริการทางเพศโดยสามารถ

วาทกรรมเรื่อง	จำนวนชุดความคิดย่อย	ชุดความคิดย่อย
		<p>พบเห็นได้ทั่วไป</p> <p>4. กิจกรรมทางเพศมักถูกกำหนดจากสังคมว่าแสดงออกได้เฉพาะหนุ่มสาวหรือวัยกลางคนเท่านั้น ผู้สูงอายุไม่ควรมาให้ความสนใจในเรื่องเพศ</p>
4. วาทกรรมเกี่ยวกับดาราทไทย	4	<p>1. กิจกรรมที่ดารารเป็นผู้กระทำมักถูกจับตามองมากกว่ากิจกรรมของคนในอาชีพอื่น ๆ ทั่วไป</p> <p>2. บุคคลทั่วไปที่มีความสัมพันธ์ส่วนตัวกับดารามากได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วไป</p> <p>3. ข่าวต่าง ๆ ของดารารเป็นสิ่งที่น่าสนใจโดยเฉพาะข่าวเชิงลบ</p> <p>4. ภาพลักษณ์ของดารารเน้นที่ความงาม โดยผู้ชายต้องหล่อหุ่นดี และเซ็กซี่ ส่วนดารารหญิงต้องสวยและหุ่นดี</p>
5. วาทกรรมเกี่ยวกับเงิน	2	<p>1. เงินเข้ามามีบทบาทสำคัญในหลาย ๆ กิจกรรมของสังคม คนที่มีเงินสามารถใช้จ่ายหรือแลกเปลี่ยนเพื่อให้สิ่งที่ต้องการมาครอบครอบ</p> <p>1.1 เงินซื้อสิทธิ์และเสียงทางการเมืองได้</p> <p>1.2 เงินซื้อความตั้งใจและพลังกำลังของนักกีฬาในกิจกรรมการแข่งขันกีฬาได้</p> <p>1.3 เงินซื้อพื้นที่เพื่อการศึกษาได้</p>

วาทกรรมเรื่อง	จำนวนชุดความคิดย่อย	ชุดความคิดย่อย
		1.4 เงินซื้อนักท่องเที่ยวโดยจ่ายผ่านผู้นำเที่ยวได้ 1.5 เงินซื้อเวลาในการติดต่อทางธุรกิจหรือติดต่อหน่วยงานราชการได้ 1.6 เงินซื้อความรักและทำให้กิจกรรมทางความรักดำเนินไปได้ และหากไม่มีเงินความรัก 1.7 กิจกรรมทางศาสนากลายเป็นกิจกรรมเพื่อหาเงินเข้าศาสนสถาน 2. คนในสังคมมักจะยอมรับและให้ความยำเกรงแก่ผู้ที่มีเงิน และการแสดงออกว่ามีเงินจะทำให้คนนับหน้าถือตา ส่วนคนไม่มีเงินต้องรู้จักประมาณตนเอง

ตารางที่ 2 สรุปผลวาทกรรมและชุดความคิดย่อยที่ปรากฏในพจนานุกรมคำใหม่เล่ม 1-2

จากตารางแสดงให้เห็นชุดความคิดย่อยในวาทกรรมทั้ง 5 วาทกรรม จะเห็นได้ว่า วาทกรรมที่แสดงชุดความคิดมากที่สุดได้แก่วาทกรรมการเมืองและนักการเมืองไทย รองลงมาคือวาทกรรมเรื่องเพศ วาทกรรมการประพาสตีผิดในกาม วาทกรรมดาราศาสตร์และวาทกรรมเรื่องเงิน

อภิปรายผล

1. กลวิธีทางภาษาที่ปรากฏใช้มากที่สุดคือกลวิธีการใช้สำนวน เพราะสำนวนเป็นข้อความที่แฝงไว้ด้วยความหมายนัย เมื่อนำมาใช้ในการอธิบายหรือนำมาเปรียบเทียบเพื่อให้ความหมายของคำบางคำ หรือสิ่งบางสิ่งจะเป็นการอธิบายให้เห็นภาพได้โดยการเปรียบเทียบ แม้จะมีความหมายที่รุนแรงแต่เมื่อใช้การเปรียบเทียบกับสำนวนแล้วจะลดความรุนแรงลงได้ เช่น หมดกระสุน ย่อมดีกว่าใช้คำว่า หมดสมรรถภาพทางเพศ ดังนั้น สำนวนจึงถูกนำมาใช้เพื่อสื่อความหมายแฝงชุดความคิดต่าง ๆ ไว้เป็นจำนวนมาก อีกทั้งเมื่อเชื่อมโยงกับจุดมุ่งหมายในการจัดทำพจนานุกรมที่ว่าได้รวมปรากฏการณ์การใช้ภาษาในสื่อมวลชนไว้ด้วย ย่อมแสดงให้เห็นว่าสื่อมวลชนมักใช้สำนวนเมื่อกล่าวถึงเรื่องการเมือง เพราะการใช้ถ้อยคำตรง ๆ นั้นอาจก่อให้เกิดปัญหาตามมา

2. วาทกรรมทั้ง 5 เรื่อง ปรากฏในข้อมูลพจนานุกรมคำใหม่ สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไป ดังเห็นว่า พบว่ามีวาทกรรมการเมืองเป็นจำนวนมาก ซึ่งในสมัยของการจัดทำพจนานุกรมนั้นเรื่องการเมืองในประเทศไทยเป็นเรื่องที่กำลังตื่นตัว มีการทำรัฐประหาร มีการยึดอำนาจ นอกจากนี้ยังมีการสืบทอดอำนาจทางการเมืองด้วย ดังเห็นได้ว่าเรามีนายกรัฐมนตรีที่ไม่ได้เป็นนักการเมืองมาก่อน แต่มีความสัมพันธ์กับนายกรัฐมนตรีก่อนที่เขามีอำนาจ เมื่อสภาพทางการเมืองมีความเคลื่อนไหวมากก็สะท้อนออกมาในรูปถ้อยคำในภาษามาก เมื่อผู้จัดทำพจนานุกรมจัดเก็บตัวอย่างจากที่ปรากฏใช้จึงพบวาทกรรมเรื่องการเมืองเป็นจำนวนมากไปด้วย

3. วาทกรรมด้านการประทุติพิติในกามและเรื่องการค้าประเวณี เป็นวาทกรรมที่พบมากเช่นกันเป็นอันดับรองลงมาจากวาทกรรมการเมือง เดิมที่ประเทศไทยและสังคมไทยให้ความสำคัญและยกย่องผู้ที่รักเดียวใจเดียว ดังเห็นได้ว่าเป็นคุณธรรมในการครองเรือนที่ทุกคนต้องมี แต่เมื่อมีคำศัพท์คำว่า กิ๊ก เพื่อใช้หมายถึงผู้ที่มีความสัมพันธ์เชิงชู้สาว มากกว่าเพื่อนแต่ไม่ใช่แฟน ทำให้เหมือนกับว่า การมีกิ๊กเป็นความผิดขั้นเบาบางไม่ใช่การมีชู้ ทั้งที่มันคือการประทุติพิติในทำนองเดียวกัน เมื่อมีถ้อยคำแบบนี้ใช้ความคิดของคนก็เปลี่ยนไปด้วย มองว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ใครก็ทำกัน สำหรับเรื่องการค้าประเวณีเราจะพบว่าประเทศเราพยายามสร้างความคิดว่ารัฐบาลต่อต้านการค้าประเวณีในทุกรูปแบบแต่แท้จริงแล้ว ตัวอย่างประโยคแสดงชุดความคิดที่ว่า เรื่องการค้าประเวณีในประเทศไทยมีมากมายและพบเจอได้ทั้งในที่สาธารณะทั่วไปและสถานที่ที่มีชื่อเสียงเช่น ถนนรัชดาภิเษก

4. ชุดวาทกรรมเรื่องเงินเป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นว่าในประเทศไทยเงินสามารถซื้อได้ทุกอย่างดังตัวอย่างที่ปรากฏในข้อมูล เงินซื้อสิทธิ์ ซื้อเสียง ซื้อการศึกษาได้ ฯลฯ การกระจายชุดความคิดแบบนี้อาจก่อให้เกิดความหลงผิดในเรื่องการมีเงินได้

5. วาทกรรมเรื่องเพศแสดงให้เห็นว่าไม่ว่าจะกล่าวถึงเพศใด คุณสมบัติประจำเพศคือคุณสมบัติภายนอกเท่านั้น ไม่มีการพิจารณาคุณสมบัติภายในหรือคุณลักษณะที่เพศต่าง ๆ ควรมีเช่น เข้มแข็ง กล้าหาญ อ่อนโยน หรือเสียสละ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ (2553) เรื่องอุดมการณ์ความเป็นชายในวาทกรรมโฆษณาสินค้าและบริการสำหรับนิตยสารผู้ชายที่ว่าผู้ชายต้องมีรูปลักษณ์ที่ดีอย่างไม่มีที่ติ

6. การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ที่ใช้ข้อมูลที่เป็นเอกสารที่สามารถอ้างอิงทางวิชาการได้เป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพราะทำให้ทราบว่าผู้มีสถานภาพสูงในสังคมซึ่งเป็นผู้ส่งสารนั้นมีภาษาเป็นเครื่องมือในการประกอบสร้างชุดความคิดได้ ดังนั้นผู้ที่สามารถแสดงชุดความคิดบางอย่างเพื่อครอบงำผู้รับสารได้ควรคำนึงถึงประเด็นทางการประกอบสร้างชุดความคิดที่อาจก่อให้เกิดอุดมการณ์บางอย่างด้วย ซึ่งผลงานวิจัยนี้สอดคล้องกับการอภิปรายผลวิจัยของวิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) ที่ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2503-2544 ที่ว่าหนังสือเรียนเป็นหนังสือที่มีผลต่อสังคมกว้าง และเป็นหนังสือที่ผลิตจากอุดมการณ์ของรัฐและผู้มีอำนาจในสังคมเพื่อเตรียมให้เด็กเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตามที่รัฐและผู้มีอำนาจในสังคมเห็นว่าเหมาะสม แต่บางครั้งอุดมการณ์เหล่านั้นอาจสื่อความที่ไม่เป็นกลางของบุคคลและสิ่งต่าง ๆ ในสังคมไปสู่ผู้อ่านจนอาจสร้างความไม่เท่าเทียมกันระหว่างบุคคลในสังคมได้ในที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาวาทกรรมที่ผลิตโดยบุคคลที่มีคุณวุฒิ โดยหน่วยงานที่ได้รับการแต่งตั้งให้กำหนดมาตรฐานทางภาษาไทย น่าสนใจว่าวาทกรรมเหล่านี้จะถ่ายทอดไปสู่ผู้รับสารบ้างหรือไม่ ผู้สนใจอาจจะทำการวิจัยเพื่อดูว่าผู้รับสารสามารถตีความชุดความคิดเหล่านี้ได้หรือไม่

2. ควรมีการศึกษาวาทกรรมประเภทอื่น ๆ ในเอกสารราชการ เช่น วาทกรรมในหนังสือราชการ วาทกรรมในเอกสารคำสั่ง เป็นต้น

บรรณานุกรม

- คชาธิป พาณิชตระกูล. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ว่าด้วยชายรักชายในหนังสือพิมพ์ฉบับรายวันภาษาไทย ปี พ.ศ. 2555: การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาภาษาไทย, อักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จันทิมา เอี่ยมมานนท์. (2549). วาทกรรมเกี่ยวกับผู้ติดเชื้อเอดส์ในสังคมไทยตามแนวปฏิพันธวิเคราะห์. วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต, สาขาภาษาศาสตร์, อักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนกพร พัวพัฒนกุล. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมการพยากรณ์ดวงชะตา: การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์. วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต, สาขาภาษาไทย, อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2543). วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณ์และความเป็นอื่น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทินวัฒน์ สร้อยกุดเรือ. (255๘). ภาษากับอัตลักษณ์เมียฝรั่งในวาทกรรมสาธารณะ. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พรพิลาส เรื่องโชติวิทย์. (2533). การทำพจนานุกรม. ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิมพ์ภรณ์ บุญประเสริฐ. (2554). วาทกรรมชาตินิยมของรัฐบาลไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2485 ถึง พ.ศ. 2550. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุขฎิบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เพียรศิริ วงศ์วิภานนท์. (2531). การวิเคราะห์โครงสร้างความในภาษาไทย: ข้อเขียนประเภทแสดงความคิดเห็นในสาขามนุษยศาสตร์. รายงานการวิจัยทุนรัชดาภิเษกสมโภช. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัชนิษฐ์ พงศ์อุดม. (254๘). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับค่านิยมเกี่ยวกับความงาม: การศึกษาวาทกรรมโฆษณาเครื่องสำอางในภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร : ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2552). **พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 2 ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ: ยูเนียนอุลตราไวโอเล็ต.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2553). **พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 1 ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ธนาเพรส.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2558). **พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 1-2 ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ: บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). **พจนานุกรมคำใหม่ เล่ม 3 ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ: บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด.
- วิสันต์ สุขวิสิทธิ์. (2554). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503 – 2544**. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต , สาขาภาษาไทย, อักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ. (2553). **อุดมการณ์ความเป็นชายในวาทกรรมโฆษณาสินค้าและบริการสำหรับผู้ชายในนิตยสารผู้ชาย**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาภาษาไทย, อักษรศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริพร ภักดีผาสุข (2553). **วาทกรรม “ความเป็นผู้หญิง” ในนิตยสารสุขภาพและความงาม**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สมเกียรติ วันทะนะ. (2544). **อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย**. กรุงเทพฯ: อักษรข้าวสวย.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, http://www.royin.go.th/?page_id=๘22 สืบค้นเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2559)
- อบ ไชยวสุ. (2505). **สะกดให้ถูกต้องตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. พระนคร: ก้าวหน้า.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2545) **ภาษาในสังคมไทย: ความหลากหลาย การเปลี่ยนแปลง และการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Baker, P. and Ellece, S. (2011). **Key terms in Discourse Analysis**. London: Continuum.

- Blommaert, J. (2005). **Discourse: A Critical Introduction**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bloor, M. and Bloor T. (2007). **The Practice of Critical Discourse Analysis**. London: Hodder Arnold.
- Hymes, D.H. (1974). **Ways of speaking**. In R. Bauman & J. Sherzer (Eds.), **Explorations in the ethnography of speaking** (pp. 433–452). Cambridge: Cambridge University Press.
- Fairclough, N. (1995). **Media Discourse**. London: Edward Arnold.
- Fairclough, N. (1998). **Language and Power**. London: Longman.
- Fairclough, N. (2003) **Analysis Discourse: Textual Analysis for Social Search**. London: Routledge.
- Fairclough, N. (2010). **Critical Discourse Analysis: The Critical Study of language**. 2nd ed. New York: Longman.
- Fairclough, N. and Wodak, R. (1997). **Critical Discourse Analysis**. In T.A. Van Dijk (ed.), **Discourse as Social Interaction**. London: Sage, 258-85.
- Gee, J.P. (2005). **An Introduction to Discourse Analysis Theory and Method**. 2nd ed. London and New York: Routledge.
- Hall, S. (2001). **Foucault: Power, Knowledge and Discourse**. In **Discourse Theory and Practice**. London. Thousand Oaks and New Delhi: SAGE Publications.
- Halliday, M.A.K. (1978). **Language as Social Semiotic**. London: Edward Arnold.
- Johnstone, B. (2008). **Discourse Analysis**. (2ND Ed.). Blackwell Publishing: Victoria.
- Levinson, S. (1983). **Pragmatics**. Cambridge: Cambridge University Press.

- Machin, D. and A. Mayr, 2012. **How to Do Critical Discourse Analysis**. London, California. Singapore, New Delhi: SAGE.
- Van Dijk, T.A. (1995). **Discourse Analysis as Ideology Analysis**. In C. Schaffner and A. Wenden (eds.), *Language and Peace*. Aldershot: Dartmouth, 17-33.
- Van Dijk, T.A. (1997). **Discourse as Structure and Process**. London, Thousand Oaks and New Delhi: SAGE Publications.
- Van Dijk, T.A. (1998). *Ideology: A Multidisciplinary Approach*. London: Sage.
- Van Dijk, T.A. (2003). **Critical discourse analysis**. In D.Schiffrin(ed.), *The Handbook of Discourse Analysis*, pp. 352-356. Malden, MA: Blackwell.
- Van Dijk, T.A. (2001). **Critical Discourse Analysis**. In D. Schiffrin, D. Tannen and H. Hamilton (end.), *Handbook of Discourse Analysis*. Oxford: Wiley-Blackwell, 352-71.